

285

STIG DAGERMAN

URME DE PAŞI SUB APĂ

Romanele suedezului Stig Dagerman *Şarpele* (1945), *Insula Condamnaţilor* (1946), *Urme de paşi sub apă* (1948), *Nuntă cu bucluc* (1949) au fost unanim apreciate de critică şi de public, atît pentru limpezimea stilului, cît şi pentru noutatea unghiurilor de tratare.

S-a născut la Alvkarleby, în 1923. În afară de romanele amintite a scris piese de teatru (*Condamnaţii la moarte, Umbra lui Marte, Nimeni nu poate pleca*), o culegere de nuvele (*Jocurile nopţii*), poezii (*Însemnări zilnice*).

În 1947 a publicat un reportaj din Germania postbelică, intitulat *Toamna germană*, reportaj care i-a oferit prilejul unei desfăşurări plenare a concepţiei sale de viaţă, o ilustrare a acelei suferinţe globale, a disperării, teme predilecte în scrierile sale.
Stig Dagerman s-a sinucis în 1954.

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

Lei 7,25

2

STIG DAGERMAN URME DE PAŞI SUB APĂ

1977

STIG DAGERMAN

Urme de paşi sub apă

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

Coperta colecției de *Ion State*
Ilustrația copertei de *Victor Ciobanu*

GLOBUS

STIG DAGERMAN

Urme de pași sub apă

Traducere de

Miron Daneș

EDITURA UNIVERS
București
1977

CUPRINSUL

Lector: MIRCEA BUCURESCU
Tehnoredactor: NICOLAE ŞERBĂNESCU

Tiraj 30 130 ex. broşate. Bun de tipar 07.01.1977
Coli tipar 9.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/767 la
Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918“
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

Nu-i adevărat că un copil care s-a fript o dată se fereşte de foc.
Focul îl atrage, aşa cum lumina atrage un fluture de noapte.
Se înţelege că apropiindu-se din ncu
se va frige iarăşi. Dar cu toate acestea se va apropia şi mai mult.

SE STINGE O LUMÎNARE

O NEVASTĂ o să fie înmormîntată la ora două, şi la ora unsprezece şi jumătate bărbatul stă în bucătărie, în faţa oglinzii crăpate de deasupra chiuvetei. N-a plîns mult, dar a vegheat mult şi albul ochilor i s-a înroşit. Cămaşa îi este albă şi strălucitoare, iar din pantaloni mai iese un abur uşor, după călcat. În timp ce sora lui cea mai tînără îi prinde la spate gulerul alb şi tare şi îi încearcă o cocardă albă la gît, cu atîta gingăşie încît parcă îl mîngîie, văduvul se apleacă peste chiuvetă şi se priveşte cu îndrăzneală în ochi. Apoi îşi trece mîna peste ei, ca pentru a-şi şterge o lacrimă, dar dosul mîinii rămîne uscat. Sora cea mai tînără, sora cea frumoasă, îşi ţine mîna nemişcată, sub gîtul lui. Cocarda străluceşte, albă ca neaua, pe pielea roşie. Pe furiş, el îi mîngîie mîna. Sora cea frumoasă este cea pe care o iubeşte. El iubeşte ceea ce este frumos. Nevasta era urîtă şi bolnavă. De aia n-a plîns.

Sora cea urîtă stă la maşina de gătit. Gazul fîsîie. Capacul tresaltă pe ibricul lucios de cafea. Umblă cu degetele ei roşii pe la butoane, să închidă. Este de doisprezece ani la oraş şi încă n-a învăţat să se descurce printre robinetele de gaz. Poartă ochelari cu rame negre şi cînd vrea să se uite în ochii cuiva se apleacă mult înainte şi

se holbează într-un fel neobişnuit pe aici. Găseşte pînă la urmă butonul care trebuie şi-l răsuceşte.

— Şi dacă s-ar purta cocardă albă la înmormîntare ?

Cea care întreabă este sora cea frumoasă. Văduvul îşi pipăie butonii de la manşete. Are pantofi lungi şi negri care, atunci cînd el se ridică deodată pe vîrfuri, scîrţîie. Iar sora cea urîtă se întoarce iute, de parcă ar fi atacat-o cineva.

— Alb la înmormîntare ! Ştiu de la a Consului...

Şi îşi face gura pungă. În spatele ochelarilor, ochii îi clipesc de parcă i-ar fi teamă. Poate că-i este. Ştie totul despre înmormîntări, dar aproape nimic despre nuntă. Sora cea frumoasă zîmbeşte şi continuă să probeze şi să netezească. Urîta mută o vază cu flori albe, de doliu, de pe masă pe poliţa de vase. Văduvul se uită iar în oglindă şi observă deodată că zîmbeşte. Închide ochii şi trage în piept mirosul de bucătărie. Astfel îşi va aminti multă vreme de mirosul de cafea de la înmormîntare şi de cel al surorilor asudate.

Dar cea care va fi înmormîntată a fost şi mamă, iar fiul n-are decît douăzeci de ani. Acum este singur, sub lustră, în camera plină de lume. Ochii îi sînt puţin umflaţi. Şi i-a spălat cu apă, după plînsul din timpul nopţii, şi crede că nu se observă nimic. În realitate însă se observă totul şi, din cauza asta, cei veniţi la înmormîntare l-au lăsat singur. Nu din delicateţe, ci din teamă, pentru că oamenii se tem de cei care plîng.

Stă un timp complet nemişcat, nu-şi mai pipăie manşetele, nici de banda de doliu nu mai trage.

Pendula cea galbenă, cadou la a cincizecea aniversare, bate ora cu un sunet subţire, subţire. Invitaţii stau de vorbă la fereastră. Vocile lor poartă voal de doliu, dar careva din partea tatălui bate un marş pe prichiciul ferestrei, cu nodurile degetelor. Nodurile sînt tari şi el ar vrea să tacă cu toţii. Dar ei nu tac. Şi iată că unul, venit de la ţară, deschide radioul, deşi nu e încă ora douăsprezece. Şi aparatul ţiuie, şi ţiuie, dar nici unuia nu-i dă încă prin cap să-l închidă.

Neauzită, lumina lui ianuarie se cerne în cameră şi face să strălucească pantofii lustruiţi. În mijlocul camerei, sub lampă, e un loc mare şi gol, care înainte n-a fost, şi acolo stă el singur, văzînd şi auzind totul, deşi el însuşi este un altul. Înainte ca mama să moară şi el să rămînă singur, era acolo o masă lungă de stejar, dar masa se află acum la fereastră. Pe ea este întinsă o faţă de masă albă, pe care sînt aşezate sticle şi carafe cu vin negru, cincisprezece ceşti albe şi fragile şi o tortă mare, maronie, care, deşi dulce, ar avea în gură un gust amar. În spatele carafelor, chiar pe pervazul ferestrei, e portretul mamei, pus azi într-o ramă grea şi neagră. Este împodobit cu verdeaţă, cu verdeaţă scumpă, de ianuarie. În timp ce fierbe cafeaua pentru înmormîntare şi la parohie pastorul se bărbiereşte, în timp ce maşinile pentru înmormîntare fac plinul la garaj, cei unsprezece invitaţi se adună în jurul mesei şi al pozei moartei. E un portret de tinereţe, părul îi este încă des şi închis la culoare şi cade bogat, peste fruntea netedă. Dinţii, care se zăresc printre buzele pline, sînt albi şi necariaţi.

— Are acolo două'ş'cinci, zice unul.

— Două'şase, îl corectează un altul.

— Era drăguţă Alma în tinereţe.

— Da, Alma era drăguţă.

— Cînd era tînără, da, era drăguţă.

— Şi, se înţelege, Knut... Knut... deh...

Îşi aduc atunci aminte de fiu, care stă mai încolo, în picioare, şi ascultă.

— Frumuşel păr mai avea, se bagă repede unul. Mult prea repede.

— Avea pe atunci fetiţa, deja.

— A, avea o fetiţă ?

— Ar fi avut ; da'a murit.

— De mică ?

— Un an avea. Şi apoi au avut băiatul. Dar atunci erau căsătoriţi.

Şi atunci îşi aduc aminte iar de el ; de data asta tac. Cineva scoate la iveală o batistă mare şi albă şi-şi suflă nasul. Se stinge radioul. Pe urmă se dau la o parte cu paşi mici şi scîrţîitori, căci vine cafeaua. Mătuşa cea bună, cea care îi place pentru că a plîns aşa, pe după ochelari, duce cana. O poartă sus şi cu demnitate, ca pe un sfeşnic, şi asudă în rochia ei strîmtă şi neagră. După ea vine mătuşa cea tînără. Poartă ciorapi negri de mătase şi bărbaţii din cameră uită momentul şi observă că are picioare frumoase. Surîde oricui pentru o privire. Ea n-a plîns.

Ultimul vine tatăl. Se îndreaptă spre fiu încet, cu ochii în pămînt. Acum toţi au tăcut şi se întorc. Şi cel care bătea ritmul marşului a încetat. Şi tatăl tace. Tăcuţi şi singuri, se întîlnesc acolo, în mijlocul camerei. Mîinile li se ating, şi braţele. Apoi piepturile. La urmă li se întîlnesc privirile.

Puţin, doar atît cît să poată amîndoi să vadă care ochi au plîns şi care sînt uscaţi.

— Nu plînge, băiete, zice tatăl.

A spus asta cu vocea scăzută, cu toate astea toţi au auzit. Careva dintre oaspeţi îşi suflă iar nasul, dar cel puţin termină iute. Scîrţîie pantofi şi cîteva rochii foşnesc, de parcă merge cineva prin frunze. Braţul tatălui este tare ca piatra.

— Nu plînge, băiete, spune el încă o dată.

Atunci fiul se desprinde uşor de acela care n-a plîns. Străbate singur drumul lung de acolo, de sub lampă, pînă la masa cu ceşti aburinde şi cu pahare pline ochi. Cineva, care stă în drum, se trage intimidat la o parte. Fără a le clătina, ridică întîi o ceaşcă, după aceea un pahar şi se reîntoarce apoi, încet.

Tatăl a rămas acolo. Braţul cel tare îi atîrnă în dreapta, de parcă ar fi rănit. Îşi apleacă încet capul şi îşi lipeşte urechea încet de obrazul lui. Dar numai atunci cînd soarele se revarsă prin geam observă fiul că ochii tatălui sînt, deodată, strălucitori. Şi atunci varsă cîteva picături din vinul întunecat şi amar, pe jos, între pantofi.

Pe urmă musafirii, în aşteptarea maşinilor, se răspîndesc în grupuri, prin cameră. Patru stau în picioare, sub pendula cu clinchet de pe perete, şi îşi ţin paharele în mîini. Sorb din ele cînd nu vede nimeni. Sînt oameni de la ţară, rudele văduvului, oameni pe care nu-i vezi decît la nunţi şi înmormîntări. Hainele lor miros a naftalină. Se uită la ceasul cel scump. Apoi se uită unii la alţii. Privesc opurile, ale căror cotoare de piele se zăresc în spatele geamului bibliotecii. Apoi se uită iar unii la alţii şi sorb. Iată-i, deodată, cum

stau acolo şi şuşotesc între ei, cu buzele înmuiate în cafea şi în vin. Niciodată nu le-a plăcut moarta.

Sub lampă stau surorile, cu cei patru amici ai tatălui, care s-au învoit de la slujbă pentru luni dimineaţa, ca să participe la funeralii. Mai mulţi încă fuseseră aşteptaţi, dar nici măcar cei care au venit n-au iubit-o pe moartă. Discută totuşi o vreme despre ea, cu voci scăzute, fără convingere, după care vorbesc despre altceva. Vocile le sună la fel.

La una din ferestre stau văduvul şi fiul, cu trei dintre vecinii cei mai apropiaţi. Sînt două femei, bucuroase de puţină variaţie, şi un bărbat, în concediu de boală. Chiar lîngă fereastră stă fiul. Şi-a lăsat paharul şi ceaşca pe pervazul ferestrei, între două vaze cu flori. Ştie că mama nu le-a fost pe plac vecinilor, de aceea nu vrea să asculte ce spun. Cel în concediu de boală vorbeşte mereu de boala lui. Cele două vecine vorbesc de alte boli. Văduvul vorbeşte despre boala de care a suferit moarta. Fusese bolnavă de inimă şi se umflase de apă. Discută încet, despre inimi bolnave şi despre apă.

În timpul acesta fiul priveşte pe fereastră. Ştie că imediat o să se uite cu toţii pe fereastră şi de aceea se grăbeşte să vadă cît mai mult. Vede şinele albastre ale liniei de tramvai, albite de gheaţă şi de sare, la cotitură. Vede fulgii mici şi îngheţaţi, care cad, nehotărîţi, pe stradă. Vede fumul albastru, care se ridică din coşul unei centrale. Cîţiva muncitori, care au spart caldarîmul cu perforatoare şi tîrnăcoape, lasă sculele din mîini, suflă abur alb în mîini şi fac pauză. O pisică se

strecoară prin zăpadă şi un cal de berar, galben şi greoi, stă pe partea cealaltă a străzii, lîngă bordură, cu picioarele depărtate.

Soarele face mereu să scînteieze capul de taur, aurit, atîrnat deasupra firmei unei măcelării. În prăvălie totul este ca de obicei. Uşa se deschide şi se închide în urma oamenilor, care scot norişori de aburi pe gură. În vitrină e pusă carnea, pe un platou alb, şi în spatele tejghelei de marmoră ajutoarele măcelarului îşi ridică securile ascuţite. Ca de atîtea ori pînă acum, se apleacă spre fereastră, pînă ce geamul se abureşte sub răsuflarea lui fierbinte. Ca de atîtea alteori, dar nu chiar ca în primele zile. Pentru că în primele zile a fost cel mai rău. Atunci tot geamul se aburea în cîteva minute. Trebuia în acele zile să-şi ţină mîna cu forţa şi să şi-o bage în buzunar, altfel ar fi scăpat şi ar fi sfărîmat pătratul de sticlă al geamului. Trebuia să-şi muşte buzele, iar şi iar, pentru ca gura să nu i se ridice şi să strige : De ce n-ai închis ? Hei, acolo, jos ! Cum poţi aşa ceva ? De ce nu tragi obloanele ? De ce nu încui uşa ? De ce laşi camioanele cu carne să vină, doar ştii ce s-a întîmplat ! Măcelar ce eşti ! Măcelar fără suflet ! De ce laşi totul să meargă ca întotdeauna, cînd ştii că totul s-a schimbat ?

Acum e mai liniştit, se apleacă doar şi se uită. Doar se înclină şi suflă pe geam. Numai privirea i se îndreaptă ca un telescop spre capul aurit de taur şi spre vitrina înaltă, cu muntele acela greu, de carne. Îşi apasă pieptul de pervazul ferestrei, dureros de tare. Se gîndeşte : Acolo, înăuntru, a murit mama. Acolo a murit mama, în timp ce tatăl meu stătea în bucătărie şi se rădea şi în

timp ce eu, fiul, stăteam în camera mea şi jucam poker de unul singur. Acolo a căzut ea de pe un scaun, fără ca vreunul dintre noi să-i poată veni în ajutor. A zăcut, acolo pe duşumea, în rumeguş, în timp ce un măcelar, cu spatele spre ea, ciopîrţea un berbec.

Poate că totuşi nu este chiar atît de liniştit. Poate că ar fi trebuit, oricum, să spună ceva. Ar fi trebuit măcar, poate, să tresară de durere. Oricum, ceea ce simte este un braţ de piatră în jurul umerilor. Oricum, ceea ce vede este o mînă de piatră, care tot şterge şi şterge geamul aburit. Ba nu, şterge un ochi mare şi rece. Atinge ochiul acela cu degetele şi îngheaţă. Dar mîna de piatră şterge mereu şi, cînd termină, ochiul este rece şi limpede, dar dosul mîinii este ud de lacrimi. Şi-o şterge de mîneca cealaltă şi apoi o lasă să cadă.

— Nu plînge, băiete, îşi aude el tatăl şoptind.

Deci plînge, totuşi. Cineva îi înghesuie în palmă o batistă şi, în vreme ce îşi şterge şi îşi limpezeşte ochii, îşi dă seama, după liniştea din încăpere, că toţi stau şi se uită la el cum plînge. Atunci amuţeşte de ruşine. Îşi obligă ochii să vadă şi face din batista aceea galbenă, care miroase tare a parfum, un ghemotoc, pe care îl întinde femeii care se află cel mai aproape. Atunci tatăl zice :

— Ţine-o tu. Eu mai am una.

Ghemotocul i se face greu în palmă. Se apleacă tare spre geam, dar acesta nu se mai abureşte. Tatăl îşi lipeşte obrazul de al lui. E un obraz de piatră.

— Uite, şopteşte el.

Şi fiul se uită. Vede maşinile dînd colţul într-un şir lung. Cinci maşini negre, prin ninsoarea albastră. Cinci maşini negre care alunecă, parcă, şi se opresc lin în poartă, cu zăpadă pe capote.

— Ar fi fost deajuns şi trei, şopteşte sora tatii cea cu ochelari, ca pentru sine, dar în aşa fel încît aproape toată lumea a auzit.

Şi e adevărat că ar fi fost suficiente trei maşini, dar vorba e că cinci maşini negre nu arată rău. Iar tatii îi place tot ce arată bine. Îi place tot ce este frumos. De aceea a comandat cinci.

Ca să ajungă jos trebuie să coboare patru etaje. Le coboară cu toţii, încet, parcă pentru ultima oară. Primul merge tatăl. După el merge fiul şi după aceea vin ceilalţi treisprezece. Pot vedea prin ferestrele din casa scării zăpada care cade, tot mai bogată, biciuind fugarele forme ale unor spînzurători săpate în norii cenuşii. Dacă nu se mai luminează, maşinile nici nu o să se mai vadă. Sînt tăcuţi acum, toţi cincisprezece, ba nu, şaisprezece, pentru că de la etajul doi li s-a alăturat logodnica fiului. E subţire şi palidă, şi a obţinut cu greu învoire de la merceria ei de pe Nohr. Are zăpadă pe gulerul paltonului, are zăpadă pe mănuşile negre, are zăpadă şi pe voaleta de la pălărie, aşa că ochii abia i se văd. Şi totuşi a plîns. Dar cine ştie pentru ce ?

Negru şi tăcut, şirul lunecă în jos, pe scări. Vecinii deschid uşile şi privesc, serioşi şi tăcuţi. E un spectacol reuşit, cu roluri frumoase. Un băieţel începe să plîngă şi se împinge în perete, de parcă ar vedea-o chiar pe moartă. Dar cînd au trecut, se închid toate uşile, într-o miloasă tăcere. Primul merge fiul, după el vine logodnica fiului,

după ea vine tatăl şi apoi ceilalţi treisprezece. Dură e piatra treptelor, groaznic ţăcănitul tocurilor tari şi foşnetul hainelor negre. Groaznică este zăpada care cade afară, tăcută şi grea, pentru a-i înmormînta pe toţi, vii şi morţi. Groaznică este şi lungimea scărilor. Merg şi tot merg şi nu mai ajung jos. Fiul bîjbîie după mîna logodnicei, dar ceea ce găseşte este numai mănuşa ei udă şi rece. O strînge tare, tare, dar nu poate simţi decît că mîna ei este îngheţată. Atunci priveşte în josul scărilor şi merge, şi merge. Adînci sînt crăpăturile treptelor din scara durerii, pline de sare şi de nisip.

Şi, în sfîrşit, groaznic este spectacolul care îl întîmpină, atunci cînd se termină ultimele trepte. Frumos, dar groaznic ! Fără să-şi dea seama, a dat drumul mîinii logodnicii şi a înaintat singur, prin coridorul întunecos de la intrare, spre poartă. Dar chiar cînd să deschidă, să se ducă spre maşinile care se profilează, spectrale, prin zăpadă şi prin geamul uşii, îşi dă deodată seama cît de mare este liniştea şi ce întuneric s-a făcut în spatele lui. Atunci se întoarce încet pe călcîie şi îi este dat să vadă un spectacol, pe care nu îl va mai uita niciodată. Un spectacol frumos şi teribil. Pentru că s-au oprit acolo, la mijlocul scărilor, toţi cincisprezece, în hainele lor negre. Astupă cu corpurile lor fereastra de pe scară. De aceea este aşa de întuneric. Îndărătul vălurilor dese, feţele femeilor strălucesc, făcute parcă din os dur. Toate celelalte lucruri sînt întunecate, treptele, pereţii, hainele grele. Numai feţele sînt albe, şi o mînă singură, pe un palton. Stau o clipă complet nemişcaţi, parcă în aşteptarea unui fotograf nevăzut.

Apoi alunecă în jos şi vin spre el, ca o unică umbră gigantică. Treptele durerii s-au terminat.

Afară se aşterne zăpada. Un tramvai, sunînd din clopot, trece pe lîngă ei, nevăzut. Lîngă lucrătorii care repară strada, lucesc palid felinare. Se urcă în maşini, cu zăpadă pe haine. Sînt şaisprezece, în cinci maşini mari, stau rari şi le este frig. Chiar cînd să pornească, ninsoarea mai slăbeşte puţin, atît cît să-i poată vedea careva. Trec să îl ia pe pastor de la parohie. Acesta aştepta, cu capul descoperit, în hol. Se aşază în faţă, lîngă şofer, în maşina cu rudele apropiate, cărora le strînge mîna prin geamul despărţitor. Se uită la fiecare din ei, serios şi îndelung. Ochii îi sînt înlăcrimaţi din cauza vîntului muşcător. O clipă aproape le vine să creadă că plînge.

Pe drum îi descoase în legătură cu moarta. Cum a trăit, de ce a murit şi cum a murit. Tatăl e cel care răspunde pentru toţi patru, pentru el însuşi, pentru fiu, pentru logodnica fiului şi pentru sora cea frumoasă. Nu-i place pastorul. Se gîndeşte însă că e frumos să ai un pastor. Aşa că răspunde morocănos că ea a trăit aşa cum trăiesc oamenii săraci. Cît a putut, a mers şi a lucrat ca slujnică. Cînd n-a mai putut, a rămas acasă. Mai mult zăcea şi era prost dispusă. Dar altfel era drăguţă. Da, cel mai adesea era blîndă. Oricum, era bine intenţionată. În ultima vreme se umflase şi îi era greu pe scări.

Fiul stă la fereastră şi se uită afară. Se luminează. Peste Söder cerul se face transparent ca gheaţa. Strada pe care merg este rece şi dură. Peste trotuare merge mătura tare a vîntului. Mînă cu el o pălărie, o pălărie nouă şi neagră. Într-o

măcelărie stă un om, alb, cu un fierăstrău în mînă... îi era greu pe scări... şi au lăsat-o totuşi să se ducă. Trec peste pod. Canalul e îngheţat. Pe el se încrucişează urme subţiri de skiuri. Aşezată strîmb faţă de mal, îngheaţă o barcă prinsă de gheţuri.

— La ce spital a murit doamna Lundin ? se interesează pastorul.

Atunci tresar toţi şi se uită în jos, spre podeaua maşinii. Tatăl povesteşte pe larg din ce a murit ea, foarte pe larg, pînă cînd aproape se vede zidul cimitirului. Dar nimeni nu vorbeşte despre cum a murit. Logodnica cea palidă se răsuceşte şi se uită la fiu. Dar fiul priveşte prin fereastra din spate. Vede cum celelalte maşini rulează una după alta, pe drumul lung, alb şi curbat. Se vede frumos, cu atîtea maşini înşirate, şi cîţiva se opresc şi se uită.

— A murit acasă ? întreabă pastorul.

— Da, zice sora cea frumoasă, chiar aşa. A murit acasă.

În momentul acela ajung.

Apoi străbat drumul lung, spre locul cu cruce. Vîntul trage de voaluri şi biciuie ochii, făcîndu-i să lăcrimeze. În faţă păşesc pastorul şi tatăl. După ei merg fiul şi logodnica. După aceea merg mătuşile, mînă în mînă. După ele merg rudele de la ţară ale tatălui. În urma lor merg cei cîţiva pretinşi prieteni. După ei merg cele două vecine. Ultimul vine cel cu concediu medical şi se gîndeşte la boala lui.

Nu ocupă mult loc în capelă. Tatăl se aşază pe prima bancă, greoi, cu pălăria neagră în mînă. Se uită peste umăr să vadă dacă mai vine cineva.

Dar nu se zărește nimeni. Ba da, chiar cînd s-au așezat cu toții vin două femei cu un steag. Cîndva, înainte de a se face urîtă și umflată, moarta fusese înscrisă la un club feminin. Aproape că au uitat asta. Dar clubul n-a uitat. Și în timp ce purtătoarea de drapel înaintează pe culoar, cu steagul ridicat vitejește, își amintește și văduvul, cu dureroasă limpezime. Nu fusese cu rea intenție, dar într-o seară făcuse niște glume mușcătoare tocmai despre graba ei de a se duce la o întrunire, și de atunci ea nu s-a mai dus niciodată. Oricum, steagul e frumos, cu panglică de doliu, și cea care îl poartă nu arată nici ea rău. Este deja roșie la față din cauza vîntului, dar în fața celor optsprezece priviri se înroșește, totuși, încă puțin. Se cam simt puțin impresionate și rudele de la țară, așezate în banca a doua, din cauza steagului roșu, dar e ca și cum cineva le-ar arăta că el în orice caz poartă doliu, deci suferă.

În mijlocul încăperii se află sicriul cel galben și, oricît de tare ai încerca să te uiți în altă parte, pînă la urmă ești obligat să observi că este acolo. Stă acolo, pe catafalcul înconjurat de cele opt coroane mortuare. Dacă îți strîmbi puțin gîtul, poți citi ce scrie pe panglici.

— Un ultim salut din partea familiei Carlsson, îi citește încet o femeie bărbatului ei, la ureche. Începe apoi, deodată, să plîngă. E coroana lor. Și e frumoasă.

Începe atunci muzica. E violină și orgă. Și, în timp ce în galerie se cîntă, fiul se uită la mîinile fetei lui. Tremură, înmănușate, ușor, ca frunzele. Se uită apoi la mîinile tatălui. Zac pe

genunchi, grele și nemișcate. Dar deodată ele fac să apară un ceas, căruia, cît ține muzica, îi tot deschide și-i închide capacul, iar și iar. Sora cea frumoasă se joacă cu un inel, îl tot răsucește și îl rotește. Apoi îl ține la depărtare și îl privește cu o figură absentă. Dar sora cea urîtă nu zărește bine sicriul. De aceea suflă pe lentile și le șterge cu o batistă mare și albă. După aceea vede mai bine. Și cel mai în față, mai aproape de sicriu stă purtătoarea de steag, țeapănă, în picioare, dar se poate vedea, după cum se mișcă panglica doliului, că tremură.

Și iată că vorbește pastorul. E o cuvîntare despre o soție bună a unui soț bun și despre o mamă bună a unui fiu bun și a unei fiice bune. Deci pastorul crede că logodnica fiului este fiica moartei. Asta îi cam supăra pe cei de față. Sau, oricum, se uită înspre ea. Ea își mușcă mănușa și plînge. Are o ușurință la plîns. Așa că pastorul vorbește despre o viață de strădanii și despre marea răbdare care se cere ca să înduri o boală. Atunci toate femeile încep să plîngă în batiste sau în mînecile paltoanelor, pentru că toate au bolile lor. În cele din urmă pastorul vorbește despre fericirea de a putea muri în casa ta, înconjurat de cei dragi ai tăi. Atunci toți bărbații își mușcă buzele, mai tare sau mai încet, pentru că de fapt tuturor le este frică de moarte. Dar fiul bîjbîie și scoate o batistă udă, care miroase a parfum. Nisipul fîșîie, iată, și sicriul se scufundă încet, ca o orgă de la cinema, cu toate florile de pe el. Încearcă toți să vadă, cît se poate mai mult, așa cum te uiți după un tren care dispare, ducînd un prieten. Pînă la urmă nu mai rămîne

nimic de văzut. O simplă gaură în podea, din care vine un miros de flori și în curînd nici măcar atît. Apoi văduvul vine și stă lîngă deschizătură. Stă acolo, intimidat și puțin încovoiat și, prin haina descheiată, îi văd ceasul atîrnînd. Și de cîte ori vrea să vorbească, ceasul oscilează ca un pendul pe sub haina neagră.

— Iubito, spune el.

Dar apoi îl podidesc lacrimile. Înțelegerea îl lovește deodată, ca un bici, și are un spasm de durere, absolut vizibil. Atît de violentă îi este tresărirea, încît unii se tem că o să cadă înăuntru. Dar nu cade. Se apleacă doar, peste groapă. Apoi se dă înapoi și privirea îi este fixă, pentru că a înțeles. Dar în față, acolo, lîngă bancă, pastorul își pune mîna lui mare peste a lui, pînă cînd acesta încetează să mai tremure și capătă liniștea pietrei.

Fiul citește o poezie, lîngă mormînt. E o foaie mică și albă, care a stat în buzunar împreună cu batista cea udă. Din cauza asta poezia miroase a parfum și tot de asta cerneala s-a mîzgălit spre margini ; dar nu din pricina asta citește el așa de prost, ci din cauza plînsului. Știe poezia pe dinafară și ultimele versuri, cînd se mai obișnuiește, merg foarte bine. De aceea vocea îi este stăpînită și liniștită. Pare chiar puțin încîntat de el însuși.

Și tatăl e încîntat. Lui îi place tot ce este frumos. Îi plac poezii frumoase la înmormîntări frumoase. Se uită la pastor, dar pastorul doar ascultă. Dar ascultă frumos. E obișnuit să asculte frumos poeziile, la înmormîntări. Este o poezie lungă, deși hîrtia e mică, și cîțiva se uită la pastor, la

sfîrșit, să vadă dacă i-a plăcut înmormîntarea lor.

Dar pentru fiu hîrtia este deodată goală. Stă în picioare lîngă groapă și ține în mînă o hîrtie și mîna tremură. Se uită la suprafața albă și goală și nu poate înțelege. Privește apoi dincolo de marginea hîrtiei și privirea i se duce în jos, tot mai jos. Marginile mormîntului sînt cenușii și netede. Capacul sicriului este galben și rece. Florile strălucesc, roșii.

Atunci înțelege el prima oară. Și este greu de înțeles. Un pas înainte și apoi plîngi. Încă un pas și atunci știi că acesta este sfîrșitul. Duci batista tare la ochi și simți atunci că nu mai există nici o amînare. Nu mai sînt anunțuri mortuare de formulat. Nici o invitație de scris. Nici o poezie la care să te gîndești în nopțile în care nu poți dormi. Nu mai afli nici o consolare, nu mai afli nici o apărare, nu mai e nici un sfîrșit și nici un început. Găsești doar o cunoaștere, goală ca o groapă, și aici, lîngă tine, îți zace mama și e moartă, dusă fără întoarcere. Departe de rugăciuni și de gînduri, de poezii, de lacrimi, de cuvinte. Și, apăsîndu-și batista pe rînd, pe cîte un ochi, plînge și plînge golul care s-a făcut, pentru că în golul acela sînt mai multe lacrimi decît în orice.

Pastorul îl conduce, atent, înapoi, o mînă de piatră îl apasă într-un scaun și un braț de piatră îi înconjoară umerii. Zărește apoi printr-o perdea de lacrimi, cum femeia cu steagul înaintează și își cufundă de trei ori steagul în groapă, dar cînd acesta iese a treia oară din groapă, i se desprinde fîșia de doliu. Cade răsucindu-se, ușoară,

spre podeaua capelei. Apoi înconjoară mormîntul, cu toţii, pentru ultima oară. Cei care au buchete le lasă să cadă. Cad, răsunînd pe capacul sicriului sau foşnind pe cîte o ghirlandă. Ceilalţi se uită doar, o privire mai scurtă sau o privire mai lungă, doi paşi înapoi şi se ocupă apoi pastorul de toate.

Dar acolo, pe marginea gropii, fiul scapă de braţul de piatră şi, cu golul acela ca o sfîşiere în beregată, îşi rupe poezia în bucăţi mici, mici. Atît de mici, încît seamănă cu fulgii de zăpadă care cad pe sicriul acoperit de flori şi de lacrimi.

Se despart de pastor în drum, în dreptul casei parohiale. Se grăbeşte să intre şi acum nu mai crede nimeni că ar plînge. Ninge tare, şi pe drumul spre oraş cele cinci automobile s-au rătăcit unul de altul în vîrtejele de zăpadă. Au devenit şase, apoi şapte maşini în cortegiul funerar. Li s-au adăugat o maşină de la măcelărie şi o camionetă cu mobilă. Pe pod, atunci cînd se mai limpezeşte pentru cîteva momente, se poate vedea într-o maşină un dulap cu oglindă şi într-alta o vacă mare, tăiată. Drumul pe jos de la capelă a fost greu de străbătut. Celor care nu au plîns, viscolul dezlănţuit le smulsese lacrimi. Dar celor care plîngeau, le-a sporit plînsul şi l-a înlocuit cu simple lacrimi. Pe femeia cu steagul şi pe cea care o însoţea le-au invitat să meargă cu ei, în ultima maşină şi, din cauză că era prea lungă coada steagului, a fost nevoie să lase deschisă o fereastră. Aşa că zăpada s-a năpustit înăuntru şi cel cu concediu de boală s-a plîns tot drumul şi a vorbit de boala lui şi despre cît este el de sensibil la răceală. Dar cele două femei de la club au vorbit despre Alma.

— Alma era o bună camaradă, ziceau ele, nu puteai găsi o camaradă mai bună ca ea.

Dar nimeni nu le susţinea, tăceau, fără să le aprobe, şi cînd s-au dat jos, undeva pe Söder, fereastra a fost închisă imediat şi se gîndiră cu speranţă la berea fierbinte care îi aştepta la praznic.

Şi în local este într-adevăr cald. Cald şi bine. Te simţi puţin ciudat, cu chelnerii îmbrăcaţi în halate aşa de albe şi care fac temenele aşa de adînci. Ar fi putut foarte bine să facă praznicul şi acasă, deci cu bere cu tot. Sora cea cu ochelari ar fi putut pregăti masa şi cealaltă soră ar fi servit, iar loc ar fi avut destul. Dar e un restaurant elegant şi camera separată pe care a închiriat-o văduvul este o încăpere frumoasă şi festivă, iar văduvului îi place ceea ce este frumos şi festiv, chiar dacă asta costă.

În această privinţă Alma era zgîrcită, gîndesc unii dintre ei, care tocmai au intrat în salonul rezervat; iar dacă Knutte ar fi murit întîi, precis că s-ar fi servit berea de praznic acasă, dacă măcar s-ar fi servit. Poate cel mult puţină cafea înainte, un pahar de vin şi o prăjitură după.

Se scurg cîteva minute, în tăcere, înainte de a se aşeza. Masa este pusă pentru şaptesprezece persoane şi văduvul stă între surorile lui şi socoteşte. Numără tacîmurile şi scaunele şi numai o dată îi ies şaisprezece. Dar de trei ori îi ies şaptesprezece. În încăpere lumina este slabă şi cele şaisprezece feţe, după viscol şi după durerea încercată, sînt fierbinţi şi roşii. Saturate de o dulce tristeţe sînt aceste minute ciudate, care se scurg, într-o linişte mai întîi completă, apoi tot mai întreruptă de zgomote. Pentru că unii îşi freacă

mîinile, și le tot freacă, iar și iar, ca înainte de o treabă grea. Atunci cineva tușește ca să nu se audă frecatul mîinilor. Apoi cineva șoptește și altcineva tușește, ca să nu se audă șoapta. Și iată că văduvul se întoarce spre ei.

— Ei, hai să ne așezăm, deci, spune el, aproape în șoaptă.

Hainele foșnesc și încălțările scîrțîie. Scaunele hîrșie și capacele poșetelor pocnesc. În încăpere domnește o penumbră solemnă și toți se simt ciudat de curați atunci cînd se așază, care pe unde apucă mai întîi, pentru a-și fixa apoi privirile în fundurile farfuriilor albe. Curați, aproape ca niște copii. Și farfuriile strălucesc. Își pot oglindi în ele sentimentele. Devine astfel o imagine frumoasă.

Dar văduvului i se întîmplă ceva cutremurător. Stă lîngă fiu și în partea cealaltă stă sora cea frumoasă. Se uită după mîncare și băuturi, aproape că ridică mîna ca pentru a face semn. Atunci se deschid, în fine, ușile duble și își fac apariția trei chelneri în alb, unul după altul, purtîndu-și tăvile. Cînd trec pe lîngă el, îl privesc cu atîta mirare, încît el se răsucește și își coboară privirea. Atunci observă el, prima oară, lumînarea. După aceea toți, unul după altul, observă lumînarea, lumînarea albă și înaltă, care arde singuratică, în sfeșnicul cel negru de pe masă. Se uită la lumînare, pe rînd, și la farfuria cea mare și albă, așezată în fața văduvului. După aceea se uită cu toții la el.

— Stai pe locul Almei, spune cineva, tare, sfîșietor de tare.

Sora cea urîtă e cea care spune asta. Ochii îi clipesc în spatele lentilelor aburite și lui îi vine s-o lovească pentru că a vorbit așa de tare. Ar fi plin de demnitate felul în care el se ridică, dar este de fapt așa de groaznic, așa de groaznic de stîngaci. Iar pe farfuria albă a Almei rămîne un băț de chibrit ars, pînă cînd un chelner îl mătură cu șervetul său.

Fiul este cel care stă cel mai aproape de lumînare. Lumînarea mamei, iată, arde, se face tot mai mică. Se uită, dar simte numai un gol. Privește fix flacăra, pînă cînd nu mai vede nimic altceva și, orbit, încearcă să se gîndească : viața mamei este cea care se consumă ; mama este cea care moare acolo, încet. Dar știe că ea a murit și că lumînarea nu mai poate schimba nimic. Ceea ce arde e numai o lumînare de rînd și cînd ea se va fi consumat, nu se va fi întîmplat nimic altceva decît că o lumînare obișnuită a ars în sfeșnicul ei. Dar logodnica, pe care o privește apoi, nu îndrăznește să privească la lumînare. Îndrăznește să se uite doar spre genunchi, pe care ține o batistă mototolită. Altfel ar plînge.

Fiul își privește apoi tatăl. Se uită la el lung, așa de lung, încît uită să mănînce. Sandvișul îi rămîne neatins în farfurie, berea îi stă nebăută. Pentru că așa, deodată, l-a apucat o dorință să își privească tatăl în ochi. Deși nu știe de fapt pentru ce, știe doar că trebuie să-l privească în ochi, fie doar și pentru cîteva clipe. Dar tatăl nu privește înspre fiu. Înspre fiu se află lumînarea. Și nu vrea să vadă lumînarea. E o lumînare frumoasă și lui îi plac lucrurile frumoase, totuși pe asta nu vrea s-o vadă. Din acest motiv privește

în altă direcţie, în orice altă direcţie. Transpiră şi se face roşu de cît îşi roteşte gîtul. Îşi face semne cu oaspeţii din faţă şi cu cei din părţile extreme ale mesei, aruncă un cuvînt ici şi altul colo şi o furculiţă cu heringi îi pică pe genunchi. Uită deodată în ce loc se află şi rîde. Rîde, aşa cum rîd oamenii, aproape de orice lucru. Atunci sora îl ia de mînă, sora cea urîtă, şi îl ciupeşte de braţ, de sus, spunîndu-i astfel încît aproape toată lumea aude :

— Să nu rîzi, Knut !

Nu, nu o să rîdă. Înţelege asta şi singur şi încremeneşte. Ruşinea îi fuge prin trup şi îl îngheaţă. Îşi scoate batista. E uscată. Dar acum devine udă de sudoare, de sudoarea ruşinii. Se ascunde în spatele ei, îşi aranjează faţa, astfel încît atunci cînd poate fi văzut din nou de către toţi, el poartă o mască frumoasă, o mască frumoasă, liniştitoare şi serioasă, da, aproape îndurerată. Şi în timp ce se servesc băuturile, se uită spre lumînare, de dragul măştii. Dar în faţa lumînării se află fiul şi ochii fiului se cufundă în ai lui, ascuţiţi, de parcă te frig. Simte atunci că lumînarea e mai uşor de privit. Este o lumînare frumoasă, care poate să-i placă. Dar fiul nu are ochi frumoşi. De aceea nici nu-i plac. De aceea nici nu vrea măcar să se uite în ei.

Beau apoi în tăcere pentru cea care a murit. Careva oftează apoi satisfăcut, după mîncare, dar soţia lui tuşeşte pentru a-l acoperi. Văduvul tuşeşte şi el. Apoi ciocăneşte în pahar.

— Un minut de reculegere pentru Alma, rosteşte el. Îşi pleacă apoi capul.

Atunci îşi pleacă toţi capetele. Aproape cu toţii se gîndesc în acele momente la cea care a fost. Lumînarea arde cu o flacără limpede şi înaltă. Afară zăpada se zbate şi cîinii urlă. Înăuntru este linişte şi cald şi dinspre restaurant se aude o muzică dulce, îndepărtată. Lung mai e un minut. Multe se pot întîmpla. Unul vede cum se cufundă sicriul, cum e înghiţit de groapă. Altul vede ambulanţa cum vine, patinînd pe zăpadă, cu luminile ei roşii, şi altul o vede pe Alma şezînd, în propria lui grădină, cu picioarele umflate puse pe o pernă. Altul o vede tînără, stînd în picioare pe scară, cu un prosop în jurul capului. Un altul îi aude vocea rostind nişte lucruri neplăcute, de dincolo de uşă. Acela îşi clatină capul, pînă cînd o amintire mai frumoasă îi vine în minte. Întotdeauna se întîmplă aşa cînd îţi scuturi capul.

Dar cineva se gîndeşte la alte lucruri şi ar vrea ca minutul să se termine şi ca lumînarea să ardă repede. Atît îi e lui de frică de tăcere şi de acea lumînare ! Mai este încă unul care nici nu o vede pe cea care nu mai este, pentru că el ştie că e moartă şi că atunci cînd cineva a murit rămîne un loc mare şi gol. Se uită în farfurie un minut întreg şi în tot acel timp în farfurie sînt fixaţi doi ochi înfricoşaţi, cu albul ochilor injectat. Un minut întreg de tăcere se gîndeşte : de ce se teme tata ? Şi ştie că exact lucrul ăsta vrea să-l afle : dacă acei ochi sînt îndureraţi, sau dacă le este pur şi simplu teamă.

După aceea, toată seara nu se mai ţine nici un minut de reculegere. Şi se dă mult de băut, dintr-un motiv misterios, mult mai mult decît li s-ar cuveni, şi băutură bună. Întîi şi întîi asta te în-

călzeşte şi ochii ţi se fac frumoşi. Toţi ceilalţi încep să aibă ochii frumoşi. Tot ce este dur se înmoaie, tot ce este al nostru devine al altora. Întinzi o mînă şi cineva se găseşte să ţi-o strîngă. Zici ceva, se găseşte cineva care să asculte, ca la ceva care merită să fie ascultat. Oamenii se apropie unii de alţii şi e plăcut să te apropii de altul. Buzele ţi se fac frumoase, gura moale şi bună, totul devine cald şi toate umbrele dispar. Chiar durerea capătă o umbră de bucurie.

Se uită la lumînarea care arde, arde mereu, şi care în curînd se va termina. Dar nu le e frică de asta, că arde aşa de repede, că în ea e închisă o viaţă care arde acolo cu o flacără clară şi fermă. Clară, fermă ? Ba nu, este blîndă şi caldă şi cu cît arde mai jos, cu atît devine mai blîndă. Cu cît arde mai jos cu atît mai blîndă devine amintirea Almei. Toţi îşi scot imaginile pe care i le păstrează şi le pun în faţa ochilor buni ai vecinilor lor. Şi toate imaginile devin bune, atunci cînd ochii care le privesc sînt buni.

— Era bună şi răbdătoare, spune cea care stătea pe trotuar şi se uita la ambulanţa care derapa, şi ce frumoasă era, moartă ! Aşa frumos stătea în capelă, cu mîinile încrucişate ! A căzut pe frunte, dar de abia se vedea.

— Şi o prietenă bună, aşa era Alma, spune cel cu concediul medical de boală, care îngheţa în maşină.

— Şi ce-a mai suferit, zice cel în a cărui grădină stătuse ea odată cu amîndouă picioarele umflate, şi ce s-a mai zbătut în viaţa ei !

— Şi ce de a mai tras, zice nevastă-sa !

— Ei, şi ce a însemnat ea pentru Knut, asta ştim bine cu toţii. Şi cel mai bine ştie asta chiar el, spuse unul care nu i-a fost Almei prieten niciodată.

Dar e adevărat, cel mai bine ştie el însuşi asta. De aceea stă acolo aşa de tăcut. Băutura e bună. Poţi să taci, că nimeni nu bagă de seamă. Îţi e teamă să priveşti lumînarea, nici asta nu se bagă de seamă. Se poate să fie adevărat că moartea e un loc mare şi gol şi că durerea este că simţi cît de mare este acest gol, dar asta este adevărat numai atunci cînd eşti treaz. Dacă ai băutură poţi umple golul cu toate gîndurile frumoase pe care le poţi gîndi şi cu toate cuvintele alese pe care le poţi găsi. Pînă la buză poţi să-l umpli. Şi pe urmă să pui acolo o piatră. Dar dacă nu poţi să faci asta, rămîi cu propriile tale gînduri. Şi tot timpul cît fiul stă şi vorbeşte despre mama lui moartă cu mica lui logodnică palidă, el se gîndeşte cam aşa : de ce nu zice tata nimic ? De ce se teme el atîta ?

El unul nu umple nici un gol, pentru că ştie cît de mare e golul. Doar vorbeşte despre moartă cu logodnica lui. Nu pentru că ar fi băut face el asta. Nu bea niciodată. Aproape niciodată. Vorbeşte despre ea, pentru că a iubit-o. Şi dacă ai iubit pe cineva, vorbeşti despre el. Dacă vorbeşti. Şi el a iubit-o, pentru că şi ea l-a iubit. Şi cînd te iubeşte cineva, îl iubeşti şi tu. Altfel eşti prost.

Dar flacăra scade şi scade, şi cîţiva vor să-şi ia rămas bun înainte ca flacăra să se stingă. Prima pleacă logodnica fiului. Este palidă şi o doare capul. Întotdeauna e palidă şi aproape întotdeauna o doare capul. Sau plînge. Chiar cînd rîde, plînge

puţin. Are numai şaptesprezece ani. Fiul o urmează în hol. Pe o masă se află un telefon. Unul din portari telefonează după un taxi, pentru că afară ninge şi ea e aproape întotdeauna îngheţată. Cînd îşi pune mănuşile, el îi strînge mîna tare şi o priveşte lung în ochi. Atunci ea începe să plîngă. Apoi îşi face apariţia maşina, în zăpadă. El îi dă trei coroane pentru şofer. Numai atîta are.

Stă apoi la masă, între lumînare şi un scaun gol. Flacăra e acum foarte jos. Şi încălzeşte mai mult. Îi încălzeşte mîinile. Îi place să fie încălzit, pentru că totdeauna cînd se atinge de logodnica lui, i se face frig. Îi place, dar îl îngheaţă. De asta nici n-a putut să se culce cu ea. Ca să-i fie şi mai cald, se dă mai aproape de lumînare. Pleacă doi dintre aşa-zişii prieteni ai moartei, acum că totul s-a băut şi s-a mîncat. Rămîn treisprezece la masă şi cînd rudele de la ţară bagă asta de seamă, vor să plece şi ei. Tatăl îi conduce afară. Sînt rudele lui. Moartei nu i-au mai rămas. Doi fraţi, mai în vîrstă decît ea cu vreo douăzeci de ani, i-au murit în America. Mama i-a murit într-un sanatoriu în Jämtland, iar tatăl i-a murit de tînăr, pe mare.

Rudele tatălui pleacă, prin zăpadă, cu un taxi. Nu se duc la gară, aşa cum spun. Se duc la nişte rude mai bogate, pe Essingen. Dar sînt drăguţi şi nu vor să jignească pe cei săraci şi îndureraţi. Şi sînt şi cam băuţi. Vin la oraş, la înmormîntări şi la botezuri, dar şi cînd vin, apoi stau mai mult.

Cît stau acolo, în faţa intrării şi îşi iau rămas bun, mai pleacă încă doi dintre aşa-zişii prieteni. Sînt doi tovarăşi de muncă. Se simt bine dispuşi

şi cum ceasul e numai nouă, au timp să mai dea un tur pe la vreo crîşmă. Dar asta nu i-o spun lui Knut, căci cine vrea să rănească un proaspăt văduv ! Şi una din surori, cea frumoasă, apare şi ea după o jumătate de minut. O doare capul şi vrea să se ducă acasă. Dar cînd apare taxiul celor doi tovarăşi de muncă, se strecoară şi ea înăuntru.

— Frumoase picioare mai ai, zice unul şi îi dă jos zăpada de pe ciorapi.

S-a gîndit la asta toată ziua, pînă şi în capelă s-a gîndit. Asta îi şopteşte el la ureche. Întîi ea se gîndeşte că nu se cuvine. După aceea se gîndeşte că e ceva drăguţ. După care chiar îi place. Îi plac cei care o găsesc frumoasă. Sînt mulţi cei care o găsesc frumoasă. De aceea şi ei îi plac mulţi. Dar cel mai mult se place pe sine.

În salonul rezervat, lumînarea arde însă repede, tot mai jos, şi surorii celei urîte îi vine să plîngă. Dar înainte de a plînge, se duce. Ştie că se urîţeşte cînd plînge. Se face şi mai urîtă. Dar cînd pleacă, tatăl se înfurie, nu pentru că pleacă, ci pentru că e urîtă. Femeile urîte îi trezesc adesea mînia.

De ce o fi tata aşa furios, se gîndeşte fiul. Stă acum aproape lîngă lumînare. Îi este cald şi cînd îi e cald îi este dor de logodnica lui. Şi asta pentru că ar vrea s-o încălzească. Dar cînd ea vine, lui i se face frig. Şi iată că tatăl se uită la el, poate fără intenţie, dar se uită. De ce îi este tatii aşa de frică ? gîndeşte el atunci.

Poate îi e frică din cauza lumînării. Acum flacăra dogoreşte aproape de pînza cea neagră. Arde, se cufundă tot mai mult spre capăt, fără milă.

Deasupra ei este golul. Golul cel mare al morţii. Sub ea mai este încă puţină ceară. Deodată fiul se trezeşte şezînd acolo şi sperînd că puţinul acela să dureze mult. Ştie totul despre acel gol, dar poate încă să spere. De ce speră ? Cumva pentru că tatălui îi este atît de teamă că lumînarea se va stinge ?

Chiar atunci pleacă vecinii şi ei doi rămîn singuri, cu lumînarea. Ba nu, tatăl îi conduce afară şi rămîne fiul singur cu lumînarea. Flacăra pîlpîie. În încăpere e aproape întuneric. Şi în acest întuneric fiul face ceva nemaiauzit. Tăcut şi liniştit, îşi părăseşte scaunul şi se mută în cel al mamei. Este aşa de rece, încît se înfioară. Atît de rece este moartea ! Atît de înfiorător de rece ! Este atît de subţire flacăra vieţii care mai arde ! Cineva deschide o uşă, priveşte în încăpere şi flacăra pîlpîie. Atunci îşi face mîinile căuş în jurul ei pentru a o apăra. La uşă se află un portar.

— Domnul Lundin, anunţă el.

— Da, răspunde fiul.

— E cineva la telefon, afară.

— Cu care domn Lundin ? Cu Bengt ?

— Da, zice portarul. Cred că Bengt a zis. Atunci fiul iese, să vorbească cu logodnica lui. Închide uşa cu grijă, să nu se stingă cumva lumînarea. Îi place mult să vorbească la telefon cu logodnica lui. Atunci vocea lui poate deveni caldă şi poate sufla această căldură în urechea ei rece. Şi vocea ei se încălzeşte atunci. Amîndoi sînt calzi, la telefon.

În timp ce fiul străbate restaurantul aproape gol, cei trei vecini iau loc într-un taximetru. Sînt trei şi pot să împartă plata. Fiecare singur nu

şi-ar fi putut permite. Merg pe Götgatan în sus şi ninge frumos. Zăpada ondulează în faţa parbrizului, ca o draperie grea.

— Frumoasă înmormîntare a mai avut, spune una dintre vecine.

Ceilalţi nu spun nimic, pentru că totul a fost spus. Dar cel în concediu medical, care stă între cele două, nu mai are deodată nimic. Se simte proaspăt şi zdravăn. Şi mai e şi băut. Aşa că atunci cînd maşina coteşte şi intră pe propria lor stradă întunecată, el o cuprinde pe una din ele pe sub sînii albi ca zăpada. Atunci cealaltă izbucneşte în rîs.

În timp ce fiul se îndreaptă încă spre telefon, tatăl se află la toaletă. Tocmai s-a spălat pe mîini. Acum şi le mai spală încă o dată. Apoi şi le ridică pînă în faţa oglinzii. Şi bineînţeles, sînt curate. Dar şi le mai spală odată.

Telefonul se află pe masă, cu receptorul alături. Aşezîndu-se, fiul zîmbeşte. Zîmbeşte gîndindu-se la ce o să spună. Dacă o doare capul o să-i spună : ia o pastilă şi gîndeşte-te la mine, şi dacă asta nu ajută, atunci mai ia încă una şi gîndeşte-te la altceva. Dar dacă plînge, o să-i spună : îţi aminteşti ce ţi-am spus la masă ? Chiar aşa, ceea ce îmi spunea şi mie mama cînd eram supărat, cînd mă făcusem destul de mare şi aveam supărări. Cînd eram mic mă săruta pînă mă înveseleam din nou. Dar cînd m-am făcut mare şi mă vedea trist, îmi spunea : aşază-te la masă şi scrie-ţi o scrisoare. Merită întotdeauna să-ţi scrii o scrisoare. Aproape că numai ţie însuţi merită. Şi cînd scri-

soarea e gata, s-a dus şi supărarea. Dar tu ai o scrisoare lungă. O scrisoare lungă şi frumoasă.

Aşa că ridică receptorul şi zice „alo".

Atunci se aude vocea necunoscută a unei femei, şi acea voce rosteşte :

— Ce mai faci, iubitule ? Obosit ?

— Obosit ? întreabă el. Cu cine vorbesc ?

— E Gun, şopteşte atunci femeia necunoscută. Apoi ei i se face teamă. Îşi dă seama auzindu-i răsuflarea grea, cît de nemaipomenit de teamă i s-a făcut. Lui unuia nu-i este teamă.

— Cu cine vorbesc ? şopteşte ea.

— Aici e Bengt, Bengt Lundin. Cuvintele le scuipă parcă în receptor.

— Scuzaţi, zice ea, şi închide.

Receptorul e pus la locul lui, pe aparat. După un timp, unul din portari trage spre el telefonul, comandă un taxi pentru vreunul băut. Cînd tatăl iese de la toaletă, cu mîinile curate, fiul stă singur pe un scaun, lîngă masa telefonului. Nu fumează. Stă doar. Între dinţi ţine un capăt de batistă. Cînd e emoţionat roade întotdeauna cîte ceva, unghiile sau vreo batistă.

Îşi ţin tovărăşie în încăperea rezervată. Acum e aproape întuneric, dar flacăra mai arde încă un timp. Fiul a intrat în spatele tatălui, dar odată intraţi în încăpere, se aşază de cealaltă parte a mesei. Vrea să-l privească în ochi. Vrea să vadă dacă ochii aceia se tem. Dar tatăl nu se uită la el. Tatăl stă lîngă scaunul rece al moartei şi se uită în farfuria ei goală. Dar nu, acum nu mai e goală. Pe farfuria mamei se află nota.

Fiul aşteaptă şi tot aşteaptă. Dacă ochii se tem, o să-i facă să se teamă şi mai mult. Dacă nu se tem, vrea să le facă rău. Cît de rău va putea el. Să le facă rău cum nu a mai făcut nimănui rău vreodată. Priveşte capul acela aplecat, cu părul rar şi tocat. Priveşte faţa aceea lată şi roşie, pe care lumînarea încearcă în zadar să o lumineze, dar poate tot mai puţin. Apoi vede că pleoapele îi zvîcnesc, poate de oboseală, poate de teamă.

Atunci îşi dă seama cum să facă să fie şi mai puternice aceste zvîcniri, cum să le facă atît de teribil de dureroase, încît de cîte ori pleoapele vor da să se închidă, să se închidă în jurul unei lumînări care arde. Îşi face deci mîinile cerc în jurul flăcării, ca pentru a o apăra. Deasupra flăcării e gol şi dedesubtul ei cîţiva centimetri de ceară. Dar în jurul ei se află mîinile lui puternice. Nu poţi să readuci la viaţă un mort. Nici măcar pentru tine însuţi. Pentru tine un mort e un mort. Dar pentru altul poate să-l facă să reînvie. Altuia poţi să-i spui : ea trăieşte ; lumînarea arde ; lumînarea nu se stinge ; deci ea trăieşte.

Da, lumînarea arde în cupa mîinilor lui. Mîinile se înfierbîntă de la flacără. Întregul corp i se înfierbîntă. E o fierbinţeală groaznică, dar el are nevoie de ea. Îi trebuie ca să se poată arde.

— A sunat cineva, zice el.

Are parfum în gură. De aceea vocea nu îi sună aşa cum şi-ar fi dorit. Dar tatăl îşi ridică ochii de pe notă. E preocupat, dar nu aşa de înfricoşat. Oricum, lumînarea arde. Dar el nu o vede direct. Mîinile fiului o protejează.

— Da ? zice el. Şi cine anume ?
— O femeie, spune fiul.
— Aha, răspunde tatăl. Ce-a zis ?
— S-a scuzat, şopteşte fiul. O cheamă Gun.

Atunci tatăl îşi ia ochii de pe notă. Priveşte peste capul fiului, sus, spre tavan. Şi iată cum cade masca, masca cea tristă a văduvului. Şi sub mască este bucuria, o mare, teribilă bucurie. Căci pentru cei care sînt trişti din obligaţie, bucuria poate să arate ca o teamă. Omul se teme să nu-şi arate bucuria. Pe cel care se bucură de cineva care trăieşte nu-l sperie un mort. Poate, oricum, să-şi mai ţină acolo mîinile puţinul timp care a mai rămas, dar chiar în acest timp îşi dă seama că dincolo, în jurul mîinilor făcute căuş, nu se află nimic, că deasupra lumînării este gol, şi că dedesubt nu mai este decît un boţ de ceară, şi că a jeli înseamnă a ţine în tine o groapă goală, o groapă adîncă şi goală, pe care lacrimile nu o pot umple.

În acea clipă fiul îşi pîrli mîinile. Pe uşă intră cineva, cineva care cere să i se plătească, şi flacăra oscilează iar. Întîi într-o parte şi îi pîrleşte mîna stîngă şi apoi în cealaltă, şi i-o arde pe cea dreaptă. Atunci cel ars îşi retrage mîinile, zvîcnind. Cel care a intrat s-a oprit lîngă uşă, tăcut. Tace întreaga încăpere. Tace întreaga lume. Limba fiului simte gust de parfum. Din cauza asta nu poate spune nimic. Aşa de amar se simte în gură parfumul omului pe care îl urăşti, încît nu poate nici să strige. Numai să înghită poate, să înghită şi să-şi ridice spre ochii uscaţi mîinile arse.

Atunci tatăl, surîzînd, suflă în lumînare.

O SCRISOARE ÎN FEBRUARIE

Din partea lui, către el însuşi

Dragă Bengt,

E mult de cînd ţi-am scris ultima dată. Ţi-am scris în ultima scrisoare că mama a murit. Acum e moartă şi arsă. Urna se află într-o nişă dintr-o clădire de la cimitir. Am fost acolo duminică, tata, Berit şi cu mine. Ştii tu cum arată pe acolo lucrurile. O magazie mare şi cenuşie pentru cenuşile celor morţi. Berit a plîns tot timpul. Numai eu nu simţeam nimic. Cînd am ieşit, tata a zis că urna e urîtă. Atunci eu am zis că urna e frumoasă. Cînd am ajuns acasă, Berit a făcut cafea. În timp ce o beam, a sunat telefonul. Cînd a revenit de la telefon, tata a zis că era un coleg de serviciu. Nu era nevoie să spună asta.

Berit a plecat devreme. O durea capul. După ce a plecat, tata a zis că Berit e urîtă. I-am răspuns că e drăguţă. Atunci el m-a întrebat dacă îmi lipseşte mama. Am zis că ceea ce ştiu este că a murit. Atunci tata a spus că el consideră că e bine aşa. Şi că eu înţeleg situaţia. Atunci n-am înţeles ce vrea să spună. Seara am mai băut cafea o dată şi am mîncat ultimele prăjituri rămase de la Crăciun. I-am adus aminte că mama le-a făcut. Tata a răspuns că mama gătea bine. După aceea a ieşit să cumpere un ziar. Ningea şi lui nu-i place să meargă prin zăpadă.

Pe la ora două noaptea s-a întors. A venit cu maşina şi era băut. Nu adusese nici un ziar. Nu i-a plăcut că l-am întrebat de ziar. Nu i-a plăcut nici că am stat treaz şi am citit. În general însă

îi place că citesc pînă tîrziu. Vrea să devin cineva. Şi cu cît mai repede, cu atît mai bine.

În timp ce se dezbrăca, l-am întrebat de chestia aia. Înţelegi despre ce. Despre cine. Mă spionezi ? m-a întrebat el. I-am răspuns atunci că eu nu spionez, dar că ştiu totuşi. A strigat atunci că nu trebuie să-mi dea mie socoteală pentru faptele lui. Nu m-am speriat. Nu mie, i-am răspuns, ci mamei. M-a înşfăcat de umeri. N-am încercat să mă eliberez. Ştii, mi-a spus, Alma e moartă. Cînd e beat îi spune întotdeauna Alma. Da, i-am răspuns, dar n-a fost mereu moartă. Atunci m-a întrebat ce cred eu, ştia ea ? Da, am zis, ştia demult. Era o minciună, dar mi-a dat drumul şi a rămas tăcut. Era bolnavă, i-am spus eu apoi, şi totuşi ai făcut asta. Atunci el a mai zis încă o dată că nu trebuie să-mi dea mie socoteală. L-am întrebat de ce. Eşti tînăr, mi-a răspuns el. L-am întrebat dacă e o vină să fii tînăr. Mi-a răspuns că fiii nu pot să-şi tragă taţii la răspundere. L-am întrebat de ce. Pentru că fiii sînt tineri şi taţii sînt bătrîni, a răspuns el.

Nu se pune problema care e mai bun, a zis el. Ce problemă se pune atunci, m-am întrebat eu. Trebuie să ai experienţă, a fost răspunsul. Asta se capătă cu anii. O asemenea experienţă nu vreau să am, am strigat eu, chiar dacă mi se dă de pomană. Atunci, păcat de tine, băiete, a răspuns el, încercînd să pună mîna pe mine. Dar nu i-am permis s-o facă.

A venit însă pe întuneric, cînd tocmai mă culcasem, şi s-a aşezat pe pat. După ce a stat o vreme, fără să spună nimic, zice : Crezi că punea tare la inimă ? Da, i-am răspuns eu după un timp,

cînd nu erai acasă, seara, plîngea întotdeauna. Aha, a zis el, după care n-a mai spus nimic. Dar cînd a plecat am strigat după el : Nu vreau să văd niciodată, am strigat, niciodată ! Atunci mi-a răspuns : O să-ţi fie mamă. Aşa că va trebui, totuşi. Noaptea aceea n-am dormit. Dar am luat batista ei din costumul negru. Am încercat să o rup în bucăţele. Era însă foarte tare. Mai tare ca mine. Aşa că m-am culcat la loc. Dar toată noaptea am simţit mirosul şi m-am zvîrcolit de ură.

Acum, dragă Bengt, am multe întrebări să-ţi pun. Întîi : are voie cineva să-şi urască tatăl, aşa ca mine ? Ar trebui totuşi să pot să-ţi răspund : da, are voie. Are voie să o facă, dacă tatăl lui se comportă aşa cum se comportă al meu. Dar, întrebi tu, ce rău a făcut ? Îţi răspund că a înşelat-o pe mama, pentru că era bolnavă şi de aceea era urîtă. Mie nu mi s-a părut niciodată că ar fi urîtă. Pe urmă, întrebi tu : ce te priveşte pe tine toată treaba asta ? Ea nu bănuia absolut nimic. La care îţi răspund că nu are nici o importanţă dacă bănuia ceva sau nu. Faptul rămîne totuşi. Era înşelată. Şi este ceva mai dezgustător decît să înşeli pe omul care te iubeşte ? Şi există ceva mai groaznic decît să fii înşelat ? Cineva se uită în ochii tăi, Bengt, şi tu crezi că ochii aceluia sînt oglinda ta. Numai a ta. Dar în ei tocmai s-a oglindit altcineva. Ar trebui să existe un fund, Bengt. Dar oglinda nu are fund. Tata este o oglindă. Din cauza asta îl urăsc. Tot ceea ce e drăguţ se poate oglindi în el, tot ceea ce este drăguţ şi de rînd. Nu îmi place credinţa pentru că este frumoasă, ci pentru că e necesară.

Cel care înşală o ființă o omoară, cu încetul. Pentru că fără credință se îmbolnăveşte. Se îmbolnăveşte, cufundată în ruşine, ca într-o mlaştină adîncă, şi în ură, care e o mlaştină şi mai adîncă. Dacă Berit m-ar înşela, n-aş vrea s-o mai văd niciodată. Dar mai întîi aş bate-o.

Ai voie să-ţi loveşti tatăl ? Poţi să răspunzi la întrebarea asta, Bengt ? Poţi să fii silit să-l urăşti, zici tu, dar să-l loveşti, nu. Poate că nu e voie să loveşti pe nimeni ? Ba da, cel care este curat are voie să dea. Cine e curat poate să-i facă orice celui care este necurat. Pentru că cine e curat are dreptul. El e singurul din lume care are dreptul. O forţă înfricoşătoare este curată, Bengt. De aceea vreau să fiu curat. Dacă n-aş vrea asta m-aş lovi singur cu pumnul în faţă.

Pe ea nu vreau s-o văd niciodată. Am văzut-o pe mama dormind. Am trecut pe lîngă ea, pe întuneric, şi am auzit-o dormind. De aceea eu pe cealaltă nu vreau s-o văd. Am văzut-o pe mama moartă. Avea o rană la frunte. De aceea nu vreau să văd fruntea celeilalte. Nu vreau s-o văd niciodată. Dacă totuşi aş vedea-o, aş lovi-o. Aş lovi-o în frunte. Să nu uiţi asta, Bengt !

Acum e februarie. Ştii cum e în februarie. Ninge şi e cald. Zilele s-au făcut ceva mai lungi. Deci nopţile ceva mai scurte. E frumos. N-am mai văzut-o pe Berit de cîteva zile. Ultima dată cînd am văzut-o, am jignit-o. N-am vrut să fac asta şi totuşi aşa a ieşit. Am fost la cinema şi după aceea, cînd stăteam într-o cofetărie, a început să plîngă din cauza filmului. Atunci m-am gîndit să-i dau un motiv adevărat de plîns. I-am

povestit de tata. Atunci a încetat să mai plîngă. Nu voia să creadă că e adevărat. Ţineam morţiş să ştie că e adevărat. De aceea i-am spus că e proastă şi fără experienţă. A început atunci să plîngă iar. Dar tot nu credea. Nu crede niciodată cînd se povesteşte ceva rău despre cineva. Dar tot ce i se spune despre ea însăşi, crede. I s-a făcut frig. Cînd plînge mai multă vreme, i se face frig. Apoi începe să o doară capul. Şi-a pus mîna pe masă, să i-o încălzesc. Eram supărat şi m-am făcut că n-o văd. Dar cînd să plecăm, i-am spus : aia de pe masă e mîna ta ; vezi să n-o uiţi. După aceea, mi-a părut rău. Dar era prea tîrziu. Nu i-am dat telefon trei zile. Ştiu că se duce acolo şi aşteaptă, plînge şi aşteaptă. Dar nu îndrăzneşte să sune ea. O iubesc. Cînd mă gîndesc la ea mă întristez întotdeauna. După aceea mă cuprinde dorinţa s-o încălzesc. N-aş fi niciodată în stare s-o înşel. Mă iubeşte prea mult.

Cu studiile nu-mi merge rău. Nici bine. În ultima vreme mi-e cam greu să mă concentrez. Lîngă mine stă la seminarii o fată cu ochelari. Mai deunăzi a băgat de seamă prima oară că port panglică de doliu. S-a aplecat şi s-a uitat la ea. Porţi doliu, a spus ea pe urmă. Da, i-am răspuns, a murit mama. Atunci ea s-a mutat mai încolo, de parcă eram contagios. Mi s-a pus apoi o întrebare, pe care n-am înţeles-o prea bine. Profesorul, nerăbdător, a pus întrebarea, mai departe, fetei mioape. Ea poate răspunde la toate întrebările puse altora. Cîteodată poate răspunde şi la întrebările care i se pun chiar ei. După ce a răspuns s-a uitat la mine şi am băgat de seamă că mă compătimea. Nu vreau să mă compăti-

mească nimeni. Nu există nici un motiv să fiu compătimit. Da, știu că mama a murit. Ar fi murit chiar dacă m-aș fi dus și aș fi înlocuit-o la prăvălie în ziua aceea. Poate că n-ar mai fi avut rana de la frunte. Dar asta e tot.

Azi n-am fost la seminar. Cînd era timpul să plec, a sunat telefonul. Am ridicat receptorul, dar nu era nimeni. E groaznic să sune telefonul și să nu-ți răspundă nimeni cînd ridici receptorul. Am rămas cu receptorul în mînă și mi-am dat seama cît de teribil de rece era. Chiar cînd să-l pun la loc, în furcă, mi s-a părut că se aude o voce. Am dus receptorul la ureche, dar nu era nimeni. Mi-a venit atunci ideea să mă duc în camera mare. Am deschis ușa și am înlemnit. Îți dai seama, mi s-a părut că acolo, în fotoliu, îndărătul mesei, stătea mama. Am văzut după aceea că era numai rochia ei. Rochia ei cea mai bună, cea pe care n-a ajuns niciodată să o poarte. Tata o scosese din garderob și o întinsese peste fotoliu. Nu știu de ce. Dar cînd am vrut să plec, apoi, n-am mai avut curajul să mă întorc cu spatele. Am deschis atunci fereastra, cît era de mare, și am răsucit butonul aparatului de radio. Pe stradă se mișcă un compresor cu aburi și dinspre canalul Hammarby s-a auzit sirena unui vapor. S-a rupt deja gheața. În loc să plec, m-am întins pe patul meu. Era cam ora două. Cînd m-am deșteptat, radioul era fierbinte. Am închis fereastra. Puțin după aceea a venit și tata de la slujbă. M-am bucurat cînd a venit. Cînd ești bucuros, poți minți cu ușurință. I-am spus că a mers foarte bine la seminar. Atunci a scos douăzeci de coroane și mi le-a dat. Adusese un pachet

de supă concentrată de mazăre cu porc. L-am deșertat în apă și am fiert supa. Au ieșit cîte două castroane de fiecare. Nu ne-am spus nimic. Mai nou, tăcem întotdeauna cînd sîntem la masă.

M-am dus apoi în cameră la mine să învăț, să învăț pe brînci. Dar n-am putut. Am stat așa, trăgînd cu urechea să aud dacă nu iese cumva. A umblat încolo și încoace prin camera mare, destul de multă vreme. Pînă la urmă a ieșit. Afară era întuneric și zloată. Am zăvorît amîndouă ușile camerei mele, dar tot n-am putut să mă concentrez. Stăteam doar și așteptam să se întoarcă. Nu s-a întors. Am deschis larg fereastra. Acum se făcuse foarte rece afară. Sufla vîntul și ningea. Lumina lămpii cu neon din colț oscila și fîlfîia prin ninsoare, ca o flacără. Am rămas multă vreme s-o privesc. M-am gîndit la seminarii. Ar deveni de neîndurat dacă toți cei de acolo ar începe să mă compătimească. Dacă aș avea curaj aș da examenele în particular.

Să știi că nu are nici un rost să fiu compătimit. Dar ascultă, Bengt ! Poate să-ți fie frică de cineva pe care l-ai iubit ? Pentru că eu am iubit-o ! Am iubit-o cu adevărat. E realitatea. Dar de fapt nu mă tem. Îmi lipsește doar. La început n-a fost așa. Pentru că nu poate să-ți lipsească ceva ce nu există. Acum știu că există. Azi, chiar cînd să plec la seminarii, am descoperit asta. A fost ca o revelație. Se află în mine. Pentru că m-a iubit, ea există în mine. Și am s-o las să rămînă acolo. Și în tata există. Cînd o să simtă asta, o s-o părăsească pe cealaltă. Atunci o să vină înapoi la mine. Atunci n-am să-l mai urăsc.

A venit chiar acum. Trebuie deci să închei. Acum am să citesc o vreme. Astă-seară nu mai iese.

Salutări
Al tău, Bengt.

PRELUDIUL UNUI VIS

Cînd cineva moare, rămîne, pe de o parte, un mare loc gol. Pe de altă parte, însă, rămîn în urma lui o grămadă de lucruri. La aceste lucruri te uiți și le tot întorci pe o parte și pe cealaltă. Nu prea știi ce să faci cu ele. Începi prin a le mîngîia. După ce le-ai mîngîiat așa, multă vreme, simți o oboseală în degete. De aceea sfîrșești prin a le urî. Cel mai rău e cu hainele. După aceea vin la rînd pantofii.

În unele seri, cînd tatăl crede că fiul doarme și fiul crede că tatăl doarme, tatăl coboară jaluzelele de pe amîndouă ferestrele, cît se poate de jos. După aceea zăvorăște ușa dinspre coridor. Iar peste gaura cheii dinspre camera fiului atîrnă pălăria cea neagră a Almei. Nu pentru că ar vrea să facă ceva nepermis. Vrea numai să fie mai singur. Cînd s-a izolat astfel, face cît se poate de multă lumină. Aprinde toate cinci becurile plafonierei, aprinde și lampa de pe radio. Nu face asta pentru că i-ar fi frică de întuneric, ci numai pentru a nu fi complet singur.

Cînd toate astea au fost îndeplinite, deschide ușa garderobului. În prima seară a scîrțîit. După aceea a uns balamalele. Așa că acum totul se desfășoară în cea mai deplină liniște. În dulap, jos, se află pantofii moartei. Îi scoate, pereche după pereche. Sînt patru perechi și el le așază pe toate pe masă, pentru că acolo e mai multă lumină. Pînă la urmă fața de masă cea verde se murdărește, pentru că nu pune nici un ziar dedesubt. Înainte punea un ziar pe scaunul pe care se urca pentru a întoarce pendula. Acum scaunul e și el murdar. Dar pendula stă.

Apoi se apleacă deasupra pantofilor. Face o mică alegere între perechi. Din cînd în cînd ia cîte un pantof și îl ridică la lumină. Dacă găsește vreo pată, o șterge îndelung cu mîneca, pînă cînd mîneca se murdărește, dar pielea lucește, curată, în lumina dură. Dacă pe vreo talpă găsește puțin noroi uscat, se apucă și rîcîie noroiul pe dușumea cu un băț de chibrit ars. După care aruncă chibritul pe linoleum, pentru că tot era ars.

Sînt opt pantofi de cercetat și pe fiecare din ei îl cercetează îndelung. E unul cu găuri în talpă și cu fețele plesnite. E un pantof greu și lat, cu tocul jos. Înăuntru e numele fabricii, aproape șters de piciorul Almei. Pantofii ăștia îi purta cînd a murit. În crăpături s-a încrustat rumeguș și pe unul din tocurile scîlciate s-a lipit un bilet de tramvai. Biletul de tramvai l-a desprins din prima seară. Patru seri mai tîrziu, cînd rîcîie rumegușul din crăpături, biletul se află tot pe podea. Nu-l ridică. Cu degetele pipăie interiorul neted al pantofilor. Îi place. Îi place să se gîndească la un picior de femeie alunecînd într-un pantof, i se pare foarte frumos. Dar altfel pantofii aceia i se par urîți. Deși în prima seară pe ei i-a cercetat cel mai mult. S-a așezat cu ei sub plafonieră și

îi părea bine că e atîta lumină. Dar deşi era lumină, simţea din plin că pantofii sînt ai unui mort. În seara următoare a simţit acelaşi lucru, dar mai puţin. În a treia şi-a dat seama că sînt foarte urîţi. În a cincea seară nici nu i-a mai ridicat spre lampă. I-a pus lîngă uşă. O să fie aruncaţi. Ce să facă omul cu o pereche de pantofi prăpădiţi !

La altă pereche se uită acum mai mult. E o pereche de pantofi solizi, troteuri. Sînt sobri şi negri, dar nu sînt urîţi. Nu i-a purtat aproape deloc, zicea că o strîng şi o bat. În prima seară i-a pus repede deoparte. Nu sînt deosebit de frumoşi şi nici nu-i purta cînd a murit. Dar în a doua seară îi priveşte îndelung. În a cincea seară aproape că la ei se uită cel mai mult. Se gîndeşte că e bine că nu sînt purtaţi aproape niciodată. Bagă mîna înăuntru şi pipăie interiorul, la vîrf. Da, e acolo un cui. Îl îndoaie cu cuţitul. După aceea abia de se mai simte.

Şi iată o a treia pereche. I-a purtat la petreceri. La puţinele petreceri la care a fost, pentru că ea nu voia niciodată să iasă. Cînd şi cînd vreo înmormîntare sau vreo nuntă, sau cînd a împlinit el cincizeci de ani, în octombrie, astă toamnă. A fost cea mai mare petrecere din toate. Au fost şaizeci de persoane şi a fost al dracului de scump. A trebuit să se împrumute, aşa că n-a mai fost vorba de pantofi noi. Cei vechi erau încă buni. Pantofi buni, dar cam grosolani. Nu-i purtase mult. Ultima oară cînd i-a purtat, a fost în a doua zi de Crăciun. Atunci fuseseră ei invitaţi la Mälarhöjden. Şi tocurile se prezintă foarte bine. Ei uneia i se păreau prea înalte. În a cincea seară, ţinînd aşa tocurile spre lumină, îi vine un gînd. Alma era cumsecade. Şi nu-i trebuiau pantofi. E bucuros că se gîndeşte astfel. Aşa de bucuros, că scoate o batistă. După care se uită o vreme la tocurile înalte şi frumoase. Pe ele poate merge o femeie frumoasă, o femeie frumoasă, cu picioare frumoase.

Dar atît în prima seară cît şi în celelalte seri, la cea de a patra pereche se uită cel mai mult. E o pereche de pantofi minunaţi. Ei, în sine, poate nu sînt chiar minunaţi. Minunat este că i-au aparţinut ei. I-au aparţinut cu adevărat. Realitatea este că nu i-a purtat niciodată. I-a adus acasă într-o sîmbătă seara, cînd a cîştigat la pronosport, la campionatul englez de fotbal, la începutul lui decembrie. A pus cutia în mijlocul mesei. Şi a zîmbit. Ea a desfăcut nodul, niciodată n-a folosit foarfecile ca să taie sforile pachetelor, şi cînd a ridicat capacul, a zis : crezi că am şaptesprezece ani ?

I-a fost foarte greu să uite cuvintele acestea. Atunci, de Crăciunul celălalt, nu i-a purtat. Acum sînt aşa de frumoşi, încît el se bucură că n-au fost încălţaţi niciodată, nici măcar încercaţi. Sînt negri şi tocurile sînt înalte, iar forma lor e arcuită într-un fel îndrăzneţ. Baretele sînt subţiri. Se potrivesc pe nişte glezne subţiri, pe glezne subţiri şi frumoase. O femeie frumoasă le încheie, seara. Noaptea, un bărbat le descheie. Aşa sînt pantofii cei negri, pantofi de petrecere. Cei la care se uită el cel mai mult. Cei pentru care, în a cincea seară, deschide biblioteca pentru a-i ascunde în spatele unei biblii, pe care n-o citeşte nimeni.

După ce i-a ascuns e transpirat tot. De aceea ridică binișor jaluzelele și întredeschide fereastra. Dar cînd se uită afară, vede un automobil care tocmai dă colțul, intrînd pe strada lor, și lămpile de pe stradă, oglindindu-se în vitrina măcelăriei. Atunci închide fereastra, pe loc, și nu mai transpiră. Ceilalți pantofi îi așază din nou în dulap. Pantofii pe care i-a pus lîngă ușă, îi ridică însă și se duce cu ei în bucătărie. Vrea să-i pună în găleata de gunoi, dar este plină. Atunci îi pune alături, pe dușumea. Deschide dulapul de alimente și cotrobăie după o sticlă de bere. Dar nimeni nu se mai gîndește să cumpere bere. Atunci se mulțumește să tragă o dușcă de alcool, o dușcă solidă, direct din sticlă. Pe urmă nu-i mai este frig.

Zăvorăște ușa din nou. Se oprește cîteva clipe în fața ușii fiului și trage cu urechea. Nu aude nimic, lasă totuși pălăria unde se află. E o pălărie urîtă. Almei nu-i plăceau pălăriile. Cînd cumpăra una, cumpăra una urîtă. Almei nu-i plăceau lucrurile frumoase.

Cu rochiile, însă, poate că e cel mai rău. Cu bijuteriile și podoabele nu e așa de groaznic. Podoabele pe care nevestele sărmane le primesc de la soții lor nu există, de fapt. Știu asta și bărbații femeilor sărmane. Podoabele pe care le primesc de la alți bărbați nu îndrăznesc să le arate. Bărbații femeilor sărace nu știu de ele. De aceea, nu cu podoabele e cel mai rău. Cu rochiile este mult mai rău.

Sînt trei rochii în bună stare. În față atîrnă una neagră. O scoate, cu umeraș cu tot, și o așază

pe masă, sub lumină. O scoate cu grijă de pe umeraș. Umerașului îi dă drumul pe podea. Atunci rămîne nemișcat și așteaptă, dar din camera fiului nu se aude nimic. Asta nu îl neliniștește. Se gîndește că fiul doarme foarte adînc. Rochia neagră este o rochie simplă. E destul de purtată, dar se poate întoarce. Cordonul nu-l mai are. A rămas în ambulanță. Sus, chiar lîngă gît, lipsește un nasture. Se poate coase altul nou. Este și puțin sînge. Nu este sîngele Almei. Cînd a căzut pe podea, un băiat de la măcelărie i-a despicat halatul. După aceea i-a tăiat nasturele de sus, de la rochie. Urmase cursurile de prim-ajutor și credea că îi trebuie aer. De fapt nu-i mai trebuia nimic. Dar nu e mult sînge și, dacă nu iese la spălat, pata poate fi acoperită cu un guler. Așa ar proceda o femeie cu simț practic. Nu e o rochie frumoasă. Dar este întreagă. Ceva mai înăuntru atîrnă una verde. E destul de frumoasă. O purtase la aniversarea lui de cincizeci de ani. Și la aniversarea ei o purtase. În aprilie sînt doi ani. În jurul taliei are un cordon îngust, roșu, cu pietre verzi. E încă mototolit. O piatră este plesnită. Se poate ușor coase alta în loc. În față nu e decoltată deloc. Puțin în spate. Purta pe spate, de obicei, o piele de boa. El i-o cumpărase. O luase ieftin. El e unul din cei care dau peste chilipiruri. Mai tîrziu a vîndut-o, cînd a avut nevoie de bani. I-a spus doar după aceea. Nu s-a supărat. Nu l-a întrebat pentru ce i-au trebuit banii.

Era bună Alma, se gîndește el. Se gîndește la asta în mod deliberat, stînd acolo, sub lampă, și scotocește cu unghia pe la cusături. Sub tivul de la gît sînt două pete de luciu, la distanță

de un lat de palmă una de alta, cam la un lat de palmă de-a văduvului. Cînd le observă, se cam supără. Se pune pe șters, și tot șterge mereu. Și totuși, iată-l că încetează, deodată. E ca și cum s-ar fi ars. Pentru că acolo unde șterge el, sînii Almei au fost cei care au întins stofa. Avea sîni mari și grei. Întindeau toate rochiile. Cînd era tînără tot mari erau, dar pe atunci erau tari. Pe atunci el își așeza mai întîi fruntea pe ei. Dar mai tîrziu punea mai întîi mîna. Pentru că el e de părere că sînii trebuie să fie convenabili de mari și tari, atît cît să reziste sub mîna bărbatului. Așa e frumos. Și așa trebuie să fie. Totuși s-a ars cînd a încercat să șteargă cu mîna amintirea sînilor Almei.

Atîrnă după aceea rochia verde la loc.

Pe urmă scoate rochia roșie. Întotdeauna o scoate ultima. Pentru că la ea se uită cel mai mult și pentru că e așezată cel mai în fund. Dar și pentru că e rochia care îl face să se simtă cel mai prost. Este rochia cea mai frumoasă. Îi place ceea ce este frumos și totuși îi este teamă de rochia cea frumoasă și roșie. Cînd o duce, o duce așa cum ar purta un bărbat o femeie, o femeie ușoară și frumoasă. Înainte de a o pune pe masă suflă cît poate peste fața de masă, ca să îndepărteze praful.

De fapt n-ar trebui să simtă nimic din ceea ce simte cînd stă acolo, aplecat peste rochia cea roșie, și vede lumina oglindindu-se în materialul ușor. Nici un sîn nu și-a lăsat urma, întinzînd materialul. Nici o coapsă osoasă, nici un fund proeminent. Rochia e neatinsă, pentru că Alma nu a purtat-o niciodată. I-a cumpărat-o drept cadou de Crăciun. Nu prea avea bani, totuși a cumpărat-o. Alma nu era cu el cînd a luat-o. Cînd a încercat-o, a văzut că e prea strîmtă. Știuse că o să fie strîmtă. Totuși o cumpărase.

Nici n-aveai cum să știi îi spusese ea atunci, în dimineața primei zile de Crăciun, stînd în fața toaletei cu oglindă, cu picioarele goale în combinezonul ei gros, cînd încercase s-o îmbrace. Avusese atunci chef să-i spună : ba da, bineînțeles că aveam cum să știu. Sigur că am știut. Dar am cumpărat-o totuși. Dar în loc să spună asta, începuse să rîdă. Nu rîsese mult, în nici un caz, dar după aceea ar fi vrut să nu fi rîs deloc. Ea întrebase de ce rîde. De o chestie de care mi-am adus aminte, răspunsese el. Nu-l întrebase ce chestie. Dar lăsase rochia și o pusese pe masă. Nu fi supărat, îi spuse ea, o să vezi că am să pot să-i dau drumul. Așa cum e acum nu pot s-o port. Atunci lui i se înfipsese în cap un gînd, ca o piatră fierbinte. După care îi căzuse pînă pe limbă. Rămăsese acolo și îl frigea. Dar de data aceea putuse să-l stingă cu salivă. Gîndul era : nici n-a fost asta intenția.

Își amintește, acum, acel gînd. Nici nu-l poate uita, pentru că este un gînd groaznic. În ziua de Crăciun își umpluse gura cu scuipat și îl stinsese. A doua zi de Crăciun gîndul venise la loc. Fuseseră invitați la Mälarhöjden seara, la ora cinci. La cinci dimineața Alma se sculase. Cînd o întrebase de ce se scoală așa devreme, îi răspunsese : am să încerc să-i dau drumul rochiei, ca s-o pot îmbrăca diseară. Atunci o trăsese la loc în pat. Să nu faci asta, îi spusese. De ce, îl întrebase ea. El îi spu-

sese atunci că o să meargă a treia zi de Crăciun și o s-o schimbe cu o măsură mai mare. A treia zi era duminică. El știa asta. Ea nu își dăduse seama. Se culcase la loc. Deodată îi luase mîna și i-o pusese pe sînul ei stîng. Imediat ce nu i-o mai ținuse, el își retrăsese mîna. Și o dusese la gură, ca pentru a înăbuși un căscat. Dar nu era un căscat. Era o piatră încinsă, care voia să-i iasă din gură. Îl împinge ceva s-o scuipe afară. Ceva încerca să-l facă să spună : intenția nu este să porți tu rochia ; am cumpărat-o totuși.

Dar încă din prima seară, cînd a scos rochia roșie și a pus-o pe masă, și-a dat seama că ceea ce era cel mai îngrozitor în acel gînd nu erau cuvintele pe care le știa deja. Cel mai groaznic era că acelor cuvinte le urmau altele. Nimeni nu îl obliga să gîndească acea continuare. Și nici s-o spună. Și totuși o cunoștea, așa cum știi ceva ce s-a spus în spatele unei uși închise, deși nu ai auzit nici măcar un cuvînt limpede. Cunoașterea acestei continuări fusese cea care îl făcuse să fie așa de sigur în ziua aceea, cînd sirena ambulanței se apropia, urlînd, tot mai aproape, stradă după stradă, așa de sigur de ceea ce are de făcut, încît își ștersese cu o batistă spuma de ras de pe obraz încă înainte ca ambulanța să se oprească în fața și își îmbrăcase paltonul. Cînd, după aceea, urcaseră în fugă scările, să-l aducă, acea cunoaștere îl făcuse să fie deja gata de plecare.

Dar în nici o seară înainte de a cincea nu l-a obligat cineva să dea glas acelei continuări, ca s-o audă cum sună. În a cincea e obligat. Pe cînd mîngîie umerii fragili ai rochiei roșii, aude dinapoia lui, dinspre ușa care dă spre camera fiului, un zgomot ușor, dar care îl face să tresară, zgomotul a ceva ușor care cade. Cînd se întoarce, pălăria Almei se află pe podea. Înainte stătea agățată de clanță. Ca să fi căzut, trebuise ca cineva să fi apăsat în jos clanța. Înfricoșător este ochiul care îl observă acum prin gaura cheii. E un ochi urît, pentru că este așa de gol, pentru că este așa de lipsit de compasiune, pentru că este așa de înfricoșător de tînăr. Nu este nimic mai înfricoșător pentru o conștiință, chiar călită, ca un ochi tînăr și gol. Nu știe nimic. De aceea înțelege totul.

Nu se teme de fiu pentru că înțelege totul. Dar se teme de ceea ce îl silește ochiul fiului să facă. Căci acel lucru este groaznic. Și anume să ridice rochia roșie, care deodată nu mai are o cusătură care să nu dogorească, să o ridice de pe masă și să o ducă pe brațe la fotoliu. Și pe urmă să o întindă, încet, ca pe o femeie, după care să se aplece peste acea femeie care s-a ivit deodată în cameră, de nicăieri. Să se aplece deasupra ei, adînc, și să fie forțat să își spună gîndul cu voce tare, astfel încît să acopere orice altceva dinlăuntrul și din afara lui însuși : n-a existat niciodată intenția ca tu să porți această rochie, Alma ; nu pentru asta am cumpărat-o ; am cumpărat-o pentru că știam că o să mori în curînd.

După aceea nu-i mai este teamă de fiu. Dar îi este așa de teamă de ceea ce a fost silit să gîndească, încît deodată simte că nu poate rămîne în aceeași cameră, cu un asemenea gînd. De aceea părăsește camera, cu lumina ei puternică. Din bucătărie iese grăbit în antreu. A luat pantofii cei scîlciați și coboară cu ei scările. Dar cînd să

traverseze curtea ca să ajungă la lăzile de gunoi, își dă seama că a uitat să aprindă lumina dinspre curte. Și se teme că lumina de pe scări se va stinge de la automat, înainte de a apuca să se întoarcă. De aceea aruncă pantofii în zăpada din curte și iese în fugă pe poartă, în stradă. Din stradă se uită în sus, spre ferestrele apartamentului. Fiul stă la fereastră și privește afară. Se îndepărtează apoi în josul străzii. Cînd ajunge mai departe și se uită din nou înapoi, fiul a dispărut. Se stinge apoi lumina din camera mare. Cînd ajunge la colț, se stinge și cea din camera fiului. Cînd se reîntoarce acasă, zăpada s-a așternut mare. E întuneric în toată casa. Aprinde lumina dinspre curte și caută pantofii. A nins peste ei și nu-i poate găsi. În acel moment se întoarce acasă, din schimb, un muncitor, pe bicicletă. Îl întreabă pe văduv ce caută. Văduvul răspunde că se uită după o cheie. Dar iată că în drum, spre suportul de biciclete, muncitorul din schimb dă peste pantofi cu bicicleta. Îi ridică, îi șterge de zăpadă și zice :

— Ia uite, o pereche de pantofi. Al naibii să fiu dacă nu sînt chiar buni. Păi să știi că-i iau să-i dau babei. Așa c-am scos-o ieftin la capăt de data asta.

Atunci găsește și văduvul cheia. Urcă scările împreună. În fața merge muncitorul. Ține în mînă sufertașul. Dar sub braț ține pantofii Almei. Cînd ajung la etajul patru, văduvul îl invită să intre să bea o dușcă. Muncitorul din schimbul doi este obosit. Se îmbată imediat, destul de tare. La plecare uită să ia pantofii. După aceea văduvul ia căldarea cu gunoi și o deșartă pe jos. Pune la fund pantofii Almei. Apoi îi acoperă cu gunoi.

După care își clătește mîinile la robinet și mai trage o dușcă vîrtoasă.

Cînd intră în cameră, nu îi mai este teamă. Nu aprinde decît un bec de la lustră. La lumina acestuia merge și atîrnă rochia roșie în dulap. Ridică și pălăria de jos.

În urma cuiva care a murit rămîne cineva care îl plînge. Cînd a murit o nevastă, rămîne văduvul care o plînge. Cînd a murit o mamă, lasă în urma ei un fiu care o plînge. Dacă nu o plîng, se presupune măcar că o fac. Asta se numește respectabilitate. Este respectabil să-i lași pe cei în cauză singuri. Și să presupui că ei procedează așa cum ar fi de dorit.

Primele săptămîni au fost lăsați singuri. Dacă nu s-ar duce ei pe la vreun prieten, ar fi complet singuri. Fiul nu face nici o vizită. De aceea este singur. Cîteodată dă cîte un telefon logodnicei lui. Dacă îi spune că o doare capul, închide telefonul. Totuși este adevărat. Dacă tatăl este singur, nu știe nimeni. De fapt îl caută cîteodată la telefon surorile. Dacă găsesc ocupat, se tot gîndesc cu cine o fi vorbit. După aceea povestesc la toată lumea ce le trece prin cap. Toată lumea le crede, pentru că Alma nu le era pe plac. Din acest motiv, și pentru că este în doliu, nimeni altcineva nu îi dă telefon.

Uneori, însă, surorile nu găsesc telefonul ocupat. Cel mai adesea așa se întîmplă. Despre asta nu vorbesc nimic. Cînd răspunde fiul, nici măcar nu cer să vorbească cu tatăl. Întreabă doar ce face tatăl. Cînd el răspunde că tatăl a ieșit să

cumpere un ziar, ele întreabă dacă o fi ieșit de multă vreme. De cinci minute, răspunde el invariabil. Asta nu le place. Ele vor să aibă dreptate. Le interesează mai mult să aibă ele dreptate, decît să afle adevărul. De altfel ele își dau seama că fiul minte. Își dau întotdeauna seama cînd cineva minte. Dar rareori cînd cineva spune adevărul.

Locuiesc împreună, pe strada Hantverkar, într-o cameră cu bucătărie. Cea urîtă este slujnică la un consul. Cea frumoasă este picoliță. Cea frumoasă a fost căsătorită de două ori. Cea urîtă n-a fost niciodată căsătorită. Din cauza asta ele nu se plac. Cînd dau însă telefon la fratele lor, o fac întotdeauna împreună. Atunci au o singură gîndire și o singură ureche. Cîteodată lasă receptorul și șușotesc între ele. Asta se întîmplă atunci cînd vorbesc cu fiul. Într-o seară, după ce au terminat de șușotit, cea frumoasă zice :

— Ați găsit pe cineva să vă facă curat ?

— Nu, răspunde el, n-avem pe nimeni pentru curățenie.

În acel moment probabil că urîta a tras la ea receptorul. În orice caz, ea este cea care strigă :

— Totuși ar trebui ca aia să vină măcar să facă curățenie. I s-ar putea cere asta.

El nu întreabă despre cine este vorba. Dacă ar face-o, ele s-ar sfătui în șoaptă o vreme. Pe urmă ar spune o minciună. De aceea răspunde că ei încearcă să-și facă singuri curat. Cum pot. Nu le place răspunsul ăsta. Mătușii celei urîte, aceea pe care el o crede bună pentru că a plîns atunci, nu-i place situația, pentru că o consideră lipsită de respectabilitate. Așa ceva nu s-ar tolera în casa consulului. Cînd a plîns, a făcut-o pentru că

n-ar fi fost convenabil să n-o facă, nu pentru că ar fi fost ea bună. Cîteodată ceea ce este respectabil poate fi luat drept bunătate. Dar la fel de des este același lucru cu răutatea. Și iat-o că devine rea. El ține receptorul apăsat tare de ureche și răutatea ei i se revarsă înăuntru, cu putere. Și nu iese pe cealaltă ureche. Rămîne acolo, înăuntru, și doare.

— Vai de tine, băiete, zice ea. Maică-ta a murit. Și tată n-ai. Tare îmi pare rău de tine, băiete !

Moale voce are răutatea, o voce mieroasă și lingușitoare ! Nimic nu sună așa mieros. Și cum mai doare ! De durere îi vine aproape să strige în receptor.

— Să nu-ți pară rău de nimeni. Și curat ne facem noi singuri. În fiecare noapte face tata ordine în garderob.

Atunci la celălalt capăt al firului se lasă o mare liniște. După care vorbește cea frumoasă. Nu vorbește cu răutate. E numai neliniștită.

— Dar ce face el la garderob ? întreabă ea tăios.

Atunci el le povestește de tot ce se întîmplă tîrziu seara. Povestește despre pantofi. Atunci ele tac o vreme. După care le povestește de rochii. Atunci ele tac și mai multă vreme. După aceea vorbește tot mătușa cea frumoasă. Acum e foarte neliniștită. Tot timpul a fost neliniștită. Ea este frumoasă și știe ce se poate face pentru femei frumoase.

— O să venim să te ajutăm să faci curat, zice ea. Dar să nu-i spui lui Knut. O să fie ca o surpriză.

Şi chiar că e o surpriză. Da, curăţenie nu prea se face. În seara următoare, la ora şapte, mătuşile sînt acolo. Ei sînt amîndoi acasă. Tocmai mîncaseră supa de mazăre. După aceea băuseră cafea. Îşi spuseseră unul altuia cît de bună li se păruse. Dar nici unuia nu i se păruse bună. De aceea mai spuseseră asta încă o dată.

Înainte de a intra, mătuşile cercetează în spatele uşii, ca şi cînd ar fi trebuit să fie acolo cineva. Tatăl bagă de seamă şi se supără. Se supără pe sora cea urîtă, deşi amîndouă au făcut acelaşi lucru.

— După ce te holbezi ? zice el şi le aprinde lumina în antreu.

— Păi, după nimic, răspunde atunci cea urîtă.

Şi, în orice caz, nici nu era nimic de văzut. Şi de fapt nu se holbează la nimic cînd, cu paltoanele încă pe ele, se uită în camera mare. Nu se holbează după ceva anume, dar observă în acelaşi timp florile veştejite şi că portretul Almei a dispărut. Uşa şifonierului nu este întredeschisă. Dacă ar fi fost, ar fi putut arunca un ochi înăuntru. Aşa fiind situaţia, nu pot să se uite, ci numai să se holbeze. De aceea au grijă să nu facă asta. Dar în timp ce se dezbracă în antreu, cea tînără şi frumoasă fluieră. Cealaltă nu fluieră. N-a putut niciodată să înveţe. Şi nici nu e convenabil. Dar văduvul se înfurie şi întreabă ce au de fluieră. Atunci cea frumoasă zice că fluieră şi atîta tot. Şi de fapt asta şi face.

De fluierat se fluieră destul de mult. Dar curăţenie nu se prea face. Totuşi aruncă florile veştejite, iar urîta aruncă la gunoi beţele de chibrit arse, noroiul uscat şi un bilet alb de tramvai, care se aflau pe duşumea ; de asemenea şterge puţintel praful, ici şi colo, pe dulap şi pe ramele tablourilor. Dar cînd rămîne singură în cameră, lasă deoparte cîrpa şi se uită un pic şi la alte lucruri. Astfel, de pildă, priveşte un pic fotografiile de pe bibliotecă. Lipseşte o fotografie. Cea în care era numai Alma. Dar cele în care ea e cu altă lume au rămas. După aceea priveşte puţin prin geamul prăfuit al bibliotecii. Cînd Knut intră în cameră, ea îi spuse că ar trebui totuşi să şteargă de praf şi cărţile. Atunci fratele zice că s-a pierdut cheia. I-a căzut în curte, în zăpadă. Atunci ea se întreabă cu glas tare ce treabă o fi avut cu cheia în curte. La asta el nu răspunde. În loc de răspuns dă drumul la radio. Nu ascultă nici unul.

Oricum, pe masă se pune o faţă curată. După ce urîta a curăţat ibricul, se face cafea. Sora cea frumoasă îşi spală o ceaşcă. Cea urîtă mai spală încă trei. După aceea sora cea frumoasă udă florile din cameră. Nu pe toate, ci numai pe cele cinci, pentru care i-a ajuns apa. Se urcă după aceea pe scaun şi întoarce pendula. Asta ar fi putut s-o facă şi el singur, dar pentru că e ea, nu zice nimic, şi de asemenea şi pentru că a uitat s-o facă. Cînd ea se întinde pe vîrfuri ca să tragă arătătorul orelor la cifra opt, el îi spune că are picioare frumoase. Sora rîde. După care îi spune că doar cu pantofii o duce mai rău.

După aceea, cînd se aşază la masă, în bucătărie, cea frumoasă îşi ridică deodată un braţ. După care şi-l ridică şi pe celălalt şi cască. Însă la unul din braţe iată că o cusătură a plesnit la

subţioară. Atunci ea zice că n-are nici măcar o rochie ca lumea să pună pe ea. Atunci văduvul o apucă de braţ, strîngînd-o deasupra cotului. După aceea o roagă să vină cu el în cameră. Cînd se întorc, fiul se înspăimîntă foarte tare. Ea s-a ivit deodată în cameră, trecînd pe lîngă uşorul uşii, iute şi fără zgomot. Raţiunea lui îi spune că este ea, dar frica o ia înaintea raţiunii. Frica zice că mama este aceea care vine. Şi asta pentru că mătuşa cea frumoasă poartă rochia cea verde a mamei. Mătuşa zice că trebuie s-o mai strîmteze. Cînd şi-o scoate, se duce şi combinezonul. Stă acolo între masă şi maşina de gătit şi dinţii îi strălucesc. E roşie la faţă. Dar corpul îi luceşte ca un peşte. Tatăl îi pune uşor mîna pe fund. Atunci cea urîtă îi spune s-o lase în pace. Cea frumoasă devine deodată serioasă şi împătureşte rochia cea verde a Almei. El a sărutat-o odată. Ea avea atunci şaisprezece ani şi continua să poarte cozi. După care a mai sărutat-o cînd avea optsprezece ani. Atunci se pusese pe plîns. Are acum treizeci şi şase de ani. De optsprezece ani n-a mai plîns ea că a sărutat-o cineva. Mai tîrziu el n-a mai făcut asta niciodată. Dar după ce a terminat de împăturit rochia, se descalţă de pantofi. Atunci îşi scoate şi cea urîtă pantofii. După care fratele se duce şi aduce cele două perechi de pantofi din garderob. Aduce şi rochia neagră. Cînd încearcă pantofii, cea frumoasă se fîţîie încolo şi încoace, pe tocurile înalte. Dar cealaltă îşi vîră picioarele în pantofi acolo jos, în întunericul de sub masă. Acolo încearcă ea cum îi vin pantofii. Rochia nu o încearcă deloc. Nici măcar nu spune mulţumesc pentru ea. Dar,

cînd să plece, ea zice că Alma ar fi fost bucuroasă să ştie că o cumnată de-a ei o s-o poarte. După care îl priveşte pe văduv. Cumnata a accentuat cuvintele într-un mod deosebit. Întrebarea este dacă el şi-a dat seama.

După aceea sora cea frumoasă cere o valiză în care să ducă rochiile.

— E sigur una în garderob, zice ea. Pot să mă duc s-o iau şi singură.

Dar văduvul se duce el şi revine imediat. Ca pedeapsă, ea se hotărăşte în sinea ei să nu-i mai dea înapoi valiza.

— Îţi dau valiza de tot, zice el în momentul acela.

Acesta e un premiu de consolare, pentru că n-a lăsat-o să se uite în dulap. Dar surorii celei urîte nu-i dă nimic drept consolare pentru că nu i-a deschis biblioteca. Valiza e uşoară, doar două rochii şi două perechi de pantofi. Cu toate astea, ele îl roagă pe Bengt să le însoţească, să ducă el valiza. Cînd ajung în stradă, mătuşa cea frumoasă îl întreabă dacă nu mai este încă o pereche de pantofi. La asta el răspunde că or fi fost în garderob. După care ea îl întreabă dacă nu cumva mai este o rochie, una nouă, roşie. El zice că nu. Zice că tata a dus-o înapoi. Atunci cea frumoasă spune că-i pare rău că a venit să deretice. Cea urîtă zice că, după părerea ei, cea frumoasă este egoistă. Ea una se simte destul de mulţumită. Destul de mulţumită şi, din această cauză, destul de bună.

— Alma era cumsecade, îi spune ea nepotului, pe cînd traversează o stradă. Ce păcat că ne-a părăsit aşa repede! Vai de tine, săracu!

Cînd tramvaiul pleacă, el nu prea știe bine de ce a mințit. Trece pe lîngă un mic cinematograf. Stă o vreme și privește fotografiile din spatele geamului înghețat al vitrinei. Privește după aceea la un cîine negru, care stă în hol. Tot nu își dă seama de ce a mințit. Pe urmă pleacă spre casă. La un colț se întîlnește cu tatăl. Trec unul pe lîngă celălalt, prin întuneric și ninsoare. După cîteva momente fiul se întoarce și se ia după el. Și-a dat seama că nu are nici o cheie de la intrarea în casă. Pe urmă își aduce aminte că are una, totuși. Atunci își zice că îl urmărește, pentru că vrea să ia puțin aer. Cînd tatăl bagă de seamă că fiul vine după el, intră pe o poartă pe care o găsește deschisă, la un colț. Traversează apoi iute curtea și iese pe altă stradă. Dar acolo începe să fugă.

Fiul a intrat și el în holul casei și citește lista locatarilor. Apare cineva și îl întreabă pe cine caută. El îi răspunde atunci că probabil a greșit casa. Iese din acea casă în fugă. O ține într-o fugă pînă acasă. Cînd ajunge în fața porții, se întoarce și merge înapoi. La a doua casă mai încolo, se află un automat. Vrea să-și ia niște bomboane de tuse. Dar acolo nu este nici un automat. Și poarta este închisă. Pe urmă își aduce aminte că în casa aceea s-a întîmplat odată o nenorocire. Cineva fumase în pat, lucrurile luaseră foc și acela arsese de viu. Stă la marginea trotuarului, în ninsoarea biciuitoare, și examinează ferestrele una după alta, încercînd să-și aducă aminte unde s-a întîmplat. Pînă la urmă, luminile se sting la toate ferestrele, fără ca el totuși să-și fi amintit.

În afară de asta, ninge și bate tare vîntul. Vitrinele scîrțîie și geamurile scrîșnesc. Se bagă sub arcul porții ca să se adăpostească. Nu apare nimeni care să vrea să intre. Și nici să iasă. Cînd ajunge acasă, iată că tatăl este acolo. Atunci se simte deodată nemaipomenit de bucuros și se oferă să fiarbă cafea. Cînd îi întinde ceașca, tatăl îi ia cealaltă mînă.

— Trebuia să dau rochiile, spune el.

Fiul își lasă mîna în mîinile lui. După aceea o lasă să fie mîngîiată. În timpul nopții își aduce aminte că nenorocirea s-a întîmplat într-o altă casă. Se deșteaptă din cauza unui zgomot din cameră și își reamintește acest lucru înainte de a adormi la loc. Dimineața, rochia cea roșie este din nou întinsă pe fotoliu.

Seara, tatăl vine acasă cu un cîine. Este un cîine mare și negru. Cînd fiul se apropie, cîinele începe să mîrîie. Tatăl îi dă atunci o bucățică de zahăr. În timp ce ei își mănîncă supa de mazăre, cîinele stă lîngă cutia cu lemne de foc și se uită. La cafea, fiul îi aruncă o bucățică de zahăr. Cîinele nu-i dă nici o atenție. Atunci fiul își întrebă tatăl de ce a cumpărat acest cîine. Tatăl îi răspunde că pentru a nu mai fi așa de singuri. După care spune că l-a luat ieftin.

Mai tîrziu, seara, cînd fiul se întinde în pat, după ce a încercat să învețe dar nu a reușit, pentru că în loc de asta a tot tras cu urechea la ceea ce se întîmplă în camera cealaltă, aude cîinele pășind spre ușa lui. Umblă încet, aproape ca un om care se teme. Trebuie să fie destul de tîrziu. A stat multă vreme fără să facă vreun zgomot și a tras cu urechea, pentru că ceea ce s-a

petrecut în acea cameră a durat la fel de mult, ca de obicei, ba parcă chiar ceva mai mult. Şi totuşi, s-a scos din ascunzătoare numai o rochie. Şi poate o pereche de pantofi.

Pînă la urmă cîinele se opreşte. Se opreşte în faţa uşii lui. Stă multă vreme acolo. La început aproape că nu scoate nici un sunet. Pe urmă începe să gîfîie. Gîfîitul lui seamănă cu al unui om înfricoşat. Oamenii înfricoşaţi îl sperie. Aproape la fel de mult îl sperie animalele înfricoşate. De aceea păşeşte pe întuneric pînă la uşă, ca să o încuie cu cheia. Descoperă atunci că deja o încuiase. Chiar în momentul cînd se culcă la loc, cîinele scînceşte. Face întocmai ca un copil care scînceşte prin somn. Se îndepărtează după aceea, lipăind prin coridor. În momentul acela în camera mare tatălui îi scapă ceva din mînă. Nu ridică ce a căzut. În camera aceea se lasă o linişte completă. După un timp fiul adoarme.

În somn are un vis. Visează că cineva strigă la el. Nu îşi aminteşte acea voce. Nu-şi aminteşte nici propriul nume. Şi se află într-o cameră necunoscută. Camera nu are nici o fereastră. În cameră nu se află nici oglinzi. Dar pe pereţi ard lumînări negre. Flăcările coboară foarte repede, dar cînd lumînările au ars complet, apar mereu altele noi. În cameră s-a făcut îngrozitor de cald din cauza lumînărilor şi deodată simte că trebuie să scoată tot ce are pe el, pentru a nu fi mistuit de foc. Dar cînd se uită în jos, la trupul lui, iată că nu şi-l recunoaşte, aşa cum abia îşi recunoaşte numele pe care cineva îl strigă cu voce din ce în ce mai tare, undeva afară. Trupul său cel străin e învăluit într-o ţesătură ciudată, care se

lipeşte de el. Atunci simte în palme o durere ascuţită. Cînd şi le priveşte, acestea sînt roşii de sînge. Atunci observă, spre marea lui uluială, că veşmîntul este de sînge. Brusc lumînările se sting şi în cameră se face întuneric. Şi frig. Prin acel întuneric rătăcesc voci, care se apropie. Acele voci umblă pe nişte labe. Vocile acelea gîfîie, ca vocea unui om foarte înfricoşat. Încet de tot, în cameră se luminează. Prin semiobscuritate plutesc spre el mătuşile lui. Ţin în mînă lumînări aprinse. Feţele le sînt foarte albe şi ochii le sînt închişi. Iar în jurul corpurilor poartă veşminte de sînge. Deodată dispar. Rămîn numai lumînările. În lumina pîlpîitoare a lumînărilor se apropie de el, lipăind, un cîine mare şi negru. Cîinele era cel care striga numele lui, cel străin. Cînd ajunge înspăimîntător de aproape, aude numele în mod desluşit. Numele este Gun, iar vocea este a tatălui. Cîinele are pînă şi ochii tatălui. Vrea să fugă, dar iată că e amorţit. Încet, cîinele îşi pune labele fierbinţi pe coapsele lui. Atunci el vrea să-şi strige numele cel adevărat. Dar limba îi este un bulgăre mare şi fierbinte. Şi şi-o muşcă iarăşi şi iarăşi. Cînd începe să-l doară, se trezeşte.

Şi-a aruncat prin somn plapuma de pe el. Zace în pat, gol, apăsîndu-şi cu mîinile coapsele fierbinţi. E acoperit de o sudoare rece. În gură are o batistă, în care dinţii îi sînt încleştaţi. Cînd şi-o scoate, şi-o aminteşte. Miroase a lacrimi şi a parfum. Copleşit încă de povara visului, se ridică din pat. Merge pe întuneric şi descuie uşa dinspre camera mare. Cînd intră, se împiedică de ceva moale. Aprinde lumina şi vede că pălăria

mamei se află pe jos, lîngă prag. Tot pe dușumea se află și un umeraș; ușa bibliotecii stă întredeschisă.

Dar rochia roșie nu mai este acolo. Nici tatăl. Și nici cîinele.

O SCRISOARE ÎN MARTIE

Din partea lui, către el însuși

Dragă Bengt,

A trecut o vreme de cînd ți-am scris ultima oară. Nu s-a întîmplat mare lucru între timp. Cel mai important este faptul că m-am hotărît în mod serios să nu mă mai duc la cursuri și seminarii și să dau examen particular chiar în aprilie. Am să învăț acasă. În acest fel am să economisesc timp. Și astfel voi putea fi acasă serile. E bine să fii acasă. Cred că pînă la urmă și tatei a început să-i placă acasă.

Nu i-am spus de hotărîrea mea. Pentru că, totuși, cred că nu e o treabă să dai examene în particular. Cînd întreabă: cum a mai mers azi, eu îi răspund mereu: bine, mulțumesc, a mers excelent. N-are nici un rost să-i spun că n-a mers bine sau că n-am înțeles o întrebare, cînd de fapt nici n-am fost pe acolo. Iar dacă aș spune asemenea chestii, nici măcar n-aș face ca minciuna să fie mai mică. Pe deasupra asta l-ar și neliniști, și nu doresc acest lucru. Și în primul rînd nu-i spun că ziua, cînd el mă crede la facultate, eu sînt de fapt acasă. Cîteodată, seara, obișnuiesc

să-i mai dau cîteva amănunte de pe la cursuri sau seminarii. În mod intenționat povestesc lucruri care știu că au darul să-l liniștească, de exemplu: că un profesor a venit la un curs cu joben și sacou, deoarece fusese cu o zi înainte la o înmormîntare și credea că e îmbrăcat tot în frac. E foarte amator de asemenea povești. El continuă să creadă că profesorii trebuie să fie bătrîni și distrați.

Cînd este bine dispus îmi dă bani. Natural, m-am simțit cam prost la început, dar am înțeles pe urmă că e necesar să-i iau. Altfel ar putea începe să bănuiască ceva. Și nu vreau să se întîmple asta. Și de vreme ce tot dau în aprilie examene de presesiune, nu are nici o importanță dacă primesc sau nu aceste mici alocații. Dealtfel este tot atîta muncă, dacă nu mai multă, să te pregătești acasă, decît să stai și să caști gura într-o bancă, în sala de curs.

Îmi place să-l fac pe tata să fie bine dispus. Atunci ne bucurăm amîndoi. Joi am stat jumătate de zi să născocesc una bună, cu un profesor. Cînd a venit acasă, i-am spus-o. De mult n-a mai rîs atîta. De ce să nu-i faci cuiva o bucurie dacă poți?

Bineînțeles că ai dreptate cînd zici că nu este prea frumos să minți, dar cred totuși că o minciună trebuie să fie judecată în funcție de ceea ce se urmărește prin ea. Dacă, de exemplu, minți pentru a cîștiga avantaje materiale de vreun fel, consider că este un fel imoral de cîștig prin minciună; dar dacă minți ca să faci pe cineva să se bucure, găsesc doar că acel fel de minciună are justificarea ei. Pe urmă mai cred că depinde mult

și cine este cel care minte. Nu este cu totul altceva cînd minte un om rău și cînd cel care minte este un om nepătat? Un om curat poate să facă lucruri la care ceilalți oameni nu au dreptul. Una e cînd o secătură, care își irosește zilele fără nici un rost, își convinge părinții că frecventează cu asiduitate cursurile, cînd de fapt el bate străzile și se ține după fete, și, cu totul altceva cînd un om conștiincios îi ascunde tatălui său o amînare întîmplătoare, care pînă la urmă nici n-o să reprezinte o întîrziere.

Și conștiincios am fost totdeauna! Nu poți să negi asta, Bengt. Am fost educat să fiu conștiincios, știi doar. Și mai știi, de asemeni, cum a fost mama. Mama mea a avut o copilărie grea. Pentru că mama ei era grav bolnavă și tatăl ei murise, toată copilăria ei a fost trimisă de la una din rudele lor sărace la alta. Spunea cîteodată că toată copilăria ei a fost ca în călușei, nu călușei frumoși cum avem pe aici, prin orașele mari, ci un scrînciob din acela nenorocit, rudimentar, cum găsești prin locurile cele mai nevoiașe și depărtate, uitate de lume. Așa au învîrtit-o pe ea în copilărie, cînd încolo, cînd încoace. De aceea mama nu a mers la școală în mod regulat. Tot ce a putut să învețe, a învățat paralel cu munca, cu munca grea. Cînd eram mic, mă uluia întotdeauna cît de multe lucruri știa. Cînd m-am făcut mai mare, am observat desigur că în cunoștințele ei sînt multe goluri, dar se poate spune, oricum, că fără s-o știe nimeni, ea realizase o adevărată performanță în ceea ce privește pregătirea. Dar tocmai pentru că ea obținuse asta așa de greu, voia ca mie să-mi fie mult mai ușor. Voia

de asemeni ca eu să studiez ceva. Contra voinței tatei, a obținut să merg la facultate. În tot timpul școlii îmi atrăgea atenția, și pe bună dreptate, asupra avantajului enorm, pe care îl aveam, de a putea să-mi obțin cunoștințele atît de ușor. Și mai îmi arăta mereu ce îndatoriri îmi reveneau în schimb. Nici o zi n-am fost lăsat să nu mă duc la școală. Cîteodată mă duceam la școală cu febră, numai dintr-un sentiment al datoriei. Așa cum cred că se întîmplă cu toți copiii săraci, care au putut să-și aleagă un alt drum decît al părinților lor, am fost învățat ca înainte de toate să fiu conștiincios. Tu știi foarte bine, Bengt, că a fi conștiincios nu reprezintă pentru mine nici o greutate.

Numai că e posibil ca părinții să înțeleagă altfel decît copiii lor semnificația cuvîntului conștiinciozitate. Pentru oamenii care nici prin natura muncii lor, nici din interes pentru problemă, nu analizează cuvintele și valorile cuvintelor, toate noțiunile devin, din păcate, foarte ușor de interpretat. Pentru un om needucat, cuvîntul patrie, de exemplu, are un sens mult mai simplu și nedeslușit, decît pentru individul educat, care poate imediat distinge, într-o noțiune aparent simplă, toate componentele din care este constituită acea noțiune. În același fel stau lucrurile, bineînțeles, și cu noțiunea de conștiinciozitate. Pentru un om atît de simplu, într-un anumit sens, ca mama, a fi conștiincios înseamnă pur și simplu să te scoli devreme dimineața, să muncești dur în orice condiții și, da, chiar să muncești fără scop, adică în circumstanțe în care în nici un caz n-ar trebui

să se muncească. Acest fel de conştiinciozitate este absolut identică cu cuvîntul *muncă*.

Tot aşa şi alte noţiuni complicate îi apăreau mamei ca nişte culmi de simplitate şi de necomplexitate. Adesea acest lucru producea o impresie destul de iritantă, dar, natural, trebuie să o scuzi, pentru că ştiai în ce împrejurări îşi făcuse ea singură educaţia. O noţiune, cum ar fi de exemplu adevărul, era la ea ceva absolut, fără interpretare. Nu putea accepta nici măcar cea mai mică minciună de circumstanţă, oricît de demnă de o chibzuială mai serioasă ar fi fost împrejurarea. Odată, într-a patra, cînd am primit o notă şi ea, într-un moment de slăbiciune, a vrut să mă scape de mînia tatii, l-a iscălit ea în carnetul de note. Dar în ziua în care trebuia să prezint carnetul dirigintelui, l-a sunat în recreaţie şi i-a comunicat că s-a făcut vinovată de un fals grosolan. După masă dirigintele a relatat întîmplarea în faţa clasei, dîndu-i o interpretare uşor umoristică şi mi-a fost o ruşine nemaipomenită de ceea ce făcuse ea. Cînd tata a venit acasă seara, i-am povestit totul şi el i-a reproşat mamei modul ei ridicol de a proceda.

Cred că cu cît asimilezi mai multă cunoaştere teoretică, cu atît mai multilaterală, cu atît mai nuanţată îţi devine viziunea adevărului care se ascunde în spatele unei noţiuni. Acest adevăr este atît de nemărginit, de bogat, încît un unic înţeles al noţiunii devine imediat o absurditate. Pentru mine nu este posibil să torn noţiunea de adevăr într-o formă foarte simplă, aşa cum era posibil pentru mama. Cîteodată discutam această chestiune, dar era imposibil să o faci să înţeleagă cît

de greşit procedăm de fapt atunci cînd trasăm o graniţă stabilă în jurul semnificaţiei unei noţiuni. Pentru mine noţiunea de conştiinciozitate este în continuare atît de departe de a fi identică cu noţiunea de muncă, încît într-unele momente poate chiar însemna să îţi limitezi pentru un timp eforturile şi anume atunci cînd acest lucru este necesar în vederea realizării unui obiectiv de perspectivă. Pentru naturi mai slabe poate părea necesar ca noţiunea să fie respectată într-un sens strict ; dar pentru un om conştient de dreptatea sa — lucru care, zic unii, este singurul ce contează — o asemenea fixitate poate fi în unele cazuri de-a dreptul stingheritoare.

O noutate : tata şi-a făcut rost de un cîine. E negru şi nu mă iubeşte. Îl iubeşte pe tata. Nu ştiu de ce. Cînd l-am întrebat cum se numeşte cîinele, mi-a răspuns : Hector. Cînd l-am întrebat de ce îl cheamă aşa n-a ştiut să-mi răspundă. L-am întrebat dacă ştie cine a fost Hector, n-a ştiut nici asta. În loc să lămurească cum a găsit numele ăsta, s-a supărat şi a zis că el este doar un simplu tîmplar de mobile. Cînd cineva e mai isteţ decît el, zice întotdeauna că e doar un simplu tîmplar de mobile. Asta este cea mai bună apărare a lui. O folosea adesea contra mamei. A doua zi mi-a spus totuşi cine a fost Hector. Am bănuit că a căutat cuvîntul în „Cartea nordică de nume". Cînd m-am uitat după aceea, am descoperit într-adevăr că la litera H praful se luase. Mă întreb numai de unde a auzit el numele. Mă întreb de asemenea de unde a făcut rost de cîine. El zice că l-a cumpărat de la o canisă, de pe strada Södermanna, dar mai deunăzi, parcurgînd

strada Södermanna de la un cap la altul, n-am descoperit nici un fel de canisă. Mi se pare neliniştitor cînd minte, şi minte aşa de prost. Mă nelinişteşte de asemenea că a început să mă spioneze. Nu ştiu dacă îl mai urăsc. Găsesc numai că ceea ce a făcut e rău, tulbure, murdar. Nu pot să suport gîndul că un an întreg a înşelat-o pe mama, cu aceeaşi faţă nevinovată. Mătuşa Agnes mi-a spus că durează de atîta vreme, cînd mi-a telefonat astăzi. Găsesc că e dezgustător faptul că vorbesc între ei despre asta. Ar trebui cel puţin să se ţină cont de sentimentele mele.

Da, Bengt, este o scrisoare lungă, dar, de cînd a murit mama, acum abia am avut timp să chibzuiesc. Îmi lipseşte îngrozitor, aproape că nici aici, în scrisoare, nu pot scrie cît de mult îi duc lipsa. Acum e martie şi serile sînt lungi. Cu vreo două seri în urmă am ieşit şi m-am plimbat cu Berit pe cheiuri. Ea zicea că primăvara i se pare cel mai frumos anotimp. I-am spus că îl găsesc cel mai urît, numai băltoace şi pisici în călduri. N-ar fi trebuit să fiu aşa de vehement. A întristat-o foarte tare ce i-am spus. Zice că doarme prost. Bineînţeles că n-are ce să facă, dar lipsa de somn o urîţeşte foarte mult. Şi mamei i se întîmpla la fel.

Noapte bună, Bengt, şi salutări la toată lumea.

Prietenul tău
Bengt

P.S. Era să uit: acum vreo cîteva nopţi am avut un vis foarte ciudat. Am visat că mă aflam într-o

cameră mare, cu multe lumînări negre. Eram îmbrăcat deosebit de bizar şi transpiram teribil. Deodată tata a intrat în cameră şi m-a strigat pe numele celeilalte. Atunci am băgat de seamă că aveam pe mine rochia cea roşie a mamei. După aceea am înţeles eu că visul se referea la credinţa mea faţă de mama. De atunci mi-e frică, Bengt. Mă tem că odată va trebui s-o întîlnesc pe ea, pe cealaltă. Mă tem că atunci n-am să mă pot stăpîni. Mă tem că sînt pe cale de a face ceva înfricoşător.

Acelaşi

P.S. 2. Rochia cea roşie a mamei a dispărut. Cînd l-am întrebat pe tata de ea, mi-a răspuns că a vîndut-o. Ca să-mi arate că spune adevărul a vrut să împartă cu mine banii luaţi pe rochie. I-am spus că n-am ce face cu asemenea bani. Atunci el s-a bucurat că poate să păstreze banii, dar a fost jignit că nu l-am crezut. Şi în orice caz, nu-l cred. Nu ştiu de ce, dar nu-l cred.

PLIMBĂRI DE DUPĂ-AMIAZĂ

Pe la sfîrşitul lui martie, fiul se plimbă adesea serile. În acele seri nici tatăl nu este acasă. Tatăl nu se plimbă. Adică da, dar numai puţin. Cu toate astea, trece multă vreme pînă se întoarce acasă. Iese să se plimbe cu cîinele, deoarece cîinelui îi trebuie mişcare. În fiecare seară, cînd iese pe poartă, o ia în altă direcţie. Dar în fiecare seară ajunge pînă la urmă în acelaşi loc. Acolo îi place cîinelui foarte mult.

Dar înainte de a ajunge acolo, se întîmplă să treacă brusc de pe un trotuar pe altul și să intre în vreo berărie sau în vreo cafenea. Acolo caută imediat un ziar, cel mai mare ziar pe care-l poate găsi. După care se așază lîngă vitrină cu ziarul în față, ca și cum ar citi. Totuși nu citește. Cînd trece cineva pe stradă el îl privește peste marginea ziarului. Cîteodată trece fiul. Umblă încet și ochii îi rătăcesc în toate părțile, de parcă ar căuta pe cineva. Poate că asta și face. Faptul că fiul este pe stradă și umblă, îl surprinde oarecum pe tata, deoarece cu zece minute mai devreme au discutat despre asta. Nu ieși să te miști puțin, băiete ? spusese tatăl. Doar n-o să stai în casă, într-o seară așa frumoasă ! Dar fiul răspunsese că în ceea ce îl privește, poate să fie seara oricît de frumoasă, el are optzeci de pagini de citit pentru seminarul de a doua zi. Spusese asta parcă scuipînd.

Deci este, într-un fel, foarte bine, își spune tatăl cînd îl vede trecînd, deodată. Dar pe de altă parte nu este așa de bine. Pentru că el s-a așezat acolo tocmai ca să-l aștepte să treacă. Primele dăți nici el nu și-a dat seama că asta face. Dar într-o seară, chiar cînd fiul trecea, cîinele scîncise jos, lîngă piciorul lui. Băgase atunci de seamă că stătea cu picioarele apăsate puternic pe dușumea. Și că între una din tălpi și dușumea, ținută din scurt, era lesa cîinelui. Din cauza asta scîncise cîinele. Pentru că nu putea practic să-și ridice capul de lîngă dușumea. Și asta se și urmărise. Pentru că de i s-ar fi ridicat capul, s-ar fi putut vedea de pe stradă, prin vitrină.

După aceea tatăl și-a dat seama că își așteaptă fiul să treacă. Dacă într-o seară nu trece, tatăl așteaptă pînă se face destul de întuneric afară. Apoi se strecoară afară, în stradă, ca un hoț care se strecoară într-o casă. După aceea aleargă tot drumul. Aleargă și cîinele. Cîinele aleargă mai iute. Cînd ajung, gîfîie amîndoi.

Dar într-o seară de martie neobișnuit de caldă și după ce tocmai dăduse o ploaie călduță, tatăl tresare cînd fiul trece pe lîngă el. Da, trece pe lîngă el, și tocmai în această seară, pentru prima oară, lăsase cîinele să se ridice între masă și fereastră, pentru că exact în această seară nu mai este nevoie să stea și să aștepte. Pentru că tocmai merseseră împreună pînă la stația de tramvai. Acolo fiul îl luase pe nouă, ca să meargă la niște cursuri. De aceea tresare astfel. Apoi plesnește cîinele peste bot cu palma. Scapă astfel de o părticică din durerea pe care o simte. Pentru că chiar dacă te aștepți la asta, tot te doare cînd ești înșelat. Să înșeli tu însuți pe altul, asta nu doare nici pe departe atît de rău. Dacă însă te aștepți să fii înșelat și totuși nu se întîmplă așa, asta te face să te bucuri.

De aceea fiul se bucură cînd tatăl se întoarce seara acasă devreme. Ca să-i facă și el plăcere tatălui, pune de cafea. La cafea povestește o chestie hazlie, care s-a întîmplat la curs. Ceea ce povestește fiul îl face pe tată să rîdă foarte tare. Dar de bucurat nu se bucură. Și nici nu-și scoate portofelul. Fiul cheamă apoi cîinele, pentru că de obicei tatălui îi place cînd fiul mîngîie cîinele. Cînd cîinele apare, fiul bagă de seamă că are la gît o zgardă nou-nouță, lucioasă, de argint. Nu o

avusese cu două ore mai devreme. Avusese atunci una de piele, maronie și complet roasă. Pipăie un timp zgarda cea nouă. Apoi îi trage una cîinelui, sub bot, cu pumnul strîns, încît acesta începe să schelălăie și se refugiază spre tată. Tatăl își trîntește atunci ceașca cu cafea pe masă, pentru că în ultima vreme nu mai folosesc farfurioarele cînd beau cafea, și întreabă ce înseamnă asta.

— Hector are o zgardă nouă, spune fiul.

Își ridică ceașca și bea, deși ceașca este goală. Dar cînd bei este mai ușor să te uiți drept în ochii cuiva. O clipă tatăl își privește fiul în ochi. Sînt ochi de la înmormîntare. Îi găsește urîți. Nu îi place ce este urît. Dar o parte a ceea ce este urît îl sperie. Nu se teme de fiul său. Se teme de ceea ce este urît în el. Și ceea ce este urît în el seamănă atît de teribil de mult cu nevasta cea moartă, încît își mută imediat privirea în altă parte. Se uită apoi la cîine. Nici cîinele nu are ochi frumoși, dar nu-l sperie. Se uită apoi la zgardă. Fiul a lăsat pete pe suprafața lucioasă. Altfel, este frumoasă și rece la pipăit.

— Am luat-o ieftin, zice el, și strînge tare zgarda, de parcă ar fi o mînă. Am cumpărat-o de la prăvălia de cîini din strada Södermanna.

Fiul spune atunci că pe strada aceea nu există nici o prăvălie de cîini.

În acel moment tatăl uită că a fost înșelat. Poate nu pentru totdeauna dar, oricum, pentru moment. Pentru că cel care este dat de gol trebuie să se apere. Și pentru un șarlatan a se apăra înseamnă să-l convingă pe cel înșelat că nu are dreptate. Dar dacă cel pe care trebuie să-l convingă este și el un șarlatan, atunci este mai ușor dacă acel șarlatan nu știe că el însuși a fost descoperit. Astfel se lasă mai ușor convins. Și se mai și bucură, pentru că poate fi îmbucurător să primești mărturisiri false atunci cînd și tu ai de dat în schimb tot unele false. Cînd fiul se bucură, se bucură și tatăl, pentru că sentimentele noastre sînt agile ca șerpii. Și tot atît de false, așa cum se zice că sînt șerpii. Bineînțeles, fiul se bucură de povestirea tatălui despre plimbarea de după-amiază doar cu cîinele, dar cînd cîinele se îndreaptă deodată spre culcușul lui din vestibul, fiul își arată totuși îndoiala în legătură cu zgarda. Tatăl, care nu mai are nici o zgardă la care să se uite, se mărginește să zică ceva despre niște îndoieli în care nu trebuie să crezi. Cînd vede însă că fiul se îndoiește totuși, i se face teamă. Își dă seama că trebuie să păstreze vie bucuria fiului. Altfel, moare din nou. Și pentru asta scoate băutura.

În timp ce cotrobăie prin dulap îi spune fiului să coboare jaluzelele. Un tată nu trebuie să tragă la măsea împreună cu fiul lui. Dacă totuși o face, atunci jaluzelele trebuie să fie coborîte. Fiul le coboară, încet. Și le coboară încet, pentru că în acest timp privește afară. Afară este întuneric, dar întunericul are în el lumină, așa cum este în martie, amestecat cu ploaia care cade și cu sclipirea lămpilor de pe stradă. Deasupra măcelăriei sclipește, umed, capul de taur. Primăvara aceasta pare moale, de zici aproape că este de carne. Numai iarna pare dură și rece. De cînd s-a dus zăpada și au fost luate ghirlandele din rămurelele de brad, au început să cumpere iar de acolo.

Cînd mai cumpără, bineînţeles. Cumpără mai mult pentru cîine. Dar este vorba de un cîine demn de atenţie. Îi este foame numai dimineaţa. Seara nu vrea să primească nimic.

Tatăl aduce paharele. Cînd fiul se aşază, băutura este deja turnată. Pe al lui, tatăl şi l-a umplut pînă la buză, dar într-al fiului a turnat cam cinci picături prea mult şi acestea se preling în jos, pe pahar. Cînd dau noroc prima oară, mîinile le tremură uşor. Cînd dau noroc a doua oară, le sînt mai sigure. Dar abia a treia oară se uită unul în ochii celuilalt. Şi atunci ochii lor devin frumoşi. Cînd ochii lor devin frumoşi, îndrăznesc pentru prima oară să vorbească despre ceea ce altfel s-ar teme să amintească. Şi se aşază aproape unul de celălalt, ca să se simtă astfel mai în siguranţă. Tatăl îşi petrece braţul pe după umerii fiului. Braţul este moale şi cald. Umerii sînt tot aşa.

— Îţi lipseşte mult mama ? zice tatăl.

— Da, zice fiul, îmi lipseşte.

Tatăl observă atunci că fiul nu a zis „mult". De aceea mai întreabă o dată.

— Nu pare aşa, cam gol ? întreabă el.

— Ba da, zice fiul, pare destul de gol.

— Vreau să te ajut, băiete, spune atunci tatăl.

Pentru că s-au îmbătat şi pentru că stau aşa de aproape unul de altul, fiul nu poate spune ceea ce ar dori să spună. De aceea spune altceva. Dar după ce a spus acel altceva, îşi dă seama că şi acel lucru este adevărat.

— Dacă n-ai fi tu, zice el, mi-ar părea mult, mult mai gol.

— Băiete, zice tatăl.

Deodată se simte emoţionat. Se uită la fiu şi vede că şi el este mişcat. Pentru a-şi menţine amîndoi emoţiile vii, tatăl mai toarnă un pahar pentru fiecare. Nu vrea ca fiul să se îmbete. Vrea numai să-l facă să devină frumos. Omul emoţionat este frumos. Deja este frumos. Are ochi frumoşi şi umezi. Este roşu în obraz şi în jurul buzelor îi pluteşte o mare blîndeţe. După ce ciocnesc a patra oară, este şi mai blînd. Şi cînd vorbeşte, vorbeşte aşa de frumos !

În orice caz, voinţa lui cea conştientă este ameţită şi ceea ce face el după aceea nu îi este dictat de ea, ci de voinţa de om beat, şi această voinţă este mult mai tare. Îşi pune mîinile pe masă. Şi le priveşte cu atenţie. Tatăl îşi pune şi el mîinile alături de ale sale. Apoi privesc fiecare la mîinile celuilalt. Fiecăruia i se par atunci frumoase mîinile celuilalt. Nu se pot stăpîni să nu şi le apese, fiecare pe ale celuilalt. Apoi mîinile lor se odihnesc pe masă, una lîngă cealaltă, ca doi amanţi în somn. Atunci fiul rosteşte ceea ce voinţa lui lucidă n-ar vrea să rostească : Cine e mort, e mort !

După ce a spus asta, în bucătărie se lasă o tăcere îngrozitoare. Şi o linişte îngrozitoare. Cînd liniştea a durat destul, mîinile lor se trezesc. Se întind, încă adormite. Înainte de a se trezi, visează. Cînd mîinile s-au trezit de tot se uită unul la altul şi sînt surprinşi că sînt împreună. Pe urmă se bucură de asta. După aceea se unesc şi se scufundă fiecare în înduioşarea celeilalte. Se despart apoi, încet, şi se duc în direcţii opuse, dar tind tot timpul, tînjesc una după alta. Se vede asta după degetele lor. Cînd în cele din

urmă mîinile li s-au separat complet, tatăl spune liniştit :

— Da, cine e mort, e mort !

Şi astfel, pentru prima oară, acest lucru devine adevărat. În acel moment, pentru prima oară, omul cel treaz, care stă pe un scaun în mijlocul beţiei fiului şi îi vorbeşte despre ceea ce se întîmplă în lumea cea trează, îşi dă seama cît de groaznic de adevărat este ce s-a spus. Beţia i se destramă atunci, deodată, şi pentru o secundă se înspăimîntă în faţa abisului pe care îl întrevede. Dar beţia se destramă ca ceţurile. Imediat s-a şi îndesit la loc, iar tatăl n-a observat nimic. El însuşi abia de şi-a dat seama. Tatăl, care ţine mîinile împreunate, spune :

— Da, Alma era un om bun.

Şi atunci voinţa cea beată a fiului este infinit mai tare decît cealaltă voinţă, pentru că, deşi „de fapt" vrea să spună altceva, spune totuşi :

— Da, Alma era un om destul de bun.

Tatăl nu este atunci atît de beat încît să nu observe că fiul a spus „Alma". Şi că a zis „destul". Deodată, se apropie foarte mult de fiu. Face asta pentru că simte că trebuie s-o facă. Pentru că simte că trebuie să-şi pună din nou braţul în jurul umerilor fiului. Tot moi sînt umerii, moale e şi braţul. Dar tatăl este tăcut, tăcut, pentru că ştie deodată că va fi un timp cînd fiul va spune şi despre el : Da, Knut a fost un om destul de bun. Exact cum a vorbit acum despre Alma. Şi pentru că şi-a dat brusc seama de asta, încetează să mai stea acolo, în tăcere. Este un om foarte singur. Nu simte asta întotdeauna. Dar exact în

clipa în care l-a făcut pe fiu să-şi trădeze mama prin cuvînt, el este străbătut de un asemenea îngheţ, de singurătate, încît nici măcar marea căldură a fiului nu îl poate încălzi. Ba nu, pentru o clipă căldura fiului izbuteşte chiar să-l îngheţe şi mai mult. Îşi toarnă atunci încă un pahar de coniac. Fiului nu-i toarnă deloc. După aceea îi este aproape bine. Frigul se risipeşte de tot. Rămîne numai puţină zăpadă în suflet, şi cînd s-a topit şi zăpada nu mai rămîne nimic, nici măcar frigul.

— Bengt, şopteşte el, şi îşi aşază mîna peste a lui. Cine e mort, e mort. De aceea trebuie mers mai departe. Omul trebuie să se gîndească la cei care sînt în viaţă. Destulă vreme o să tot fie el însuşi mort, Bengt. Deci, atunci îşi dă seama că e bine să trăieşti. Înţelegi ce vreau să spun ?

Şi atunci fiul înţelege ce vrea să spună tatăl. De aceea nu zice nimic la început. Tace destul de mult timp. Din cauză că tace, cel care e beat se trezeşte puţin. În tăcere şi întuneric ceţurile se risipesc şi abisul care se iveşte este negru şi adînc şi din adîncime se ridică frigul. Mîna lui fierbinte se smulge din a tatălui. Şi-o pune apoi peste ochi. A fi beat înseamnă de fapt să vezi numai lumini vesele în colţurile întunecate a ceea ce de obicei este sumbru. Dar cînd închizi ochii vezi numai întunericul. De aceea, atunci cînd închizi ochii, devii puţin mai treaz. Nu se mai văd numai lumini frumoase şi vesele şi colţuri rotunjite la tot ceea ce continuă să se întîmple. Dar este de fapt imposibil să împiedici lucrurile să se întîmple.

— Înţeleg, zice fiul. După care rămîne din nou tăcut.

Dar tatăl nu tace. Trebuie să facă repede ceea ce este de făcut. La omul beat totul trebuie să se întîmple pe loc. Altfel, în clipa următoare devine prea tîrziu, căci a fi beat înseamnă a nu fi în stare să suporţi tăcerea.

— Şi ea este bună, spune tatăl. Este foarte bună. Şi tu o s-o găseşti tot aşa. Cred că o să-ţi placă. La fel de mult ca Alma.

După ce a spus asta, încearcă să îi desprindă fiului mîna care îi acoperă ochii, pentru că ştie ce îngrozitor este întunericul. De teamă, trage puţin cam tare. De aceea, fiul îşi ţine mîna tot pe ochi. Atunci abisul se face adînc, tot mai pătrunzător. Pînă la urmă, din ameţeala fiului nu a mai rămas decît gheaţă şi întuneric. Şi atunci strigă :

— Nu vreau să o văd niciodată ! Niciodată ! Niciodată ! Niciodată !

Tatăl îi spune atunci repede de tot :

— Înţeleg că nu vrei. Înţeleg că nu poţi, din cauza Almei. Dar, băiete, ai putea să-mi dai voie s-o văd cîteodată. Nu des. Cîteodată. Nu pentru că aş fi uitat-o pe Alma. Pe ea n-o s-o uit niciodată. A fost un om bun.

Atunci gheaţa se topeşte şi întunericul se risipeşte. Ceaţa se învăluieşte din nou înăuntrul lui, moale. Deoarece căldura după care tînjeşte cel treaz din el, şi căruia îi e frig tot timpul, izvorăşte deodată din groapa de întuneric. Acolo jos, în adînc, se află un izvor cald. Cuvintele pe care le-a spus tatăl au provocat asta, cuvintele lui de la urmă. Ba nu, nu ale tatălui, ci ale fiului. Pentru că ale lui sînt cuvintele. Strălucesc. Şi capătă astfel frumuseţe. De bună voie fiul îşi pune mîna pe masă.

— Niciodată n-am s-o uit, şopteşte el. A fost un om aşa de bun !

Atunci amîndoi sînt mişcaţi. Se uită unul la altul. Apoi fiecare priveşte mîinile celuilalt.

— Dar pe cealaltă nu vreau s-o văd niciodată, şopteşte fiul.

— De ce ? întreabă tatăl.

— Pentru că mi-este aşa de dor de mama ! răspunde fiul.

— Înţeleg, spune tatăl.

Înţelege el, cumva. Cumva şi fiul îşi înţelege tatăl. Stau aşa acolo, şi înţeleg. După care mai ciocnesc o dată pentru înţelegerea lor reciprocă. Înainte de a se despărţi ca să meargă la culcare, tatăl îi dă fiului douăzeci de coroane. Fiul îi ia şi zice mulţumesc.

Cînd intră în camera lui e destul de beat. În cameră lumina se roteşte, nebună parcă. Se reazemă de masă. După aceea se prăvăleşte în patul nefăcut. În timp ce îşi scoate hainele de pe el fluieră. E prima oară cînd este beat. Mama nu l-ar fi iertat niciodată. Dar el unul se iartă. Înainte de a se strecura sub pătură izbuteşte să se ridice şi să tragă sertarul mesei de scris. Înăuntru se află nişte bani, puşi într-o carte. Numără şi iar numără. Pînă la urmă izbuteşte să-i iasă de două ori la rînd o sută douăzeci de coroane. Chiar iese la socoteală. Zece minciuni a cîte zece coroane bucata şi douăzeci de coroane pentru cîteva momente de înţelegere fac exact atîta.

A doua zi se scoală tîrziu. Cînd se trezeşte, nu are aproape deloc remuşcări. Cînd, pe jumătate

îmbrăcat, se duce în bucătărie, unde portofelul se află pe lada cu lemne şi paharele au rămas, dar fără sticlă, simte pentru prima dată o strîngere de inimă. Atunci se aşază pe canapea şi încearcă să-şi aducă aminte. Îşi aşază capul greu în palme. Îşi aminteşte că a primit bani. După aceea îşi aduce aminte că au vorbit de mama. Cînd îşi aduce aminte că au vorbit numai de bine, simte o imensă uşurare. Dar la beţie toate lucrurile sînt exact la fel de adevărate. Cînd te trezeşti lucrurile nu mai stau în acelaşi fel, dar ceea ce a fost adevărat în timpul beţiei nu îşi pierde complet adevărul după aceea. Îţi aminteşti vag ce s-a spus şi începi să chibzuieşti. Descoperi pe urmă că este puţin adevăr în ceea ce s-a spus. Pînă la urmă adevărul acela se face destul de mare. Îşi aminteşte că vorbind despre mama lui, îi zicea Alma. Atunci îşi dă seama că se simte cam rău şi dă peste cap cele cîteva picături rămase în pahar. Cînd se simte ceva mai bine, îi vine în cap că de fapt nu este nimic rău în asta. Pentru că o chema chiar Alma.

Se îmbracă şi se bărbiereşte. După aceea îşi pregăteşte puţină cafea. Cafeaua are un gust amar, şi aşa, într-o doară, scoate sticla din dulap şi îşi toarnă o jumătate de pahar. Bineînţeles că n-o să se bage de seamă. Nici dacă şi-ar fi turnat încă o jumătate de pahar nu s-ar fi observat. De aceea îşi mai toarnă încă o jumătate de pahar. După ce îşi bea cafeaua este bine dispus. Se duce în camera mare. Înăuntru este semiobscuritate, pentru că jaluzelele sînt încă neridicate. Nu le ridică, pentru că nu îi este teamă de nimic. Stă un timp

pe fotoliu şi fumează. Era o scrumieră, dar au spart-o. De aceea folosesc drept scrumieră călimara de birou. Tot n-o foloseşte niciodată. Cîteva minute fiul stă şi se uită la uşa cea albă a şifonierului. Apoi se ridică şi o deschide, într-o doară. De fapt voise s-o deschidă doar, dar cînd uşa este deschisă de-a binelea, tot aşa, într-o doară, se bagă în şifonier. O vreme stă şi respiră în întunericul care miroase a naftalină şi a închis. Deschide într-o doară o cutie de carton maro, care se afla în fundul dulapului. În ea se află cîteva perechi de ciorapi de mătase, rupţi. Întotdeauna ciorapii de mătase i s-au părut frumoşi. Alege într-o doară perechea cea mai întreagă şi, în lumina ce se strecoară printr-una din ferestre, lasă mătasea să-i curgă printre degete.

După aceea îşi vîră mîna pînă în vîrful unui ciorap. Odată piciorul mamei s-a aflat acolo unde acum este mîna lui, mîna lui neîngrijită şi fierbinte. Odinioară piciorul mamei era o bucată lungă şi netedă de carne strînsă într-un ciorap subţire, subţire. E un picior prelung şi mic, pentru că şi mîna lui este prelungă şi mică.. Şi e şi tînăr acel picior. Se gîndeşte că aşa era piciorul mamei cînd era tînără. Consideră că este un gînd plăcut, dar după ce se gîndeşte la asta mai multă vreme, devine deodată neliniştit. Nu îşi dă seama de ce. Dar închide cutia, o pune la loc şi închide garderobul. După aceea ridică jaluzelele. Ca să se liniştească şi mai mult, mai bea puţină cafea. Cafeaua este rece şi amară. Vrea să-i alunge gustul rău şi atunci mai bea încă o duşcă de coniac, nici o jumătate de pahar.

După aceea însă nu se simte mai puțin neliniștit. Își aduce deodată aminte de o pereche de chei, care se află în garderob, pe un raft. Le scoate într-o doară din dulap. Două chei subțiri și lucioase. Una se potrivește la sertarul biroului. Îl descuie într-o doară și își aruncă un ochi atent înăuntru. Pe urmă neliniștea lui devine și mai mare. Mîinile îi tremură și cînd scoate sertarul biroului și îl duce spre masa de sub lampă, n-o mai face într-o doară. Deodată obrajii i se aprind și inima i se zbate. Scoate foile una după alta și le întinde pe masă. În timp ce le citește, totul îi joacă în fața ochilor, dar în învelișul său congestionat și nervos este cineva foarte rece și lucid. Altfel n-ar putea să pună la loc foile cu atîta precizie, așa cum face el, exact în ordinea în care stăteau ele în sertar.

Deasupra se află chitanțe vechi. Cele mai recente sînt din ianuarie și sînt achitate. Sub ele sînt niște bucățele vechi de hîrtie, așa cum ți se întîmplă prin buzunare cîteodată și ți se pare că e păcat să le arunci : o notă de la restaurant, păstrată în amintirea unei ocazii deosebite, o notiță volantă, așa cum ți se dă cîteodată pe stradă și ți se pare interesantă, un articol tăiat dintr-un ziar, din ce motiv și din ce ziar nu se mai știe, sau o reclamă pentru ceva care voiai să cumperi, dar n-ai mai ajuns niciodată.

Dedesubt sînt scrisori. Le răsfoiește ca pe un pachet de cărți. Sînt trei scrisori, pentru că sînt trei feluri de scrisuri. O parte încep cu „Dragă Knut, dragă băiatule", și se încheie cu „mama Alma". O parte încep cu „Dragă Alma". Se încheie cu „Knutte". Și în fine cîteva încep cu

„Dragă mamă", și jos, departe, în josul paginii, stă întotdeauna scris „Bengt". Acele ultime scrisori le citește cu multă atenție. Acum nu mai tremură. Pentru că nu poate fi ceva nepermis să-ți citești propriile-ți scrisori.

Cu cealaltă cheie deschide biblioteca. Arătătorul îi trece ușor și încet de la un rînd de cărți la altul. Se oprește deodată în dreptul a trei cărți, pe care le cunoaște foarte bine. Sînt propriile lui cursuri. Vreodată or fi stat lăsate prin cameră și tatăl le-o fi pus deoparte, fără să zică nimic. Sînt foarte prăfuite. Le scutură de praf și le înlocuiește cu alte trei cărți.

După atîta încordare se simte foarte obosit. Se întinde pe patul lui și fumează. Cînd soarele îi bate în ochi, coboară pe jumătate rulourile. Deodată adoarme. În timp ce doarme, visează. E un vis foarte interesant. E ceva cu un picior. Ține piciorul în palmele lui. Piciorul e foarte fierbinte. Și e foarte frumos. Și e gol. Îl duce încet la gură și îl sărută. În acel moment abia își dă seama că piciorul e mort, mort, dar fierbinte. Atunci cineva strigă într-o altă cameră.

Totuși n-a strigat nimeni. A fost trezit de țîrîitul telefonului. În timp ce aparatul continuă să sune de parcă ar țipa, el deschide ușa și se năpustește să răspundă. Simte o imensă ușurare că a fost trezit din somn. Apoi simte o mare ușurare din cauză că cea care l-a chemat este o femeie. E logodnica lui. Este neliniștită și se interesează cum se simte. Atunci el o întreabă de ce este neliniștită. Ea zice atunci că este de multă vreme neliniștită din cauza lui, dar că nu-și dă seama prea bine de ce. Odată ea a visat că lui

i se întîmpla ceva. Ce ? întreabă el atunci. Ea nu știe să-i răspundă. Sau poate că nu vrea să-i spună. După aceea ea spune ceva care îl surprinde.

— Bengt, spune ea, îmi placi atît de mult !

N-a mai spus niciodată asta înainte, la telefon. El o întreabă atunci de ce spune asta ? Ea nu poate răspunde. Deodată el simte însă cît de cald îi este trupul și ce fierbințeală are în obraji. În el se rostogolește un val moale și fierbinte de bucurie.

— Trebuie să te văd, spune el, trebuie neapărat să te văd diseară. Aș vrea mult să vin pe la tine.

Și este de fapt chiar așa. Vrea foarte mult. Atunci ea îl surprinde încă o dată.

— Da, șoptește ea, vino !

Nu i s-a permis niciodată pînă acum să vină la ea acasă. La el acasă nu voise ea să vină, atunci cînd el era singur. Spunea că nu voia să vină din cauza mamei. De cînd murise mama, începuse să spună că nu vine tocmai pentru că mama lui murise. Cînd el o rugase să-i dea lui voie să vină la ea acasă, îi răspunsese că stă într-un apartament comun cu alții și că la ei nu este niciodată liniște. Dar cum te miști la tine în cameră, îți bate cineva în perete. Așa că nici măcar singur nu poți fi. Cînd el propusese însă să închirieze o cameră la hotel, ea începuse deodată să plîngă. Nu-i explicase de ce. Atunci căutase el singur să-și explice motivul și după aceea nu-i mai propusese niciodată asta. De cîteva ori stătuseră întinși pe iarbă, unul lîngă celălalt, la Grădina Zoologică sau pe Pajiște. Li se făcuse

frig după o vreme și se ridicaseră. Și afară de asta, trece mereu cîte cineva, deși locul pare pustiu. Și mai este și iarba, întotdeauna udă, atunci cînd vor să se așeze pe ea îndrăgostiții. Așa că trebuia mereu să-și clătească singur batistele, ca toreadorul cel bolnav al lui Hemingway. După ce murise mama, se obișnuise să le arunce.

Din cauza asta este el așa de surprins cînd ea îi răspunde „da".

Cînd pune receptorul în furcă și-a uitat deja visul. A uitat de asemenea să scoată cheile din sertarul biroului și din bibliotecă. Îi este doar bine și cald. În curînd o să fie ora cinci și vine tatăl. Fiul pune pe aragaz o oală ca să reîncălzească supa de mazăre din ajun. Clătește de asemenea două farfurii adînci și două linguri la robinet. Cînd să pună la loc sticla, descoperă pe dușumea portofelul tatălui. Îl ridică și începe deodată să scotocească în despărțitura interioară. Asta se întîmplă atît de repede, încît partea conștientă din el rămîne un timp în urmă. În portofel nu se află nimic deosebit, afară de o chitanță îngălbenită. Pe spate este scris un număr de telefon. E un număr vechi din Söder. Începe cu patru zero. În clipa aceea aude cîinele cel negru lătrînd în casa scării, pentru că tatăl îl ia cîteodată cu el la uzină, dimineața. Se sperie din cauza lătratului și lasă să-i scape portofelul pe dușumea. Se gîndise să-și copieze numărul de telefon. Acum trebuie în loc de asta să bage fițuica în buzunar.

La supă, tatăl îl întreabă cum i-a mers la școală. El răspunde că a mers bine. Dar nu povestește nici o întîmplare. În schimb îi spune că diseară o s-o viziteze pe Berit. Cînd aude asta,

tatăl se bine dispune grozav. Aproape la fel de mult, ca și cînd ar fi auzit o întîmplare cu haz. Nici el nu-și dă prea bine seama de ce se bucură atît de mult. Dar pentru că paharele tot au rămas pe masă, toarnă fiecăruia cîte un deget. În timp ce toarnă bagă de seamă că peste zi s-a împuținat conținutul sticlei, pentru că tații cu băieți mari știu întotdeauna cît de mult a rămas într-o sticlă, atunci cînd o pun deoparte.

Fiul coboară în stradă, bucuros și surescitat, puțin cherchelit, așa că nu simte mușcătura vîntului. Lumina chiar i se pare mai strălucitoare decît este ea în realitate. După ce dă colțul cumpără un ziar. Nu vine în momentul acela nici un tramvai și, nerăbdător cum este, nu poate sta pe loc. Traversează atunci strada și continuă să meargă într-o direcție în care de fapt n-are ce căuta. Cum tramvaiul tot nu se vede, intră într-o cafenea. Se așază lîngă vitrină și comandă o cafea. După ce soarbe din cafea un timp, apare și tramvaiul. Simte atunci că nu îi vine deloc să se grăbească. Faptul îl surprinde, dar îl acceptă, pentru că este obișnuit să ia lucrurile pe care le simte așa cum sînt. Fumează cîteva țigări. Apoi începe să citească ziarul. După ce a citit puțin timp, îl vede pe tatăl mergînd cu cîinele pe trotuarul de pe cealaltă parte. Tocmai trec pe lîngă o berărie. După ce au depășit-o cu cîțiva metri, tatăl pare să-și schimbe gîndul, se întoarce și intră. Atunci fiul se mută la altă masă, lîngă perete, pentru că tatăl s-a așezat tot la fereastră. S-a așezat acolo și citește. Cîinele nu se vede.

Fiul se scoală atunci și se îndreaptă spre telefonul de la bar, ca să-i comunice logodnicei că mai durează puțin pînă să poată veni la ea. În momentul în care ridică receptorul se mai întîmplă ceva. În buzunarul de la piept îi foșnește hîrtia aceea mică. O scoate atunci și formează într-o doară numărul acela necunoscut. Sună îndelung, el așteaptă dar nu răspunde nimeni. Își imaginează atunci că cineva, undeva, într-o cameră, știe că el este cel care telefonează. Și de aceea nu răspunde nimeni. Cînd se așază din nou, vede că tatăl este tot acolo, așezat pe scaunul lui. Mai rămîne și el atunci o vreme. Destul de multă vreme de fapt. La ora nouă tatăl iese.

Nu s-a făcut încă întuneric, dar se înserează. Unele automobile și-au aprins farurile. Și unele tramvaie. Apare un tramvai lung, lung, de pare că n-o să se mai termine vreodată. Trece sunînd din clopot. Cînd a trecut, vede că tatăl fuge în josul străzii, de parcă l-ar fi apucat ploaia. Cînd iese și el din cafenea, vede că nu plouă, dar o ia și el în josul străzii destul de repede. Tatăl și cîinele dispar după un colț. Fiul merge atunci și mai repede, deși continuă să nu plouă. Cînd dă colțul, au dispărut și tatăl și cîinele. Chiar după colț se află o poartă înaltă de intrare într-o casă. Deschide iute poarta și trage cu urechea, dar în casă domnește o liniște absolută.

Pe urmă aude brusc lătratul unui cîine, nu de sus, din casă, ci de undeva, mult mai aproape.

Lîngă casă se află un mic cinematograf, căruia îi spune *Felinarul*. Deasupra intrării sînt trei lămpi — una albă, una roșie și una verde — zidite într-un fel de felinar de culoare albastră. Seara stau mereu în fața cinematografului bărbați tineri, care fumează și cîteva fete cu capul gol,

care rîd din te miri ce. După ultima reprezentaţie paznicul cel invalid stinge cele trei lămpi ale felinarului. După aceea iese şi încuie uşile duble, ca şi ieşirea de rezervă. Dar rama vitrinei o încuie cu trei lacăte mari. La urmă trage uşa cu zăbrele dinspre stradă şi o încuie. Destul de multă vreme după terminarea filmului tinerii şi fetele rămîn acolo şi stau de vorbă. Chiar înainte de a pleca, vorbesc mai tare şi rîd. S-a întîmplat de trei ori ca dimineaţa geamul vitrinei să fie spart, dar nici o fotografie n-a fost furată. Dimineaţa, duşumeaua din faţa uşii de zăbrele este plină de chiştoace.

Fiul pătrunde în cinematograf. Podeaua e înclinată spre casa de bilete. De la casă la intrarea largă dinspre sală este pus un preş roşu, uzat. Se opreşte pe acel preş şi priveşte în jur. Dar tatăl nu este nicăieri. Nu se aude nici măcar vreun lătrat de cîine. Atunci i se pare că îl priveşte casiera şi, ca să nu se facă ridicol, cumpără un bilet. Este nervos şi uită o coroană pe placa verde de cauciuc de la casă. Cînd ea îl strigă înapoi, nu se poate abţine şi se uită la ea. Atunci ea îi zîmbeşte. Îi zîmbeşte şi el, în timp ce îşi ia coroana îndărăt. După moartea mamei i se pare că toate femeile care îi zîmbesc seamănă cu ea. Toate servitoarele, chelneriţele, chiar femeile pe care le întîlneşte pe scară. Şi aproape toate femeile au haine asemănătoare cu ale ei. Rochia casierei este roşie. Lîngă ea se află un telefon cu picior.

În sală miroase a beci. Odinioară, de mult, asta a şi fost. Iar mirosurile nu ies niciodată complet. Se aşază pe un scaun departe, în fund,

deşi paznicul îi spusese că se poate aşeza unde-i place. Cînd intră cineva în sală, îşi acoperă faţa cu mîinile. Dar începe jurnalul şi tatăl încă n-a venit. Mai sînt în momentul acela încă opt în sală, afară de el, şi toţi sînt aşezaţi în faţa lui. Trage de jos şi este foarte frig. În plus, acesta este un cinema unde plouă cu jurnale de actualităţi, iar filmul propriu-zis l-a văzut deja.

Cînd iese din sală se uită imediat spre casă, să vadă dacă o să bage casiera de seamă că pleacă tocmai cînd începe filmul. Dar în birou nu mai e nimeni şi lampa este stinsă. În acel moment observă el mica uşă de placaj, care dă spre toaletă. O deschide fără să facă nici un zgomot şi se uită înăuntru. Toaleta este şi ea goală.

În timp ce străbate iute gangul, care miroase a pivniţă şi a vopsele, simte că îi vine să se grăbească. Încordarea a cedat şi buna dispoziţie revine. În maşină se gîndeşte la braţele rotunde ale logodnicei. Îşi pune palmele pe coapse şi ceea ce simte sînt coapsele ei. Cînd maşina trece pe la o intersecţie, vede o fată într-o rochie roşie, fluturătoare, aşteptînd într-o staţie de tramvai. Avusese odată o fată. Era îmbrăcată într-un pardesiu roşu, iar pe dedesubt avea o rochie de culoare albastră şi sub ea un furou alb. Asta a fost în septembrie, cînd fusese convocat. După un dans merseseră afară, în pădure. Căutaseră îndelung, pînă să găsească un loc uscat. Şi după aceea tot fusese ud pe genunchi. Se alesese cu o răceală zdravănă. O lună mai tîrziu o revăzuse pe fată, pe o ploaie, pe un drum de ţară. O salutase ostăşeşte. Dar ea nu-l mai recunoscuse.

Cînd ajunge la etajul logodnicei, aceasta este în ușă și i-o ține deschisă ca să intre. A stat foarte mult timp la fereastră și a așteptat. Cînd el apare, cu mașina, este mai întîi surprinsă. După aceea își face gînduri. Ea își face gînduri în legătură cu orice. De trei ori a pus ceaiul la încălzit pe reșou și de trei ori s-a răcit. În camera ei stau fiecare pe scaunul lui. Într-una din camerele alăturate cineva învață să cînte la banjo. În cealaltă parte niște bărbați joacă cărți. Licitația se aude prin perete foarte deslușit. Deodată cade în genunchi lîngă scaunul logodnicei și își freacă fruntea de genunchii ei. Observă cu această ocazie că genunchii ei sînt mai tari decît și-a închipuit. Dar logodnica îi cuprinde gîtul cu brațul. El observă atunci că și brațele îi sînt dure. N-a observat asta pînă acum.

După ceai o trage după el spre canapea. Este o canapea veche, de cameră mobilată, prevăzută cu o rezemătoare înaltă, rotunjită, din scîndură. Deasupra scîndurii atîrnă un șervet albastru, brodat, cu inscripția: „Femeia este ca o floare. Să o culegi cu grijă!" Cînd se așază și el pe canapea, scîndura se răstoarnă peste el și-l lovește în spate.

— Nu putem să stăm pe canapea, șoptește logodnica, mereu cade scîndura. Și eu nu pot s-o pun la loc.

Atunci el ridică rezemătoarea la loc.

— Dacă nu putem sta pe canapea, poate r-o să putem sta pe dușumea, spune el în șoaptă atunci și îi ridică logodnicei rochia ei neagră, mult peste genunchi.

Este foarte încălzit și gîfîie. Cînd se culcă amîndoi pe dușumea, el răstoarnă un scaun. Linoleumul scîrțîie sub trupul logodnicei. El stă în genunchi și cînd își mută privirea de la sînii ei înspre față, bagă de seamă că este înfricoșată. Dar deși se teme, a vrut totuși asta. Ceea ce nu a mai făcut niciodată înainte. Pe ea frica o urîțește, dar ochii îi devin frumoși. Frica ei nu-l înfricoșează și pe el, ci îl face să devină rece, puternic și rece. Ridică scaunul căzut. După aceea se așază pe el. Logodnica se ridică și ea și se așază pe canapea. Atunci scîndura cade. Deodată el izbucnește în rîs. Nu se poate abține. Și nici nu se poate opri din rîs. El își închipuie singur că rîde din cauza rezemătorii. Cînd se liniștește, i se pare că logodnica plînge. Dar ea nu plînge. S-a oprit în picioare lîngă scaunul lui și suflă greu, ca cineva care a fugit mult. Cînd ea strigă, el este foarte surprins, aproape șocat.

— Nu-ți permit, strigă ea și își strînge pumnii.

— Ce nu-mi permiți? zice el și se simte foarte liniștit. Se gîndește că este vorba de rîs.

— Pleacă, șoptește logodnica.

În momentul acela, cel care cîntă la banjo se oprește din cîntat și bate tare în perete. Bat și jucătorii de cărți. După care cineva licitează trei cupe. Ea îl urmează totuși, palidă, pe coridor. Încearcă să-l sărute prin crăpătura ușii. Dar el nu-i întinde decît mîna. Este rece. Și a ei este tot rece. Îl vede pe fereastră stînd în stradă și uitîndu-se după un taxi. Ea speră să nu vină nici unul, dar iată că totuși se ivește unul. Abia după mult timp închide fereastra. Atunci îi vine în cap că ar fi putut să pună așternutul pe sofa.

Cînd mașina încetinește în fața porții îi spune șoferului să meargă mai încolo. Nu vrea ca tatăl să-l vadă întorcîndu-se acasă în taxi. Cel sărac se ferește întotdeauna să fie văzut cu taxiul. Dacă merge singur în taxi, atunci stă în mijlocul canapelei, ca să nu-l vadă nimeni. Cînd se dă jos din taxi, este destul de aproape de cinema. Și pentru că tot nu este mare ocol, se duce acolo ca să se uite la poze. Tocmai se sting lămpile la *Felinarul*. Întîi se stinge lampa cea roșie. Cea verde și cea albă se sting deodată. Apare paznicul cu lacătele sale. Mai rămîne un timp, după ce a fost închisă grila, și fumează. Deci pînă la această oră fumează și fetele. Una din ele, care a mai rămas pe acolo, se uită la el. Este descheiată la pardesiu. Sub pardesiu poartă o rochie roșie. Dar este prea tînără ca să semene cu mama. Cînd ea își ridică brațul ca să-și privească ceasul, observă că fata are niște brațe foarte subțiratice. Își aruncă atunci țigara printre zăbrelele grilei și pleacă.

Chiar cînd intră în vestibul, sună telefonul. N-a ajuns încă să aprindă lumina și de aceea i se face frică. Înainte de a răspunde aprinde lumina. Este logodnica. Plînge, dar în același timp și vorbește. Zice că este așa de neliniștită din cauza lui, încît nu poate să doarmă. O ascultă, dar nu simte nimic. Îi promite totuși să se întîlnească în seara următoare, să se plimbe împreună. Plînsul ei se aude pe fondul banjoului. Individul din camera de alături își zdrăngăne exercițiile de seară.

Cînd pune receptorul la loc bagă de seamă că ține chitanța în mînă. Formează numărul, în joacă. Cînd nimeni nu-i răspunde se simte ușurat

și dezamăgit. Chiar în clipa în care pune hîrtiuța la loc, în buzunar, își aduce aminte cu o teribilă limpezime că a uitat cheile în broască. Atunci se repede în camera mare și aprinde lumina, dar broasca e goală. Și raftul din garderob este gol. Cum stă acolo în garderob, ușa se închide singură îndărătul lui și îl cuprinde o groază nebună. Izbește cu pumnii strînși și o deschide. S-a închis singură numai pentru că una din ferestrele camerei a rămas deschisă și se izbește în vînt. O închide, dar nu coboară storurile. Numai la bucătărie coboară jaluzelele. Pe masă a rămas sticla, uitată. Este numai puțin lichid pe fund și după ce o golește, se simte puțin mai încălzit.

În pat își pune perna pe piept. Pentru cine e singur, perna este foarte bună. Poate să-și facă din pernă doi genunchi rotunzi. Și mai poate să facă un braț moale, care să se rotunjească în jurul trupului lui. Nimeni nu are un braț așa de moale ca o pernă. Și nici un braț atît de cald, pentru că poți să-l faci cît de cald dorești. Acel braț îl încălzește. Și îl face să se simtă mai puțin singur. Noaptea aceea doarme fără vise.

În seara următoare, la șase, se întîlnește cu logodnica lui la Räntmästartrappan. Logodnica dorește să meargă pînă la Grădina Zoologică. Și acolo să danseze la Parcul de Distracții. După aceea să meargă acasă. Spune că a reparat canapeaua.

Atunci el întreabă :

— Care canapea ?

După aceea o ia la braț și merg pe jos, spre Söder. Străbat strada Götgatan și privesc în vitrine. Logodnica este atît de tristă, încît abia de vede cîte ceva. La deal își pierde rău suflul și

spune că ar trebui să se întoarcă. El îi spune atunci că nu are bani să meargă la Grădina Zoologică. Dar dacă ea vrea, să meargă la cinema. După care se îndreaptă spre un cinema. Cînd ajung la *Felinarul,* ea zice că este un cinematograf prost. Fuseseră acolo odată, trăgea și era frig. Afară de asta, peliculele sînt foarte uzate. Și în plus dau numai filme proaste. Se opresc un timp și se uită la poze. Lui i se pare că ea prea stă mult. Cînd intră, ea îi spune că au văzut deja filmul. Atunci el se înfurie și-i spune că ea are memorie proastă.

N-are bani la el, așa că logodnica este cea care cumpără bilete. Dar la casă el stă alături de ea. Cînd casiera rupe biletele din carnet, îl privește și zîmbește. L-a recunoscut. Atunci îi zîmbește și el, pentru că ea seamănă cu mama. Este destul de în vîrstă pentru a putea chiar să fie. Totuși nu este chiar atît de în vîrstă. Are o rochie roșie, cu mîneci scurte. Deasupra cotului are un semn mic, albastru, de parcă ar fi ciupit-o cineva. De fapt este prea devreme să intre; totuși o ia de braț pe logodnică și se îndreaptă spre intrare. În timp ce paznicul le rupe biletele se uită spre casă, ca să vadă dacă nu cumva casiera îi consideră tîmpiți că intră așa devreme. Dar ea stă și privește înspre stradă. Se simte atunci liniștit. În același timp se simte dezamăgit.

În sală se așază departe, în spate. Logodnica ar vrea să stea mai în față, pentru că nu are vederea bună. Atunci logodnicul îi spune că sala este atît de mică încît nu are nici o importanță unde stai. Și într-un fel are dreptate, desigur.

Apoi îi spune că aici a văzut Greta Garbo primul ei film. Nu este adevărat, dar logodnica este din Härjedal și n-are de unde să știe. După ce îi spune toate astea, nu mai este nici el sigur că nu e chiar așa.

Cînd cele șase emisfere albe de pe pereții goi și verzi se sting, el se apucă să numere spectatorii. Împreună cu el și cu logodnica lui sînt doisprezece. În timpul jurnalului îi mai numără de două ori. În timpul pauzei, aude telefonul sunînd. Cînd începe filmul propriu-zis, logodnica îi șoptește că, în orice caz, au mai văzut filmul. Atunci el nu se mai supără, ci devine crud. Pentru că ea a șoptit asta, o ciupește de braț destul de tare și-i spune să-și țină gura. Atunci ea nu mai zice nimic. Ca ea să nu înceapă să plîngă, el caută după aceea să lase să se înțeleagă că ciupitura a fost din dragoste. Pînă la urmă iată-l stînd acolo în întuneric, mîngîind locul unde a ciupit-o. Încearcă să se uite la film, însă nu-i găsește nici un înțeles, deși l-a mai văzut o dată. Cînd ceilalți zece rîd, rîde și el. Logodnica nu rîde.

Cînd ies din sală sînt primii și, deși e orbit de lumina pătrunzătoare a unicei lămpi din hol, o caută îndată din priviri pe casieră, ca să vadă dacă ea se uită. Însă ea stă în ghereta ei și privește înainte, spre stradă. Atunci el o lasă singură pe logodnică și se duce la toaletă. Nu este nimeni acolo. Se postează apoi în fața oglinzii și își aprinde o țigară. În timp ce fumează, își studiază fața de aproape. Este foarte roșu la față și obrajii îi ard. Cînd iese, logodnica stă sub lampa cu lumină tăioasă. Și ea este foarte roșie la față.

Buzele îi sînt deosebit de roşii. Cînd se apropie, abia bagă el de seamă că ea s-a rujat. N-a mai făcut asta niciodată. Constatarea nu îl face să simtă ceva deosebit. Pe bucata scurtă de drum pînă la uşa cu gratii de la ieşire, se întoarce de două ori ca să privească înspre ghişeu. Casiera se uită în direcţia lui, dar nu chiar la el. Cînd logodnica îl întreabă după ce se uită, el o întreabă dacă nu găseşte că femeia de la casă ar semăna cu maică-sa. Atunci ea răspunde că nu i se pare, dar că are o rochie roşie aproape identică. Pentru că a spus asta, el o ciupeşte încă o dată de braţ. După aceea nu o mai mîngîie.

Plouă cu intermitenţe şi petele de ulei de pe locurile pe care au stat maşini lucesc în lumina felinarelor. Orologiul unei biserici sună de treisprezece ori, de nouă ori grav şi de patru ori subţire. După ce dau colţul, logodnica vrea să se oprească în faţa unei vitrine mari cu articole pentru nou-născuţi. Dar nici asta nu i se permite. O trage după el pe partea opusă a străzii. După ce au făcut cîţiva paşi pe trotoar, tatăl iese dintr-o cafenea situată mai în josul străzii, pe partea cealaltă. Tatăl şi cîinele aleargă prin ploaie, în lumina părelnică a serii, spre colţul de după care tocmai veniseră ei. Cînd trec alergînd prin dreptul vitrinei, logodnica zice :

— Mi s-a părut că este tatăl tău cu cîinele.

Logodnicul se burzuluieşte atunci şi mai tare şi zice că este de presupus că sînt mulţi cîini negri în Stockholm. După aceea se duc din nou la vitrina cea mare. Logodnica stă în faţa ei, dar nu vede nimic. Totul este înecat într-o unică pîclă de ploaie şi lacrimi. Chiar după ce şi-a şters

puţin ochii, tot nu vede mare lucru. E un bebeluş în hăinuţe albastre, care stă într-un cărucior înalt. Chiar înspre faţa cea roşie a copilului este îndreptată o lampă. Nu observă cînd logodnicul îi lasă braţul. Nici cînd logodnicul se dă înapoi cu doi paşi. Dar el asta face. Stă acolo, la doi paşi depărtare, şi se uită la logodnică, aşa cum te uiţi la cineva pe care nu-l cunoşti. Nu a mai făcut asta niciodată şi este şi el surprins. Dar cu cît se uită mai mult, cu atît este mai puţin surprins, cu atît mai puţin o cunoaşte. Vitrina este mare şi luminoasă şi în faţa ei, în ploaie, stă o fată slabă, în negru, cineva pe lîngă care treci de obicei fără să observi, lîngă care poţi să stai alături, în faţa unei vitrine sau la vreun cinematograf, şi după aceea să crezi că ai fost singur.

— Ce hăinuţe drăgălaşe are, nu ? spune logodnica.

Atunci logodnicul răspunde :

— Eu nu sînt fiul tău.

Nu s-a gîndit niciodată să spună aşa ceva. Cu toate astea, iată că a spus-o. Şi dacă a spus-o o dată, pe urmă nu-i mai pare rău. De la vitrină se duc direct spre poarta casei lui. El merge iute şi cînd devine atent, îşi dă seama după auz că ea are pantofi cu toc înalt. I-a încălţat pentru el. Mai are şi o rochie roşie. El crede că e neagră. Cînd el vrea să-şi ia la revedere de la ea, în faţa intrării, ea vrea să intre şi ea.

— Vreau neapărat, şopteşte ea.

— Ce vrei neapărat ? spune el, cu oarecare nerăbdare, pentru că deodată îşi dă seama că se grăbeşte, că se grăbeşte teribil.

Dar tocmai cînd ea vrea să-i spună că vrea neapărat să urce cu el sus, iese cineva pe poartă. E o bătrînă oarbă, care ciocăneşte cu bastonul. I se face foarte teamă din cauza bastonului acela. Cam din orice i se face teamă. Dar bătrîna nu vede prost. Numai Berit, în frica ei, a văzut-o oarbă. După aceea Berit spune în şoaptă :

— Du-te !

Atunci el o sărută în grabă pe obraz şi se duce. Înainte ca picăturile de ploaie să fi ajuns să i se usuce pe buze, a ajuns deja la etajul trei, pentru că a fugit tot timpul. Atît de teribil se grăbeşte. Cînd formează prima oară numărul, face un cinci în loc de patru. După aceea formează corect. În vestibul este aproape întuneric, dar nu aprinde lumina. Acum îi este teamă de lumină.

Dar de ceea ce o să se întîmple nu îi este teamă. Pentru că purtăm înăuntrul nostru, noi toţi, imaginea a ceva groaznic, care ni se va întîmpla cîndva, cînd va fi foarte întuneric, imaginea cuiva pe care îl vom întîlni într-o seară cu ploaie şi vînt, imaginea cuiva care stă în întuneric, în spatele unei uşi, într-o cameră în care vom intra odată. Toţi purtăm în noi imaginea unui strigoi. De aceea nu ne mai este de fapt frică de acea întîlnire groaznică, pentru că de fiecare dată cînd se lasă întunericul, aşteptăm tocmai asta. O senzaţie amestecată, de spaimă şi confirmare a aşteptării, asta este tot ceea ce simţim.

De aceea, cînd femeia îi răspunde în ureche : „Cinema *Felinarul*", el poate spune cu destul calm :

— Mai sînt bilete pentru spectacolul de la nouă ?

— Da, dar reprezentaţia a început, răspunde vocea aceea dulce, cu nerăbdare.

— Scuzaţi, izbuteşte el să spună şi să fie totuşi destul de calm.

Acum Bengt poate să închidă telefonul.

Gun a închis deja.

O SCRISOARE ÎN APRILIE

Din partea lui, către el însuşi

Dragă Bengt,

Azi, la ora trei, s-au împlinit trei luni de cînd a murit mama. Astă-seară, cînd eram la masă, tata şi-a scos deodată ceasul din buzunar. După ce l-a privit îndelung şi-a îndreptat privirile spre mine. M-a întrebat dacă ştiu ce zi este asta. I-am răspuns că este vineri. Atunci el mi-a spus că sînt trei luni de cînd a murit mama. Bineînţeles că ştiam, deşi nu de o manieră exactă, aşa, cum ar fi să stau la fereastră exact la ora trei fix, astăzi, şi să mă gîndesc : chiar în acest moment se împlinesc trei luni de cînd mama a căzut de pe un scaun pe duşumea, în măcelărie la David Englund. Dealtfel un asemenea gînd nici n-ar servi la mare lucru. În fiecare zi este o dată ora trei. Prin urmare poţi în fiecare zi, la fel de bine, la ora trei, să ai acelaşi gînd foarte justificat şi să te duci la fereastră. În plus, trei luni este un interval de timp foarte arbitrar, în spe-

cial în cazul de față. Întrucît februarie are numai douăzeci și opt de zile, aceste trei luni nu fac nici măcar nouăzeci de zile.

I-am spus toate astea nu pentru că aș fi vrut să-l rănesc în vreun fel sau să mă arăt lipsit de respect pentru amintirea mamei, ci numai din sentimentul justificat că nu trebuie să lași ca amintirea cuiva, la a cărui memorie ții, să fie legată de o dată precisă. Pentru mine lipsa mamei este în permanență actuală și tocmai de aceea, pentru mine o anumită dată precisă nu are aceeași importanță ca pentru cineva care suferă mai puțin. Cu toate acestea am observat că se simte lovit. Atunci, ca să încerc să îmblînzesc cele spuse de mine, nu pentru că aș fi considerat că am greșit cîtuși de puțin, dar pentru că îmi dădeam seama că el, cu simțul lui rudimentar în ceea ce privește valoarea cuvintelor și sinceritatea intonației, înțelesese greșit sensul celor spuse de mine, i-am spus : Într-adevăr, numai atît să fie de cînd a murit mama ? Ceea ce am spus nu avea în mine nici un răsunet, totul era numai din cap, dar era o frază de amortizare, spusă cu scopul de a-l liniști. Tu, care la rîndul tău îl cunoști, știi bineînțeles cît de ușor se lasă el de fapt liniștit, cu condiția să fii destul de deștept ca să găsești cuvintele potrivite. Cuvintele pe care le pronunțasem păreau totuși să nu fi fost cele care ar fi trebuit. În loc să-l liniștească, l-au stîrnit de tot. Ți-ai uitat mama, Bengt ? m-a întrebat el.

Trebuie să recunosc că am fost într-adevăr zguduit de întrebare. La o asemenea întrebare mă așteptasem chiar cel mai puțin. Venise așa de brusc, mi se părea atît de crudă și de nedreaptă,

încît n-am putut găsi nici un cuvînt ca să-i răspund. Îmi stătea pe limbă să-l întreb cu ce drept tocmai el poate să-mi spună ceva atît de brutal și de neadevărat, dar din considerație pentru sentimentele lui m-am abținut. Toți cei care îl cunosc știu cît de nedrept, în adevăratul înțeles al cuvîntului, a procedat el față de mama. Sînt sigur că și el știe ce gîndesc ceilalți despre el. De aceea nu aveam nici un motiv să-l fac să afle asta complet. Dar în mine însumi, pot să te asigur, nu l-am lăsat să scape așa ușor. În sinea mea l-am judecat de mult și, dacă aș fi putut numai, de mult l-aș fi și părăsit.

Așa cum stau lucrurile, depind din păcate de el și de bunul lui plac, pentru a putea să-mi continui studiile. Dacă aș fi vrut, astă seară aș fi putut cu un singur cuvînt, cu o singură revelație, să-l țintuiesc de perete, să-l fac să își dea seama cît de groaznică este nedreptatea pe care mi-a făcut-o cu bănuiala lui. Îmi amintesc de exemplu un mic episod, petrecut în ziua în care a urmat celei în care murise mama. Ziua aceea era o duminică. Stăteam la masă, în cameră, și ne citeam fiecare ziarul. Toată ziua nu ne spusesem nici un cuvînt unul altuia. A bătut atunci ora trei. În timp ce mă îndreptasem spre fereastră, i-am spus : acum se împlinește exact o zi de cînd a murit mama. Nu a răspuns nimic. Cînd am repetat ce spusesem, a mototolit ziarul și a ieșit din cameră. Seara nu mai întorsese pendula, așa cum fusese obiceiul lui în fiecare duminică, întotdeauna. Noaptea următoare se oprise. Cînd îl întrebasem de ce nu întorsese pendula, îmi răspun-

sese că s-a pierdut cheia. Atunci nu era adevărat. Acum, în orice caz, așa este.

Asta aș fi putut să-i reamintesc, dacă aș fi vrut. Dar nu voiam să-i fac atît de mult rău, deși ar fi meritat. Este totuși tatăl meu și poate că unui tată poți să-i ierți chiar ceea ce altcuiva nu i-ai ierta.

Bineînțeles că sînt suficient de conștient de propriile mele sentimente față de mama, pentru a nu permite ca ele să fie pîngărite de întrebările prin surprindere ale cuiva, care pe deasupra nu are dreptul să le pună. Aceste trei luni care s-au scurs de cînd a murit, au fost pentru mine, să știi, un chin neîntrerupt. Știu acum, din propria mea experiență amară, cum o ființă care a murit și pe care ai iubit-o, se șterge atît de mult din realitate, încît continuă să trăiască prin ceea ce faci și prin visele tale, visele celui care a iubit-o cu adevărat. Este un fapt pe care nimeni nu-l poate contesta, că în tot acest lung interval de timp mama nu a plecat de lîngă mine nici o singură zi. Ziua a fost într-una în gîndurile mele. Noaptea a fost în visele mele. Ți-am povestit o dată că am avut un vis cu rochia ei cea roșie. Acel vis a revenit după aceea sub diferite forme. De fiecare dată mă scol la fel de înspăimîntat, dar încerc în același timp și un sentiment de plăcere, la gîndul că cineva, pe care l-am iubit, poate să rămînă atît de viu în mine. Aș putea spune aproape bucurie în loc de plăcere, pentru că în timpul visului propriu-zis chiar bucurie este ceea ce simt. Este atît de frumos, chiar dacă în același timp este înfricoșător! De două ori am visat că îi țin piciorul în mînă.

De amîndouă dățile l-am sărutat, atît de frumos era. Totuși a trebuit să spun că am fost chinuit de toate acestea, tocmai pentru că felul în care resimt lipsa mamei și formele pe care le ia această tulburare a voinței mele au făcut să-mi fie imposibil să muncesc.

A fost într-adevăr intenția mea să dau ieri un examen de presesiune, dar întrucît nu am putut învăța așa cum aș fi dorit, am fost silit să nu mă prezint. Să știi că am încercat cît am putut să-mi adun mințile la prelegerile pentru acest examen, dar gîndul la mama și, poate mai mult decît toate celelalte, la răul pe care i l-a făcut tata, a făcut practic imposibil să mă concentrez. Fiecare lucru care se află aici, în apartament, este impregnat de personalitatea ei : orice scaun pe care stai, orice lingură pe care o bagi în gură, orice ciorap peste care dai cînd deschizi șifonierul, orice batistă, orice broșă, da, orice scrisoare care îți cade sub ochi de cum tragi un sertar. Cîteodată, mai ales în ultima vreme, mi-a devenit imposibil pînă să și rămîn în casă. Atunci a trebuit să ies și să umblu ; dar cum ieșeam mă simțeam complet lipsit de energie. N-am fost în stare să merg departe, am dat doar cîteva raite prin străzile mai apropiate și m-am reîntors acasă. Ca să nu mă mai duc acasă, am fost cîteodată la cinema. Destul de des în ultima vreme. Cinematograful e bun, mai bun decît cărțile. Acolo ești obligat, fie că vrei, fie că nu, să-ți aduni gîndurile la un singur lucru, și anume la ceea ce se întîmplă pe pînza aceea albă.

Tata a fost destul de ciudat în ultima vreme. Îmi spun uneori că a început să sufere de ma-

nia urmăritului. Oriunde m-aş duce, cînd ies pe afară, dau peste el şi peste cîinele lui cel negru. Cred că mă urmăreşte cu cîinele, îl pune să-mi miroasă urma. Nu pot explica altfel faptul că este în permanenţă în spatele meu, de cum am ieşit din casă. Mai deunăzi am băgat de seamă că pusese o bandă de cauciuc pe sticla de băutură, exact ca şi cum şi-ar fi imaginat că ziua, cînd el este plecat, eu scotocesc prin dulap şi trag la măsea. Totuşi am fost destul de iritat de bănuiala lui de rînd şi ca să mă răzbun, mi-am turnat o porţie destul de serioasă, după care am tras mai jos banda de cauciuc. În plus, să foloseşti o bandă de cauciuc pentru a-ţi da seama cu cît s-a împuţinat ceea ce este în sticlă chiar că este un mijloc destul de stîngaci. Nu ai decît s-o tragi mai jos după aceea.

Şi în altă privinţă este foarte ciudat. Acum cîteva seri cîinele a intrat la mine, lucru neobişnuit. A sărit în pat ca să doarmă acolo. Nu l-am dat afară, pentru că puţin cîte puţin am căpătat o reală afecţiune pentru el. Dar în loc să doarmă, a început să scormonească sub pernă cu labele. Deodată a sărit jos şi a dispărut. După un timp a intrat tata cu o batistă în mînă. Era o batistă mică, galbenă, cu care cîinele ieşise în bot de la mine din cameră. Tata m-a întrebat de unde am batista. Nu am putut răspunde la asta. Atunci el mi-a aruncat-o şi a plecat. Părea că ar crede despre mine că mă furişasem pe undeva şi furasem batista. Într-o dimineaţă a pus pe patul meu nişte ciorapi de-ai mamei. Nu înţeleg de ce i-a pus acolo.

Poate că se comportă atît de bizar pentru că, în ciuda aparenţelor, o plînge pe mama. Ieri, în orice caz, i-am făcut o plăcere. Era vorba ca examenul meu de presesiune să aibă loc ieri. Dar, după toate cele care mi s-au întîmplat în legătură cu moartea mamei, am fost obligat să-l amîn pentru toamnă. În felul acesta am toată vara la dispoziţie ca să învăţ. Şi am de gînd s-o fac foarte intens. De aceea, nici nu mă gîndesc să-mi iau vreo slujbă peste vară, aşa cum am făcut în toţi anii precedenţi. Cu siguranţă că în felul acesta devin şi mai dependent ca înainte de tata, dar pe de altă parte voi putea într-adevăr să-mi închei studiile cu un examen. Altfel, ar părea ceva pe jumătate. Acum lucrurile stau aşa, că eu i-am tot vorbit tatei despre acest examen, astfel încît el să ştie că eu muncesc realmente în vederea unui obiectiv apropiat. Obiectivele apropiate sînt foarte stimulatoare pentru el, cred că din cauză că le consideră mai ieftine. Fără îndoială că şi-a făcut speranţe destul de mari în legătură cu acest examen. În ce mă priveşte este o chestie într-adevăr nevinovată, dar întrucît am înţeles pînă la urmă cît de cumplit l-ar dezamăgi să nu promovez acest examen în condiţii onorabile, am fost realmente obligat să mă prefac că asta s-a întîmplat într-adevăr.

Cînd a venit acasă, ieri seară, m-a întrebat de cum a intrat pe uşă cum a mers. Nu fusese nicicînd în intenţia mea să exagerez, dar cînd am văzut cît de plin de speranţă este, i-am spus că l-am luat „Cum laudatur“. Nu ştia ce înseamnă asta. Atunci i-am explicat că asta este maximum

ce se poate obține. Pe urmă i-am arătat carnetul de examinare. Nu mă gîndisem, de fapt, să fac asta. Am făcut-o numai și numai ca să-l pot vedea o dată cu adevărat bucuros. Ziua stătusem și răsfoisem carnetul acela gol. Avusesem în mînă un stilou. Și, într-o doară, scrisesem înăuntru „cum laudatur" și tot așa numele profesorului. Și cum tot nu avusesem ceva special de făcut, luasem o mică ștampilă pe care, după aceea, o pusesem în ordine și o aplicasem sub semnătură. Numai așa, în joacă. Tata s-a bucurat tare mult de toată această scamatorie. Nu m-a lăsat atunci inima să-i spun că totul era o glumă. În plus, mă liniștea oarecum să văd cît de formidabil reușisem cu imitația. În fine, o mărturisire n-ar fi reușit decît să-l întristeze și, cînd printr-o mică înșelătorie nu îi faci rău cuiva, ci numai plăcere, nu există nici un motiv să calífici acea înșelătorie drept înșelătorie. Și la fel de puține motive să ai remușcări.

La miezul nopții

Tocmai a venit acasă și a intrat de-a dreptul aici. Aveam presimțiri rele. Nu știam prea bine de ce. De cum a intrat pe ușă m-a anunțat. Așteptasem asta de multă vreme. Totuși am fost șocat cînd am auzit-o spusă. Mi-a spus că mîine seară, la ora nouă, logodnica lui va veni la noi în vizită. Ea lucrează pînă la nouă. De aceea nu poate veni mai înainte. Eu nu am răspuns nimic. Atunci el a întrebat dacă am ceva împotrivă. I-am răspuns că da, am. După ce am spus asta mi-a părut

rău. Trebuie să fi văzut cumva asta, pentru că a zis: invit-o pe Berit. Dar el nu înțelesese de ce deodată îmi păruse rău de cele spuse de mine. Numai eu înțelegeam. Încă de foarte multă vreme am înțeles că este necesar ca ea să vină. Ea trebuie să afle adevărul și eu i-l voi spune. După ce va fi aflat adevărul, nu va mai veni niciodată. Și nici n-o să mai vrea să îl mai vadă pe tata. Deci, de dragul mamei, ea trebuie să vină.

Acum cîteva seri, cînd am fost cu Berit la cinema, i-am spus în glumă, la ieșire: Eu sînt Răzbunătorul. Tocmai văzusem un film care se intitula astfel. Nu fusese în intenția mea să o sperii pe Berit, dar ea s-a înfricoșat foarte rău. S-a înfricoșat atît de rău, încît mi-a explicat de ce este atît de neliniștită în ultima vreme, pentru mine. Îi este teamă să nu-i fac ceva rău celeilalte, cînd am să aflu cine este.

Eu știu cine este! Este o casieriță micuță, la un cinematograf murdar, la cîteva străzi de aici. Am văzut-o de vreo două ori. Arată destul de oarecare, cel puțin prin comparație cu mama. Este destul de bătrînă, precis. Îi place să se îmbrace ca și cum ar fi foarte tînără. Are o voce răgușită, probabil din cauza fumatului. De cîteva ori i-am auzit vocea la telefon. De fapt, găsisem odată pe masă o hîrtiuță cu un număr de telefon. Cînd formasem numărul, într-o doară, răspunsese vocea ei. După aceea am mai dat de cîteva ori telefon spre ora nouă și un sfert. La ora aceea își închide ea casa. Tot la ora aceea, de asemenea, vine tata s-o ia cu cîinele. Întotdeauna devine nerăbdătoare cînd i se dă telefon atît de tîrziu. Mă unge pe inimă că o împiedic să-și

vadă de drum. Mă unge de asemenea pe inimă să o aud cum strigă „alo“, iar eu nu zic nimic. O cheamă Gun Berg. Este un nume prea tineresc pentru o femeie atît de bătrînă, categoric.

Iată, deci, că știu destul de bine cine este și i-am dat telefoane. Dar altminteri nu i-am făcut nici un rău. Mîine am să-i spun adevărul. De aceea sînt nerăbdător să vină. Pentru memoria mamei, aștept de mult clipa asta. De aceea i-am spus tatii că poate să o aducă. Dar o să fim cinci la masă, i-am spus eu după aceea. Cinci ! s-a mirat el. Am s-o păstrez și pe mama mea cu mine, i-am răspuns. Atunci el mi-a spus că ar trebui să fiu cît pot eu de înțelegător. Pe urmă mi-a spus că eu pot să fiu foarte înțelegător.

Acum sînt din nou singur. La noapte am să stau treaz și am să mă gîndesc la tot ceea ce trebuie să spun. M-am gîndit la asta multe nopți. Am cumpărat și o lumînare. Pentru că am așteptat cu nerăbdare ca ea să vină.

Dar s-a făcut prea tîrziu, Bengt, așa că
Noapte bună !
Prietenul tău.

CEAI PENTRU PATRU SAU CINCI

Cîteodată facem un lucru fără să știm de ce. După asta sîntem surprinși că am făcut ce am făcut. Sau mai poate să ni se facă frică. Dar atît surpriza cît și frica conduc la o explicare a acțiunii, trebuie să ducă, pentru că ceea ce este neexplicat ne tortureaza sufletul într-un fel pe

care nu-l putem suporta multă vreme. Dar cînd explicația este într-adevăr concepută sau enunțată, uităm că ea a venit mai tîrziu, că acțiunea a fost mai înainte. Dacă lucrul acesta nu ne este niciodată amintit, astfel încît acțiunea să se potrivească cu explicația, toate sînt bune și în regulă. Dar cîteodată se întîmplă să nu fie toate bune și în regulă. Și asta atunci cînd observăm că explicația pe care am primit-o este mincinoasă și că, atunci cînd consecințele acțiunii ne apar limpezi în lumina a tot ceea ce s-a întîmplat ulterior, această explicație se arată a fi o falsificare a ceea ce intenționam în forul nostru interior, cînd am acționat. Atunci ne simțim cu adevărat chinuiți, pentru că adevărata tortură morală este a nu putea să ai încredere în propriile tale gînduri intime. Adevărată tortură să știi că gîndurile te mint, deși tu însuți ești sincer.

De ora nouă îi este teamă fiului, de ora nouă seara. În acel moment celelalte sînt pregătite. Masa este pusă în camera cea mare. El a pus masa. De aceea pe masă se află cinci cești pentru ceai și cinci farfuriuțe, cinci lingurițe și cinci farfurii pentru tort, pentru că tatăl a adus cu el un tort cînd a venit. Și cinci pahare de vin, pentru că tatăl a cumpărat și a adus acasă vin de la complex. Se mai află și o lumînare. Lumînarea se află în fața tacîmului căruia nu îi corespunde nici un scaun. Cu intenție, fiul nu a pus acolo nici un scaun. Vrea să se vadă că acolo nu va ședea nimeni, ci se va afla numai prezent. Altfel ar putea altcineva chiar să se așeze acolo. Știe bine el ce face, pentru că s-a gîndit toată ziua cum

o să se întîmple totul. De aceea nu a putut să învețe nimic.

Restul a făcut logodnica. A măturat pe jos, chiar în camera logodnicului, deși el nu a vrut. Cînd ea l-a întrebat de ce nu vrea să-i măture, a răspuns că la el dușumeaua este curată. Ea s-a dus totuși în cameră. Cînd s-a dus în bucătărie cu fărașul, acesta era destul de plin. Între gunoaie se afla și o mică batistă galbenă, făcută mototol. El a lăsat-o s-o arunce, dar după ce a făcut asta a luat-o de braț și i-a spus să nu scotocească prin camera lui. Ea nu a înțeles ce vrea să spună. De aceea și-a făcut tot felul de idei în legătură cu asta. După ce a spus ce a spus, lui i-a părut rău, i-a părut rău pentru că nici el nu înțelegea de ce o spusese, dar și pentru că i-a făcut ei rău. Aproape toate lucrurile pe care i le spune în ultima vreme le regretă ulterior. Și totuși i le spune.

S-au mai făcut și altele. S-au șters de praf toate cărțile și toate ramele fotografiilor. Toate vasele au fost spălate. A trebuit să facă asta singură. Tatăl a stat numai lîngă ea și s-a uitat. Ba nu, a făcut și el ceva. A periat cîinele. Blana îi strălucește, negru-lucios, ca blănurile pe care le poartă femeile. Odată voise să-i cumpere Almei o blană, dar după aceea îi păruse rău. Îi cumpărase în schimb un palton negru, gros. Mă face atît de urîtă ! spusese ea. El spusese atunci că o îmbracă bine. El îl alesese. I-l alesese pe acela, tocmai ca s-o facă urîtă. Atunci nici el nu-și dăduse seama de asta. Dar cînd i se restituiseră hainele de la capelă își dăduse seama de asta. Nu ar fi vrut ca și altcineva să-și mai dea seama.

De aceea îi făcuse vînt iute. La asta se gîndește el, mîngîind cîinele.

După aceea nu mai face altceva decît să perie și să mîngîie. Ba da, merge prin apartament, de colo-colo. Pare că fără nici un plan, dar de fapt tot timpul el își urmărește un scop. Nu vrea să-și lase fiul singur. O clipă după ce s-a întors acasă nu l-a lăsat singur. Dacă acesta este în cameră la el, ciocănește la ușă și se preface să se uită după vreun lucru care s-ar putea afla pe acolo. Cînd a intrat în cameră, nu se mai dă dus. Stă acolo și vorbește de una și de alta, lucruri indiferente. Numai cînd îl întreabă ceva, bagă de seamă că fiul nu ascultă. Asta nu-i face nici o impresie. Principalul este ca fiul să nu rămînă singur.

La ora opt Berit intră la ei în cameră. Este neliniștită. N-a găsit cafea. Chiar în mod obișnuit este neliniștită. Din cauza neliniștii a spart o farfurie. Nu se găsește cafea și, uite, la ora nouă o să fie cinci inși la cafea, sau cel puțin patru. De aceea tatăl se duce la o vecină ca să împrumute. Pe fiu îl ia cu el. Stînd la ușa vecinei, tatăl își dă seama că este pentru prima dată după înmormîntare că are de a face cu un vecin. Vine și deschide ușa o femeie, este una din cele care au fost la înmormîntare. Cînd îl vede pe văduv se întîmplă ceva neobișnuit. Nu deschide larg ușa, așa cum fac vecinii între ei cînd se vizitează. Privește printr-o deschizătură îngustă și nu lărgește de loc crăpătura. Și nici nu pronunță vreun cuvînt. Atunci văduvul întreabă dacă ar putea împrumuta puțină cafea, pentru că o să aibă musafiri la ora nouă. Vecina răspunde că i s-a terminat cafeaua,

dar poate că o să găsească la altcineva. Totuşi nu se mai duc să încerce la alţii.

În loc de cafea, Berit fierbe ceai. În vreme ce apa este pe foc şi Berit trînteşte uşile dulapului în bucătărie, ei doi stau în cameră, unde domneşte o adîncă tăcere. Tatăl stă lîngă bibliotecă, de parcă s-ar uita după vreo carte. Într-un fel asta şi face. Observă că au fost mutate cursurile fiului. Cînd observă asta, se uită la fiu. Fiul stă la birou. Pe birou se află un suport de toc fără toc şi un corn pentru cerneală, uscat. Mai e şi un păhărel cu nişte biluţe verzi înăuntru. Ideea este ca după ce ai terminat de scris să înfunzi peniţa murdară de cerneală printre acele biluţe. În acest fel biluţele se murdăresc un pic, dar peniţa se curăţă destul de bine. Scoate în joacă nişte biluţe şi începe să le frece încolo şi încoace, pe placa biroului. Numai de la cinci biluţe zgomotul nu e cine ştie ce. De aceea mai scoate cîteva. Nici cu zece nu izbuteşte să facă un huruit atît de puternic încît să acopere ceea ce nu vrea să audă. De aceea pune bilele la loc şi începe să pocnească în placa biroului cu o linie murdară de cerneală. Aude totuşi acel lucru. Şi tatăl îl aude. În special din acest motiv îşi priveşte el fiul. În special din acest motiv fiul nu-şi priveşte tatăl.

Ceea ce aud este zgomotul din bucătărie. În tăcerea din cameră şi-au dat seama că nu a mai fost un asemenea zgomot de trei luni. E ca şi cînd s-ar deschide un mormînt. Pentru că deodată şi-o amintesc cu o teribilă limpezime de cristal. Şi-o amintesc pe Alma ? Şi-o amintesc pe mama ? Poate. Dar cumva nu pe ea şi-o amintesc.

Ci acele zgomote pe care le făcea cînd ea era în bucătărie şi ei erau în cameră. Zgomote care au ţinut douăzeci de ani sînt acelea. Sînt linguri care se lovesc cînd sînt scoase dintr-un sertar, sertare care se pocnesc, închise la loc, porţelan care scoate clinchete cînd se ciocăneşte de porţelan, scaune care hîrîie cînd sînt tîrîte mai încolo, pe duşumea. Deci, iată, după ce a fost plecată trei luni, s-a reîntors.

În acel moment teribila certitudine îl ajunge pe fiu. Certitudinea îl ajunge şi pe tată, dar pe el nu poate să-l înspăimînte atît de mult. Doar cîteva minute incomode. Dar pe fiu îl atinge cu atîta forţă, încît răstoarnă păhărelul cu biluţe verzi, numai ca să se poată răsturna şi el pe duşumea fără să se mire. Linoleumul este răcoros şi neted. Ca să poată vedea mai bine biluţele, îşi pune faţa peste ele. Atunci şi faţa lui devine răcoroasă şi netedă. Apoi începe să umple la loc păhărelul, încet, încet. Înainte de a fi plin de tot, tatăl strigă spre bucătărie :

— Berit ! Cîntă !

Atunci Berit începe să cînte, pentru că el i-a strigat să facă asta. Tot ce-i strigă să facă, face. Chiar tot ce o rogi să facă. Din pricina asta îţi vine cheful să-i ceri lucruri imposibile. Dă jos luna, Berit, îţi vine să-i strigi, sau stinge soarele ! Dacă faci asta, Berit plînge. Nu pentru că eşti rău, ci pentru că nu poate să facă ce-i spui.

Oricum, cîntă, şi asta e bine. Nu că ar auzi prea mult din ce cîntă, dar cît aud este suficient. Aud că nu este Alma în bucătărie. Aud pe cu totul altcineva. Nu aud că este Berit, pentru că nu asta îi interesează să audă. În timp ce ea

cîntă, tatăl îndreaptă scaunele la masă. Stau deja foarte bine, dar fiul este cel care le-a aranjat bine. De aceea este bine să le mişte puţin de la locul lor. Fiului nu i-au mai rămas multe biluţe de pus la loc, dar cînd termină sînt mai puţine ca înainte. Întotdeauna se întîmplă aşa. De multe ori a răsturnat păhărelul cu biluţe verzi şi după aceea întotdeauna au lipsit cîteva. Numai o singură dată s-a întîmplat să nu lipsească nici una după aceea. Asta se întîmplase odată, cînd ştersese Alma praful şi răsturnase păhărelul. Trebuise atunci s-o ajute să tragă canapeaua, pentru că multe biluţe ajunseseră dedesubtul ei.

Acum fiul nu trebuie să tragă canapeaua pentru că, iată, Berit cîntă. Dacă ar fi cîntat tot timpul, n-ar fi fost nevoit nici măcar păhărelul să-l răstoarne. Atunci n-ar fi trebuit să ştie ceea ce ştie. Ceea ce dealtfel ştia. Afli multe. Multe din ceea ce afli le uiţi, deşi se zice că nimic nu se uită. Cînd păhărelul cu biluţe verzi este pus la loc, pe masă, îndărătul cornului de cerneală, a uitat deja în ce consta acea certitudine, atît de groaznică fusese, şi lucrurile cele mai groaznice le uită omul cel mai uşor. Dar sînt şi cele pe care ţi le reaminteşti cel mai uşor. Înainte ca Berit să fi început să cînte, stătuse totuşi la birou şi simţise că nu mamei îi dusese dorul acele trei luni, ci acelor zgomote care însoţeau existenţa ei.

Berit pătrunde în cameră cîntînd. Atunci îşi dau seama că este ea şi îi spun să isprăvească. Ea le spune că este ora nouă. Pendula n-a bătut ora, pentru că stă. Stă pentru că s-a pierdut cheia. Într-o seară s-au pierdut aproape toate cheile. Dar

tatăl priveşte totuşi pendula din obişnuinţă. De o lună s-a obişnuit tata cu faptul că pendula arată unsprezece şi jumătate cînd se scoală de pe canapea dimineaţa şi că arată tot atîta cînd stinge lumina, seara.

Acum e oprită la ora trei.

Este imposibil, dar cînd se mai uită încă o dată la cadran, acesta arată tot trei. Atunci îşi mută privirea de la cadran spre fiu. Fiul stă la fereastră. La fereastră se află fiul, cînd îl cuprinde o frică groaznică. Şi anume pentru că nu şi-a dat seama cînd a ajuns acolo. Dar cînd, deodată, îşi dă seama că se află acolo, ştie că a venit ca să se poată uita la capul acela de taur, care luceşte. Să privească într-acolo şi să-şi amintească, pentru că este exact ora trei. Acum ceasul este mereu trei. Deci el trebuie să stea mereu la fereastră.

Ceasul este trei sau cîteva minute trecut de nouă, şi totul este în ordine. Berit, totuşi, nu se poate convinge că totul este în ordine. Tot mută şi mută la ceşti şi farfurii, aranjează grămezile de prăjituri astfel încît să stea frumos, mută paharele de la locul lor, pune sticla de vin într-o altă poziţie. Nici tortul nu este lăsat să stea acolo unde se află. Brusc, ea apucă tava cu tort şi o pune peste farfuriuţa celui de al cincilea tacîm. În acest fel rămîne o ceaşcă de prisos. O răstoarnă şi pe urmă o plasează în umbra tortului. Dar astfel a rămas şi o lumînare, care încurcă. Pe asta o pune în faţa altui tacîm, acolo unde n-a fost nici un moment cazul să stea. Le pune pe toate în ordine. Berit le pune pe toate şi în-

totdeauna în ordine. Şi asta pentru că este bine intenţionată. Cîtd termină, ceasul este trei şi totuşi nouă şi cîteva minute, iar masa, în loc de cinci, a devenit deodată pentru patru persoane. Tatăl observă asta. Dar îşi păstrează pentru el constatarea. În ceea ce o priveşte, Berit nu şi-a dat seama.

Nici fiul n-a băgat de seamă nimic. Stătea cu spatele întors spre toate acestea şi auzea numai că se întîmplă ceva, dar nu ce anume. În cele din urmă se termină zdrăngănitul de la masă. Atunci tatăl îşi drege glasul. După aceea spune :

— De ce stai la fereastră, Bengt ?

A pus întrebarea pe un ton blînd şi prietenos, deşi răspunsul distrugător, care urmează să fie dat, este limpede. Există numai un răspuns şi pe acesta Bengt îl are deja pe limbă. Pentru că este ora trei, vrea el să spună. A, da, va răspunde atunci tatăl, este trei ? Cred că este nouă şi zece. Aceasta o va spune de asemenea cu destulă amabilitate, pentru că în seara aceasta se simte amabil. Dar în ciuda faptului că este amabil, un singur răspuns se poate da la a doua întrebare şi însuşi răspunsul acesta este nimicitor. Trebuie să-i spună : Uită-te şi tu la ceas. Nu vezi că este ora trei ? De cînd a murit mama, este mereu ora trei.

Toate acestea urmează deci să fie spuse, totuşi nu se spun. Dă numai primul răspuns. Al doilea nu mai este dat. În parte, din cauză că tatăl zice altceva decît ar trebui să zică. În parte, pentru că totuşi fiului i se face teamă.

— Pentru că este ora trei, răspunde fiul. Şi tu ştii bine de ce trebuie să se stea la fereastră, la ora trei.

Asta aşa este. Tatăl ştie asta, este adevărat. Dar pentru că ştie asta, nu întreabă de ce limbile ceasului au fost mutate. Ştie bine că nu trebuie să întrebe aşa ceva. Pe deasupra mai ştie că nu va putea să-şi dovedească acuzaţia. De aceea spune :

— Au dat jos căpăţîna.

Prin „căpăţîna" înţelege capul de taur, poleit, care atîrnă deasupra uşii măcelăriei. Lipseşte de cîteva zile, poate pentru că vor să-l poleiască încă şi mai bine sau poate din cauză că deodată nu le-a mai plăcut. Oricum, se poate considera că este o constatare destul de nevinovată a unui fapt nevinovat. Dar îl înspăimîntă enorm pe fiu. Stă acolo, la fereastră, priveşte afară şi constată un fapt teribil : nu băgase de seamă că lipseşte capul. Deodată el înţelege în acel moment, că gîndurile lui mint. Nu se dusese la fereastră ca să poată vedea măcelăria de vizavi. S-a postat acolo nu pentru că este ora trei după masă, deşi în curînd va fi nouă şi un sfert seara. Stă acolo ca s-o poată vedea cînd vine.

Cînd înţelege că asta este cauza, atunci simte adevărata tortură. După aceea se umple de ură, nu faţă de el însuşi, nici faţă de gîndurile lui, ci faţă de aceea care urmează să sosească, pentru că ea este cea care l-a înşelat cu propriile lui gînduri. Şi nu putem altfel decît să-l urîm pe cel care ne-a făcut aşa ceva.

Cîteva minute în cameră este complet linişte. În tăcerea aceea tatăl începe să aibă remuşcări. Şi asta pentru că îi este teamă de ceea ce se poate întîmpla din cauza propriei lui lipse de prevedere. Dar numai din cauza neprevederii are remuşcări. Nu din alte motive. Odată, în cursul

serii, fiul își pusese haina pe el pentru ca logodnica să i-o poată peria. Atunci tatăl s-a apropiat și i-a pipăit buzunarele ; căuta chibrituri, chipurile. Cînd simțise că nu se află în ele nimic tare, nimic care să semene la pipăit cu o armă, începuse să rîdă. Berit crezuse că rîde de ea și începuse să-și facă tot felul de idei. Dar lucrul de care rîsese era că, în frica aceea a lui, putuse crede că fiul poartă armă. Totuși, înainte nu rîsese. Și nici după aceea. Pentru că după aceea îi venise în minte că se pot ascunde multe lucruri în buzunarele unor pantaloni.

Cînd nu mai vorbește nimeni, Berit se teme. Nu are motive de remușcare. Ceea ce are ea de făcut este să aranjeze lucrurile bine. În parte le-a aranjat deja. Acum, cînd este atîta liniște, observă și ea că masa este pusă doar pentru patru persoane, patru oameni la ceai, din care unii se iubesc între ei ; dar altul, din cauza asta, îl urăște pe unul sau pe mai mulți dintre ei. Ea se teme de ură. Ea una nu a urît niciodată. Oamenii i-au plăcut întotdeauna. Și să iubească îi este puțin teamă. Numai de plăcut nu se teme. Fără să facă zgomot, mai mută puțin ceștile și paharele, pentru ca totul să stea absolut corect. În momentul în care pune chibriturile lîngă lumînare este ora nouă și un sfert.

Atunci fiul o zărește venind. Singură, în seara aceea luminoasă, care are în ea propriile ei felinare, apare de după colț. După care traversează strada. Merge repede și poartă pe ea o haină scurtă de blană, descheiată, care strălucește cînd cade pe ea cîte o rază tîrzie de soare. Într-o mînă ține un buchet de flori, învelit cu hîrtie satinată.

Ține buchetul cu florile în jos, pentru că este mai comod de dus așa. Iar cu cealaltă mînă ține marginile hainei, ca să nu i-o ia vîntul. Oricum, aleargă puțin și în timp ce aleargă se vede că pe dedesubt poartă o rochie roșie. Rochia este la fel de scurtă ca haina. Rochia cea roșie a mamei era lungă. Pe de o parte pentru că ea însăși era înaltă, pe de altă parte pentru că nu-i plăceau hainele scurte. Urcă pe trotuar. Acolo se află o bicicletă roșie. Nu are picioare lungi, dar de sub haina de culoare închisă ele apar foarte deschise la culoare. Cînd privește în sus, spre casă, el observă că este mai blondă decît crezuse. Vede de asemenea că peste părul blond poartă o pălărie neagră. Mai observă apoi că ea trebuie să fi știut unde locuiesc, pentru că ea găsește imediat fereastra care trebuie. El se dă doi pași înapoi, înspre cameră, și rămîne tot așa, cu spatele întors.

Tatăl înțelege atunci că sosește. Înțelege și Berit. De aceea mai așează încă o dată prăjiturile, să stea și mai frumos. Văduvul o privește. Cînd privirile li se întîlnesc, el îi face un semn din cap și pleacă. Și ea a dat din cap. În același timp ea se înroșește foarte tare. Fiul a rămas acolo, unde se află. Chiar cînd se aude soneria, rămîne tot acolo. Dar numai cîteva clipe, pentru că de trei luni aproape nimeni n-a mai sunat la ușa lor. Cînd își dă seama de asta, se îndreaptă spre birou. Pe cristal se află o hîrtie albă, verso-ul unei facturi neachitate. Ca să n-o ia vîntul, pune pe hîrtie păhărelul cu bile verzi. După care o mîzgălește cu stiloul lui, acoperind-o cu linii fără nici un

înțeles. În timp ce face asta, ușa de la intrare este deschisă și în vestibul se lasă o liniște mai mare decît înainte. Doar la început se aude cîinele. Se aude după aceea o voce scăzută. Ca logodnicul să nu fie atît de teribil de singur, logodnica vine și se așază în spatele lui. Dar din cauza a ceea ce va trebui să facă nu peste mult timp, el are mare nevoie de un moment de singurătate și de tăcere și de aceea ea îl irită și-l face să plece de lîngă birou. Lasă pe birou bucățica de hîrtie pe care a mîzgălit. Cînd logodnica se uită pe hîrtie observă că mîzgălelile cu care este acoperită nu sînt complet lipsite de înțeles. Adică se distinge un nume. Cînd înțelege numele scris acolo i se face și mai teamă. Atunci mototolește hîrtiuța și o bagă în păhărelul cu bile.

Fiul stă lîngă bibliotecă. Nu caută nici o carte. Nici nu privește prin sticlă. Privește spre ușă. Ușa este deschisă, așa că tot ceea ce se spune în vestibul se poate auzi în cameră. Chiar tot ce nu se spune. Dar în fața ușii atîrnă o draperie. A așezat-o mama acolo, odată, ca să fie mai frumos. Ea una așa gîndise cînd o pusese acolo, că e mai frumos așa. În ceea ce îl privește, o găsise urîtă. De aceea trei luni de zile nu o trăsese nimeni în fața ușii. Abia de observaseră că se află acolo. Dar odată, cînd fusese singur, o desfășurase și rămăsese așa desfăcută toată seara. Ca să nu îl lase să se simtă singur, Berit îi apucă mîna și i-o strînge. Iritat, aproape cu dezgust, el bagă de seamă că mîna ei este transpirată.

Pentru că draperia îi maschează, el nu-i vede imediat. Aude numai pași care se apropie, unii ușori, abia auziți și foarte mici, și alții greoi, întunecoși, care fac să scîrțîie dușumeaua. Lîngă draperie pașii se opresc cîteva clipe. După aceea inelele draperiei fîșîie. Tatăl a dat-o în lături cu un gest brusc. Pentru că auzise zgomot de pași, ceea ce vede mai întîi sînt picioarele. Sau mai bine zis pantofii. Femeia care intră încet în cameră are pantofi negri. Sînt foarte frumoși. Doar o singură dată a mai văzut pantofi atît de frumoși. Nu-și amintește cînd.

Între timp ea s-a apropiat atît de mult, încît el trebuie să-și ridice privirea ca să nu pară că se înclină. De aceea se uită ceva mai în sus și vede florile. Nu i-au fost date tatălui. Au rămas în hîrtia cea albă, în care sînt învelite. Și iată că pașii se opresc pentru a doua oară și florile se ridică spre el cît se poate de aproape, chiar pînă la pieptul lui. Simte atunci în piept frigul.

— Bună ziua, Bengt, spune Gun.

Atunci Bengt o privește pe Gun. Cu răceală, așa cum se gîndise el s-o facă, poate că nu, dar nici cu căldură. Dacă privirea lui este într-un fel, atunci este stingherită. Pentru că și el este stingherit. Cînd ai plănuit să fii aspru, atunci și omul față de care vrei să fii aspru trebuie să se comporte așa cum se așteaptă din partea lui. Altfel nu mai poți să fii aspru, ci așa cum trebuie să fii.

Nu s-a așteptat la flori. Dacă s-ar fi așteptat la flori, atunci ar fi plănuit să facă așa: să ia florile, să le pună pe canapea și pe urmă să le lase să stea acolo. Așa, le ia, vine în mijlocul camerei și, urmărit în tăcere de cei de față, desface hîrtia. Este multă hîrtie. De aceea se face și multă liniște. Cînd dă hîrtia la o parte îi rămîn în

mînă cinci trandafiri, cinci trandafiri roşii. Nu ştie ce să facă cu ei. Numai el ştie ce ar trebui să facă cu ei. Ştie că ar trebui să îi dea înapoi, să fie pur şi simplu dur, că ar trebui să aibă o privire tăioasă, că ar trebui să aibă o voce aspră, că ar trebui să pronunţe cuvinte care să lovească. Mulţumesc, ar trebui el să spună, dar păstraţi-vă trandafirii. Trandafirii nu se potrivesc cu doliul. Mai ales cei roşii.

În acel moment Gun o observă pe Berit. Cu Berit se întîmplă aşa, că ştii că trebuie şi ea să fie de faţă, totuşi nu o vezi. Dar parcă se mai află cineva aici, nu ? Te gîndeşti. Să spui că se află, asta poţi s-o spui şi despre mobile. A, da ! Trosneşti din degete, asta este, le-ai constatat şi ai terminat cu ele. Cînd după aceea îţi dai seama de prezenţa ei, Berit îţi face impresia că stă întoarsă cu spatele la tine. Abia mai tîrziu îţi dai seama că nu face asta. Numai că faţa ei şi partea din faţă a trupului ei dau împreună acea impresie de singurătate şi de linişte, pe care numai un spate o poate da.

— Bună ziua, Berit, spune Gun.

Berit îi întinde mîna. O face de parcă i-ar da un cadou. Tatăl stă în spate şi se uită la cele două femei. Berit este puţin mai înaltă şi este şi foarte subţire. Berit are păr drept şi negru, şi are şi picioare drepte. Nu-i plac picioarele drepte. Iar pe Berit n-o găseşte frumoasă. Lucrul pe care îl consideră frumos este faptul că Gun se uită la Berit ca o mamă. Îi place cînd mamele se uită în acest fel, dar să fie mame frumoase. Cu toate acestea Berit se face roşie la faţă, pentru că o

privesc atîta şi pleacă în bucătărie să aducă o vază.

Atunci tatăl spune :

— Ei, hai să ne aşezăm, deci.

Chiar în momentul în care spune asta, îşi aminteşte că mai spusese asta odată, cîndva, abia de-şi mai aduce aminte unde. Atunci se uită spre fiu, să vadă dacă el îşi aduce aminte unde. Dar se pare că acesta nici măcar nu-şi aduce aminte de toate astea. Stă doar, acolo, cu florile. Trandafirii sînt foarte roşii, dar Bengt este foarte palid. După ce stă aşa un timp, se duce şi se aşază. Ţine tot timpul florile în mîini. Cu amîndouă mîinile le ţine, deşi ar fi suficientă una singură. Cînd se aşază, bagă de seamă că trandafirii sînt cinci la număr. Cînd îşi ridică privirea, vede că la masă vor fi numai patru persoane. Ca să fie din nou cinci, pune florile în vaza cu care apare Berit şi aprinde lumînarea. Chiar în timp ce aprinde lumînarea vede că Gun îl priveşte. Tatăl îl priveşte şi el. Chiar Berit.

De ce vă uitaţi la mine ? îi vine să strige. Dar numai ochii lui strigă. Este singurul strigăt pe care îl poate scoate. Acolo, adînc în el, se află celălalt strigăt, strigătul care trebuie înmormîntat. Este un ou îngropat în nisip fierbinte şi mai trebuie multă căldură pînă să se coacă. O să iasă la iveală cînd se va fi clocit, dar pînă cînd n-o să se spargă coaja nimeni n-o să ştie cum arată. Nici chiar el nu ştie.

Dar chiar strigătul din ochi se aude. În orice caz, tatăl îl aude. Poate că de aia se scarpină în ureche şi nu zice nimic. Dar Berit îşi ţine o mînă în faţa gurii, de parcă ea este cît pe ce să strige

şi, poate chiar aşa este. Pentru că tocmai a descoperit, deodată, ceva care o sperie mai mult decît orice. Şi anume a băgat de seamă că lumînarea, căreia chiar acum i s-a dat foc, este aşezată în faţa lui Gun. Chiar ea, Berit, a aşezat-o acolo. Nu şi-a dat seama în mod clar că face asta, pentru că ei i se întîmplă adesea să facă lucruri care după aceea o surprind şi pe ea. Adesea o sperie că le-a făcut. În ultima vreme aproape întotdeauna o sperie. Canapeaua, de asemenea, s-a dezmembrat iar. Şi noaptea nu îndrăzneşte să doarmă. Se teme de propria ei teamă. Acum îi este teamă din cauza lumînării.

De fapt nu are de ce să se teamă. Pentru că nu se întîmplă nimic cu lumînarea, nimic altceva decît că flacăra se ridică mai întîi înaltă şi cercetătoare, aşa cum se întîmplă cu flăcările. Iar după aceea arde, ca orice lumînare obişnuită. După ce a aprins-o, Bengt se aşază între mamă şi logodnică. Da. Mamă. Pentru că deşi, într-adevăr, peste farfuria ei se află un tort alb, iar paharul ei zace răsturnat în umbra pe care tortul cel înalt o aruncă peste o părticică din masă, el ştie bine că ea este totuşi acolo. Şi că ei ştiu totuşi cu toţii că ea se află acolo. Chiar ea, cea care stă în spatele lumînării ştie asta, pentru că bineînţeles nu-şi poate imagina că pentru ea s-o fi aprins lumînarea. Nu-şi poate imagina că un fiu în doliu o să aprindă o lumînare de dragul cuiva care i-a făcut rău moartei lui. De aceea lasă acolo lumînarea, cu bună ştiinţă. Pînă la urmă lumînarea o s-o ardă, şi pe cei care se ard îi doare foarte tare. Cei care se ard îşi aduc aminte din ce cauză

s-au ars. Întotdeauna cînd îşi va privi mîinile, o să-şi aducă ea aminte de asta.

Totuşi ea continuă să nu se ardă. Poate că este meritul tatălui. Şi anume pentru că el apucă piciorul sfeşnicului şi mută flacăra aceea calmă în mijlocul mesei. În timp ce face asta, Bengt îi priveşte mîna. Nu este arsă. Dar se teme. Pentru că strînge mai tare decît ar cere o lumînare obişnuită. Mîna strînge sfeşnicul atît de tare, încît Bengt înţelege că mîna aceea ştie ce fel de lumînare este cea pe care o mută din loc. Pentru ca şi ea să ştie asta, Bengt mută cu o mînă lumînarea la loc, dar cu cealaltă îi oferă o prăjitură. În timp ce ia prăjitura, ea spune surprinsă :

— Ce ai păţit la mînă, Bengt ?

Atunci el lasă lumînarea, iar farfuria e gata să-i scape. Apoi îşi pune amîndouă mîinile în poală.

— M-am ars, răspunde el, fără să privească la cineva. M-am ars la o lumînare.

— Trebuie să fi fost destul de recent, spune atunci Gun.

În timp ce spune asta, ea îl priveşte. Atunci tatăl se uită la ea şi ar vrea să-i spună ceva, ar vrea să explice cum stau de fapt lucrurile, atît ca să îndrepte o greşeală, cît şi ca să se spună ceva, orice, pentru că îşi dă seama că tăcerea ar fi periculoasă. Chiar cînd să vorbească, înţelege totuşi că n-o să poată. Pentru că ar trebui atunci să vorbească despre un moment care frige. De aceea vorbeşte despre altceva. Vorbeşte despre vreme.

Dar Gun avea dreptate. Bengt s-a fript destul de recent. La ora trei s-a fript, la lumînare. O

pusese pe masă, în joacă, să vadă cum o să arate cînd o să stea acolo. Apoi o aprinsese, tot în joacă, numai cîteva minute, astfel încît la ora nouă flacăra să nu fie prea scurtă. Cînd voise s-o stingă încercase, în joacă, s-o stingă cu mîna, să stingă flacăra cu degetele, aşa cum se face uneori. Atunci se arsese la mîini. Uitase să scuipe pe ele mai înainte.

— Sînt periculoase lumînările, spune Gun, cînd tatăl tace.

— Da, răspunse Bengt. Doar atît — da.

Nu e mare lucru. Ar fi vrut să-i răspundă mai multe. Ştie ce ar fi trebuit să răspundă. Îndeosebi o parte din lumînări, ar fi trebuit să răspundă, cele care ard la parastase. Dar aşa ceva este greu să spui. Mult mai grea decît crezuse. Peste măsură de greu să faci ceva, să faci altceva decît să te uiţi în poală, la propriile tale mîini şi să iei din cînd în cînd cîte o prăjitură. Căci nu putem face mare lucru unui om pe care îl urîm şi care stă la masa noastră şi bea ceai. Pînă şi Iuda ar putea sta la masa noastră. Şi nu l-am întreba de Isus. Am vorbi cu el despre vreme.

Chiar despre vreme sînt multe feluri în care poţi vorbi. Cînd tatăl, vorbind despre vreme, tace o clipă, continuă după aceea să vorbească tot despre asta. Este o vreme frumoasă, zice el, o vreme al naibii de frumoasă, se poate spune asta într-adevăr. Gun spune că este o minunată vreme pentru plimbare. Dar pentru cinema este o vreme proastă. Berit nu are nimic de zis în legătură cu vremea, pentru că nu a observat cum este. A avut atîtea alte lucruri la care să fie atentă. În mod

normal bagă de seamă numai cînd plouă, pentru că îi place foarte mult ploaia. Dar Bengt spune:

— Da, acum este frumos desigur. Dar în ianuarie nu era. Era multă zăpadă atunci. Şi bătea un vînt de-ţi dădeau lacrimile.

Tatăl îşi dă seama atunci că frige. Şi Bengt îşi dă seama. Ceea ce mai observă el este că nu şi-a dat seama de asta din capul locului. Asta îl face să se simtă destul de stînjenit. În ceea ce o priveşte pe Berit, ea lasă să-i cadă o linguriţă. Este foarte bine să laşi să-ţi cadă din mînă linguriţe, cînd observi că frige un subiect. Poate că pînă şi Gun îşi dă seama. Oricum, se uită deodată spre Bengt, fără un cuvînt şi destul de mult timp. Tatăl observă asta înaintea fiului. Lui îi place cum îl priveşte, frumos, ca o mamă frumoasă. Cînd Bengt bagă şi el de seamă, se simte din nou stingherit. Nu-i place că ea se uită la el, dar observă că are ochi destul de frumoşi. Asta îi place şi mai puţin. Cel pe care nu-l poţi suferi nu trebuie să aibă ochi frumoşi. Nu pentru că în acest caz ţi s-ar părea urîţi, ci pentru că nu vrei să fii privit de ei. De aceea îşi pironeşte privirea în jos.

— Nu obişnuieşti să mergi uneori la cinema, Bengt? întreabă Gun.

— Nu, răspunde el cam morocănos, foarte rar. Acum n-am mai fost de multă vreme. Nu-mi place să merg la cinema.

— Dar mi s-a părut că te-am văzut la *Felinarul*, Bengt, spune Gun atunci.

Bengt îi răspunde că nu se duce aproape niciodată la *Felinarul*. Este ridicol să spună aşa ceva, este o tîmpenie să mintă, pentru că ştie că tre-

buie să-l fi recunoscut. Totuşi nu se poate abţine să nu mintă. După aceea prostia de a fi minţit apare şi mai mare, pentru că Berit spune :

— Dar bine, Bengt ! Am fost la *Felinarul* chiar de mai multe ori în ultima vreme. Ţi-aduci aminte, nu ?

E ridicol din partea ei să spună asta. Şi cam fără rost. Pentru că dacă stai şi te gîndeşti, nu are nici o importanţă dacă Bengt se duce sau nu la cinematograf. Şi nici la ce cinematograf nu merge. Şi totuşi spune ceea ce spune. Pentru că cel pe care îl iubeşti nu trebuie să mintă. Cel puţin nu astfel încît să se bage de seamă. Iar ea crede că din cauza asta spune ceea ce spune. Dar după ce spune asta, îi trece prin cap că poate nimeni nu băgase de seamă că Bengt minte. Se sperie atunci şi, ca să mascheze, acoperă ce spusese sub un nor de cuvinte.

Vorbeşte însă şi pentru că înţelege că tăcerea este rea. Pentru că i s-a făcut deodată frică de tăcere, aproape la fel de mult ca tatălui. Cînd vorbeşte, cîteodată, repede şi mult, accentul ei provincial începe să se desluşească, fără ca să-şi dea seama. Numai ceilalţi îşi dau seama. Deodată fiul observă că dialectul pe care îl vorbeşte ea este de rînd. Stă acolo şi se miră că nu a remarcat mai de mult. Tatălui i se pare dialectul acela urît. Dealtfel îi place vorbirea dialectală, dar dialecte frumoase, dialecte pe care le vorbesc femeile frumoase. Gun zîmbeşte.

Berit tot vorbeşte despre o canapea, canapeaua din camera ei, ce fel de rezemătoare are şi cum rezemătoarea tot cade mereu cînd te aşezi pe canapea. Asta o face pe Gun să zîmbească. Tatălui nu-i vine să zîmbească. Nu zîmbeşte nici Bengt. Se simt deodată extrem de prost. Li se pare cumplit de penibil că Berit e deodată atît de schimbată, aşa încît nu pot să zîmbească. Pentru că omul nu trebuie să se arate altfel de cum se presupune că ar fi. Şi atunci publicul, pe care fiecare îl are la reprezentaţia lui, este dezamăgit, nu pentru că noua piesă este proastă, ci pentru că este nouă. Un om care pînă acum a trezit în noi compasiunea, sau tristeţea, sau frica, nu are voie să înceapă deodată să facă experienţe şi să ne trezească veselia, aşa cum puţin mai înainte ne făcuse să fim serioşi. Nu poţi să scoţi prea mult de la unul şi acelaşi om. Ne face să fim nesiguri şi nu ne plac cei pe care nu sîntem siguri. Iar pe cel care consideră că poate să simtă totul, pe acela îl urîm, pentru că să poţi să simţi totul este împotriva regulilor jocului. Oamenii cu adevărat populari sînt de fapt cei monocorzi, adică cei care sînt aşa cum îi presupunem noi că sînt.

Aşa încît simt amîndoi o uşurare atunci cînd, în cele din urmă, Berit tace. Tatăl îşi şterge fruntea. I-a transpirat toată. Poate că lumînarea dă prea multă căldură. Dar iată că Bengt ia tortul de pe farfuria mamei şi îl întinde către Gun. Mîinile îi tremură atunci, pentru că dacă Iuda ar sta la masa noastră, am vorbi desigur cu el despre vreme ; dar cînd i-am întinde o prăjitură, mîinile noastre ar tremura. El crede că îi tremură mîinile de ură. Dar mîinile îi produc fiului încîntare. Iar cînd simte asta, mîinile încetează să-i mai tremure.

În timp ce Gun taie tortul, el se uită pe îndelete la faţa ei. O priveşte prin flacăra de la lu-

mînarea mamei. Gun priveşte tortul. De aceea îndrăzneşte el să o privească. Lumînarea arde cu o flacără limpede şi prin aceasta el îi vede faţa aşa cum arată ea cînd este singură, aşa cum arată cînd ştie că n-o supraveghează nimeni, aşa cum arată cînd doarme. Atunci sub ochi se întind umbre întunecate, iar în jurul gurii se ţes riduri subţiri, ca trase cu un ac. Atunci faţa aceea are patruzeci de ani şi vrea ca tatăl să remarce şi el asta. De aceea îi spune tatălui :

— Vrei să ţii tu tortul puţin ?

Dar în momentul acela este deja prea tîrziu. Este sfîrşitul triumfului. Gun îl priveşte zîmbind, zîmbeşte şi zice :

— Ai obosit, Bengt ?

Nu are timp să-şi ferească privirea. De aceea apucă să observe că atunci cînd îl priveşte, faţa ei este mai tînără, nu tînără, ci mai tînără. Astfel încît atunci cînd îi întinde tatălui tortul, mîinile lui îi tremură iar, puţin. Ar vrea să ascundă acest tremur. De aceea se accentuează. După aceea, în vreme ce mănîncă tort, beau ultimul ceai şi sorb din vin, lumînarea continuă să ardă, făcîndu-se tot mai mică. Arde complet singură, pentru că nimeni nu o priveşte. Şi pentru că nimeni nu o priveşte, ea nici nu mai este lumînarea mamei. Este o lumînare oarecare, cumpărată într-o zi de la EPA. Dar pentru a da un rost lumînării şi chiar pentru a rupe tăcerea, adîncă şi periculoasă, Berit îşi pune ceaşca pe farfurie cu oarecare zgomot şi după aceea zice :

— Ce lumînare frumoasă ! O lumînare aşa de frumoasă n-am mai văzut de la înmormîntare.

N-a avut nici un gînd rău cînd a spus asta. Dar de fapt ea nu are niciodată vreun gînd rău. Avusese numai intenţii bune, voise ca Bengt să observe cît de mult ţine ea la el, cît de mult este ea de partea lui, pentru că făcuse deodată o descoperire minunat de copleşitoare : că singurul lucru care contează este să nu îl lase singur. Totuşi pare că el nu a prins prea bine sensul celor spuse de ea, pentru că imediat după ce ea spune ce spune, el îşi aţinteşte privirea spre ea. Şi lucrul groaznic este că în privirea aceea nu se citeşte recunoştinţă. Ceea ce este groaznic este că privirea aceea nu înţelege nimic. Şi este groaznic că gura lui întreabă deodată :

— Berit, ce fel de dialect vorbeşti tu ?

Dar pentru el însuşi este groaznic că ştie că ea nu spusese în dialect ceea ce spusese. Din cauza asta speră ca ea să nu răspundă. Şi ea chiar nu răspunde. Nu spune nimic un timp destul de îndelungat. Abia cînd tot ce este de băut s-a băut şi ce este de mîncat s-a mîncat, spune ea ceva. Se ridică brusc în picioare şi spune cu voce tare, parcă de departe :

— Atunci să strîng masa.

Fiul suflă în lumînare şi o stinge, pentru că nu vrea să se mai frigă încă o dată. În tăcerea care domneşte, Berit strînge ceştile şi farfuriile. Dar şi tatălui tăcerea îi pare prea adîncă. În orice caz, se ridică iute în picioare şi, în clipa în care stă în picioare, toţi ceilalţi trei înţeleg că el este Omul care o să distreze societatea, cel pe care îl întîlnim la toate petrecerile, cel care cutreieră lumea şi vrea s-o distreze cu orice preţ.

Pe Berit o apasă să se aşeze la loc pe scaun, pentru că iată, vine Omul cu Distracţia, care va

strînge masa în modul cel mai amuzant care s-a văzut vreodată pe lume. Zdrăngăneşte cu tacîmurile, ciocneşte ceştile, scoate clinchete din pahare, pentru că lucrul de căpetenie, atît pentru cel care distrează lumea, dar şi pentru cel care se teme de ceva, este să nu se poată niciodată lăsa liniştea. Dar are încă în buzunar ceva cu care va face un zgomot şi mai mare. Prevăzuse că va fi atît de mare tăcerea, încît va fi silit să îi distreze. De aceea îl întrebase pe un tovarăş de muncă, pe nume Fritz, care mereu face şotii pe la petreceri, ce ar fi cel mai nostim să facă. Atunci Fritz îi împrumutase o chestie cu care poţi să te distrezi foarte bine în societate. Nu este nimic nemaipomenit, este de fapt o simplă bucată de metal. Ca să provoci hazul, trebuie să-i dai drumul pe jos şi, cînd faci asta, ea sună ca şi cum ai scăpa un vraf de farfurii de porţelan de pe o tavă.

De aceea o ia şi o aşază pe tavă. Pentru ca să se poată distra mai multă vreme, ia numai trei ceşti o dată şi se duce cu ele la bucătărie. În prag se preface că se împiedică şi lasă în acelaşi timp să cadă bucata de metal. Cei trei se amuză destul de mult. Cînd vine înapoi cu tava goală, o mai lasă să cadă încă o dată. Primele trei dăţi li se pare destul de hazliu, dar la a zecea oară sînt deja cam plictisiţi. Atunci numai Berit mai rîde.

Bengt nu rîde. Pentru că atunci cînd tatăl se duce în bucătărie cu ultimul pahar de vin şi, ca de obicei, se poticneşte în prag, el observă că este ceva ciudat cu spatele tatălui. Nu îl mai recunoaşte. Asta este ciudat şi, pentru că nu poate să-l recunoască, se gîndeşte : Să fie oare omul ăsta tatăl meu ? Este tatăl meu un clown ?

Cum gîndeşte asta, îi şi pare rău, pentru că te doare să gîndeşti aşa despre tatăl tău. În timp ce el este copleşit de remuşcări, se uită din întîmplare la Gun, nu cu intenţie, ci distrat. Chiar în momentul acela bucăţica de metal se rostogoleşte iar cu zgomot pe podeaua coridorului şi el, privind-o pe Gun, îşi dă seama ce gîndeşte ea în clipa aceea. Ea zîmbeşte cu zîmbetul acela chinuit, pe care îl porţi pe faţă atunci cînd omul pe care îl iubeşti se comportă ridicol. Ea zîmbeşte şi se gîndeşte : Oare omul ăsta să-mi fie logodnic ? După aceea observă că cineva o priveşte. Cînd îşi dă seama că Bengt este cel care o priveşte, îi zîmbeşte. Dar el observă, foarte nedumerit, că zîmbetul este altul. Din cauza confuziei, îi zîmbeşte şi el. Ştie că nu ar trebui să facă asta, ştie ce ar fi trebuit să facă în schimb. Să fie strict şi aspru şi să nu zîmbească. Dar dacă Iuda ar bea ceai şi vin cu noi, i-am răspunde la zîmbet, dacă ne-ar zîmbi. După aceea însă am ieşi din încăpere.

Cînd tatăl se reîntoarce în cameră, fiul declară că el şi cu Berit or să plece. Faptul îl bucură pe tata mai mult decît arată, pentru că dacă ei n-ar fi plecat, ar fi trebuit să continue cu giumbuşlucurile. Ar fi trebuit atunci să ia şi sfeşnicul să-l ducă la bucătărie şi să se prefacă apoi că îl scapă. Se bucură că a scăpat de asta.

— Te întorci repede, da ? spune el şi-şi vîră bucata de metal în buzunar.

Fiul sesizează atunci dorinţa din vocea lui şi de aceea răspunde :

— Ba nu, pentru că o conduc pe Berit pînă acasă. Şi mergem şi pe jos. Cel puţin pînă la cheiul Katarina.

Înainte de a pleca, Gun rupe un trandafir şi i-l pune lui Bengt la butonieră. Stă atunci lîngă el şi el îi simte parfumul în nări şi în gură. Tatăl stă cu tava sub braţ şi se gîndeşte că este un gest frumos. Astfel trebuie să se comporte o mamă. Doreşte ca cei doi să se placă, aşa cum unei mame îi place fiul ei şi cum unui fiu îi place mama lui. De aceea îi piere buna dispoziţie, cînd Gun întinde mîna şi Bengt nu i-o strînge. Ca să nu mai trebuiască să-i dea mîna, Bengt se preface că scotoceşte după chibrituri. Dar tatăl îl iartă totuşi. Pentru că pleacă.

Cînd Berit şi Bengt ajung în stradă, pe Bengt îl doare capul. De aceea vrea ca Berit să se ducă acasă cu tramvaiul. În ultima vreme o lasă să se ducă mereu singură acasă cu tramvaiul. Dar îi dă întotdeauna bani de tramvai. Lui Bengt i se pare drumul lung pînă la tramvai, lui Berit i se pare prea scurt.

— Ar fi trebuit să-i strîngi totuşi mîna, spune Berit.

Atunci Bengt dă drumul braţului ei, dar Berit îl ia din nou de braţ, pentru că îi este teamă să-l lase singur acum.

— Nu vreau să-i strîng mîna, zice el. N-o voi face niciodată.

— Dar, Bengt, întreabă ea, simţindu-se ciudat de uşurată, floarea de ce ai acceptat-o ?

Atunci el desface floarea de la butonieră şi o aruncă în rigolă. Cu aceeaşi ocazie îşi eliberează şi braţul.

La întoarcere se uită să vadă dacă floarea este tot acolo. Acolo este, dar cineva a călcat pe ea, pe întuneric. Durerea de cap l-a mai lăsat puţin, dar simte în schimb o căldură ciudată în corp, pe care de altfel o simte mereu după anumite vise, o căldură şi, în jurul acelei călduri, o coajă subţire de teamă. Tocmai s-a întîmplat cu el ceva ciudat. Încercase imediat să uite acel lucru, dar pentru că acel lucru nu se lasă uitat, îi revine parţial în memorie acum, cînd merge. Erau încă la masă. Deodată Gun îi spune tatălui că trebuie să-i fi intrat o pietricică în pantof. Atunci tatăl se lasă în genunchi la picioarele ei, stîngaci, dar plin de bune intenţii. În clipa aceea fiul bagă de seamă brusc că draperia nu este trasă. Se duce atunci şi o trage. Rămîne acolo puţin, lîngă uşă şi aranjează cîteva inele care s-au încălecat. Cînd se întoarce, tatăl tocmai a terminat de scos pantoful lui Gun. Îi ţine piciorul în mînă. Cu un şoc, fiul îşi dă seama că recunoaşte acel picior, că el cîndva, mai înainte, a mai văzut exact acel picior. Este o idee stupidă şi o senzaţie stupidă, totuşi îi dă un fior.

Acum, cînd dă să intre în casa întunecoasă, se mai întîmplă ceva ciudat. E deja cu cheia în mînă cînd, deodată, o bagă la loc în buzunar. Şi anume simte că nu poate să intre în casă. Sentimentul este atît de puternic, încît un nou fior îl străbate. În loc să intre, traversează strada şi se postează sub o poartă, lîngă măcelărie. O perdea subţire de ploaie pluteşte între el şi casa în care locuieşte. Deasupra acoperişului se înalţă norii negri ai nopţii, vîscoşi ca o smoală. Trebuie să aştept pînă pleacă, îşi spune el. Priveşte în sus,

spre fereastră. În camera mare este aprinsă lumina, iar fereastra este închisă. Se furişează mai adînc în întunericul porţii şi se pregăteşte să aştepte o vreme. Dar acolo, sub poartă, este din nou asaltat de amintirea celor întîmplate în cursul serii.

Cînd mergeau spre tramvai, se enervase brusc din cauza lui Berit, în parte pentru că fusese obligat să meargă cu ea prin ploaie, căci tocmai începuse să plouă, şi în parte, pentru că îl apucase de mînă şi îl strîngea foarte tare. De aceea îi spune el brusc : Trebuie neapărat să-ţi pui pe tine afurisita aia de rochie neagră. Atunci ea se opreşte în faţa unei vitrine şi îşi descheie pardesiul. Sub pardesiu se află o rochie roşie. E de culoare roşu închis. Aşa că are cumva o scuză. Dar după aceea ea întreabă : Ai văzut ce rochie avea pe ea ? Una roşie, trebuie el să-i răspundă, pentru că tocmai o văzuse cu puţin timp în urmă. Era rochia mamei tale, Bengt, îi spune ea atunci. El se supără teribil de mult că ea minte, deoarece a văzut cu ochii lui că nu era aceeaşi rochie, ci cu totul alta. Şi, oricum, un fiu recunoaşte rochiile mamei lui. Şi pantofii mamei tale, spune ea după aceea. Atunci el se supără şi mai rău. De aceea cînd tramvaiul apare la cotitură, el îi întoarce spatele şi pleacă. Bengt ! strigă ea după el, astfel încît oamenii se opresc şi se uită. Bengt ! Însă plouă şi de aceea el se grăbeşte spre casă. De aceea nici măcar nu se întoarce.

Acum, în camera cea mare arde numai o lampă mică. Cînd storurile sînt apoi lăsate în jos, el părăseşte încet gangul porţii. Îşi dă seama că ea

tocmai pleacă. În timp ce ea coboară scările, el îşi aprinde o ţigară. Plouă mai tare şi ploaia i-o înmoaie. Cineva iese pe poarta lor. Ploaia este întunecoasă. Nu vede decît o umbră şi o umbrelă, care se dizolvă deodată în mijlocul ploii. Traversează atunci strada în fugă. Continuă să fugă şi cînd urcă scările în sus. Ploaia care cade este rece, dar el se simte înfierbîntat. La cap îi este rece. Etajul patru îl urcă în grabă, dar fără zgomot. Deşi capul îi este rece, nu pricepe de ce face aşa. Nici de ce vîră cheia în broască cu atîta grijă, aşa cum ai vîrî degetul în gură, nu pricepe. Pur şi simplu face aşa. Nu aprinde lumina cînd pătrunde în vestibulul cufundat în întuneric. Bîjbîie în coşul cîinelui, este cald, dar cîinele nu se află acolo. Pe urmă străbate fără zgomot coridorul, spre uşa camerei mari. Acolo, înăuntru, nu se aude nimic. Probabil că tatăl scrie. Deschide uşa cu grijă şi aceasta nu scîrţîie, pentru că tatăl i-a uns toate balamalele, ca să nu scîrţîie cînd umblă de unul singur.

Cum vede acel lucru, Bengt trage iute uşa după el şi fuge spre vestibul. Ţipătul îl ajunge şi îl muşcă de ceafă, ca o lovitură de bici. Deschide uşa de afară şi apoi o trînteşte cu zgomot la loc şi el rămîne înăuntru. Gîfîind, îşi apasă fruntea înfierbîntată de lemnul neted al uşorului uşii. Brusc, încordarea i-a dispărut şi i se pare că se înmoaie totul înăuntrul lui, nu mai are nici un os tare, nici măcar un muşchi încordat. Numai o substanţă informă şi fierbinte, care arde treptat, dinăuntru spre exteriorul trupului. Peste cîteva minute, cînd substanţa aceea s-a răcit şi trupul său

şi-a regăsit oasele, înţelege el că cel mai teribil nu este ceea ce văzuse: trupul gol al unei femei pe patul mamei. Cel mai teribil este că ştiuse că o să vadă asta, dar gîndurile lui îi ascunseseră acest lucru.

Acum, dinspre cameră se aud voci, una liniştită, joasă şi groasă, iar alta subţire, cam tare şi destul de neliniştită. Pe urmă devin amîndouă liniştite şi scăzute. Cred că el a fugit afară. Şi cu tinerii se ştie cum e: fug şi îşi zic că nu se mai întorc. Dar acolo, în cameră sînt ei, cei mai în vîrstă, care ştiu că o să se întoarcă destul de curînd. Paşi rari se apropie apoi de uşa camerei. O rază de lumină pătrunde în coridor, dar dispare în aceeaşi clipă. Se aud apoi paşii cuiva, furişîndu-se înspre vestibul.

Se aude de parcă ar fi un om căruia îi este teamă. Dar este un cîine. Îl găseşte, cu botul lui moale, şi se gudură. Atunci el deschide fără zgomot uşa şi o încuie, luînd şi cîinele cu el, afară. Nu a fost greu. Are lesa cu el şi se gîndeşte să facă o plimbare cu cîinele prin cartier, pe vreo cîteva străzi mai întunecoase.

Cînd a coborît scările iese în curte. Lumina din curte o lasă neaprinsă. În curte este întuneric, dar el caută totuşi cel mai întunecos loc, îndărătul unui bătător de covoare înalt. Ajuns acolo, apucă botul cîinelui şi-l strînge tare, ca să nu schelălăie. Apoi începe să-l bată cu lesa. Cîinele se zvîrcoleşte şi caută să-şi elibereze botul din strînsoare, dar Bengt este puternic şi dur. Cîteodată cîinele cade pe spate, dar nu poate să scape. Fiecare lovitură o simte el însuşi, pentru că pe el însuşi se biciuie şi propria lui gură trebuie s-o muşte, pentru ca să nu strige de durere. Şi ca să nu scoată nici strigăte de bucurie triumfătoare. Căci şi pe *ea* o bate. Pentru că înţelesese deodată că este cîinele ei.

După o vreme o parte a curţii este inundată de lumină. A aprins cineva lumina de pe scară. Atunci încetează să mai lovească şi se aşază repede cu genunchii pe cîine. Acesta se zvîrcoleşte ca un şarpe, dar nu izbuteşte să scape. O vede trecînd prin dreptul fiecărei ferestre de pe scară, o umbră clar conturată, care dispare îndată. După ce trece prin dreptul ultimei ferestre, îi aude paşii răsunînd în gangul de la intrare. Se aude apoi răsunînd poarta, cînd o închide după ea. Abia cînd se stinge lumina, observă că plouă. Este ud pînă la piele, de transpiraţie şi de ploaie şi-l dor umerii. Se simte destins şi în acelaşi timp stors ca o cîrpă. Leagă cîinele cu lesa foarte din scurt şi tot aşa traversează cu el curtea, ca să nu muşte.

După ce aprinde lumina, se lasă pe genunchi în faţa animalului acolo în hol şi îl mîngîie drăgăstos. Îi şterge noroiul şi apa de pe spate. Îl mîngîie cu mîna peste locurile unde l-a bătut, îi stoarce apa de pe picioarele din spate. În fine, apoi, i se uită în ochi. Înţelege atunci că acel cîine nu îl va privi niciodată aşa cum ar dori el. Îngheţat de ruşine, îl tîrîie apoi cu el, în sus pe scări.

Pentru că cel mai rău lucru, atunci cînd baţi un animal, este că după aceea nu îi poţi cere iertare. Niciodată nu vei putea să fii iertat. Şi după ce îl baţi, singurul lucru pe care îl mai vrei este să fii iertat.

O SCRISOARE ÎN MAI

Din partea lui, către el însuşi

Îţi scriu această scrisoare şi sînt singur, singur, la mine în cameră. El stă singur în camera lui. Acum vreo două seri mă întreabă : Nu jucăm şi noi o partidă de şah, cum jucam cînd venea lume pe la noi, sau puţin casino ? Hai să mergem în camera mare. Şi o ia înainte, presupunînd probabil că o să-l urmez. Cînd observă că nu vin, mă întreabă dacă nu cred că ar fi plăcut să jucăm şah. Şi ştia doar foarte bine că mă distrează foarte mult să joc şah. Şi ştia la fel de bine că joc cu plăcere — în bucătărie sau în camera mea. Ceea ce mai ştie este că de cîtva timp refuz să mai calc prin camera cea mare. Nu m-a întrebat de ce, căci ştia, chiar prea bine. Ceea ce încearcă el seară de seară este ca, prin tot felul de tentaţii, să mă facă să încalc această promisiune, pe care mi-am făcut-o mie însumi. Eu, pe de altă parte, încerc atunci mereu să provoc din partea lui această întrebare : Nu poţi să-mi spui de ce nu vrei să intri în camera mea ? Mi-ar face o mare plăcere să mă întrebe asta, căci am un răspuns pregătit, cu care îl aştept. Răspunsul este acesta : Pentru că tu şi cu ea aţi murdărit camera aceea în asemenea hal, încît doar tu mai poţi să intri acolo fără să te ruşinezi. De aş intra acolo, nu m-aş păta numai eu, ci şi amintirea curată a mamei.

Este posibil ca el să nu înţeleagă deloc acest lucru, căci cred că părinţii înţeleg întotdeauna curăţenia în alt fel decît copiii lor. Pentru ei, atît cît am putut observa din experienţă proprie, curăţenia, ca însuşire morală, nu mai are nici o urmă de sens practic. Se poate vorbi despre asta tinerilor în curs de „formare", ca despre ceva de dorit ; dar, în ceea ce îi priveşte, neagă noţiunea prin acţiunile lor, dacă o cunosc cumva. Părinţii duc întotdeauna o viaţă mai murdară decît copiii lor, pentru că lor înşile îşi iartă orice. Căci a putea să-şi ierte sieşi totul, dar în schimb nimic copiilor săi, acesta este de fapt profitul cu care se alege omul în urma „experienţei". Ceea ce părinţii numesc experienţă este capătul unor încercări fructuoase, întreprinse cu cel mai desăvîrşit cinism, de a nega toate acele lucruri pe care în propria lor tinereţe le-au preţuit ca adevărate, curate, drepte. Ei unii nu-şi dau seama de teribilul cinism care zace în această permanentă definire a „experienţei", ca suprem scop al vieţii. Observă numai „lipsa de experienţă" a copiilor lor, adică acea formă a lipsei de experienţă, care se numeşte curăţenie şi nobleţe, şi atunci se enervează. Cînd se enervează, îşi revarsă iritarea asupra copiilor ; ei numesc aceasta „a educa", căci ce este educaţia altceva decît încercările părinţilor enervaţi de a înăbuşi în copiii lor ceea ce ei recunosc a fi partea cea mai bună din ei înşişi, deja înăbuşită. Dacă nu se enervează, atunci îşi iau aere de superioritate, superioritate pentru că ei sînt foarte mîndri de marea lor experienţă de viaţă, exact aşa de parcă deosebit de demn de respect şi pilduitor este faptul că ai distrus tot ce era mai bun în tine însuţi...

Tata face pe superiorul. Cred că este prea conştient de incorectitudinea a ceea ce face şi a făcut

ca să mai vrea să mă „dreseze", să accept faptele lui drept lucruri pe care orice adult cu experiență le poate face fără remușcare, rușine sau procese de conștiință. În schimb, se comportă în așa fel încît să observ că, în ce îl privește, nu vede nimic rău în ceea ce face. În ultima vreme însă nici nu mai încearcă măcar să ascundă vizitele pe care i le face. Se întîmplă, și chiar adesea, să-mi transmită salutări din partea ei și să-mi spună pe un ton glumeț că ea ar dori foarte mult să mă revadă. Și că ea găsește că sînt foarte dulce. Nici mai mult, nici mai puțin ! Faptul că a ales un asemenea cuvînt o definește cum nu se poate mai bine, de parcă nu s-ar putea găsi ceva mai puțin vulgar, cînd vrei să lingușești pe cineva ! Îmi dau seama prea bine că este o lingușeală goală, căci nici măcar Berit nu a zis vreodată că aș arăta deosebit de bine.

Mai au și alte mijloace prin care încearcă să mă atragă de partea lor. Astfel, de exemplu, se pare, după cîte spune tata, că ea ar fi promis că îmi face rost de bilete de favoare la cinematograful ei, ca și cum mare plăcere ar fi să mergi într-un loc atît de prăpădit și de plin de curent, așa cum e *Felinarul*, cu filmele acelea vechi și proaste. Mă duc într-adevăr cîteodată pe acolo și mă uit la poze să văd ce mai joacă, dar nu mi-ar da niciodată prin cap să intru. Ar fi ca și cum aș recunoaște, într-un fel, că ceea ce fac tata și ea nu este, la urma urmei, un lucru chiar atît de păcătos.

Asta n-am să recunosc niciodată, oricît aș fi de tentat. Îmi dau seama că se poate întîmpla ca tentațiile să fie foarte mari și diverse, dar consider

că pentru cel care se cunoaște pe sine, și își autoanalizează în mod permanent situația și acțiunile, nu pot exista tentații care să-l mîne într-o direcție în care nu dorește să meargă. Analiza, adică autocunoașterea, este cea mai nobilă armă, îndreptată atît împotriva exemplelor rele ale altora, cît și împotriva propriilor tale patimi. Îndeosebi în ultima vreme am descoperit ce prețios instrument este autoanaliza, pentru cel care vrea să se păstreze curat și necontaminat, adică tînăr. În ceea ce mă privește nu am altă ambiție decît să mă feresc de acel gen de „experiență" care este ridicată în slăvi tocmai de cei care și-au pierdut tinerețea. N-o să mă schimb, chiar dacă tata o să mai vină încă de nu știu cîte ori noaptea sau seara tîrziu și o să spună, aproape pocnind cu limba în cerul gurii, ce femeie încîntătoare este cealaltă. Și văd chiar, după fața lui roșie și încîntată de sine, de ce o găsește atît de fermecătoare. Aș putea să i-o și spun, dacă aș vrea : pentru că la ea lipsesc exact acel simț de răspundere și acel simț al datoriei, care îl deranjau atît de mult la mama, mereu.

Aș putea să-i spun, de asemenea, cum este această femeie lîngă care crede el că și-a găsit „fericirea". Din singura ei vizită la noi acasă, sau din puținele dăți cînd s-a întîmplat s-o văd ieșind de la cinematograf singură sau împreună cu tata, ca s-o ia după aceea în jos spre Ringvägen, pe unde locuiește, probabil, mi-am format o idee destul de limpede și de solidă despre ea. În urma acestor experiențe am analizat-o atît pe ea cît și sentimentele ei și am ajuns la concluzia că, fără îndoială, are în fond o fire rece și

indiferentă la durerile altora. Altfel nu ar fi putut să fie atît de împietrită, încît nici în ziua înmormîntării mamei să nu-l lase pe tata în pace.

Oricum, înţeleg cumva că ea trebuie să facă o oarecare impresie asupra unui om ca tata. Ea este tocmai o asemenea femeie cu „experienţă", care, consideră el, este forma cea mai înaltă care se poate imagina pentru un om. Eu unul cred că este puţin din toate. Nu este chiar urîtă de tot, deşi genul ei nu exercită nici cea mai mică putere de atracţie asupra mea, ba s-ar putea merge atît de departe încît să se admită că este destul de frumoasă, sau că cel puţin a fost cîndva. Prin masca aceea tinerească a ei, pe care o poartă în momentele cînd se supraveghează, poţi totuşi să-i ghiceşti vîrsta reală. Probabil că are cel puţin patruzeci de ani şi sînt sigur că din ziua în care cineva i-ar da exact vîrsta pe care o are ar începe să arate exact atîta. Dacă nu şi-ar da atîta osteneală să-şi păstreze faţa tînără, cred că nu s-ar observa ce vîrstă are în realitate. În acelaşi fel în care încearcă să-şi sublinieze resturile de frumuseţe ale feţei, îşi exagerează trăsăturile simpatice pe care, orice s-ar zice, le are. Are, de exemplu, un fel destul de frumos de a zîmbi, dar îl distruge prin aceea că surîde prea des ; o fi poate o deformare profesională, ştiu eu ? Nici ochii ei nu sînt urîţi, dar ea face să devină urîţi prin felul provocator în care priveşte pe ceilalţi oameni. Are picioare destul de frumoase, dar bineînţeles trebuie să arate asta întregii lumi, purtînd rochii scurte care s-ar potrivi mai bine unei fetiţe. Vocea ei este şi ea destul de dulce, dar atunci cînd vorbeşte caută cu orice preţ să o facă şi mai dulce. Rezultatul este doar că vocea

îi sună linguşitor şi fals. Ca să mai dau un exemplu : foloseşte un parfum care în sine este destul de plăcut, dar pentru că îl foloseşte în mod excesiv nu realizează altceva decît că, de cum te apropii de ea, eşti respins de mirosul acela trăsnitor.

Acum cîteva seri s-a întîmplat ceva care o defineşte mai bine decît ar putea s-o facă o descriere, oricît de lungă. Stăteam întins pe canapeaua tatei şi citeam un roman destul de bun al lui Stefan Zweig, cînd sună telefonul. (Pot spune, între paranteze, bineînţeles, că numai atunci cînd este tata acasă refuz să intru în camera mare. Că doar pe el vreau să-l pedepsesc, nu pe mine !) Am ridicat receptorul, era tata. Nu mi-a spus de unde dă telefon, dar după vacarmul din jurul lui mi-am dat seama că vorbeşte dintr-un restaurant. De altfel nu m-ar fi surprins să fi fost chiar restaurantul unde avusese loc praznicul la înmormîntarea mamei. Încă de la primul cuvînt pe care l-a pronunţat mi-am dat seama că este ameţit. Fapt este că în general nu pot suferi deloc oamenii băuţi, pentru că îşi pierd imediat şi puţina curăţenie pe care s-ar putea s-o mai aibă. Deosebit de nesuferit îmi este tata în ultima vreme, cînd este băut, pentru că atunci vorbeşte într-un fel insuportabil de vulgar despre mama, numind-o „Alma", aşa cum ai vorbi despre un obiect care s-a pierdut în cursul unei plimbări sau la vreo mutare. Îmi zice : Uite, Bengt, e cineva aici care vrea să vorbească la telefon cu tine. Presimţeam eu cine ar fi acel cineva, dar în mod ciudat m-am simţit foarte prost cînd am auzit că este ea. Şi mai neplăcut a fost apoi cînd mi-am dat seama că şi ea era ameţită, nu mult, desigur, totuşi atît cît să-ţi poţi da

seama după voce. La asta totuşi nu mă aşteptasem din partea ei. De aceea cele ce mi-a spus, lucruri care altfel m-ar fi lăsat mai mult sau mai puţin indiferent, atunci m-au înfuriat. Cuvintele erau poate, destul de nevinovate în sine. Cînd pot să vin să-ţi mai fac o vizită, Bengt, m-a întrebat ea. Tonul pe care îl folosea şi vocea cu care pronunţa cuvintele m-au făcut să reacţionez violent. Era evident că depune toate eforturile ca să-şi facă vocea să sune cît se poate de drăguţ şi plină de bune intenţii, dar pentru că nu mai era în situaţia de a-şi controla vocea, aceasta devenise cleioasă şi nenaturală.

Nu ştiu ce i-am răspuns, eram atît de tulburat, încît abia după aceea mi-am dat seama că mi se adresase cu „tu" ; dar de cum am închis telefonul, m-am năpustit în camera mare. Deodată tocmai acea viziune de ruşine, pe care timp de săptămîni căutasem s-o ţin, cu forţa, îngropată undeva în conştiinţa mea, mi se impunea cu o asemenea putere încît simţeam că, dacă nu găsesc, printr-o acţiune, o scăpare pentru mînia din mine, pur şi simplu nu am să mai pot rezista. Pot să te asigur că în clipele acelea ea era culcată pe pat, exact aşa cum fusese în seara aceea cînd s-a întîmplat ca uşile să fie deschise. De aceea am smuls cuvertura de pe canapea şi, cu cîte o pernă în fiecare mînă, am bătut-o, pe „ea", cu atîta forţă încît una din feţele de pernă s-a rupt. După aceea am fost complet sfîrşit, dar în acelaşi timp satisfăcut că, în fine, mă răzbunasem pentru răul care mi se făcuse. După aceea, în timp ce mă odihneam pe canapea, m-am simţit în continuare plin de

acea bucurie pe care numai puritatea ţi-o acordă. Cred că aceasta este cea mai mare bucurie pe care o poţi încerca, să te ştii răzbunat pe cel murdar. Curăţenia este o stăpînă aspră, Bengt, dar dacă o asculţi, devii fericit. De aceea trebuie să i te supui, să i te supui în toate, chiar dacă această supunere te poate duce la conflicte grave.

Bengt ! Acestea sînt isprăvile purităţii mele. În sfîrşit, trebuie să recunosc faţă de tine că s-a întîmplat ceva groaznic, ceva ce pot să îndur numai analizînd lucrurile pînă la fărîmiţare, pentru ca astfel să ajung la un anumit gen de limpezire. Chiar în seara cu discuţia la telefon s-a întîmplat asta dar ceva mai tîrziu. Zăceam încă pe canapea. Nu dormeam, dar nici nu eram complet treaz, cred că a fost chiar în clipa în care mă cufundam în somn. Am auzit atunci o şoaptă prin cameră, o şoaptă pe care am recunoscut-o imediat ca fiind a mamei :

— Nu, nu, nu acum, suna şoapta aceea ; s-ar putea ca Bengt să-şi dea seama !

Asta a fost totul. Dar a fost, de fapt, destul de mult. Căci în aceeaşi clipă în care şoapta a încetat, mi-am adus aminte anume că odată, cîndva, o auzisem pe mama şoptind exact acele cuvinte. Deodată mi-am adus aminte şi cu ce ocazie. Trebuie să fi avut vreo doisprezece ani pe atunci. Stăteam acasă, în pat, bolnav de pojar, jaluzelele erau coborîte, şi mă plictiseam de moarte. În prima zi cînd am rămas acasă a sunat cineva la uşă. Am auzit-o pe mama, în vestibul, deschizîndu-i cuiva pe care nu l-am recunoscut. Era un bărbat şi ea îi spunea Erik. Au discutat în bucătă-

rie, dar după aceea au intrat împreună în cameră. Canapeaua se afla și atunci, ca și acum, pe peretele dinspre camera mea și i-am auzit că se așază amîndoi pe ea. Vorbeau cu voci scăzute și n-am putut să-mi dau seama ce spun, deși ușa camerei mele era întredeschisă. Apoi s-a auzit deodată șoapta aceea. Era ceva ce eu în nici un caz nu trebuia să aud, dar probabil că mama își făcuse greșit socoteala, pentru că de fapt tocmai șoapta se auzea mult mai limpede decît tot ce se spusese mai devreme. „Nu, nu, nu acum, șoptise ea, s-ar putea ca Bengt să-și dea seama". Imediat după aceea a plecat acel Erik și n-a mai revenit niciodată. Tot timpul, cît am fost bolnav, mi-am bătut capul cu ce-ar fi putut fi acel *ceva,* de care eu nu trebuia să-mi dau seama. Aș fi putut foarte simplu s-o întreb pe mama, dar presimțeam, în mod instinctiv, că nu ar vrea să-mi răspundă, sau că mi-ar da un răspuns care nu s-ar potrivi. Apoi a venit iar școala și colegii și am uitat toată chestia. Pînă în acea seară cînd răsărise din nou, deodată, așa din nimic. Trebuie să recunosc că acea amintire uitată mi-a dat un șoc, de bună seamă, pentru că acum înțelegeam pe deplin semnificația acelei întîmplări. Ceea ce nu trebuia eu să știu era pur și simplu că acel necunoscut Erik era amantul mamei. A fost cumplit să devin conștient, așa, fără nici un avertisment, de o relație în preajma căreia trăisem în cea mai deplină necunoaștere. Pentru ca să fiu si mai sigur că memoria nu mă înșală, seara următoare l-am întrebat pe tata, cu destulă prudență, dacă nu cumva familia noastră a avut un cunoscut cu numele de Erik. Mi-a răspuns pe dată că a avut de mult, cîndva, un tovarăș de muncă, al

cărui nume era într-adevăr Erik. Mai tîrziu se mutase la Södertälje și dispăruse. Dealtfel, el o plăcea pe Alma, a spus tata după un timp, dar ea îl ținea la distanță. După o vreme însă a zis : ...deși nu se știe niciodată !

Deși nu se știe niciodată. Am înțeles că vorbele acestea nu erau decît o nadă de care să mă agăț eu, o mică si obraznică încercare de a-și justifica propriile lui fapte. Mi-am dat seama dealtfel, după ton, că el era puternic convins că mama nu îl înșelase cu Erik. Și iată că trebuie totuși să-i dau dreptate. *Nu se știe niciodată.* Nu este groaznic, Bengt, că nu poți ști niciodată ? Nu te poți bizui pe nimeni. Chiar omul în care ai avut cea mai multă încredere, femeia pe care ai iubit-o cel mai mult, chiar ea te poate înșela. Propria ta mamă îți poate spune : mă duc după cumpărături, Bengt : în timp ce, de fapt, se îndreaptă în partea cealaltă si ia tramvaiul pînă la amantul ei. Propria ta logodnică poate să-ți spună : mă doare capul astă-seară, Bengt, si nu pot ieși, în timp ce un alt bărbat se află în camera ei, pe pat, în așternutul ei. Există în întreaga lume un singur om pe care Te poți bizui și acel om ești Tu însuți. Înfricoșător este acest gînd, dar după ce l-ai gîndit o dată, observi că este în același timp liniștitor. Atît timp cît poți să ai încredere în tine însuți nu este, de fapt, nimic pierdut. Totul este pierdut doar atunci cînd îți dai seama că nici pe tine însuți nu te mai poți bizui. De aceea trebuie să știi că poți în fiecare moment să ai încredere în tine, trebuie să nu îți permiți să te minți singur. De aceea este atît de important să

fii conştient de ceea ce faci, iar singurul fel în care poţi dobîndi o asemenea autocunoaştere este tocmai analizarea în cele mai mici amănunte a sentimentelor şi acţiunilor tale.

Eu am făcut acest lucru şi am remarcat că cele întîmplate nu reduc, bineînţeles, deloc caracterul ruşinos al acţiunilor tatei şi ale logodnicei lui. Este şi rămîne o faptă ruşinoasă să înşeli pe cineva, chiar dacă acel cineva, la rîndul său, te-a înşelat. Pe de altă parte, în mod inevitabil, sentimentele mele faţă de mama au suferit modificări, în oarecare măsură. Îmi lipseşte, bineînţeles, la fel de mult, dar a intervenit o nuanţă de luciditate în acest sentiment, luciditate care nu este nici în avantajul amploarei sentimentului, nici în acela al permanenţei lui. Este limpede că acum, cînd mi-am dat seama deodată că tocmai acea proprietate a ei, la care ţineam cel mai mult, curăţenia sufletească, nici măcar la ea nu era fără pată, nu mai pot să-mi aduc aminte de ea cu aceeaşi durere ca înainte.

Important în toate astea e că de acum nimic nu mă mai obligă să ţin doliu după mama. Cînd îmi dau seama acum, deodată, că ea s-a dedat la exact acelaşi gen de fapte pentru care l-am dispreţuit pe tata, devine limpede că durerea curată, pe care am simţit-o pînă acum, a fost întinată. Şi de aceea, din respect pentru acest doliu în sine, nu-mi mai vine să-l port. Că doar nu sînt masochist. Am înţeles acum că lupta pe care mă simt obligat să o duc contra tatei şi a logodnicei lui, nu mai poate fi dusă pentru a o răzbuna pe mama, ci pe mine însumi, pentru că

lucrul pe care îl consider ca cel mai important pe lume, puritatea, a fost atît de groaznic terfelit.

Ceea ce s-a întîmplat m-a făcut dealtfel să suspectez pe toţi şi toate. Nici măcar în Berit nu mai am încredere. Acum vreo două seri i-am spus că nu poţi avea încredere în nimeni, nici măcar în propria ta mamă. Stăteam pe o bancă la Grădina Zoologică. În loc să înceapă să plîngă, aşa cum mă aşteptam, ea s-a supărat de-a dreptul, în mod surprinzător. Şi anume a zis : O mai şi aperi, pe deasupra ? Voia să spună că o apăr pe logodnica tatei. Era aşa de absurdă, că îmi venea să rîd. Am băgat de seamă, în timpul din urmă, că Berit se cam dă uneori la ea, ca şi cum ar căuta prin asta să abată atenţia de la ea însăşi. Sînt, oricum, un observator suficient de pătrunzător, pentru a putea deosebi ceea ce este prefăcut de ceea ce este adevărat. Destul de recent, într-o seară, cînd ne-am despărţit în faţa porţii ei, am observat după aceea că se postase în fereastră, de parcă voia să verifice dacă într-adevăr dispărusem. I-am dat ceva mai tîrziu telefon, în glumă, şi tot în glumă i-am spus că observasem totuşi cu cîtă grijă verificase dacă terenul era într-adevăr liber. Atunci a început să plîngă. Asta m-a mai liniştit.

Mai tîrziu

Tocmai a fost tata aici. Toată seara a umblat prin cameră încolo şi încoace, aşa că am înţeles că vrea să spună ceva, dar nu prea îndrăzneşte să-i dea drumul. În fine, acum a spus ce avea de

spus. Logodnica lui vrea să mergem să petrecem cu toţii Ziua Solstiţiului într-o căsuţă pe care a închiriat-o ea, undeva în arhipelag. L-am surprins pe tata răspunzîndu-i : da. Pe mine însumi răspunsul nu m-a surprins. Acum am înţeles bine că, dacă vreodată voi avea posibilitatea să mă răzbun pe ea, aceasta trebuie să se întîmple într-o împrejurare cînd sîntem împreună, pentru că atunci nu va mai putea să se eschiveze sau să închidă telefonul, aşa cum ar putea s-o facă dacă i-aş scrie sau dacă i-aş spune la telefon ce gîndesc. În plus, se pare că acea căsuţă este situată pe o mică insulă, lucru care îmi uşurează mult sarcina. L-am auzit pe tata, apoi, spunînd că se bucură că am fost de acord. Din ceea ce spune în ultimul timp, înţeleg că i se pare, şi speră, că o să ţin la ea, pînă la urmă, ca la o mamă. Este atît de naiv, de fapt. Am sperat mult că o să fii foarte înţelegător, a spus el după aceea. O să vedem cît de înţelegător sînt, i-am răspuns. Atunci el m-a mîngîiat pe păr. După aceea a ieşit din cameră şi l-am auzit vorbind la telefon. Este clar că ea are telefon acasă, deşi n-am putut să-i găsesc numărul în cartea de telefon. Dar este divorţată, poate chiar de mai multe ori, nu m-ar surprinde asta, şi deci probabil că telefonul este pe numele bărbatului ei. Nu-ţi pot spune cît de bucuros sînt că, în fine, ziua în care mă voi răzbuna este atît de aproape. N-am să las la voia întîmplării nici măcar un cuvînt din ceea ce trebuie să-i spun, ei şi tatii, de Ziua Solstiţiului. Mai este o lună, dar am s-o folosesc bine !

Aud că tata a adormit. Am să mă culc şi eu. La revedere.

Amicul Bengt

P.S. Tata a dat cîinele înapoi. A declarat că eu nu m-am purtat bine cu el, ceea ce este o minciună, şi că de aceea l-a vîndut logodnicei lui. Eu unul am înţeles şmecheria, dar l-am lăsat să persiste în ideea că este un om nemaipomenit de şiret. Nu-i nici o supărare că el crede asta. Şi surorile lui, de altfel, cred asta despre ele însele. De cînd au prădat garderobul nu ne-au mai vizitat ; în schimb ne-au dat telefon de mai multe ori. Ultima oară, cînd au auzit că ea a venit în vizită la noi, au spus : Ai şi uitat-o pe Alma ! Exact ca şi cum eu aş fi invitat-o să vină ! Ca şi cum aş putea s-o uit pe Alma !

URME DE PAŞI SUB APĂ

O să stea pe mare trei zile. Pe mare, spun ei, în joacă, ca şi cum ar spune că locuiesc pe un vapor. În realitate nu e vorba de nici un vapor. Este o insulă sau, mai exact, două mici insule unite printr-un podeţ de lemn, mic şi nostim. Tot în joacă ei îl denumesc pod. Însă în jurul lor se întinde marea şi seara nu se vede nici un ţărm. Seara se vede numai apă, o apă tot mai întunecată, pe măsură ce se face mai tîrziu. Numai înspre vest se vede o dungă de pămînt, în spatele căreia tocmai s-a ascuns soarele ; dar despre aceea se poate spune, de fapt : Ai văzut ce întunecată e marea acolo, departe de tot, unde e farul ? Ziua farul redevine o turlă de biserică.

Şi cînd se întîmplă să audă zgomote dinspre uscat, vreun automobil care claxonează sau vreun tren în mers, li se întîmplă în mod firesc să zică : Aţi auzit sirena vaporului ăla mare ? Şi ce val uriaş ridică ! Aşa că seara se află într-adevăr *pe* mare, nu *în* mare, dar cu atît mai puţin *la* mare. Sînt într-un vapor, într-un mic vapor, pe o mare destul de întinsă.

Dar cu oamenii care se află într-un mic vapor se întîmplă ceva ciudat, ceva care arareori se întîmplă cu oamenii care sînt în maşină, în tren, sau în lift, sau chiar într-un vapor care este atît de mare, încît se potriveşte mai bine să spui că te afli *pe* el. Sentimentul care îi încearcă este acela că sînt singuri. Împrejurul lor, în imediata vecinătate, sînt cîteva scînduri subţiri, dar dincolo de ele se află apa cea adîncă. Singuri — dar nu fiecare în parte. Ceea ce simt ei este că sînt singuri împreună, împreună cu ceilalţi din barcă. De aceea între oamenii de pe vasele mici se naşte un ataşament reciproc, provocat de împrejurare. Nu ai pe nimeni altcineva decît pe cei cu care te afli acolo, şi apele adînci sînt înfricoşătoare, şi bărcile mici sînt fragile. Fiecare devine pentru celălalt colac de salvare. Dacă nu ţi-e teamă, nici mie nu-mi este. De aceea să nu ne provocăm teamă unii altora. De aceea să fim drăguţi unii cu alţii, atîta timp cît este apă în jur.

Este o seară de sîmbătă atunci cînd vîslind se îndepărtează de podul cel mare, pînă la care au venit cu autobuzul. Aproape fără să spună un cuvînt, deşi încă nu sînt în barcă, îşi aranjează înăuntru coşurile, sacii de voiaj şi valijoarele. Primul vrea să vîslească tatăl. Bengt şi Berit se

aşază pe banca de la pupă. Iar Gun se aşază la provă, în spatele tatălui. Berit priveşte peste apa care, lucioasă, devine neagră din cauza norilor care plutesc pe deasupra. La început i se face teamă, pentru că este o linişte atît de mare. Întotdeauna se teme ea de apă şi se teme şi să meargă în bărci mici. Apa întunecată o face să se gîndească la moarte. Dar cînd se ivesc valurile, şi încep să-i clatine uşurel, i se face şi mai teamă. Imediat se gîndeşte că o să se răstoarne barca. De aceea ia mîna lui Bengt care zace între ei, rece şi udă şi o pune pe pardesiul ei. Are un pardesiu negru. Lui Bengt nu i-a plăcut. Îi spusese, de aceea, chiar din autobuz : Mergi la înmormîntare ? Ea mai are un pardesiu, unul albastru, mai subţire şi mai potrivit pentru Solstiţiul de Vară dar ea nu l-a ales pe acela. Nici nu voise să meargă, dar Bengt aproape că o silise, zisese că trebuie să meargă, dacă nu din alt motiv, măcar pentru mama lui. De aceea cedase, în cele din urmă. De aceea îşi pusese pardesiul cel negru.

Lui Bengt îi place apa, îndeosebi atunci cînd este întinsă şi întunecată. Tot aşa îi place şi furtuna. De aceea îl cuprinde un extaz ciudat atunci cînd, deodată, un fulger aprinde cerul, înspre nord. S-a născut brusc, din nimic, parcă din limpezimea de deasupra orizontului, şi a fugit în jos, în mare, ca un şarpe de foc. Parcă ar fi şuierat înainte de a se stinge. Bengt stă pe bancă şi fumează. Tutunul are un miros prost, pentru că degetele lui sînt ude. Trebuiseră să golească barca, plină pentru că zăcuse mult timp pe jumătate în apă. Toată ziua fusese mohorît şi fără

chef, abia răspunzînd cînd i se vorbea; ceea ce era rugat să facă făcea aproape cu ostilitate. La urcarea în autobuz, cînd Bengt se prefăcuse că lasă să-i cadă din mînă coşul cu băuturi, tatăl se răstise la el: Dacă nu vrei să mergi cu noi, stai acasă! Da, hai să rămînem, se gîndise Berit să zică; dar Gun apucase să vorbească mai repede. Staţi să ajungem acolo şi totul o să fie bine, spusese ea şi zîmbise. Atunci Bengt nu se mai dăduse jos din autobuz. Dar nici nu îi răspunsese la zîmbet.

Acum stă şi îşi priveşte tatăl, care vîsleşte şi care şi-a descheiat haina astfel încît la fiecare cursă i se văd muşchii de pe piept încordîndu-se, sub cămaşa roşie de mătase. Dar vîslele plescăie în apă cu destulă neîndemînare şi oricît se străduieşte, vîslitul lui nu este frumos. Cîteodată ia apă cu vîslele şi o aruncă în barcă. Atunci se scuză: De n-ar sufla vîntul ăsta afurisit! De fapt vremea este complet liniştită. Valurile sînt o glumă şi se vede o barcă cu pînze, nemişcată. Nu-i flutură nici măcar steguleţul. Atunci cei trei care nu vîslesc zîmbesc.

Bengt nu zîmbeşte din cauza vîslitului. Şi nu numai din cauza cămăşii de mătase zîmbeşte. Tatăl cumpără în ultima vreme numai mătase, chiloţi de mătase, şi maiouri de mătase şi cămăşi de mătase. Mai înainte nu făcea asta, de fapt nu îşi cumpărase niciodată lenjerie. Alma era cea care cumpăra şi ea cumpăra întotdeauna tricotaje Lahmans. Totuşi nu numai acest gînd îl face pe fiu să zîmbească. Zîmbeşte şi pentru că este bucuros. Toată ziua a fost bucuros, numai că nu a vrut să se vadă acest lucru. Face parte din

planul lui să nu-şi arate bucuria de la început, să se prefacă foarte nemulţumit că merge în excursie. Abia cînd vor ajunge acolo o să se arate bucuros. Atunci o să se bucure cu toţii împreună cu el. Şi pot după aceea să se bucure împreună două zile şi jumătate. După aceea o să fie lovitura, întocmai ca un trăsnet dintr-un cer senin. Dar cînd lovitura va cădea, el unul va continua să se bucure, căci ce poate produce o mai mare bucurie decît să răzbuni puritatea.

Între picioarele lui Bengt se află bidonul cu apă de băut. Este un bidon de lapte, de cincizeci de kilograme, cu care au avut mare bătaie de cap pînă să-l aşeze în barcă. De bucurie îşi trage mîna din cea a logodnicei, cam nepoliticos de repede, şi începe să tamburineze pe tabla bidonului. Sînt deja destul de departe, aproape de jumătatea drumului. Ţigara o scuipă în mare. Apoi începe să fluiere, încet şi nestrident. Atunci tatăl ridică vîslele şi le aşază în barcă. Una dintre ele ajunge pe genunchii lui Berit. De aceea ei i se face frig, dar nu îndrăzneşte să o dea la o parte. Berit este acum ca o mare mai mică. Se întunecă la fiecare nor care trece pe deasupra, nu numai la suprafaţă, ci pînă în adînc. Acum stă mohorîtă din cauza vîslei şi din cauză că Bengt fluieră. Nu-i place că este vesel. În momentul acesta nu-i place că el este vesel. În momentul acesta, din cauza veseliei lui, ei îi vine să plîngă.

În schimb tatălui îi place. Îi place că fiul fluieră frumos şi îi place să se fluiere frumos. Şi ritmul pe care îl bate pe bidon este frumos. În afara acestor sunete, seara este complet liniştită şi

marea este complet calmă, abia oftează, la malul care se întunecă încet. Sînt atît de departe acum, încît se simt aproape singuri. Departe, în curbura golfului, bărcuţa cu pînze a fost trasă la mal şi, după ce pînza a fost coborîtă pentru noapte, pare o insuliţă pe care creşte un copac singuratic. Coasta se scufundă tot mai mult. Pînă la urmă apa îi ajunge pînă la parapet. De pe barca ce înaintează încet se mai văd şi două insule. Una se află spre stînga, o stîncă înaltă şi de mică întindere, acoperită de copaci scunzi. Pe deasupra ei zboară o pasăre, ţipînd. Spre dreapta, o insulă lungă, joasă, pe ţărmul căreia stînci strălucitoare şi albe coboară pînă la marginea apei. Dar chiar în faţă, la o distanţă de încă o jumătate de oră de vîslit, se află insula lor, mică şi joasă, atît de joasă încît aproape dispare în spatele valurilor. În jurul lor apa se face tot mai întunecată, pe neobservate, deşi deasupra cerul îşi păstrează strălucirea. Vîslaşul e vesel ! Ciudat !

Cînd pasărea îşi încetează ţipetele se înveseleşte şi Berit puţin. Dar în acel moment Gun începe să cînte. Cîntă încet, iar Bengt fluieră şi bate ritmul tot încet. Abia după un timp el îşi dă seama şi încetează, aproape că se ruşinează. Îşi toarnă puţină apă din bidon şi apoi îşi aprinde o ţigară udă. O priveşte pe Gun peste umărul tatălui. Atunci ea îl priveşte la rîndul ei şi deodată încetează să cînte. Dar cîntecul nu se terminase încă. Tatăl se întoarce atunci şi-şi lasă mîna lui mare pe umărul ei. Ea poartă o bluză albă, luminoasă.

— Cîntă, îi spune el.

Totuşi ea nu cîntă, a uitat melodia, a uitat şi cuvintele. Vrea însă să continue ei. Cînd Bengt se uită la Berit, vede că stă cu vîsla pe genunchi şi plînge încetişor. Probabil că plînge pentru că a emoţionat-o cîntecul. Cel puţin aşa consideră el. Dar mai consideră şi că ea ar trebui să înceteze. Deşi nici el nu ştie de ce. Mîna tatălui a rămas pe umărul lui Gun. Asta o obligă să se aplece, încet. Se pare că i-a murdărit şi bluza.

— Hai să continuăm, spune ea.

Atunci îl cuprinde pe Bengt un chef subit să vîslească. Asta se întîmplă cu bărbaţii cînd se află într-o barcă, vîslesc cu mare plăcere cînd sînt şi femei de faţă. Bengt vrea să vîslească din cauza lui Berit. O cuprinde pe după umeri, nu prea tare şi fără violenţă, dar simte totuşi prin stofa aspră a pardesiului, că umerii ei încep să se cutremure. Ei însăşi nu îi este teamă, dar umerii ei se tem. Tremură ca nişte mici animale.

— Să nu ţi se facă frig, spune el atunci, plin de compasiune, şi se ridică în picioare, în barcă. Acum ajungem.

Abia atunci i se face ei frig. Iar Bengt face un pas înainte, spre tată. Barca se înclină, un coş începe să alunece pe fundul bărcii, Gun strigă, încet şi scurt, tatăl ia mîna de pe umărul ei şi vrea să apuce vîslele.

— Vreau să vîslesc eu, spune Bengt şi se uită la el.

Dar tatăl nu vrea să dea drumul la vîsle. Barca stă nemişcată în mijlocul mării, strîmbă, o valiză se tot răstoarnă. Bengt ridică o vîslă, şi o lasă dincolo de marginea bărcii. Genunchiul lui Berit este acum liber, şi ea poate să-şi aşeze mîinile

pe el. Deasupra insulei înalte pasărea începe să ţipe iar. Iar vîsla se scufundă, tot mai jos, pînă cînd ajunge să atîrne de marginea bărcii, aproape vertical. Apa se ridică peste scîndurile fundului, pe una din părţi. Este un spectacol grozav şi coşul cu sticle de coniac se udă.

— Eşti nebun, zice tatăl. Vrei să ne răsturnăm ?

Bengt priveşte în jos, spre vîslă. Vîsla străluceşte cînd pala se răsuceşte. După aceea se uită la Gun şi vede în primul rînd mîna ei care mîngîie gulerul cel roşu. Nu a mai văzut-o niciodată pînă acum mîngîindu-l. De aceea ridică din nou vîsla.

— Lasă-l pe Bengt să vîslească, şopteşte Gun, n-o să vîsleşti tu tot drumul !

Atunci tatăl se duce la pupă, iar Bengt se aşază pe banca vîslaşului. Cînd bagă vîslele în apă, îşi dă seama că barca e grea. Şi nici coasta n-a rămas atît de în urmă, cum a crezut. De fapt poate încă vedea cum autobuzul, cu luminile aprinse, se îndepărtează de podul cel mare, de beton. Dar insula cea lungă s-a întors şi stîncilor albe le-a pierit lumina.

Tatăl îşi pune mîna pe după umerii lui Berit. Umerii ei se cutremură, dar ea nu îndrăzneşte să se elibereze. Numai Bengt observă asta.

Încet, barca prinde viteză. Mai sare şi cîte puţină apă, cînd vîslele se afundă în mare. De fapt Berit şi tatăl sînt complet uzi. Dar ei nu spun nimic. Numai tatăl o strînge puţin pe logodnica fiului, pe după umeri, puţin mai tare. Umerii ei sînt atît de plăcuţi ! Nu şi-a dat seama pînă acum. Bengt nu-şi bate capul cu ce se întîmplă sau, oricum, numai aşa, în joacă. Aşa că, pentru a se răzbuna, se lasă ceva mai mult pe spate, tot în joacă. Astfel poate să manevreze vîslele cu mai multă putere. Dar astfel poate şi să simtă în spinare genunchii lui Gun. Ea nu şi-i dă deoparte, deşi ar trebui să-şi dea seama că, pentru a vîsli atît de repede şi de tare, lui îi trebuie loc. Asta îl înfurie puţin, de aceea se întinde şi mai mult în spate. Dîra lăsată de barcă devine adîncă şi clară, în vîrtejurile lăsate de vîslă rămîne o spumă strălucitoare. Deasupra lor cerul devine şi mai limpede, dar jos, deasupra apei, şi pe cîţiva metri încă, în sus, în aer, domneşte înserarea. Nici ambarcaţia cu pînze nu mai străluceşte acum. Catargul i-a dispărut încă de mult. Iar chipul lui Berit, încadrat de părul negru, este alb de tot.

Bengt se întoarce, atunci, să vadă cît mai au de mers. Mai întîi nu poate vedea. Ceea ce vede în primul rînd este umărul lui Gun. Pe bluza cea albă mîna tatălui a lăsat o pată mai închisă. După acea pată vede insula. Şi vede şi casa. Este aşezată lîngă golful strîmt, pe malurile căruia nisipul se pierde printre umbrele ce cresc.

— Eşti obosit, Bengt ? întreabă atunci Gun. Fără reproş şi cu o voce foarte calmă. Şi atunci el trebuie să arate că nu de oboseală este vorba. Trebuie să arate că este la fel de puternic ca tatăl. Trebuie să o facă să-şi dea seama că îi rămîne destulă forţă pentru ce are de făcut. Trebuie ca ea să înţeleagă asta. După aceea trebuie să se teamă. Imediat o să le fie amîndurora teamă, poate chiar la toţi trei. Numai lui însuşi nu îi va fi teamă, pentru că numai el ştie ce va face.

Biciuie apa cu vîslele. Spuma se răsucește, albă, și se năpustește în barcă.

— Cam bate vîntul, zice el și rîde.

Dar în jur totul continuă să fie neclintit — cald, tăcut și neclintit. Și deși a zis ce a zis, nu rîde nimeni. Gun, în schimb, începe să cînte. Încetează chiar în momentul în care ajung cu barca pe nisip. Atunci își scoate pantofii, își lasă în apă picioarele albe și trage pe plajă barca, atît cît poate, vorbește despre una și alta, destul de mult.

Cînd au terminat de cărat toate în casă, sînt cu toții foarte obosiți. Bengt mai este și transpirat. Dar lui Berit îi este frig. Dau în lături obloanele și deschid ferestrele. Au pus toate lucrurile pe jos, în unica încăpere mare. Acum stau o vreme în jurul vetrei deschise. Pe vatră se află urmele unui foc stins. Cotrobăie și scot bere și sandvișuri, se așază apoi, mănîncă și beau. Berit nu vrea bere. Tatăl foarte amabil, se duce chiar el și-i aduce apă din bidon. Apoi se gîndește că ar merge cîte o dușcă. Deschide o sticlă și își face un amestec destul de tare de bere cu coniac. Atunci Gun își întinde paharul, vrea și ea un strop. Iar Bengt se căiește, deodată, și nu mai vrea să bea nimic. Deodată îi piere tot cheful, fără să vrea asta.

— Dar voi beți, oricum ! zice el.

După ce pronunță cuvintele, își dă seama că le-a spus pe un ton foarte ridicat. Nici unul nu mai bea nimic, oricum. Tatălui îi rămîne ceva în gît și scuipă în tăciunii stinși. Lui Bengt i se face rușine din cauza lui. Urmează apoi să-și facă paturile. De o parte și de alta a camerei celei mari

se află două separeuri cu paturi prinse în perete. În cel de lîngă vestibul o să doarmă Bengt și Berit. Berit vrea să stea pe patul de sus, zice că dacă doarme prea jos, o s-o doară capul. Atunci Bengt îi dă patul de jos. În timp ce întind cearceafuri peste saltelele reci, el aude rîsul lui Gun venind din separeul interior. I se pare urît acel rîs. Iese din separeu. Totuși nu izbutește să-și dea seama care este motivul rîsului ei.

De spălat se spală cu toții afară, în golful cel mic. Numai Berit se culcă îndată și fără să se spele. Nu se simte bine. Ca să nu-i fie frig, își pune pe ea pardesiul cel negru. Ceilalți trei se bagă în mare. Cel mai departe se duce Gun. Cel mai aproape de ea se află tatăl, care îi aruncă apă pe picioare. El și-a suflecat pantalonii pînă la genunchi. Bengt aproape că nu și-a sumes de loc pe ai lui. N-are nici un chef să meargă prea departe în mare. Tatăl și Gun au săpun. După ce se spală pe față, tatăl își suflă nasul în apă. Bengt găsește că spectacolul este o tortură. În curînd apar în jurul lor cercuri albe, de spumă. Cercurile plutesc complet nemișcate pe apă și strălucesc, o vreme, după care se răspîndesc. După ce își prinde părul în vîrful capului, Gun își scoate deodată bluza, pe care o aruncă tatălui. Atunci Bengt se duce în casă.

Trece o vreme nesfîrșit de lungă pînă să se întoarcă cei doi. Ca să nu fie prea înăbușitor în casă, Bengt a deschis din nou fereastra. Stă întins chiar sub tavanul brun, de lemn și le aude vocile venind dinspre golf. Lenjeria de corp îi fusese udă de transpirație și nu reușise să-și găsească pijamaua. Așa că stă întins, gol, sub pătură. Și

cum stă aşa, întins, tresare deodată. S-a întîmplat ceva ciudat cu acele voci. Timbrul li s-a modificat brusc, una din ele este mai joasă decît era adineauri. Cealaltă, din contră, a devenit mult mai subţire. În acel moment recunoaşte vocile, sînt cele care se auziseră atunci, în spatele uşii închise. Cînd îşi dă seama de asta, i se face deodată atît de arzător de cald, încît este nevoit să-şi smulgă pătura de pe el. Tocmai cînd i se face iar răcoare, aude dinspre golf un plescăit puternic şi, după o scurtă perioadă de linişte, încă un plescăit. Se dă atunci jos din pat şi se apleacă afară pe fereastră. Nu se vede nimic în golf. Însă pe nisip se află două moviliţe de haine, una de un alb orbitor, iar alta de o culoare atît de închisă încît abia o poate distinge. După care le vede capetele. Se clatină pe apa golfului ca două mingi întunecate. Dar înainte ca cei doi care se scaldă să se întoarcă la mal, el trage uşor, deoparte, draperia de la patul logodnicei sale. Şi-a adus brusc aminte că nu i-a spus noapte bună. Cînd se întorsese de pe mal, se mărginise să întindă draperia care desparte separeul lor de vestibul şi pe cea din faţa patului lui. Acum se apleacă deasupra ei, fără zgomot. Ea respiră, ca şi cum ar dormi. Dar ochii îi sînt deschişi.

— Ţi-e frig ? zice el, văd că ţi-ai pus pardesiul pe tine.

— Nu, şopteşte ea.

Dar nu îl atinge, deşi vede că este gol. Îşi ţine mîinile încrucişate pe piept, ca un bătrînel bolnav.

— Eşti bolnavă ? şopteşte el atunci.

Ea îşi întoarce capul spre perete şi îşi închide ochii. În joacă el îi desprinde cîteva şuviţe din păr şi îi acoperă faţa cu cinci cîrlionţi negri.

— Nu, îi răspunde ea tot în şoaptă. Doar mi-e teamă.

Îl apucă atunci şi pe el teama.

— Dar de ce ? spune el în timp ce trage cu urechea înspre afară.

— Mi-e atît de teamă să fiu singură ! şopteşte ea şi îşi aşază părul la loc. Şi mă tem şi de tatăl tău.

În acel moment apar ei. Le aude paşii uşori urcînd treptele. El se ascunde imediat după draperia de la patul logodnicei. Cînd tatăl şi Gun ajung în camera cea mare, închid în urma lor uşa de separaţie. Atunci el nu-i mai aude.

— Să nu-ţi fie teamă ! şopteşte el mînios, am să...

Dar ea nu mai aude ce o să facă el. O lasă singură. Închide fereastra. După aceea iese în vestibul. Acolo tălpile îi sînt arse de urmele ude ale paşilor lor. Deschide din nou uşa de separaţie, încet, după care priveşte în cameră, prin crăpătura îngustă. Nu este nimeni în camera mare şi ei şi-au întins draperia de la separeu. Se furişează atunci îndărăt, se caţără în pat. Dar ca să nu fie prea înăbuşitor în cameră, a lăsat uşa de separaţie întredeschisă.

Aude cum logodnica se răsuceşte uneori, nu pentru multă vreme dar destul de des. Lemnele din care este făcută casa troznesc. Altfel ar fi linişte desăvîrşită. Dar dincolo de această linişte, marea murmură cu nerăbdare ca publicul unui teatru. Dar nu acel zgomot este cel care nu îl

lasă să doarmă. Mai degrabă tăcerea este aceea, sau ceea ce nu se aude. Stă multă vreme întins, așteptînd un zgomot care nu se mai aude odată. Așteaptă, de exemplu, să audă zgomot de sticlă ciocnită. Pînă la urmă chiar aude așa ceva. Dar numai pentru că a dorit-o atît de mult. Aproape în același timp îl aude pe tatăl sforăind. Poate atunci să se întoarcă spre perete. Și atunci poate să adoarmă, aproape imediat.

Dimineața el este cel dintîi care se scoală. A uitat să închidă oblonul. De aceea în separeu se face lumină foarte devreme. Logodnica doarme, întinsă pe spate, în dosul draperiei. Pardesiul a alunecat de pe ea. El îl ia și îl întinde din nou peste ea. Mișcarea o face să tresară, de parcă ar fi fost lovită, și își pune o mînă peste față, ca pentru a se apăra. Asta îl impresionează în mod neplăcut pe Bengt, care o părăsește în grabă. Deschide fereastra și, încălecînd pervazul, iese din casă pe acolo, în liniște. Pietrele sînt încă reci și în umbră este răcoare. Pentru a vedea cum arată casa la lumina zilei face, într-o doară, un înconjur complet. Obloanele verzi sînt deschise toate, cu excepția unuia. El se oprește lîngă cel închis și își aprinde o țigară. Îi trebuie trei bețe de chibrit pînă să aprindă o țigară „Bill". O termină de fumat și tot nu s-a sculat încă nimeni. Dar lui i-a rămas în gură un gust prost.

După aceea coboară la mal, fluierînd încet, și ține în mîna dreaptă o piatră plată. Lîngă golf insula este o stîncă neîntreruptă. O stîncă ce intră abrupt în mare. Face înconjurul insulei pe mal, privind absent peste marea cea rece. De dincolo de orizont se ridică fumuri subțiri de la

vapoare care încă nu se văd. Nori tăcuți atîrnă între soare și mare. Lîngă insula cea joasă au ancorat trei bărci cu pînze. Pe lîngă cea înaltă țîșnește o barcă albastră și joasă, cu motor, al cărui bot nu atinge bine apa. Propria lor insulă este tăiată de o văioagă strîmtă și adîncă. Numai atunci cînd bate vîntul tare apa ajunge să o străbată dintr-o parte în cealaltă. Probabil că vîntul nu a mai suflat tare de multă vreme. Văioaga este complet secată și plină de ierburi de mare uscate, de pietre mici, rotunde. Aruncă piatra cea plată și își alege cu grijă o alta, perfect rotundă și lucioasă. În glumă, probabil, peste rovină a fost construit un pod mic și ușor boltit, făcut din lemn, cu dungi maronii. Trece și el peste podeț, în glumă. Cealaltă jumătate a insulei este complet pleșuvă, stîncile sînt ușor rotunjite, ca niște spinări. În mijlocul insulei se află însă o porțiune mai adîncită, mare și netedă. Acolo a fost cărat pămînt, s-a semănat iarbă și flori. Acum florile s-au sălbăticit, iar iarba este rară. Oricum, acolo se duce el, se întinde pe spate și, jucîndu-se cu piatra își pierde privirea în cerul senin, de duminică dimineață.

După ce stă acolo un timp, îi vine chef să se scalde. Stînd încă pe spate, aruncă piatra, cu boltă, o aude lovindu-se de pod. Se dezbracă și își ascunde hainele în văioagă. Deasupra lor pune pietre. Pentru că, oricum, nu știe unde și-a pus chiloții de baie, nu se mai duce să și-i ia, ci se duce spre apă, gol. Se gîndea să plonjeze de pe vreo stîncă drept în jos, spre fundul cel verde, dar pentru că nu are niciodată curaj cînd este singur, intră în schimb în golfuleț, „în picioare",

și umblă încet, atît din cauză că apa e rece cît și din cauza unei senzații stupide, că ar fi pierdut ceva în apă.

În cele din urmă găsește. Pe fundul pe care își poartă pașii, i se pare că distinge în jur niște pete întunecate. Își dă seama deodată că acele umbre sînt urme de pași. Descoperirea îl umple de o ciudată nerăbdare. Nu îi mai este frig, merge după urme, tot mai departe, își pune mîinile la ochi ca să se apere de soare, să le poată vedea mai bine. Sînt două șiruri de urme, la început destul de depărtate unul de celălalt, sînt apoi paralele și apropiate, iar acolo unde fundul începe tocmai să se lase în jos se adună într-o singură umbră mare. Calcă apăsat peste ele, își înfundă în ele degetele de la picioare, sapă tot mai adînc, pînă se face o groapă. Și se oprește acolo, uitîndu-se împrejur, ca și cînd ar fi făcut un lucru periculos. I se pare că în groapă apa este caldă. Ca să nu fie nevoit să se analizeze de ce a rămas pe loc, urmărește apoi cu privirea linia precisă a coastei. Are vreo cîțiva centimetri înălțime și este oarecum albastră. În acel albastru i se pare că distinge pete albe: un pod, o casă albă. Și mai vede turla unei biserici, neagră. Se ridică din mal ca o lamă de cuțit.

Atunci, în spatele casei, undeva, se trîntește un oblon. Picioarele lui părăsesc groapa. Aproape în panică se lasă jos, în apă. Înoată cu mișcări scurte și nervoase, cum face întotdeauna cînd nu se uită nimeni la el. În momentul în care aude că cineva coboară pe scări, el este deja afară din golfuleț. Înfrigurat se strecoară pe mal, în spatele unor

tufe rare. Printre ele o vede pe Gun stînd pe trepte. Este singură și are pe ea un costum de baie roșu. El speră să mai stea acolo o vreme, pînă cînd s-ar liniști nisipul stîrnit de el în apă. Ea coboară apoi încet către mal și se oprește acolo o vreme, cu mîinile pe coapse, jucîndu-se cu degetele de la picioare în nisip. Intră apoi în apă încet, aproape fără zgomot. El și-o amintește atunci pe mama cu asemenea intensitate, încît înțepenește. Alma nu se scălda des, îi era cam teamă de apă. Avea obiceiul, în timp ce intra în apă, să tot sară în sus, să plescăie cu picioarele ei groase și să strige. Lor le era întotdeauna rușine cu ea cînd mergeau la plajă.

Cînd mama a dispărut iar, vede că Gun s-a oprit. Apa îi ajunge acum pînă la genunchi. Cu mîinile făcute căuș ia apă și și-o aruncă pe coapse, ca să nu-i fie frig cînd intră în apă. Își închipuie că este singură și de aceea își desface breteaua de pe umeri a costumului de baie și se freacă energic pe spate. Imediat, aproape, își pune breteaua la loc. Dar, oricum, umerii îi fuseseră goi. Doar o clipă — dar lui îi fusese suficient ca să-și dea seama ce urăște la ea. Și anume corpul ei.

Și putuse să-și dea seama și de ce i-l urăște. Îl urăște pentru că este atît de diferit de al mamei, pentru că este atît de frumos și pentru că în el sălășluiește atît de multă liniște. În timp ce ea se îndepărtează, și acel timp este infinit, el continuă să urască. Îi vede corpul prin transparența apei, verde ca sticla. Apoi, cînd începe să înoate, corpul se vede alb. După aceea, cînd se întoarce pe spate și face pluta, se întrevede prin apă, schimbător, ca o piatră albă. Atunci el apucă de

pe jos o piatră neagră şi rotundă şi o aruncă în direcţia ei. Nu a avut intenţia s-o nimerească şi nici nu o nimereşte. O sperie doar. Se răsuceşte, în apă, şi priveşte spre locul în care a căzut piatra. Cînd vede, apoi doar un cerc alb de spumă, pe suprafaţa apei, se întoarce şi înoată liniştită, direct spre mal. Crede, desigur, că a fost un peşte. În timp ce ea înoată, el îşi dă seama de ce a aruncat piatra. Şi îşi dă seama, de asemenea, de ce trebuie să se răzbune. Pentru că acel corp se întrezărea prin apă în acel fel, schimbător. Nu pentru că acel corp ar fi impur. Ci pentru că este atît de frumos! În plus îşi dă seama că pe ea a aşteptat-o toată dimineaţa. Şi piatra tot pe ea o aştepta.

Cînd se întoarce în casă, găseşte uşa spre cameră din nou închisă. În casă este cald. Urmele paşilor ei aproape că s-au uscat deja. Deschide uşa şi aude că tatăl doarme. Atunci o închide la loc. Se duce destul de repede în separeu şi dă la o parte draperia de la patul logodnicei. A dat la o parte şi cealaltă draperie, cea a separeului. Cînd se întinde pe pardesiul ei, bagă de seamă că ea nu doarme. Atunci el se înfierbîntă şi devine nerăbdător, îi mîngîie umerii, o sărută. Ea îi spune că este bolnavă. A spus „bolnavă" — în felul acela, cu înţeles, cum spun femeile cînd bărbaţii ar trebui să înţeleagă despre ce fel de boală este vorba, fără să mai pună întrebări. Cuvîntul acela îl face să i se usuce buzele şi să nu o mai mîngîie pe umeri, se supără şi zace întins, lîngă ea, fără să mai spună nimic.

— Trage perdeaua, poate să treacă cineva.

El nu trage perdeaua, de fapt ar vrea chiar să treacă cineva, să-l vadă stînd întins acolo. Cînd nişte paşi se apropie, el o sărută din nou, şi cu multă patimă. Cînd însă paşii îşi schimbă direcţia, el observă că pe una din buzele ei este o rană. Rămîne atunci întins pe pardesiu, destul de multă vreme, gîndindu-se dacă ea este într-adevăr bolnavă sau nu. La începutul cunoştinţei lor căuta mereu să-şi amintească acea dată, ca să ştie dinainte dacă se potriveşte cu ce zicea ea. Acum nu şi-o mai aminteşte. De aceea se supără pe ea.

Mănîncă tîrziu micul dejun, pentru că tatăl a dormit mult. Îl iau pe veranda de lîngă bucătărie. De acolo se vede insula cea lungă, o parte mică din uscat, dar în schimb, o porţiune importantă din mare. În timp ce Berit pune masa, iar Gun trebăluieşte prin bucătărie, Bengt şi tatăl stau pe scaunele pliante, lîngă masa făcută din şipci vopsite în verde. Tatăl priveşte spre mare. N-a prea avut cînd să se uite la mare. Însă Bengt fumează şi priveşte frînghia de rufe întinsă între parmalîcul verandei şi un mic brad. Pe frînghia aceea atîrnă bluza cea albă a lui Gun şi se usucă. Alături de bluză flutură cămaşa de mătase a tatălui, aproape uscată. Pentru prima oară îl încearcă, şi altfel de cît în gîndurile şi în visele lui, sentimentul că tatăl lui are o altă femeie. De aceea îi este greu să-şi deslipească ochii de frînghia aceea de rufe.

Tatăl se simte bucuros şi satisfăcut. Pentru prima oară, de multă vreme, se bucură că o să mănînce. Cînd este vesel, îi place să pună mîna pe femei. De aceea o apucă pe Berit pe după coapse, în joacă, bineînţeles. Atunci ea încreme-

nește și paharele îi tot cad din mînă. Tatăl nu bagă de seamă. Cel care observă este Bengt, dar cînd Berit privește spre el nu se obosește să-i întoarcă privirea. Chiar în momentul acela apare Gun, din bucătărie, cu ouăle prăjite. Tatăl nu-i dă totuși, drumul lui Berit. Rîzînd, îi spune fiului :

— Am prins-o !

Gun se apleacă peste masă. Are pe ea costumul de baie, peste acesta o rochie de dimineață galbenă, de mătase. Un scurt, foarte scurt moment, lui Bengt îi vine să pună mînă pe ea, numai așa, ca să i-o plătească tatălui, firește. Dar, oricum, o lasă în pace. O pală de vînt a făcut să se miște rufele de pe frînghie. De aceea, în lipsă de altceva, se uită spre frînghie.

În timp ce mănîncă tac cu toții, cu excepția tatălui, bineînțeles. Tatăl nu se poate abține să nu vorbească. Deseori vorbește cu mîncarea în gură și din cauza asta ceilalți nu înțeleg ce spune. Pe Bengt asta îl torturează. Nu vrea ca tatăl să apară ridicol în fața lui Gun. Asta ar întări-o. Se uită de aceea spre ea, să vadă ce părere are despre tatăl lui. Gun privește și ea spre Bengt și rîde. Cînd tatăl vrea să-i toarne băutură, ea continuă să rîdă, dar rîzînd își astupă paharul cu mîna, ca să nu-i permită să toarne. Deși asta nu îl privește, treaba asta îi place, într-un fel, poate nu faptul că rîde, ci că nu vrea să bea. În ceea ce îl privește, paharul lui este plin. Cînd tatăl pune dopul, lui Bengt îi vine o idee ciudată. Își dă și el seama că este ciudată, dar nu face nimic ca să se abțină. Ia paharul lui Gun și îl așază în fața lui Berit, care stă lîngă el și amestecă cu furculița prin mîncare. Are pardesiul pe ea,

însă el poate totuși să declare că ei îi este frig și că deci trebuie să tragă o dușcă. Tatăl găsește că este o glumă a naibii de bună și îi toarnă cîteva picături, ba chiar destul de multe. Cînd Berit declară că nu vrea să bea, Bengt o silește, o apucă destul de tare de ceafă și îi ridică paharul. Atunci ea bea de bună voie, pentru că el nu vrea de fapt să-i facă rău. Ea bea tot și el se bucură că a făcut-o.

Pe la mijlocul mesei se întîmplă ceva destul de frumos. Deodată Gun arată spre mare și se uită cu toții într-acolo. Dinspre mare apare un distrugător de culoare cenușie, care lasă în apă o brazdă albă. Asemeni unui mic șobolan, pătrunde brusc în spațiul gol dintre insula cea lungă și uscat. Apoi dispare. Dar frumusețea nu este vaporul, ci ceea ce se întîmplă după ce acesta a dispărut. Căci atunci apar valurile, năpustindu-se spre insula lor, nu spre casă, ci chiar spre verandă, iuți, verzi ca sticla și cu creste strălucitoare. În acel moment anume capătă ei brusc sentimentul plăcut că sînt împreună, toți patru, într-o mică barcă. Mărimea valului îi sperie, dar sentimentul că nimic, totuși, nu li se poate întîmpla, nimic altceva decît să-i ajungă cîțiva stropi, îi umple de bucurie. O bucurie care unește atît de puternic, încît nu i te poți împotrivi. Pînă și Berit țipă puțin... de entuziasm, de frică și, poate, puțin din cauza alcoolului. Gun, care este așezată cel mai aproape de mare, s-a udat pe spate. Atunci ea își dă jos de pe umeri rochia de dimineață, iar tatăl o șterge cu mîinile ca să o usuce. Văzîndu-i umerii, lui Bengt îi par nerușinat de goi. Totuși breteaua costumului de baie îi acoperă în parte.

După aceea îi piere bucuria. Deja îi vine cheful să înceapă să se răzbune. Se răzbună cu ajutorul unei amintiri. Îi spune, deodată, tatălui :

— Îți aduci aminte de ziua în care am fost la Tjärholm ?

Bengt își aduce bine aminte. Făcuseră odată o excursie într-o insulă din Mälar. Merseseră cu o barcă cu motor, mică și albă. Un tovarăș de muncă de-al tatălui era proprietarul bărcii. Era în anul dinaintea războiului, chiar în după-amiaza din ajunul Zilei Solstițiului. Tatăl și tovarășul lui, care conducea barca, stăteau pe banca de la pupă, mîncau sandvișuri, beau bere și coniac. Bengt stătea culcat, la provă, citind o carte. Mama stătea pe un scaun, lîngă motor, și cîrpea ciorapi. Barca înainta destul de încet, astfel încît atunci cînd ajunseseră în dreptul insulei Stora Essingen, bărbații erau de-a dreptul beți. Barca începuse să cam meargă aiurea. Cînd să tragă la mal, la Tjärholm, tatăl căzuse în apă. Voise să sară pe mal cu funia de amaraj. Apa nu era adîncă și nu se întîmplase nimic grav. Totuși mama începuse să plîngă.

— Da, zice tatăl, îmi aduc aminte foarte bine de Tjärholm.

Zice asta și pe urmă se uită spre fiu, zîmbind. Abia atunci, deci din cauza acelui zîmbet, își dă Bengt seama de prostia pe care a făcut-o. Pentru cineva care vrea să se răzbune, Tjärholm este un nume periculos. A spus Tjärholm pentru că fusese odată acolo, cu mama, într-o după-amiază de Solstițiu. Își amintește acum că atunci amîndoi o urîseră pe mama, pentru că le stricase Solstițiul.

Fiecare minut al acelui Solstițiu răsunase de văicărelile ei. În timp ce întindeau cortul, se plînsese că au ales locul cel mai prost, deși altul nu se găsea. În timpul mesei se plînsese că nimeni nu-i apreciază grija cu care preparase mîncarea, ci mănîncă repede și fără să știe ce bagă în gură. Noaptea nu-i lăsase să doarmă, cu lamentările ei necontenite și neobosite, că țînțarii o țin trează și că a lor era vina că sînt țînțari, întrucît ei erau cei care aleseseră locul acela pentru cort. În Ziua Solstițiului, cît fusese de lungă, cîrtise într-una că nu-i plăcea insula, nu era nimic ca lumea pe ea : locurile unde făceau baie erau cu pietre și nămoloase, pădurea era urîtă și plină de tufișuri prea dese, pămîntul era umed. Bengt voise să se răzbune pe ea, dar nu avusese cum. Dar bărbații se răzbunaseră, pe drumul spre casă, bînd împreună ce mai rămăsese din băutură și aproape sigur i-ar fi luat poliția din Bergsund cînd ajunseseră la țărm, dacă Bengt n-ar fi reușit să pună mîna la timp pe un taxi.

Prin întrebarea aceea Bengt voise numai să-i amintească tatălui de mama, dar nu dorise să răscolească toate amintirile penibile legate de acel eveniment. Sau dorise ? În orice caz, este copleșit de remușcări și ar vrea să uite din nou, totul. Acum însă nu mai poate. Deși nu vrea asta, nu se poate împiedica să nu compare acest nou și liniștit Solstițiu cu cel vechi, uitat. Plin de o rușine arzătoare, își dă seama că se simte mai bine acum. Ca să își înece rușinea mai bea încă puțin, ochii îi devin destul de frumoși. Acești ochi frumoși și-i îndreaptă spre Gun. Dar cînd privești ceva multă vreme, îți vine chef să-l

atingi cu mîna. Se ridică de la masă și atunci observă că Gun are sare pe umeri. Șterge sarea cu degetele, pentru că trebuie ștearsă. Apoi își face curaj și întreabă de ce nu este și cîinele cu ei. Gun răspunde că în călătorii cîinii îți dau numai bătaie de cap. Și pe deasupra nici nu se simt în largul lor pe insule atît de mici.

Bengt este de aceeași părere.

Duminica se scurge în continuare destul de liniștit. Stau întinși pe pături și cearșafuri de pat, lîngă malul golfului. Cînd, după o baie, s-au uscat și s-au încălzit, se scaldă iar, sar în apă, înoată și împroașcă apa, se scufundă și ies apoi la suprafață, sforăind și strănutînd, aproape în același loc, deși li se pare că au înotat mulți metri pe sub apă. Cînd vin valuri, ridicate de bărcile rapide care trec pe lîngă insulă, sar toți trei în ele și rîd atunci cînd unul din ei este răsturnat. Bengt rîde cel mai mult. Pentru că ceea ce urăște este chiar capul lui Gun. De aceea se bucură cînd îl vede maltratat, fie și de un val.

Totuși Berit nu rîde. De fiecare dată cînd ies din apă, uzi și scoțînd strigăte, ea se preface că doarme. Stă culcată, îmbrăcată în rochia ei neagră și are pe genunchi o pătură. Bineînțeles că deschide ochii cînd o stropesc pe față cu apă. Dar nu-i face nici o plăcere. Faptul că ea nu se bucură îl enervează pe Bengt. Căci el știe doar că încă multă vreme trebuie să fie veseli. Așa începe răzbunarea lui, prin a fi veseli. Cînd își beau cafeaua de după-masă, făcută pe un foc deschis, aprins în văioagă, el încearcă să o determine să bea un pahar de lichior. Vrea numai să trezească și în ea veselia. Ei îi este tot teamă. De aceea bea.

După ce a băut, nu se simte mai veselă. Așa că, atunci cînd tatăl împinge barca în apă ca să-i ia să facă înconjurul insulei, ea nu vrea să meargă cu ei. Cînd să pășească în barcă, Gun îi spune, oricum, destul de amical :

— Nu poți s-o lași pe Berit singură, Bengt !

Așa că el rămîne pe mal, lăsîndu-i numai pe Gun cu tatăl, singuri, în barcă. Furios, se aruncă pe nisip, alături de logodnica lui, care doarme. Privește în urma bărcii care, repede, iese alunecînd din golf și dispare pe după capătul insulei. A mai rămas pe apă doar o dîră mai întunecată. Este furios din cauza lui însuși, pentru că s-a lăsat păcălit. Este furios din cauza logodnicii, pentru că l-a păcălit, pentru că l-a împiedicat să-și aducă la îndeplinire răzbunarea, acea parte a răzbunării lui care consta în a nu-i lăsa singuri pe cei doi nici măcar pentru o clipă. Cînd însă logodnica se preface că se deșteaptă, furia lui se îndreaptă cel mai mult spre ea, pentru că ea, prefăcîndu-se mai înainte că doarme, a fost lăsată pe mal. Dimpotrivă, cînd Berit se trezește, se bucură, văzînd că sînt doar ei doi, singuri. De bucuroasă ce este, începe să-i șteargă apa din păr, dar el se scutură, mînios, și începe să sape o groapă în nisip. Îngroapă o urmă de picior, o îngroapă tot mai adînc, o acoperă cu nisip umed.

Între timp Berit privește spre apă, înspre coasta îndepărtată. Pentru că este bucuroasă, marea i se pare frumoasă. Vremea este liniștită și frumoasă, iar pînzele bărcilor atîrnă, lipsite de vînt.

— Azi mării nu îi este frig, spune ea, aproape în șoaptă. Cînd mării îi este frig, se cutremură. Și

se fac valuri. Atunci li se spune copiilor că marea este rea. Dar marea nu este rea. Îi este doar frig.

Bengt bătătorește nisipul peste urma de picior îngropată. Face din acel mormînt o movilă dură, foarte dură. Și el este dur. Și cu duritate spune :

— N-am de gînd să fiu copilul tău.

— Dar ce vrei să-mi fii ? șoptește ea, încă veselă.

— Iubitul tău, zice el ; și este încă dur.

Atunci ea se culcă din nouă și își trage pătura peste față. El privește pătura ca să vadă dacă începe să se cutremure. Dar asta nu se întîmplă. După o vreme se ridică fără zgomot și începe să umble prin insulă. A trecut multă vreme, dar barca încă nu s-a întors. Nu se aude nici un strigăt, nici un clipocit de vîsle, nici un fluierat. Umblă iute, este de-a dreptul neliniștit. Poate că au vîslit departe, în larg. Este periculos să vîslești prea departe, pe mare, cu o barcă atît de mică. Dar cînd ajunge pe malul stîncos dinspre mare, iată, totuși, că barca se află acolo, destul de aproape de mal. Este ancorată și se clatină pe valuri. Ei nu se văd, sînt întinși probabil pe fundul bărcii. Așa, în joacă să-i sperie, el aruncă o piatră, destul de aproape de barcă. Se pare că nu au auzit plescăitul. În orice caz, nu apare nici unul din ei peste marginea bărcii. Atunci el se gîndește să-i sperie mai tare. Se lasă în apă fără zgomot, deși pe partea asta apa este mai rece. După circa treizeci de mișcări de înot silențioase, pătrunde lin în mica umbră a bărcii. Își făcuse planul ca acum să strige ceva, tare și cu veselie, să strige ceva hazliu și trăsnit. Acum, după ce a înotat, este prea epuizat și nu mai poate

decît să gîfîie. Se mulțumește, deci, să apuce marginea bărcii și să zgîlțîie barca mai tare decît ar putea s-o facă valurile. În timp ce zgîlțîie, dinăuntrul bărcii nu se aude nici un sunet. Și pe deasupra barca pare ciudat de ușoară. Astfel că atunci cînd se saltă peste marginea bărcii, aceasta este goală, desigur.

Înoată îndărăt furios. Nu se poate împiedica să simtă asta, dar, deși își dă seama că este absurd, îl încearcă sentimentul că a fost înșelat. Cînd pășește pe mal, gîfîie și îi este sete. I se umpluse gura de apă sărată. Îl arde. Furia i se mai domolește, dar setea ajunge de nesuportat. Ca să ajungă mai repede la apă se hotărăște să se cațăre pe verandă și să se ducă în bucătărie, de-a dreptul la bidonul cu apă. Unul din obloanele casei este închis. Cînd se cațără peste balustrada verandei, constată că podeaua acesteia este umedă de urme ude de pași. Dă să intre în bucătărie, dar ușa este încuiată. Dă în fugă ocol casei și dă să deschidă ușa vestibulului, dar și aceasta este încuiată. Începe atunci s-o zgîlțîie, să dea în ea cu pumnii și cu picioarele, căci ce nu face omul cînd îl arde setea ? Cînd tatăl apare și deschide, pare că s-ar teme. Dă a înțelege că dormea.

— De ce ai încuiat ? țipă Bengt.

— Dar ce vrei ? întreabă tatăl.

— Să beau apă, răspunde fiul.

Trecînd prin camera cu vatră deschisă, vede că draperia din fața separeului de acolo se mișcă, de parcă ar fi cineva îndărătul ei, cineva care gîfîie. Ajunge în bucătărie și bea. După aceea bea iar. Totuși setea nu i se stinge.

Iau prînzul tîrziu. Bengt n-are deloc poftă de mîncare. Nici Berit nu mănîncă mare lucru. Bengt îi dă ceva de băut. Nu are chef s-o înveselească. Tatăl tot umblă cu furculiţa, distrat, prin mîncare, vrea să găsească ceva de spus la care să rîdă cu toţii. Dar masa se termină fără ca el să fi găsit ceva. Gun adună farfuriile şi-i întreabă dacă nu vor să iasă cu barca, să vîslească. Nimeni n-are chef.

Dar după un timp, cînd s-au culcat cu toţii, Bengt iese pe fereastră, încet şi fără zgomot. Împinge barca spre apa adîncă, vîsleşte pînă dă ocol insulei, după aceea se îndreaptă direct spre mare. Ceva mai în larg valurile sînt mai puternice, lovesc marginea bărcii ca nişte bice. Vîntul este mai aspru, unghiile lui îi zgîrie faţa. Vîslitul devine tot mai anevoios. Cu cît este mai anevoios, cu atît se bucură mai mult. Cu cît insula dispare mai jos, în mare, cu atît mai mult se bucură. O să vîslească pînă cînd insula va fi dispărut. Va merge departe, în larg, cît de departe o să poată să-l ducă barca. Va vîsli drept înspre noapte. Pînă cînd, în fine, întunericul cel din urmă o să-l înghită. După un timp valurile capătă creste albe, zvîrlituri de apă strălucitoare ajung în barcă. Este încă lumină plină, dar deasupra uscatului începe să se lase întunericul. În cele din urmă în jurul lui numai apă, nimic altceva decît apă. Cînd trece însă vîslind pe lîngă o insuliţă, aproape neagră, dar acoperită de petele albe ale stolurilor de păsări, observă cît de teribil de încet înaintează. Se aruncă atunci asupra vîslelor cu atîta forţă, încît acestea se îndoaie. Ceea ce îi dă atîta forţă este o viziune, acea viziune care l-a făcut să

iasă, acum, noaptea, în larg. În acea viziune este dimineaţă şi lumină. Gun iese pe trepte, are pe ea costumul de baie cel roşu. Chiar cînd să intre în apă, vede că lipseşte barca. Aleargă înspăimîntată înapoi, spre casă. Unde este Bengt ? îi strigă ea, tare, lui Berit. Pun mîna pe aşternutul lui. Patul este rece şi gol. Se repede în fugă spre tatăl. Knut ! strigă ea, Bengt lipseşte, lipseşte şi barca. Atunci ei o să alerge împrejurul insulei, pe mal, privind spre mare, privind spre ţărm. În cele din urmă o să spere că a vîslit doar spre coastă şi că o să se întoarcă imediat ce o să-i treacă. Chiar atunci Berit descoperă, deodată, barca, barca aceea răsturnată, plutind singură spre ei, neagră ca un sicriu. Atunci o să-şi dea seama în cele din urmă, că el a murit, că s-a răzbunat pe ei pentru tot răul pe care i l-au făcut.

Viziunea este atît de puternică şi atît de realistă, încît el începe, deodată, să plîngă. S-a mai gîndit el să se sinucidă şi pînă acum, chiar de multe ori, dar niciodată pînă acum nu i-a mai adus gîndul acesta atîta bucurie. De fapt este captivat cu atîta putere de vedeniile lui, încît nu-şi dă seama deloc ce face, nici unde se află, nici în ce pericol real se zbate. Ar putea să vîslească aşa pînă în Finlanda, şi abia cînd s-o lovi de malul finlandez ar descoperi că a traversat o mare, vîslind într-o barcă.

Deşi pentru cel care vîsleşte spre Finlanda se găseşte întotdeauna cîte ceva care să-l trezească din vise. Lui Bengt i se întîmplă că, brusc, barca se ciocneşte de o stîncă. Din cauza şocului se răstoarnă şi se întinde cît este de lung. Este cît pe ce să rupă o vîslă, abia poate să evite asta. Cînd

se adună de jos, constată că a dat peste o stîncă submarină, mică și tăioasă. Sub apa neagră, stînca lucește, verzuie și fantomatică. Abia atunci bagă de seamă, cu groază, unde se află. Semiîntunericul fîlfîie ca o ceață neagră și amenințătoare, între mare și cer. Păsări nevăzute țipă. Par îngrozitor de mari, pentru că nu se văd. Iar apa se ridică în jurul lui, în valuri înalte și întunecoase, care amenință în fiecare clipă să răstoarne barca. Este înghețat pînă în măduva oaselor și, plin de o frică de neînțeles în cazul unuia care, totuși, vrea să moară ; desprinde o vîslă și cu ea împinge în stîncă, iar și iar, pînă cînd barca se desprinde. Printr-o încordare teribilă întoarce barca. Valurile sînt înalte. Fiecare val care se apropie pare că vrea să se năpustească în barcă, s-o umple pînă la buză. Ochii lui larg deschiși privesc marea în față. Și apoi începe să vîslească, așa cum vîslești cînd ți-e foarte frică și cînd ești absolut singur : cu vîslituri scurte și sălbatice. Suporții ramelor gem, barca se deplasează încet, înainte, oblic și în salturi. Abia după un timp îndrăznește să se întoarcă. Și iată insula, ridicîndu-se puțin din mare, în colțul stîng al acesteia, oblic față de direcția bărcii, oblic, dar aproape. Viziunea lui este cea care l-a înșelat, făcîndu-l să creadă că se află la o distanță imensă, în larg. Impresia îi fusese apoi hrănită de teama ce-l cuprinsese.

Abia cînd ajunge, gîfîind, în separeul lor, își dă seama că este obosit de moarte. Ud pînă la piele, zdrobit, cu corpul greu ca de plumb, abia izbutește să se cațăre și să se bage în așternut. Pînă într-atît de obosit, încît nu mai are nici măcar puterea să deschidă ușa glisantă care dă

spre cameră și înspre separeul acela cu oblon închis. Sub oboseala lui grea, de moarte, se află totuși un boț fierbinte de bucurie. Se bucură că a fost înspăimîntat. Nu-i mai trebuie, astfel, nici o altă bucurie. Așa că atunci cînd logodnica se strecoară afară din patul ei și se ridică înspre al lui, șoptindu-i :

— Mîine nu mai am nimic, știi ? Abia mai izbutește să murmure un cuvînt neinteligibil, un singur cuvințel. Apoi se cufundă în somn. Berit nu poate să doarmă.

Sînt destul de veseli în după-amiaza Solstițiului. În această după-masă oamenii sînt aproape întotdeauna veseli, chiar aceia care n-ar avea nici un motiv să se bucure. Mănîncă și se scaldă. Chiar Berit se scaldă, ca să-i arate lui Bengt că acum este sănătoasă. De fapt ei nu-i place să se scalde ; înoată prost, în apă i se face frig. Cu toate acestea se bagă în apă. Ies în larg și vîslesc prin valurile înalte și zburdalnice, stîrnite de bărcile care trec pe lîngă ei, zdrăngănind sau alunecînd tăcute, duse de motor sau de vînt. Ajung atît de aproape de uscat, încît pot vedea steagurile fluturînd prin grădini. Toată ziua stau împreună, toți patru, pentru că fiecare din ei știe că altfel ar fi periculos. Sentimentul acesta îl avusese fiecare din ei cu o noapte înainte, fie treaz, fie în vis.

Seara instalează patefonul pe balustrada verandei. Au mai adus acolo vin, pahare și niște flori, pe care femeile le-au cules de pe o insuliță. Este tîrziu, vremea este frumoasă. Atîrnă într-un cui o lampă cu gaz, să lumineze toate aceste lucruri frumoase. Dansează apoi toți, în lumina aceea.

Adică dansează numai trei. Bengt nu dansează. Nu știe să danseze, poate doar fox-trot, puțin. Apoi nu vrea să danseze nici măcar asta, în orice caz nu cu Gun. Ar fi atunci obligat să se atingă de ea și, pe urmă, știe că noaptea lucrul acesta nu este permis. Pe deasupra, pun numai plăci cu hambo și valsuri vechi. Cînd tatăl danseează cu Gun, Bengt nu îi privește. Se mulțumește să bea. Cînd tatăl danseează cu Berit, el se uită la ei, însă continuă să bea. După ce a băut, așa, mult vin, se cam amețește. Gun a băut și ea, dar numai atît cît să se bine dispună. Au băut vin cu toții, deși nici unul nu atît de mult ca el.

Patefonul cîntă întruna. Gun este roșie la față și veselă. Are pe ea costumul cel roșu de baie și pe deasupra o rochie de culoare neagră. Tatăl danseează cel mai des cu ea. Poate atunci să se învîrtească mai iute. Cu Berit trebuie să danseze încet. Altfel precis că o s-o doară capul : poate că deja o doare, căci pare palidă în lumina aceea de la lampă. Pînă la urmă sticlele se golesc. Bengt se ține cu putere de o masă. Berit îi mîngîie brațul. Iar Gun și tatăl, înfierbîntați, stau lîngă balustradă și privesc spre mare. Departe, în larg, trec bărci cu lumini și cu muzică. Deodată, de pe insula cea lungă se înalță o rachetă. Are fire albastre și verzi. În timp ce fragmentele strălucitoare ale rachetei se îndreaptă în jos, ei scot strigăte de încîntare. Așteaptă să mai apară, dar nu se mai trage nici una. Atunci simt că le e cam frig ; vor să se ducă la culcare. Însă Berit, care stă lîngă Bengt, scotocește prin vraful de plăci. Pînă la urmă găsește un fox-trot și îl pune. Vrea să danseze cu Bengt. El știe că este stîngaci la dans, însă cînd danseează totuși, cu Berit, o face numai ca să le arate celorlalți doi că știe să danseze, dar mai înainte n-a vrut s-o facă. Berit danseează și ea prost. De aceea, înainte de a se termina dansul, ei ajung să fie foarte nemulțumiți unul de celălalt. Cînd au terminat, tatăl zice :

— Hai, Bengt ! Acum trebuie să dansezi măcar un dans cu Gun !

Gun pune din nou aceeași placă și se apropie de el, mai mult decît este nevoie.

— Dacă nu, mă supăr, îi spune ea lui Bengt.

Atunci el o ia pe după umeri, o ține departe, de parcă atingerea ei i-ar fi neplăcută. Vrea s-o și pedepsească, și cum s-o pedepsească mai bine decît să danseze cu ea și să-i arate, în timpul dansului, cît de puțin îi place să țină în brațe trupul ei. Totuși, dansul durează un timp interminabil. Nu i s-a mai întîmplat să se atingă de ea atîta timp. În cele din urmă mîinile îi sînt complet ude. Cînd se opresc, în fine, observă că a ținut-o strîns, poate chiar că a durut-o, pentru că după aceea ea își pipăie spinarea, parcă să vadă pe unde o doare. El nu simte nici o remușcare.

După ce se termină dansul el mai observă încă ceva : Berit nu mai este acolo. Cînd intră în casă să se culce, îi aude smiorcăitul slab venind din spatele draperiei. Nu-și bate capul s-o întrebe de ce plînge. N-are nici un chef să discute cu ea, nici măcar s-o atingă. Atît de mult l-a obosit vinul. Tatăl și Gun s-au culcat și ei. Așteaptă să-l audă sforăind, prin ușa întredeschisă. Nu mai aude, totuși, nimic, și continuă să doarmă, pînă cînd un

zgomot neaşteptat îl face să devină brusc treaz. Este o clanţă de uşă, care vine la loc, clanţa de la uşa bucătăriei. Sare fără zgomot pe podea şi îşi pune pe el pantalonii şi cămaşa. La fel de fără zgomot deschide fereastra şi se lasă dincolo, pe piatra din dreptul ei. În vîrful picioarelor, deşi oricum n-ar putea fi auzit, străbate insula de jur împrejur. Barca se află la locul ei. Nu se aude nici o voce. Deci ei trebuie să fie pe undeva, în această tăcere. Este exact momentul dinainte de răsăritul soarelui. Deasupra mării cerul este din ce în ce mai luminat, ca de un foc mocnit. Cînd trece, furişat, peste podeţul de lemn, acesta scîrţîie, nu foarte tare. Se ascunde repede în dosul unor tufişuri. Apoi, pentru o clipă, o foarte scurtă şi periculoasă clipă, îşi pironeşte privirea în jos, în patrulaterul acela cu iarbă şi flori. Acolo, în iarbă şi flori, stă Gun. Trupul ei este acoperit de rochia cea galbenă, de dimineaţă. Numai umerii sînt neacoperiţi. Umerii sînt albi şi goi, iar cînd tatăl, care stă întins alături de ea, îşi pune deodată mîna pe unul din ei, asta nu îl face să devină mai alb. Dar devine mult mai gol. Devine insuportabil de gol.

Cînd se rîntoarce în casă, lasă uşa de la intrare întredeschisă, iar uşa glisantă o deschide şi mai mult. Trage draperia la o parte şi se întinde, greoi, alături de logodnică. Este înfierbîntat şi plin de ură. Ura este cea care îl face să o sărute pînă o trezeşte. Ea însă crede că din dragoste şi, pentru că el n-a mai sărutat-o niciodată pînă acum astfel, se încălzeşte. Se înfierbîntă. După aceea el rămîne încălzit şi epuizat. Aşa este ura, adîncă şi epuizantă. Se scoală şi închide amîndouă uşile.

Trage şi draperia în faţa patului, închide oblonul. Vrea să doarmă, cît s-o putea de mult, în dimineaţa care vine. Este dimineaţa ultimei zile pe care o petrec pe mare, a acelei zile în care el o să se răzbune. În întuneric, logodnica îşi întinde spre el braţele albe.

— M-ai făcut atît de fericită ! şopteşte ea.

Atunci el se apleacă deasupra ei şi îi sărută buzele, cu oarecare indiferenţă. Sînt prea deschise şi, în plus, pe una din ele este o rană. Cînd mai tîrziu, cîndva, tatăl şi Gun se reîntorc, el aude asta numai ca prin vis, un vis scurt şi fără importanţă.

În ziua cu răzbunarea toţi dorm pînă tîrziu. În acea zi, cea care este deosebit de veselă este Berit. Cînd se scaldă, ea este cea care rîde cel mai tare, ea se aruncă în valuri cel mai vitejeşte. Trupul ei este subţire şi alb. Gun aproape că s-a bronzat. Berit are un costum de baie negru. Nu prea este modern. În apă se comportă aproape ca mama. Acest lucru îl irită pe Bengt. Se pare că şi pe tatăl. Cînd, la micul dejun, ea cere din proprie iniţiativă să i se toarne puţină băutură, ei tresar de parcă ar fi auzit o înjurătură deosebit de grosolană. Ea nu se supără cînd Bengt îi ia paharul. A cerut alcool numai pentru că vrea să fie iubită, nu pentru că ar fi vrut, într-adevăr, să bea. Nu se supără. Pur şi simplu nu înţelege. Peste zi se vor mai întîmpla încă multe altele, pe care ea nu le va înţelege.

După-amiază e foarte cald. Sînt obosiţi şi moleşiţi, zac pe mal şi moţăie pînă seara. Bărbaţii stau pe margini. Gun poartă ochelari de soare cu rame roşii şi lentile de culoare închisă. De aceea este

greu să-ţi dai seama dacă ţine ochii închişi sau nu. Cu toate acestea Bengt se hotărăşte, totuşi, să rişte, se ridică încet, într-un cot, şi o priveşte, de sus pînă jos de tot. După asta se lasă din nou să cadă în nisipul arzător, el însuşi arzînd de ură, şi i se face atît de cald încît trebuie să plece să caute umbră. Singur, pleacă de pe nisip şi se întinde în iarba răcoroasă a patrulaterului. De cum se întinde, îşi dă seama că locul este foarte prost, dacă vrea să găsească într-adevăr răcoare. Pentru că acolo se înfierbîntă şi mai mult. Dar în loc să plece se aruncă pe burtă, rupe iarba, o muşcă de parcă ar fi un animal, o apasă cu tot corpul şi o frămîntă. Berit, care stă o vreme şi îl urmăreşte, nu înţelege chiar nimic. Doar fuge de acolo, plină de teamă.

Rămîne, epuizat, în adîncitura aceea, pînă cînd este strigat. Ca de obicei, seara mănîncă în verandă. Vremea este foarte călduroasă şi fără vînt, apa de băut este pe sfîrşite. În apropierea coastei, bărcile celor care au petrecut se scurg spre oraş, într-un lanţ neîntrerupt. Sînt destul de tăcuţi : Berit pentru că nu prea înţelege bine ce se petrece, tatăl pentru că îi este foarte foame şi pentru că nu mai este băutură ; Gun pentru că, deodată, se teme de Bengt. El chiar o priveşte în aşa fel încît ei să i se facă teamă, neapărat. Nici Bengt nu zice nimic, deşi îşi dă seama că ar trebui s-o facă. De cum deschide gura să spună ceea ce ar trebui să spună, inima i se face mică, mică, şi mereu îi ies din gură alte cuvinte : „poţi să-mi mai dai puţină bere ?", sau „mai dă-mi un hering !"

Din contră, de uitat se poate uita la ea, fără nici o greutate. Bagă de seamă că o poate face să se teamă numai privind-o, şi asta îl face de-a dreptul bucuros. Totuşi, stînd seara întins lîngă logodnică, se simte dezamăgit de el însuşi. Această dezamăgire îl face să stea lîngă ea ţeapăn şi rece. Ea încearcă, totuşi, să-l facă s-o mîngîie. El e dezamăgit pentru că nu s-a răzbunat aşa cum ar fi trebuit. După masă împachetaseră şi atunci interveniseră tot felul de lucruri. După ce făcuseră bagajele, se culcaseră cu toţii, toţi cu excepţia lui Gun, care nu era complet gata. Prin uşa glisantă Bengt aude că tatăl doarme. Gun încă nu s-a culcat. Are de lucru cu valizele în bucătărie. Atunci el, într-un mod supranatural, capătă certitudinea că acea clipă a venit. Totul este complet limpede, fiecare cuvînt pe care trebuie să-l spună se află acolo, pe limbă, pregătit şi aranjat, iar el se ridică din pat. Simte în acelaşi timp o sete mistuitoare. De aceea, cînd logodnica, neliniştită, îl întreabă unde se duce, el răspunde :

— În bucătărie, să beau apă. Mi-e al naibii de sete.

Dar probabil că este ceva care o sperie, ceva în felul în care se mişcă, sau poate ceva întipărit pe faţa lui, pentru că întinde mîinile şi încearcă să-l reţină. El se scutură cu nerăbdare. Cînd pătrunde în cameră, el închide uşa glisantă, se opreşte, cu inima zvîcnind şi cu tălpile arzînd, şi priveşte direct în bucătărie. Nu-l sperie ceea ce este conştient că va face. Îl încălzeşte un sentiment de eliberare, conştiinţa faptului că ceea ce va face trebuie să fie făcut, dacă nu vrea să se înăbuşe, şi certitudinea că după aceea va fi mult

mai bine. I se pare atunci că vede pe pardoseală nişte urme, nişte urme ude de paşi. Asta îl face puţin să se teamă.

Se mai sperie încă puţin, cînd, apropiindu-se fără zgomot, descoperă că Gun ţine pe mînă rochia mamei, pe care se pregăteşte s-o pună în valiză. În acelaşi timp îi vine, brusc, un gînd: s-o prevină că intră acolo. Dar cînd vrea să o strige pe nume, gura îi este secată de tot, oricum, secată de cuvinte. Dar şi ea probabil că l-a auzit venind, pentru că aruncă rochia pe un fund de valiză şi se răsuceşte spre el, foarte repede. Îl priveşte, şi ochii ei sînt oarecum temători, limpezi şi temători.

— Cîţi ani ai, Bengt? şopteşte ea fără să-şi dea seama prea bine de ce l-a întrebat asta.

— Doar douăzeci, îi răspunde el, înăbuşit.

Apoi îşi dă seama că a spus „doar". Atunci se apropie de ea cît se poate de mult, o înconjoară cu braţele lui fierbinţi şi o sărută.

Se separă apoi, se despart unul de celălalt, fără un cuvînt. Gun iese pe verandă şi rămîne nemişcată, destul de mult timp, în picioare, lîngă balustradă. Bengt aleargă la mare. Acolo se dezbracă pe o stîncă şi se bagă în apă, lin. Se scufundă tot mai jos. Ceea ce îl face să fie atît de greu este fericirea din el. Cînd iese din nou la suprafaţă, se caţără pe mal, îşi ia hainele pe mînă şi aleargă, ud şi gol, în casă. Închide uşa glisantă şi trage şi draperia în faţa separeului. Berit se strecoară afară din patul ei. Îi şterge apa de pe corp cu mîinile ei fierbinţi. Observă că el este foarte bucuros.

— De ce eşti atît de bucuros? şoptește ea; şi ea este bucuroasă.

Atunci Bengt îi răspunde, zîmbindu-i, şi făcînd să se lumineze şi ochii ei de bucuria lui:

— Pentru că este atît de bine să te scalzi seara.

El însă ştie mai bine de ce este atît de bucuros.

Nu pentru că şi-a îndeplinit un jurămînt de răzbunare.

Ci pentru că s-a eliberat de o veche gelozie.

SCRISOARE CĂTRE O FATĂ

Vara

Scumpă Berit,

Îţi mulţumesc pentru minunata ta scrisoare. Am fost încîntat să aflu că ai ajuns cu bine şi că tatăl şi mama ta o duc bine. Sînt, de asemenea, încîntat să aflu că sînt binevenit la Härjedal. Dar, după cum ştii, situaţia este de aşa natură încît, din păcate, acum sînt lipsit de orice posibilitate de a călători. Pe de o parte, trebuie să folosesc vara pentru învăţat. Desigur, am luat în bune condiţiuni examenul preliminar din aprilie, dar este bine să nu fii prea încrezător în ceea ce priveşte viitorul. Chiar tu ai spus-o, de altfel. Pe de altă parte, toată problema este, cît se poate de limpede, o chestiune de bani. După cum ştii, nu am nici un fel de venit propriu şi tata dă tot atît de puţine

semne ca întotdeauna că ar fi dispus să înțeleagă că omului îi trebuie bani, chiar dacă nu se poate dedica unei munci remunerate. Mai deunăzi am fost pur și simplu obligat să-mi vînd cîteva cărți la un anticariat, ca să capăt bani pentru lucruri de strictă necesitate. A fost oarecum o provocare, pentru că acele cărți stăteau de multă vreme în bibliotecă și cărțile care se află acolo el le consideră ca pe proprietatea lui personală, cu toate că o bună parte din ele sînt de fapt ale mele. Numai că le am de atîta timp, încît el a uitat că nu-i aparțin. Dar nu trebuie să te neliniștești că i-aș putea da vreun motiv oarecare să-mi facă o scenă. De obicei nu observă lucrurile de care nu îi vorbești în mod direct. Și la ce bun să neliniștești oamenii cu probleme cu care nu își bat capul, pentru că nu le observă ?

Din scrisoare deduc că ești puțin neliniștită, gîndindu-te cum mă descurc singur, acum, cînd tu nu ești în oraș ca să te poți ocupa de mine. Draga mea, bineînțeles că este foarte trist fără tine, mai trist decît îți poți imagina ! După lucrul acela minunat, care mi s-a întîmplat de Solstițiu, știi doar că tu însemni totul pentru mine. Dar atunci cînd ai pe cineva care să însemne totul pentru tine, nu mai ești singur, lucru pe care, sînt sigur, îl simți și tu. Mă descurc, de fapt, destul de bine. Ca să pot să învăț mai bine se întîmplă să iau o bicicletă și să ies să fac o baie. Apoi stau întins pe mal și învăț, căci oricine s-a dedicat învățăturii știe foarte bine că cel mai mare randament al activității spirituale se dobîndește exact atunci cînd poți, în același timp, să desfășori și o activitate pur fizică. Acesta

este, după cum știi, un adevăr evident pentru oricare lucrător din domeniul intelectual, adevăr pe care propria ta experiență în cadrul Universității Populare a putut să-l confirme. Pentru tata, din contră, lucrurile nu sînt atît de limpezi. A făcut într-o seară o adevărată scenă, cînd a descoperit că în ziua respectivă ieșisem și făcusem baie. A întrebat dacă ăsta este felul în care îmi văd de studii. Bineînțeles că nu i-am răspuns nimic, dar în ultimul timp îl las să creadă că stau acasă toată ziua. Îți dai seama, bineînțeles, că nu este deosebit de plăcut să minți, ca fapt în sine, dar uneori ești obligat s-o faci, din păcate, în ciuda faptului că tu însuți nu ai vrea să faci asta. Dar întreaga chestie este destul de nevinovată. Cînd stai să te gîndești, nu are absolut nici o importanță că el crede că eu nu ies ziua din casă. De aceea nu îmi fac nici un fel de procese de conștiință.

Ceea ce susții tu, în scrisoare, că eu aș fi amenințat că mă sinucid, este probabil rezultatul unei neînțelegeri din partea ta. Se prea poate ca, din cînd în cînd, să fiu destul de deprimat, o urmare foarte firească a morții mamei și a răului pe care mi l-a făcut tata, după aceea. Dar ceea ce am spus în ultima seară pe insulă, că viața nu este decît o sinucidere amînată, sau cum voi fi spus, nu vreau s-o iei atît de în serios, așa cum, evident, ai luat-o. Nu a fost cîtuși de puțin în intenția mea să te sperii. După cîte îmi aduc aminte, intenția fusese numai să te fac să înțelegi cît de deprimante au fost pentru mine zilele acelea pe insulă, în ciuda aparențelor, și că absolut tot

timpul a trebuit să-mi păstrez o figură veselă şi netulburată de permanenta lipsă de tact a tatii.

Mai scrii cît de mult ai vrea să te întorci imediat. Draga mea, să nu cumva să-ţi întrerupi concediul pentru mine! Într-adevăr, nu e prea grozav să stai în oraş, dar, după cum desigur înţelegi, nu mai pot să iau bani de la tine ca să pot şi eu să călătoresc, cu atît mai puţin acum, după ce ai vorbit şi cu părinţii tăi despre această chestiune. Ar fi prea înjositor. Aşa că am să rămîn aici, în căldură. Dar cu gîndul sînt tot timpul lîngă tine. Mă întrebi dacă mă duc adesea la cinema. Nu, nu mă duc. Cele mai multe sînt închise, în special cele la care se pot vedea şi unele filme ca lumea. Afară de asta, după cum ştii foarte bine, nu mă prea omor după filme.

Nu trebuie să fii neliniştită din cauza mea. Nu există nici un motiv să te nelinişteşti în ceea ce mă priveşte, pe cît pot eu să-mi dau seama. Am depăşit durerea aceea, atît de adîncă, de după moartea mamei, dar nu şi sentimentul de lipsă şi jalea; însă aceste sentimente, prin însăşi natura lor, nu sînt generatoare de conflict. Relaţiile mele cu tata, bineînţeles, nu au suferit cine ştie ce schimbări în bine, cel puţin în ceea ce priveşte legăturile sufleteşti. Pe de altă parte caut, pe cît îmi stă în puteri, să evit a-l judeca cu asprime exagerată. Ceea ce a făcut este, din multe puncte de vedere, de nescuzat; dar omul trebuie să dea dovadă de o anumită generozitate şi cred că acum, cu aceste şase luni de tăcere, l-am pedepsit destul. De aceea caut ca în aparenţă să mă comport faţă de el cu oarecare prietenie, nu fără unele rezerve evidente, fireşte.

Ei, dar acum chiar că am vorbit prea mult doar despre mine şi despre ale mele. M-ar bucura grozav să pot primi iar veşti de la tine, cît de repede. Mă simt foarte singur fără tine, după cum cred că îţi dai bine seama.

Cele mai drăgăstoase urări de bine îţi trimite

al tău

Bengt.

P.S. Mi-am adus aminte chiar acum că m-ai întrebat ce mai face Gun. De fapt nu ştiu. Ar trebui să-ţi dai seama, singură, că îmi este cam totuna. În ceea ce mă priveşte, n-am mai văzut-o de la Solstiţiu. Nici tata nu mai vorbeşte despre ea şi eu n-am nimic contra acestui lucru. Înainte nu-mi plăcea că vorbea întruna şi numai despre ei. De aceea e foarte bine că nu mai zice nimic.

O ÎNTÎLNIRE PE ÎNSERATE

— Bună ziua, Bengt, zice ea cînd el îi deschide.

El nu spune nici un cuvînt. Trec treizeci de secunde, poate mai multe. Gun stă, în picioare, complet nemişcată, îmbrăcată cu rochia ei cea roşie, pe podeaua rece şi cenuşie a holului. Bengt nu o priveşte, privirea lui trece pe lîngă ea, în sus, spre treptele care urcă, lent, spre cotitură, goale şi tăcute. Iar cînd o priveşte, în cele din urmă, bagă de seamă că şi ea se uită în altă parte. Privirea ei trece pe lîngă el, spre vestibulul întunecat, ca şi cum s-ar uita dacă nu-i cineva acolo. Se întoarce şi el şi priveşte spre vestibul. El poate vedea dincolo de ea, poate vedea chiar

pînă unde se termină coridorul, acolo unde se află o mașină de cusut nenorocită, acoperită cu o cuvertură prăfuită.

— Tata nu este acasă, spune el cu voce scăzută.

Abia atunci se uită unul la celălalt, nesiguri, neștiind ce să mai spună, temîndu-se de ceea ce s-ar putea să fie spus.

— Aha, șoptește Gun, dar ar trebui să fie acasă seara, nu ?

Apoi își întoarce de la el nu numai privirea, ci tot capul, și se uită în sus, spre aceleași trepte spre care tocmai a privit și el. Prin fereastra din casa scării se vede un zid cenușiu și drept, peretele unei case recent construite. Ea își lasă privirea să se odihnească pe acest zid, ca un zugrav de fațade cocoțat pe scîndură. Bengt trage ușa spre el. A vrut s-o închidă, încet, dar l-a împiedicat mîna ei. Mîna ei se reazemă pe clanța ușii. De aceea el lasă ușa așa cum este.

— Tata este la o aniversare de cincizeci de ani, spune el. Se întoarce acasă cam tîrziu. Foarte tîrziu.

Gun își dă atunci seama că el a zis „foarte tîrziu". Sau, mai exact : cum a spus el asta. Bengt își dă și el seama, brusc. Fîstîcit, ar vrea să retragă ce a spus, pentru că ceea ce a spus pe ea nu o interesează, desigur. Dar în loc să facă asta, el deschide ușa puțin mai larg. Atunci ea dă drumul clanței. Se aude din nou, de jos, zgomotul ușii de la intrare. Cineva urcă scările, fluierînd, urcă repede. El își dă seama că ea nu mai poate rămîne acolo unde stă, în nici un caz acum, cînd vine cineva.

— Intră, te rog, un minut, spune el, am pus de cafea.

Dar nu este adevărat. Ea își dă seama de asta, cînd intră în bucătărie. Își dă seama și Bengt. El se așază pe canapea și își pironește privirea asupra propriilor mîini. Numai cînd Gun aprinde gazul, își ridică privirea. Ea stă cu spatele întors spre el, un spate îngust și drept, într-o rochie roșie. Este o rochie pe care el o recunoaște însă i se pare că vede acel spate pentru prima dată. Ea deschide cutiile din raft. Abia în ultima găsește cafeaua. Are o ocupație pentru multă vreme, să spele lingurițele, să șteargă ceștile, să taie pîine. Șterge mai multe cești decît au nevoie și taie mai multă pîine decît o să poată mînca ei doi. Lui îi place că treaba asta durează atît de mult, se teme însă că, deodată, o să se facă liniște în bucătărie, pentru că atunci n-o să știe ce să spună. Cînd ea îi pune cafeaua în față, lui i se face rușine. Își dă seama că se află în bucătăria mamei și că o străină umblă prin ea, de parcă ar fi a ei. Dacă mă ia mama la rost, ce am să-i spun ? Dar pe urmă, cînd stau la masă, față în față, vorbesc despre alte lucruri.

Vorbesc despre Berit. Bengt a abordat subiectul. Tocmai i-a scris o scrisoare, o scrisoare pe care încă n-a expediat-o.

— I-am transmis salutări din partea ta, îi spune el, privind-o, într-un P.S. aparte.

Își dă seama, apoi, ce tîmpenie a făcut. N-are chiar nici o importanță dacă i-a transmis salutări într-un postscriptum sau chiar în scrisoare.

— Găsesc că Berit este o scumpă, zice Gun.

— Tata o găsește urîtă, zice Bengt atunci.

Se grăbește apoi să adauge :

— Mie nu mi se pare.

— Nici mie, spune apoi Gun ; mie îmi pare foarte drăgălașă.

Deci, iată, ei amîndoi o găsesc drăguță. Stau așa o vreme și se gîndesc ce s-ar mai putea spune despre Berit, în afara faptului că este drăguță. Bengt își dă seama, în acel moment, că nu se mai poate găsi nimic de spus. De aceea găsește altceva. Vorbește despre Härjedal și despre părinții ei de acolo. Atunci Gun spune că a fost și ea la Härjedal.

— E așa de frumos acolo, spune ea după ce și-a terminat cafeaua, în special serile. Mergeam desculță, prin pădure, și în tot locul vaci cu talăngi la gît.

— E plăcut să umbli în picioarele goale, spune atunci Bengt. Este aproape cel mai plăcut lucru.

Și-a terminat și el cafeaua. Își dă seama că trebuie să mai bea. Se ridică și aduce ibricul. Cînd se întoarce de la aragaz, observă că bareta de la unul din pantofii ei cei negri s-a desfăcut. Își aduce aminte că au vorbit despre cum este cînd mergi desculț. În ceea ce îl privește, el nu este în picioarele goale, are papuci în picioare, papuci maro, din piele, primiți cadou de la mama, de Crăciun. Atunci, de Crăciun, nu-i plăcuseră, nici lui, nici tatălui. Pentru casnice și pensionari, zisese tatăl, așa că abia după ce murise mama îi luase Bengt la purtare. Nu se gîndise că o să-i vadă Gun, dar așa s-a întîmplat, oricum.

— Ce papuci frumoși ai, Bengt, îi spune ea, în timp ce el toarnă cafea.

Mîna cu ibricul tremură, atunci, astfel încît vreo cinci picături cad pe farfurioța ei.

— I-am primit de Crăciun, spune el, de la mama.

Pe urmă ea nu mai spune nimic, aproape nimic, cît timp bea ceașca de cafea. Nici Bengt nu zice nimic. Privește în cafea, a cărei suprafață este acoperită, în parte, de crema acrită. După ce ceașca s-a golit, privește în fundul ei. Se gîndește tot timpul la mama. I-a trecut prin cap un gînd ridicol. I-a trecut prin cap că Gun poartă pantofii mamei. Dar nu este chiar sigur și de fapt nici nu vrea să fie sigur. De aceea stă și se gîndește la ziua aceea cînd tatăl venise acasă cu pantofii cei negri. Trebuie să fi fost într-o sîmbătă, pentru că venise destul de devreme și era destul de beat. Purta sub braț o cutie. Cînd să intre în bucătărie se împiedicase de prag și cutia îi căzuse. Mama o culesese de pe jos și o așezase pe masă, dîndu-și foarte bine seama că este un lucru cumpărat pentru ea ; însă nu se obosise s-o deschidă pentru că era foarte supărată. Atunci tatăl smulsese chiar el sfoara și sfîșiase ambalajul de hîrtie. Scosese pantofii și-i dusese sub lampă. Crezi că am șaptesprezece ani ? își amintește el că ar fi zis mama. Nu strigase chiar, dar așa spusese. În acel moment nu mai fusese supărată. Sunase de parcă ar fi fost supărată că nu mai are șaptesprezece ani. Dar după ce și-a amintit totul, nu-i mai rămîne nici o amînare. Încet, împinge ceașca spre mijlocul mesei, în timp ce se apleacă peste marginea mesei și privește pantofii lui Gun. Și nu se poate opri să nu facă asta. Nimeni n-ar putea să împiedice asta. Își dă prea

bine seama de acest lucru. Totuşi nu zice nimic despre asta.

— S-a desfăcut bareta, asta este tot ce zice.

Ca s-o încheie la loc, el se lasă pe genunchi, lîngă ea, foarte lin şi foarte repede.

— Bengt, trebuie să plec, spune ea atunci. Dar ea își dă seama foarte bine că este deja prea tîrziu.

— Stai să-ţi prind bareta, şopteşte el, destul de neajutorat, şi îşi rotunjeşte palmele în jurul gleznei ei.

Dar bareta n-o prinde la loc. În schimb îi scoate pantoful şi îl aşază lîngă piciorul mesei. Ea nu este surprinsă de gestul lui. De aceea nu spune nimic, deşi ştie că ar trebui să spună ceva. Tot ce face este să îşi dea şi celălalt picior în mîinile lui. Apoi el desface şi bareta de la celălalt pantof pe care, cu grijă, de parcă ar fi de sticlă, îl aşază lîngă celălalt. După aceea se uită în sus, spre ea, nu cu teamă, ci doar tremurînd, aşa, ca un om care a păşit la capătul unei trambuline şi ştie că acum va trebui să sară. Atunci ea se apleacă în jos, îndoindu-se din mijloc, şi îl priveşte aşa cum priveşti într-o fîntînă, neliniştit, însă într-un fel fascinat ; nu te poţi abţine să nu te uiţi. Însă nu ochii lui sînt fundul fîntînii. Ci buzele lui. Ele se întredeschid, încet, de parcă cineva ar fi lăsat să cadă o piatră în puţul acela.

După ce se sărută, el începe să bîjbîie după mîinile ei, de parcă nu ar putea vedea. Şi chiar nu vede nimic, nimic altceva decît părul ei auriu şi, în el, pieptănul acela alb. Cînd îi găseşte mîinile, aşezate cîte una pe fiecare din coapse, le apucă şi o trage spre el. Ea alunecă în jos, pe podea, fără zgomot. Apoi stau acolo, aşezaţi pe jos, între masă şi scaun, o bună bucată de vreme, ca doi copii în nisip. Deşi îşi dau seama că scena e ridicolă, ei sînt serioşi şi nu îndrăznesc să spună nimic. În bucătărie domneşte tăcerea. Prin fereastra închisă seara îşi trimite numai umbrele. Nu aud nimic altceva decît unul pe celălalt, deşi nici unul nu pronunţă nici un cuvînt. Se ţin de mînă, sînt tăcuţi şi plini de teamă. Fiecare din ei caută ajutorul celuilalt contra lui însuşi. Ştiu că dacă se separă sînt pierduţi şi că dacă mai stau mult ţinîndu-se astfel, unul pe celălalt, tot pierduţi vor fi.

— Ţi-am visat piciorul, şopteşte Bengt.

Şi chiar aşa fusese. Atunci cînd ea îşi arcuieşte piciorul, acoperit de ciorap, el vede că este acel picior pe care, în vis, l-a ţinut deja în mînă. El îşi eliberează mîinile, deşi ea caută să i le reţină, apucă laba piciorului lui Gun şi o ridică puţin de la podea. Este cald şi uscat, ca o piatră care a stat mult la soare. După ce îi lasă din nou piciorul pe duşumea, îi spune :

— Ai pantofi frumoşi.

Ştie că nu ar fi trebuit să spună asta. Numai că nu s-a putut abţine. Nici ea nu se poate opri să nu-i răspundă :

— I-am primit de la Knut, zice ea, abia auzindu-i-se cuvintele.

Îşi dau seama amîndoi, în acel moment, că ea a spus Knut. Ar fi putut spune „tatăl tău". Acum el se bucură că ea nu a zis aşa. Pentru că Knut nu este tata. Knut este un om străin. Şi străinul acela i-a dat lui Gun o pereche de pantofi. Asta

nu îi produce aproape nici o impresie. Dar din felul în care a pronunţat cuvintele, el îşi dă seama că ei nu i se spusese ai cui fuseseră pantofii. Asta îl bucură. O face pură. Şi aşa trebuie să fie cel pe care îl iubeşti : curat. Altfel n-ar putea s-o iubească.

Dar a iubi pe cineva înseamnă şi a căuta să-l faci să fie pur. De aceea el împinge pantofii în întunericul de sub masă, în timp ce o întreabă, cu obrajii arzînd :

— Şi rochia ta este foarte frumoasă.

Este într-adevăr o întrebare, deşi, poate, nu se bagă de seamă. Oricum, ea nu răspunde nimic. Atunci el îi înconjoară umerii cu braţul, blînd, şi ţesătura îi dă o senzaţie de nuditate. Dar ţesătura pare nudă numai pînă cînd el află ce vrea să ştie. Pentru a căpăta răspunsul pe care îl aşteaptă, el o priveşte drept în ochi, plin de teamă, şi de speranţă în acelaşi timp, şi se pare că în ei citeşte ceea ce ar vrea : ea n-a ştiut niciodată pentru cine fusese cumpărată rochia. Atunci el începe să descheie rochia cea roşie, apucă nasturii aceia mici, unul după altul, şi îi strecoară prin butoniere. Gun stă şi se uită, tăcută, vede mîna aceea care merge tot mai jos, şi mai vede cît de liniştită este acea mînă, şi cît de frumoasă.

Ea ştie că n-ar trebui să facă asta. Ştie că mai este încă timp să se ridice. Este destul de lucidă şi ştie destul de bine cum ar fi dacă s-ar ridica acum. Deodată ar auzi din nou, amîndoi, zgomotele venind de pe stradă şi pe cele din restul casei. Ar mai rămîne apoi, o vreme, ruşinaţi, unul în faţa celuilalt. Apoi el s-ar apleca după pantofii ei şi, în timp ce el i-ar pune pantofii în picioare, ea şi-ar încheia rochia la loc. Atît de simplu ar putea fi totul. Totuşi, ea nu se ridică.

Nu o face, şi asta pentru că este paralizată. Nu de frică este paralizată, şi nici de dorinţă. Ceea ce o ţine legată, şi ceea ce îl ţine şi pe el, este frumuseţea acelei clipe. Într-adevăr, nimic nu este mai frumos decît primele minute de intimitate cu cineva, care va putea face dragoste cu tine şi cu care tu însuţi vei putea să faci dragoste. Nimic nu este mai plin de tăcere ca acele minute, mai saturat de dulce aşteptare. Oamenii iubesc de dragul acestor puţine minute, nu de dragul celor multe care vor urma. Niciodată nu li se va mai întîmpla ceva atît de frumos, asta o ştiu ei bine. Poate că vor fi mai mulţumiţi şi, de asemenea, mai înfierbîntaţi, şi nemăsurat de încîntaţi de propriul lor trup şi de al celuilalt. Dar niciodată nu va mai fi atît de frumos.

Asta e motivul pentru care, ea nu se ridică. Din acest motiv el continuă să descheie, încet, nasturii rochiei celei roşii, căutînd să facă să dureze asta cît se poate de mult. Iar cînd s-au terminat nasturii de descheiat, ea îşi trage peste cap rochia, foarte încet. Cu grijă, îşi scoate pieptenul cel alb din păr şi îl aşază lîngă ei doi, fără să facă nici un zgomot.

Dar în clipa aceea, de dinainte, se privesc în ochi, unul pe celălalt. Ochii ei sînt limpezi şi liniştiţi, liniştea lor i se transmite şi lui, hipnotic. Această linişte a ei este ceea ce iubeşte el. Omul cu care faci dragoste trebuie să fie liniştit, nimic nu e mai urît în aceste momente ca agitaţia. Niciodată cineva cu care el a făcut dragoste nu a fost atît

de liniştit. Şi, cînd se întîlnesc, întîlnirea lor se petrece într-o mare clipă de linişte şi tăcere. Nu se simt deloc neliniştiţi din cauza lucrului nemaivăzut care se întîmplă. Tot ceea ce simt este că o linişte se alătură altei linişti, ca un val mare şi liniştit, care se aşterne peste o stîncă liniştită şi caldă. Nici măcar nu gîfîie. Respiră adînc, dar fără încordare. Trupurile le sînt fierbinţi, dar fără să transpire, buzele nu le sînt însîngerate, sînt doar puţin umezite şi, atunci cînd se privesc în ochi, aceştia nu strălucesc poleiţi de isteria dorinţei, ci înduioşaţi şi miraţi.

După aceea el îi pune în păr pieptenul cel alb, ca pe o floare. Merg în camera lui şi stau acolo, întinşi, multă vreme, tăcuţi, unul lîngă altul. El nici nu o ţine în braţe, ştie că nu este nevoie. Ea nu este ca o alta pe care trebuie mereu să o ţii în braţe, care temîndu-se să nu fie brusc uitată, se cramponează de tine, convulsiv, şi te obligă să te gîndeşti, să te gîndeşti tot timpul cît durează : acum mă culc cu ea ; acum să o mîngîi ; acum să mut mîinile mai sus.

Nici după aceea nu îi surprinde ceea ce s-a întîmplat. Vorbesc liniştiţi, unul cu altul, stau pe spate şi lasă cuvintele să urce spre tavan, ca şi cum ar vorbi fiecare cu el însuşi. Pentru că sînt atît de liniştiţi, pot să-şi povestească totul, unul altuia, fără ca asta să sune ca o mărturisire. Nu-i surprinde nici ceea ce află unul despre celălalt. Fără nici un ascunziş, ea îi spune cît de mult l-a dorit şi s-a gîndit la el în fiecare seară, din acea seară în care Knut a invitat-o la ei acasă să ia ceaiul. Fără nici un ascunziş, ea îi declară că

a dorit tot timpul să se întîmple asta, dacă şi el ar fi vrut. Îi spune, de asemenea, că astă seară Knut nu o să fie acasă.

El îi povesteşte, la fel de deschis, despre plimbările lui singuratice, întotdeauna înspre ea, despre nopţile lui reci şi fără somn, petrecute lîngă cinematograf, despre visele lui, despre felul în care, atunci cînd o săruta pe Berit, îşi închidea întotdeauna ochii ca să-şi poată închipui că cea pe care o săruta este Gun.

Totul este lămurit şi nu există nici o jenă. Cînd, după încă un timp, stau la masa lui Bengt şi răsfoiesc prin cărţi, după obiceiul îndrăgostiţilor, Gun dă peste scrisoarea către Berit. El a lipit plicul, iar ea nu insistă ca el să-l deschidă, după cum nici el nu-i reproşează seara aceea cînd ea se încuiase în cameră, cu tatăl. În legătură cu scrisoarea, ea zice doar că el trebuie s-o trimită şi să mai trimită şi altele, chiar des. Nu sînt cinici atunci cînd îşi mai spun, încă o dată, unul altuia, că Berit este scumpă şi că ei doi nu trebuie să-i facă rău. Sînt numai prevenitori, pentru că bunătatea cu care se învăluie unul pe celălalt îi face să fie buni şi cu ceilalţi. În legătură cu Knut, spun că totul va fi ca de obicei. Gun va continua să se vadă cu el, va continua să-l lase să facă dragoste cu ea, pentru că este singura cale în cazul în care ei doi vor continua să se iubească. Vorbesc liniştit şi fără amărăciune, despre Berit şi Knut, doi bieţi străini, cărora nu este permis să le faci vreun rău.

Puţin mai tîrziu lampa este stinsă şi zgomotele oraşului ajung pînă la ei, ca vuietul unui imens ghioc, iar ei continuă, pe întuneric, să şoptească

despre ce va fi. O să se întîlnească rar şi pe ascuns, dar cîndva se vor întîlni pentru multă vreme. În acel viitor nu se află nimic amenințător, nimic de nesuportat, căci prin liniştea lor ei au dezarmat toate pericolele.

Toate, poate, afară de unul, şi chiar ea este vinovată că îşi dau seama de el. Căci, deodată, ea îşi pune mîna peste ochii lui, ca şi cum acolo, în întuneric, s-ar afla ceva ce el nu trebuie să vadă şi apoi şopteşte deasupra feței lui :

— Mi-este atît de teamă !

— De ce ? întreabă el.

— Că sînt prea bătrînă pentru tine.

În acel moment mîna ei se face rece, doar pentru o clipă. Apoi el întinde pătura peste ei. Întinde peste ei, tot aşa, gîndurile lui din singurătatea acelei primăveri. O înlănțuie cu brațele pe după umeri, ca pentru a se apăra amîndoi de ceva rău, şi şopteşte :

— Te fac tînără, la fel de tînără ca mine. Uite, acum eşti la fel de tînără ca mine. Simți ?

Atunci ea simte asta şi îşi retrage mîna. Mult timp ea este la fel de tînără ca el şi nu este în asta nimic ridicol. Numai ceva frumos.

Însă atunci cînd se face foarte tîrziu, nu mai ajută nici un fel de vrăji. Nu dorm, dar nici nu sînt complet treji. Liniştiți şi destinşi, cu toate dorințele din ei adormite, bucuroşi, aşa cum sînt oamenii cînd nu-i mai preocupă nimic, se odihnesc fiecare în brațele celuilalt, el pe brațul ei drept, ea pe brațul lui stîng. Brusc, în acel moment se aude o portieră trîntită, jos, în stradă. Zgomotul nu ajunge imediat la conştiința lor, pentru că orice urmă de luciditate i-a părăsit, dar acum neliniştea

îi loveşte cu atît mai brusc şi îi separă cu brutalitate. Şi, cînd el întredeschide jaluzelele, vraja nu mai are putere.

Căci cel care se reazemă, foarte beat, de un taxi, şi scotoceşte în buzunar, după mărunțiş, cu o mînă obosită, nu este un străin care se numeşte Knut. Este tatăl lui Bengt şi de aceea lui Bengt i se face frig, acolo, la fereastră, nu pentru că este gol, ci pentru că deodată descoperă adevărul. Pentru o clipă descoperirea este atît de înfricoşătoare, încît el doreşte ca ceva groaznic să i se întîmple omului aceluia de jos. Să cadă, cît este de lung, în fața maşinii, tocmai cînd aceasta va porni. Apoi Bengt simte unghiile lui Gun înfigîndu-i-se în piept. Stă aplecată peste umărul lui, ca să poată vedea, şi după încleştarea unghiilor el îşi dă seama că şi ea l-a recunoscut pe omul acela care stă, clătinîndu-se, pe trotuar, ridicînd o mînă în urma unei maşini ce se îndepărtează. Nu este cineva pe care îl cheamă Knut şi pe care ei abia îl cunosc. Este o persoană înfricoşătoare, care este tatăl lui Bengt şi amantul amantei lui Bengt.

Omul acela se apleacă apoi după o monedă care a căzut pe trotoar. Atunci cade de-a binelea. Dar nu rămîne întins pe jos. În timp ce el urcă, încet, spre ei, Gun se îmbracă, în grabă, în lumina difuză a lămpii. Înainte ca Bengt să o stingă, ei se uită unul la altul, îşi aruncă o privire scurtă, ruşinată. În acel moment nici unul din ei nu este deosebit de frumos, căci amîndoi sînt neliniştiți. Chiar în clipa în care cheia bîjbîie să găsească broasca, Bengt stinge lampa. Ținîndu-şi pantofii în mînă, Gun se strecoară în patul lui. El o ascunde bine sub pătură, o strînge, cît poate de

tare, lîngă el, astfel încît să ocupe cît mai puţin loc. Făcînd asta, el mototoleşte rochia ei cea roşie, dar în schimb cîştigă liniştea, o linişte născută din întunericul şi din apropierea aceea, o linişte care le dă putere să mai reziste.

Căci ceea ce se întîmplă este destul de groaznic şi destul de insuportabil. Îl aud bîjbîind prin vestibul, după lumină şi, aproape simultan, şoptesc :

— Să ştii că am uitat ceva.

Ideea că s-ar fi putut să uite ceva este teribilă, dar îşi dau seama, destul de repede că este prea beat ca să poată să observe. În timp ce el se apropie prin întuneric, tîrîndu-şi paşii şi ocărînd, cu furie, toate lucrurile de care se loveşte, ei amîndoi încearcă să-şi amintească dacă uşile care dau spre cameră sînt încuiate. În fine, îl aud că a găsit canapeaua. Îl aud prăbuşindu-se pe ea, parcă lovit de ceva. Se lasă, după aceea, o oarecare linişte. Lui Gun nu îi mai este teamă. Însă plînge. Nici lui Bengt nu îi este teamă. Dar nici victorios nu se simte. Nu se bucură cîtuşi de puţin că ea plînge din cauza tatii. Dacă Knut ar fi fost un străin, asta ar fi putut să-i facă plăcere. Dar acum simte doar ură. Şi deodată recunoaşte ura aceea. Este o ură veche, binecunoscută, lipită de el la fel ca urechile lui, ura aceea pe care o simţea, aproape de cînd se ştie, de fiecare dată cînd mama plîngea din cauza tatei.

Cînd îl aud sforăind se scoală şi aprind lampa. Bengt îi strecoară lui Gun pantofii în picioare şi îi strînge baretele la glezne. Cînd, după aceea, se privesc unul pe celălalt, sînt din nou frumoşi şi

sărutul lor este încă mai frumos. Cînd au terminat, totul este aproape la fel de limpede ca mai înainte. El îi întinde scrisoarea pentru Berit ca ea s-o pună în vreo cutie, astfel încît Berit s-o primească mai repede. El descuie uşa şi se strecoară amîndoi prin coridorul cufundat în întuneric, ţinîndu-se de mînă. În vestibul se sărută din nou, lung, copilăreşte. Gun urmează să-i dea telefon. Pe viitor ea îl va căuta la telefon, dar de întîlnit se vor întîlni destul de rar.

După ce ridică storul, o vede pe partea cealaltă a străzii, învăluită în lumina nopţii, făcîndu-i semne. O vede cum stă acolo, pe bordură, aplecată mult în faţă, încercînd parcă să ajungă pînă la el. Începe apoi să se îndepărteze, trecînd încet pe lîngă măcelărie şi pe lîngă toate celelalte prăvălii pînă la colţ. Este greu să dai colţul cînd iubeşti, dar, după ce totuşi a făcut asta, ea nu a dispărut cu adevărat. Lumina însăşi a rămas cu o nuanţă roşiatică, de la rochia ei. După ce coboară storul şi se întoarce spre cameră, constată că întreaga cameră este plină de prezenţa ei. Se aruncă pe pat şi îşi îngroapă faţa în pernă. Ea persistă şi în pernă. Niciodată perna aceea nu va mai putea fi singură.

După cîtva timp deschide uşa înspre camera tatălui şi intră acolo. Aprinde lumina în plafonieră şi se duce, în vîrful picioarelor, spre canapea. Acolo îngenunchează în faţa celui adormit şi îi scoate pantofii. Îi pune, fără zgomot, pe podea, şi apoi îi desface gulerul. Cînd ochii îi cad pe faţa aceea, cufundată în somn, este cuprins de o duioşie atît de neaşteptată şi atît de irezistibilă, încît îşi repede mîinile asupra ei şi le lasă să

mîngîie fața aceea. În timp ce îl mîngîie, se simte copleșit de o nejustificată bucurie. Scoate încetișor haina tatălui, și îl descheie la vestă. Atîrnă haina pe un umeraș, în vestibul, și ia de acolo un pardesiu. Cînd, după aceea, întinde pardesiul peste el, îl podidesc lacrimile. Se așază apoi pe podea, lîngă canapea, ținînd mîna tatălui într-a lui și se uită în tavan, în timp ce plînge de bucurie. De bucurie că este plină camera de ea și că este golită de mama. Abia după ce a isprăvit de plîns, se duce la el în cameră.

Adoarme acolo imediat și doarme adînc și fără vise, cum poți dormi numai după ce s-a întîmplat acel lucru nemaipomenit. În noaptea ce a urmat acelei zile în care Columb a descoperit America, el trebuie să fi dormit așa cum nu mai dormise niciodată pînă atunci.

SCRISOARE SPRE O INSULĂ

Toamna

Iubito,

Am făcut așa cum ne-am înțeles și, în scurtă vreme, am să vin la tine, pe insulă. N-a fost nici o plăcere să procedez astfel, dar mi-am dat bine seama că nu am altă soluție. A fost mai greu decît credeam, să confecționez un ordin de încorporare. Cu telegrama ta a fost, într-adevăr, mult mai ușor. Bineînțeles că am folosit una veche, am făcut rost doar de un plic nou și de o ștampilă ; cel mai greu a fost cu schimbarea datei. Pînă la urmă

nici n-ar fi trebuit să-mi bat atîta capul, pentru că Knut abia s-a uitat la ea. I s-a părut numai că este puțin curios că mă încorporează chiar acum, dar cînd i-am amintit de cele patru săptămîni de scurtare a serviciului militar, de care am beneficiat anul trecut, pentru studii, a fost convins. Pot să te asigur că îmi dă un sentiment dureros faptul că trebuie să-l înșel în felul acesta. Este prima oară în viața mea cînd falsific ceva și, un lucru este sigur, nu am să devin niciodată un bun falsificator. Am o conștiință prea sensibilă pentru așa ceva. De cum și-a îndeplinit rolul, am ars ordinul de încorporare și cenușa am suflat-o pe fereastră. Abia atunci m-am simțit ceva mai bine.

Dar cu adevărat liniștit voi fi abia atunci cînd voi fi din nou împreună cu tine. Dacă aș putea găsi cuvintele potrivite, prin care să te fac să înțelegi ce liniște de nedescris îmi dăruiești, ce însemnătate ai tu pentru mine și ce importanță nemărginită a căpătat pentru mine propria mea existență, datorită ție ! Pentru prima oară în viață înțeleg ce înseamnă să ții cu adevărat la un om. Asta face să nu fiu niciodată singur, cu adevărat, căci tu te afli în permanență în gîndurile mele. Orice aș face și cu oricine m-aș afla, tu ești alături de mine. Dacă ai ști cît de fericit sînt și prin asta cîtă fericire pot să le aduc și eu altora !

După cum știi, Berit s-a întors. Așa cum ne-am înțeles, mă întîlnesc cu ea destul de des, mult mai des decît înainte. Relațiile noastre sînt mult mai bune decît au fost vreodată. Stîngăciile ei nu mă mai irită. Acum, că nu mai este cazul să mă simt legat de ea, nici nu mai simt nevoia să o

jignesc, ca înainte. Asta i-a făcut, de fapt, mult bine. Nu mai izbucneşte în plîns aşa, tam-nisam, iar capul n-o mai doare decît rar. Bineînţeles că ea crede că o iubesc mai mult ca oricînd, şi de ce n-aş lăsa-o să creadă ? Dacă poţi face pe cineva fericit numai abţinîndu-te de a spune exact ce gîndeşti sau ce faci, nu văd nici un motiv să nu faci asta. Cu totul altceva este să minţi în mod direct. Ei uneia, faptul că nu are de unde şti ce se întîmplă nu-i face nici cel mai mic rău. Dacă are cineva de suferit, acela aş fi eu, însă eu sînt totuşi suficient de deştept pentru a putea deosebi adevărata falsitate, aceea care are drept scop să facă rău unor oameni, de o prudentă moderare a acelui aşa-zis adevăr, moderare care are drept unic scop acela de a uşura viaţa tuturor celor interesaţi.

Trebuie să mă ierţi că această scrisoare devine mai lungă şi, aşa cum probabil te gîndeşti, mai filozofică decît cele cu care eşti obişnuită ; dar situaţia este de aşa natură, încît am simţit că pasul pe care îl fac acum este foarte important pentru mine şi a trebuit, într-adevăr, să-mi analizez situaţia în cele mai mici amănunte, ca să putem să ne trăim împreună timpul pe care îl avem în faţă, în linişte şi tihnă. Îţi dai seama, nu este nimic mai teribil decît să nu ştii ce faci. Cei mai mulţi nu se analizează deloc şi de aceea primesc un şoc teribil cînd, vreodată, sînt obligaţi să-şi califice singuri faptele. În teama lor, provocată de acel şoc, ei îşi pierd după aceea orice posibilitate de a vedea adevărul aşa cum este şi îi cuprinde pur şi simplu groaza în faţa acestui adevăr. Tocmai de aceea este atît de important ca în fiecare clipă a

existenţei să fii perfect conştient de ce implicaţii au acţiunile tale. De aceea mă dedic, cu o pasiune aproape ştiinţifică, acestei analize a acţiunilor noastre. Să-i înşeli pe alţii nu este bine, dar a te înşela pe tine însuţi este periculos.

M-am gîndit mult la cele ce mi-ai spus ultima dată cînd ne-am văzut şi, nu cel mai puţin, în legătură cu chestiunea dacă eu îmi dau seama de ceea ce fac. Bineînţeles că îmi dau seama, căci altfel nu aş putea proceda astfel. Numai cînd eşti conştient de ceea ce faci, poţi face aşa ceva. De fapt nimic nu este mai bine decît să ştii ce faci. Atunci aproape că nu mai există nici un lucru pe care să nu-l poţi face, vreau să zic să-l faci fără ca după aceea să-ţi pară rău şi să fii nefericit. Ceea ce facem noi este ceva ce fac toţi, însă cei mai mulţi fără să fie conştienţi de ceea ce fac, pentru că nu îndrăznesc. A făcut asta Alma. A făcut asta Knut, de multe ori. Poate că Berit n-a făcut-o încă ; bineînţeles că o să-i vină şi ei rîndul. Sînt sigur că celor mai mulţi le pare rău după aceea, şi li se face teamă. Mie nu mi se întîmplă niciodată să-mi pară rău. Te iubesc prea mult şi ştiu mult prea bine ce fac ca să regret. Noi, cei care ştim ce facem, sîntem ca nişte jucători de şah. Nu le cerem părerea pionilor unde să-i mutăm. Nici măcar reginele nu le respectăm.

Ai mai spus că uneori ţi se face ruşine. Asta nu pot să înţeleg. Noi doi nu avem de ce să ne fie ruşine. Cei ce se iubesc aşa ca noi, sînt curaţi. Abia acum am înţeles ce înseamnă puritatea. Înseamnă să te înalţi atît de mult, datorită unui

anumit sentiment, încît înăuntrul tău să se facă scrum toate îndoielile şi laşitatea şi orice considerente. Devii dintr-o bucată şi puternic. Mergi direct spre ţintă, fără să te clatini. Şi în acelaşi timp devii curajos. A fi pur înseamnă a putea să jertfeşti totul, cu excepţia acelui lucru pentru care trăieşti. Sînt pregătit pentru asta. De aceea nu am de ce să-mi fie ruşine. Dimpotrivă, unor oameni cum este Knut, poate că trebuie să le fie ruşine. Ce crezi tu că ar jertfi el dragostei lui pentru tine? Nimic! Nici o zi de muncă n-ar jertfi, sau măcar vreunul din considerentele lui. Şi crezi că Alma era mai puţin mică, mai pură? Nici măcar nu a îndrăznit să iubească atît de mult încît să-i permită iubitului ei să revină, niciodată n-a iubit atît de mult încît să îndrăznească să mă mintă.

Nu vreau să ajung meschin ca ei, atît de meschin încît orice lucru pe care aş pune mîna să devină meschin şi sărac. Toată viaţa i-am dispreţuit pentru asta, pentru că n-au avut curajul să fie curaţi, pentru că n-au încercat să facă ceva care să fie într-adevăr frumos. Cînd mă uit la viaţa lui Knut mi se face frică. Nu vreau să-l cobor în ochii tăi, trebuie totuşi să-ţi spun că o viaţă, aşa, ca a lui, m-ar ucide, dacă aş fi nevoit să o trăiesc. Ce crezi tu că înseamnă pentru el să trăiască? Nimic altceva decît să se scoale dimineaţa, să citească un ziar, să bea o ceaşcă de cafea, să meargă la atelier, să repare un scaun, să-şi ia dejunul, să repare o masă, să meargă acasă, să cumpere un ziar, să ia masa de prînz, să doarmă o vreme, să dea drumul la radio, să meargă la W.C., să povestească vreun banc, de cele mai

multe ori porcos, să meargă la vreun cinema, în vreun pat sau la vreo cafea, pentru ca să vadă un film, să dezbrace o femeie sau să bea o bere, să meargă acasă, să se dezbrace, să sforăie, să se trezească iar, să citească un ziar, să bea o ceaşcă de cafea şi să meargă la atelier. Cel mai rău nu este că el crede că asta înseamnă să trăieşti. Cel mai rău este că îi face şi plăcere. Cel mai înfiorător este că el crede că aşa trebuie să fie. Pe toţi cei care nu văd lucrurile ca el nu îi poate înţelege. Cînd nu poate înţelege pe cineva, zice: mă scuzaţi, eu sînt doar un simplu tîmplar de mobile. De nevoie acceptă să studiez istoria literaturii şi limbile nordice, acceptă asta nu pentru ca prin asta să devină mai bogat spiritualiceşte, ci pentru că el crede că astfel voi fi în măsură să duc o viaţă mai uşoară decît a lui. *Mai uşoară, dar nu diferită.* În fond ceea ce vrea el să-mi ofere este o aceeaşi existenţă. Doar că o să am lenjerie mai scumpă, o să mă scol cu două ore mai tîrziu, o să citesc alt ziar, am să stau la o catedră în loc să stau la un banc de lucru, am să mănînc un mic dejun mai bun, un prînz mai scump, o să merg la Operă în loc de cinema, o să am patru camere în loc de două, femeie de servici şi radio cu pick-up. Îţi dai seama cît mă dezgustă? De cînd mă ştiu am năzuit, mai mult sau mai puţin conştient, spre un mod de viaţă care să nu fie ca al lui, o viaţă mai curată, mai lipsită de prejudecăţi, mai fierbinte, mai plină de năzuinţe, o viaţă care să ardă mai periculos, prin care să obţii totul, cu excepţia unei fericiri călduţe.

Este foarte important să scriu asta aici. Mai important decît orice este să ţi-o scriu ţie. De

ce ? Pentru că eu cred că am găsit, prin tine, mijlocul să trăiesc curat. Vreau acum să jertfesc totul : studiile, jalea după mama, încrederea tatălui meu, ataşamentul logodnicei mele, pentru singurul lucru pentru care mi se pare că merită să trăiesc : dragostea pentru tine.

Te întrebi dacă nu am mai încercat asta şi înainte. Te întrebi de ce am aşteptat atît de mult. Am încercat, dar nu am reuşit. Am să-ţi povestesc cum a fost. Dar mai întîi am să-ţi povestesc în ce direcţie am încercat. Cînd aveam şaptesprezece ani, tata m-a luat cu el la o întrunire socialistă. Cînd cei de faţă au cîntat „Internaţionala", mi-au dat lacrimile în ochi. Mi s-a părut că descopăr la toţi aceia care cîntau un sentiment nemaiîntîlnit, copleşitor, de solidaritate şi de bucurie a luptei. Bineînţeles că era o iluzie, propria mea emoţie fusese cea care mă făcuse să idealizez toată scena aceea, cu cîntatul, dar acest lucru l-am descoperit abia mult mai tîrziu. Tot drumul pînă acasă cîntecul a continuat să resune în mine. În faţa intrării, Knut m-a întrebat : Vrei să devii şi tu socialist ca mine şi ca Alma ? Am devenit socialist, dar nu în felul lor. Căci ce-ţi închipui că jertfeau ei pentru credinţa lor ? Nimic ! În cîte vreo seară se duceau la întrunire, în loc să meargă la cinema. Se abonau la alt ziar decît vecinul. De Ziua Drapelului Naţional nu cumpărau nici un steag. În schimb de Întîi Mai cumpărau cîte o floare roşie. Asta numeau ei crez. Eu numesc asta o înşelătorie generală, atît faţă de crezul pe care susţineau că îl au, cît şi faţă de cei al căror crez susţineau că îl împărtăşesc. Cînd le-am spus-o, n-au priceput. Cînd mi-am neglijat învăţatul de dragul cauzei

mele, amîndoi mi-au spus să mă gîndesc la viitor. Asta n-am putut eu să înţeleg. Atunci mi-au spus că toţi oamenii trebuie să se gîndească la viitorul lor şi că şi fac asta. Mi-am dat atunci seama că au dreptate. M-am uitat la cei din jurul meu, care aveau aceeaşi cauză cu a mea, şi n-am găsit nici unul care să jertfească totul. Ar fi vrut să jertfească ceva, cîtva timp, dar atunci cînd propriile lor vise de viitor veneau în conflict cu cauza, preferau întotdeauna visele acelea cauzei. De cei care aveau norocul să devină funcţionari era cel mai bine : nu era nevoie să-şi renege credinţa, aceasta se răcea puţin, dar nu trebuiau s-o renege ; nici propriul lor vis de fericire nu erau obligaţi să-l renege, pentru că funcţionarii ale căror credinţe sînt reci, pot avansa oricît de mult. Atunci am încercat şi eu să jertfesc totul.

Altă dată a fost în timpul pregătirii militare. Ştii că trebuia să intrăm atunci în război. Trebuia să apărăm democraţia. Voiam să fac orice ca s-o apăr, numai că nimeni nu-mi dădea voie s-o fac. Odată i-am spus despre asta unui căpitan care era nazist. Atunci mi s-au dat şase zile de arest sever pentru insultă adusă superiorului în timpul serviciului. Am început apoi să joc zaruri şi pierdeam. Şi cînd jucam poker pierdeam. Dar nu era mare pericol, pentru că nu aveam mare lucru de pierdut. La punctul de comandă al companiei, unde jucam zaruri cînd sergentul era plecat să tragă la măsea, ne formam o imagine asupra adevăratului război. Mă bucuram, bineînţeles, cînd cîştigau vreo bătălie cei care aveau dreptatea de partea lor, deşi dreptatea aceea nu era chiar cea pe care o sperasem.

Cred că am învăţat ceva : înainte de a jertfi totul pentru o cauză dreaptă, trebuie să ai în vedere că nu toţi ceilalţi sînt dispuşi să se sacrifice pentru asta tot atît cît tine. Şi prin aceasta cauza ta nu mai este atît de dreaptă, ba, în multe cazuri, este destul de injustă. De aceea este bine să găseşti o cauză justă pentru care să fie destul de puţini oameni dispuşi să jertfească totul. Cu cît sînt mai puţini aceşti oameni, cu atît mai sigur poţi fi că jertfa ta nu este în zadar. Cel mai bine este cînd sînt numai doi. Îţi dai seama că dragostea, pentru a putea continua să fie dragoste, înseamnă tocmai asta : să fie doi care să jertfească totul.

Te simţi obosită de scrisoarea asta lungă şi, poate, puţin speriată. Nu trebuie să-ţi fie teamă. Nu există nici un motiv să te temi. Nu trebuie să te temi de chestiuni de morală, pentru că nimeni nu crede în morală cu puterea cu care credeam noi unul în celălalt. Nici unul n-ar fi în stare să jertfească, de dragul moralei, nici a mia parte din ceea ce jertfim noi pentru lucrul în care credem. Şi există în fond ceva mai moral decît să jertfeşti totul pentru o cauză pe care tu o consideri justă ?

Iubito ! Vineri seara vom putea fi, în sfîrşit, singuri, mai singuri decît au fost vreodată alţii înaintea noastră sau vor fi, poate, după noi. Vin cu autobuzul 10. Tu să mă aştepţi cu barca la pod. Am să vin cît mai tîrziu, pentru ca nu cumva să ne vadă cineva. Am să iau cu mine doar o valijoară cu toate cele necesare. Ştii, atunci cînd te concentrează nu ai nevoie de prea multe lucruri personale. Şi nici cînd iubeşti. Atunci ai nevoie doar de celălalt. Au mai rămas trei zile. Crezi că am să fiu în stare să aştept atît de mult ?

Al tău,
Bengt

P.S. Astă seară s-a întîmplat ceva tîmpit. Berit a descoperit în patul meu un nasture. Probabil că a căzut de la rochia ta. Nu ştiu dacă l-a recunoscut, dar, oricum, a început să se smiorcăie. Cînd am întrebat-o de ce plînge m-a întrebat dacă eu cred că este urîtă. Eu i-am spus, atunci, că mie mi se pare drăguţă. Bineînţeles că mi se pare urîtă, dar nu are nici un rost să-i spun asta. După aceea m-a întrebat dacă n-am înşelat-o. I-am răspuns, în glumă : Da, da, de mai multe ori. N-a luat-o ca o glumă şi am avut apoi mare bătaie de cap, pînă s-o conving că nasturele era al mătuşii Ida. Pînă la urmă a crezut, căci e destul să insişti, şi o poţi convinge de orice. Knut se bucură foarte mult că ea vine în ultima vreme atît de des şi eu o reţin seara, cît se poate de tîrziu. Este inutil să îi creez suspiciuni tocmai acum. Trebuie să fim foarte prudenţi. Cred, de aceea, că insula a fost o alegere minunată. Sînt însă unele greutăţi cu adresa. Cei concentraţi au, cît de cît, o adresă a unităţii militare. M-am prefăcut că aflu adresa unităţii unde trebuie să mă prezint, în districtul Norrtälje, şi i-am dat, atît lui Knut cît şi lui Berit, ca adresă provizorie, P.R. Norrtälje. Asta nu mai este într-un stil prea militar, dar nici unul dintre ei nu a fost concentrat, aşa că nu este chiar nici un risc. Noapte bună, iubito, mă gîndesc acum să cobor cu scrisoarea, pînă nu se întoarce Knut acasă.

Acelaşi.

UN TIGRU ŞI O GAZELĂ

Ziua, marea este umflată şi verde. Noaptea, marea este neagră şi străbătută de lumini albe. Vremea este senină, aşa cum este de obicei toamna. Cei şase copaci cu frunze late, din jurul văii celei mici, îşi leapădă frunzele. În fiecare dimineaţă alte frunze zac pe podeţul debarcaderului. Seara străluceşte luna. Este o lună de septembrie, roşie şi rece. Cînd iese, lunecînd din norii nopţii, are sînge pe buze. Timpul bărcilor cu pînze s-a dus. Acum doar vasele cu cărbuni se clatină la orizont, greoaie. Fumul se cufundă în mare, greu şi negru. De două ori pe săptămînă, timp de o oră, golful este traversat de convoaiele şlepurilor. În acea oră stau în casă, cu sentimentul că ar putea să-i vadă cineva. Cînd se sărută, buzele lor au gust de sare. Orice ar face, buzele lor au tot gust de sare. După zece zile cunosc gustul sării prea bine.

Stau paisprezece zile pe insulă. În acest timp se văd numai unul pe celălalt. Văd poate, cîteodată, oameni, pe şlepurile care trec, dar de la distanţe de cîteva sute de metri. Fără feţe, doar umbre întunecate lîngă cîrme, poate fum ridicîndu-se din pipe. Totuşi este adevărat că văd şi cîinele. La început el priveşte cîinele cu ură, dar după prima săptămînă se bucură de prezenţa lui. După aceea începe din nou să-l urască.

Cel mai bine este în primele zile, în zilele dinainte de a se cunoaşte unul pe celălalt. După ce ajung să se cunoască bine este mai greu, pentru că e greu să iubeşti pe cineva pe care îl cunoşti bine. A fi îndrăgostit înseamnă a fi curios.

Frumos este numai ceea ce nu ne-a satisfăcut. Poate că frumos este numai ceea ce este nou. În orice caz, numai ceea ce este nou putem iubi. Ca să poţi iubi o femeie pe care ai cunoscut-o bine, este necesar ca mai întîi s-o uiţi, nu de tot, dar destul de mult.

În cele paisprezece zile îşi dau seama de asta. Nu vorbesc între ei despre această descoperire. Sînt prudenţi, adică mincinoşi. Ca să poţi să iubeşti pe cineva multă vreme, trebuie să te minţi destul de mult pe tine însuţi, dar cel mai mult pe cel pe care îl iubeşti. O formă de minciună este rafinamentul. Ei doi devin şi rafinaţi. Găsesc noi nume unul pentru celălalt, găsesc noi feluri în care să se sărute. Acestea au efect o vreme, dar adevărul nu-l pot ascunde. Atunci găsesc alte modalităţi, prin care să mascheze adevărul. Unul din mijloacele de a prelungi dragostea este să o amesteci cu ură. Cel mai bun mijloc dar, cumva, cel mai periculos. Dragostea şi ura sînt, în lumea sentimentelor ca şoarecele şi pisica. Cîteodată pisica vînează şoarecele, dar cîteodată şoarecele este cel care vînează pisica. Dar cînd şi şoarecele şi pisica au obosit, nu mai rămîne mare lucru de făcut. Nu mai rămîne atunci decît să recunoşti cel mai amar adevăr din toate, cel mai amar, dar şi cel mai valabil : că doi oameni care se iubesc nu pot trăi singuri pe o insulă fără a sfîrşi prin a nu se mai iubi, că doi oameni nu pot fi o insulă. Au nevoie de legătură cu uscatul, au nevoie de toţi ceilalţi oameni. Asta pare o credinţă greşită pentru cel care îşi închipuie că dragostea este o insulă în mare, dar cînd insulele te-au obosit,

credinţa aceasta devine puternică. Cînd dragostea te-a obosit, te bucură să descoperi că, în afară de cel pe care l-ai iubit, au mai rămas mulţi alţi oameni.

În primele zile este frumos pentru amîndoi. Soarele străluceşte, bate un vînt proaspăt, sînt singuri. Se sorb unul pe celălalt pînă la fund, adorm, se deşteaptă din nou. Deseori cîinele este cel care îi trezeşte. Cînd îl închid afară, schelălăie lîngă uşă, se izbeşte de ea cu trupu-i greu, zgîlţîie clanţa cu labele. Dacă îl lasă în casă, sar din somn, treziţi de către vreun vis cu ploaie sau cu valuri. Atunci văd cîinele aplecat peste ei, lingîndu-i pe umeri. Gun îl trage jos lîngă ea, îl aşază între ei, îl mîngîie. Bengt devine puţin gelos pe cîine şi se şi teme de el, se teme într-un mod ridicol. Nu îndrăzneşte să vorbească despre asta. Îi este teamă de cîine în calitate de martor. Îi este teamă ca acesta să nu înţeleagă.

De altceva nu se teme. I se pare chiar bine. A scotocit printr-un dulap şi a dat peste o cuvertură de blană pe care o întinde în faţa vetrei. Fac acolo foc mare de cîteva ori pe zi, stau întinşi, goi, pe blană, şi se joacă fiecare cu corpul celuilalt. Este prima oară cînd el nu se ruşinează de corpul său. Asta pentru că Gun zice că are corp frumos. Asta şi pentru că el însuşi simte că este puternic. Ea este aceea care face ca el să fie puternic. Se întăresc unul pe celălalt. Nu sînt atît de liniştiţi ca prima dată, dar mult mai puternici. Stau aproape de foc, aproape că îi frige: părţile cu care stau spre foc se înfierbîntă, iar unde le este rece se înfăşoară cu blana. În cea mai mare parte a timpului nu spun nimic,

numai degetele lor se joacă. Găsesc mereu noi locuri unde să zăbovească, unul mai neted ca altul. În acele zile nu fac mulţi paşi, paşii pînă la bucătărie, paşii spre separeul cu paturi, paşii după lemne, paşii pe care îi fac ca să coboare la mare. Jocurile sînt nevinovate. Se joacă de-a paradisul, de-a paradisul cel mai nevinovat din toate. Stau întinşi, goi, pe fundul bărcii şi plutesc cu orele prin paradis, marea se loveşte de marginile bărcii, sare apă înăuntru şi îi stropeşte ; apa este rece, dar frige. Cîteodată el este copilul ei şi lui nu-i displace asta. Ea n-a avut niciodată copil. De aceea şi ei îi place. Se agaţă strîns de ea şi îi bea laptele, bea şi tot bea şi laptele nu se termină niciodată. Numai buzele încep să-l doară.

Atunci găsesc jocuri care nu solicită buzele. Ea este copilul lui. Este o păpuşică pe care el o dezbracă, plin de duioşie, ca s-o bage în pat să doarmă. Învaţă să nu-şi facă rău unul altuia. Îşi închipuie că sînt porţelan şi că trebuie să fie foarte atenţi unul cu altul, ca să nu se spargă în bucăţi. Sînt neobosiţi şi plini de resurse în jocurile lor. Cînd mănîncă, mănîncă pe blană, întinşi pe burtă ca nişte copii la iarbă verde. Închid obloanele şi se joacă de-a v-aţi ascunselea. Focul trosneşte. Coc mere şi cartofi. Au adus vin, pe care îl beau doar cîte puţin, căci nu vrem să-l vedem ameţit pe acela pe care îl iubim, ci doar curat, curat de tot, fierbinte şi frumos. Cînd fac baie, se aruncă ţinîndu-se de mînă în valurile cele mai înalte, iar cîinele rămîne pe mal şi schelălăie. Cînd, în cele din urmă, vine şi el după ei, în apă, toţi trei scot strigăte de bucurie. Cîteodată, în apă, el o ţine

pe brațe. O simte atunci ușoară ca un copil. Pe uscat nu îndrăznește niciodată s-o poarte în brațe. Se teme că nu ar putea s-o țină și că astfel s-ar face de rîs. Cine iubește nu își poate permite să se facă de rîs. Cînd ea îl întreabă de ce este atît de ușoară în apă, el îi răspunde, în primele zile, că ea ar fi un copil sau o pasăre, pe care el o salvează și o duce pe uscat. În ziua în care el îi răspunde că asta se datorește principiului lui Arhimede, ea devine gînditoare dar încă nu se teme.

În primele zile nu vorbesc mult despre ce va fi, aproape nimic. Trupurile lor sînt atît de flămînde unul de celălalt încît nu mai rămîne loc pentru nici o întrebare și, aproape, nici pentru vreun gînd. Lui i se întîmplă cîteodată, noaptea, să se trezească. Zgomotul mării străbate noaptea, apropiindu-se și depărtîndu-se, ca un tren accelerat. Cîinele sforăie în bucătărie. Ca să nu fie singur, o deșteaptă și pe ea, cu grijă. Stau întinși, ascultă marea și stropii de ploaie care lovesc acoperișul și obloanele, ca ciocurile unor păsări mici. Poate că în acele momente sînt cei mai fericiți. Nu sînt complet treji, nu își mai amintesc defel din ce motiv au tresărit din somn, fiecare din ei simte doar apropierea și căldura celuilalt. În acele momente sînt anonimi. Nu mai sînt Bengt și Gun, ci doi oameni, unul lîngă celălalt, un „celălalt" care poate fi oricine și care este cald și drag. Pentru a se recunoaște trebuie chiar să-și pipăie unul altuia fețele, ca niște orbi. Este doar un joc, căci n-au nici o nevoie să se recunoască. Nu trebuie să se recunoască. Moliciunea și căldura trupurilor, întunericul, le sînt suficiente.

Între altele acesta este motivul pentru care țin și ziua, de obicei, obloanele închise, și pentru care își țin ochii închiși și stau goi, pe fundul bărcii, cînd ies pe mare, pentru că hainele poartă în ele amintiri. Deși este mai greu, izbutesc chiar în acele situații să fie anonimi, nu pentru mult timp deodată ci doar cîteva momente. Dar poate chiar în acele momente simt că se apropie acea clipă, acea clipă, în care se vor cunoaște unul pe celălalt prea bine, în care curiozitatea se va fi isprăvit. Fiecare semn din naștere va fi atunci periculos de bine cunoscut, nu vor mai putea face un gest fără ca acesta să nu fie recunoscut ca același gest de ieri și din celelalte zile. Totul este o chestiune de timp.

Într-o noapte el se deșteaptă și înțelege că s-a terminat. Nu-și dă seama de asta dintr-o dată. La început rămîne întins, ca de obicei, și ascultă trenul acela accelerat din mare, și falsele șoapte ale vîntului. Undeva se trîntește un oblon. Plouă. Îi este puțin frig, îi vine s-o trezească, dar se stăpînește aproape instantaneu, fără a ști încă din ce pricină. În schimb se dă jos din pat, cu atenție. Podeaua este rece și umedă. Chiar înainte de a se culca au făcut baie în mare, pe întuneric. Urmele de pași n-au ajuns încă să se usuce. Stînd acolo, o aude pe Gun întorcîndu-se pe cealaltă parte, murmurînd apoi un cuvînt, continuînd după aceea să respire liniștit.

În timp ce aprinde lampa, își bate capul să-și dea seama ce cuvînt ar fi putut fi. I se pare a fi auzit un nume, dar nu este foarte sigur. O luminează cu lampa, totuși nu capătă nici un răspuns la ceea ce îl frămîntă. Doarme pe spate și

părul îi acoperă fața. Dacă s-ar deștepta acum nu s-ar mai întîmpla nimic. Dar ea nu se deșteaptă. Iar el nu o poate deștepta, căci se teme că dacă ar deștepta-o ea l-ar recunoaște. Ea stă acolo, întinsă, și îl lasă singur. Căci ceea ce simte el este tocmai singurătatea. Somnul îi este o scoică, în care el nu poate pătrunde. Poate numai să pipăie suprafața acelei scoici și să se îngrozească de duritatea ei. Lasă lampa mai jos, deasupra ei, și îi vine să îi răsucească părul pe deget. Dar n-o face. Căci deodată își reamintește celelalte dăți cînd a făcut asta. Este ca și cum ar vedea un film. Mîna lui se cufundă în păr. Degetul răsucește șuvițele de păr. Gun zîmbește. Probabil că a făcut asta de mii de ori. A mia una oară nu o mai poate face.

A mia una oară poate doar să privească. Este prima oară cînd o luminează și se uită la ea astfel. Își dă acum seama că ea este bătrînă. Își dă acum seama că niciodată n-o să poată s-o facă tînără. Asta îl înspăimîntă. Pentru prima oară de cînd se află pe insulă, își privește faptele în față. Își coboară privirea. Se uită la ea. Sub ochi are riduri fine, iar părul îi este vopsit, destul de îngrijit, dar nu într-atît încît el să nu bage de seamă. Lasă lampa și mai jos, bineînțeles în speranța că ea se va deștepta și îi va apăra, pe amîndoi, de ceea ce tocmai se trezește în el. Nenorocirea este că ea nu se deșteaptă. Doarme greu, fericită. Iar el se frige la sticla lămpii.

Pune lampa pe jos, în fața vetrei. Acolo mai lucesc încă tăciunii, stins. Cîinele apare pășind din bucătărie. Se întinde cît este de lung pe blană și trage cîinele peste el, ca pe o cuvertură. Probabil că animalul crede că vrea să-i facă rău, căci se opune din răsputeri și îi zgîrie un umăr cu o gheară. Atunci îl apucă o asemenea poftă să fie rău cu cîinele, încît îl gonește de acolo. De fapt îi este chiar teamă să nu-i facă rău. Știe ce înseamnă, știe cît de rău îți este cînd faci rău cuiva. De aceea suferă în singurătate și tăcere. acolo, în fața tacîmurilor reci, și se tot gîndește.

Pentru că atunci cînd dorința din noi începe să se stingă, apar chinurile conștiinței și acele multe întrebări. Cît durează plăcerea, atît putem fi fericiți. Și tot atît putem fi curați. Dar acum el zace acolo și se simte murdar de-a binelea. Sentimentul acesta nu îl încearcă multă vreme, doar atît cît să-l străfulgere. Cînd sentimentul acela nu-l mai străpunge, nici el nu mai zace acolo impur. Ci se află lîngă balustrada verandei și este plin numai de ură. Gun este cea pe care o urăște.

Afară plouă și nu se vede nici o stea. Ca o lumînare aproape invizibilă, luna clipește din spatele norilor grei. Valuri se sparg de stînci foșnind, și apoi pier în tăcere. Este gol, dar nu simte răcoarea. Strînge și mai tare balustrada. Face asta ca să n-o lovească pe ea. Ar vrea s-o lovească, pentru că ea poate dormi. Căci tocmai de asta o urăște, pentru că ea poate să doarmă, că poate să doarmă cînd el se chinuiește. Sentimentul lui nu poate pricepe atîta duritate. În timp ce el stă acolo, în bezna nopții și în ploaie, și îi este frig, ea doarme sub cuvertura călduroasă.

Așa este ea, raționează sentimentul lui, așa este cea pe care eu o iubesc. Cînd s-a săturat de plăceri, adoarme. Cînd se deșteaptă, se deșteaptă pentru plăceri. De aceea eu, care sînt pur, trebuie

să o urăsc. O, teribilă stăpînă este puritatea și întotdeauna ea poartă mască.

Cel care o urăște este sentimentul lui, nu rațiunea lui. Rațiunea lui, care acum este foarte neputincioasă, îi spune că el o urăște pentru că ea este bătrînă și pentru că el a descoperit asta așa, dintr-o dată, și nu pentru că ea ar fi mai rea decît el. Dar ce altceva este rațiunea noastră decît o gazelă fragedă, care vine la iaz să se adape? Acolo ea vede, deodată, suprafața limpede a apei tulburîndu-se de o oglindire înfricoșătoare. După aceea, în ghearele tigrului, gazela nu mai înseamnă mare lucru — o simplă înghițitură. Singura teamă ar fi ca gazela să nu aibă carnea tare.

Însă tigrul lui are dinți foarte puternici. Și este și foarte sălbatic. Îi urlă în ureche ce urmează să facă. În bucătărie închide amîndouă ușile, ca să nu fie surprins. Valiza ei are o încuietoare simplă, în orice caz lui îi vine ușor s-o deschidă. Înăuntru se află un portțigaret pe care nu l-a mai văzut niciodată. Și acesta se deschide imediat. Este gol dar pe capac sînt gravate inițialele E.S. Sentimentul îi spune imediat că este numele unui amant. Pe fundul valizei se află o agendă cu scoarțe galbene. În timp ce o răsfoiește, sentimentul îi spune că are dreptul să facă asta, căci avem dreptul să știm dacă cel pe care îl iubim, adică cel căruia i-am acordat toată încrederea noastră, ne înșală. În agendă se află cîteva numere de telefon, alături de cîteva nume care nu spun nimic, nume de femei. Numărul lor de telefon nu se află acolo.

Cînd închide valiza la loc, încuietoarea pocnește mult mai tare decît s-ar fi așteptat. Se uită spre cîinele care stă lungit pe un preș, pe dușumea, și observă că acesta îl urmărește cu niște ochi foarte atenți. Dă atunci drumul valizei de parcă l-ar frige și deschide cu mult zgomot o ușă de la dulap, astfel încît cîinele să creadă că ar căuta ceva, un pahar sau o furculiță. Ca să găsească o furculiță trage un sertar, la întîmplare. În sertar nu se află nici o furculiță. Dar găsește în schimb o pipă. Nu s-a mai fumat de multă vreme cu ea. Și-o pune între dinți și trage. Are un gust amar, gustul pe care îl ai în gură cînd ești înșelat. Pune cu grijă pipa unde a găsit-o și împinge sertarul, încet, la loc.

În timpul acesta tigrul înghite gazela pe nemestecate. Totul este o minciună, își dă el seama acum. Tot ce i-a povestit ea, că insula și casa de pe ea ar aparține unei prietene bolnave care, de multă vreme, este în îngrijirea rudelor, în Norvegia. Că doar n-o fi fumînd prietena ei pipă. Casa este a unui amant, ca și barca, tot pămîntul pe care calcă ziua întreagă și întreagă pielea aceea pe care o mîngîie aparțin unui om necunoscut, om pe care îl urăște, dar căruia nu-i poate face nimic. Se apleacă și privește cîinele. Acum ochii lui cei de tigru își dau seama, în fine. Cîinele acesta este cîinele unui bărbat, nu al unei femei. Cu labele lui de tigru îl pocnește pe spinare, astfel încît acesta începe să schelălăie.

Atunci Gun se deșteaptă. El o aude strigîndu-l, prin pereții subțiri. Mărește flacăra lămpii astfel încît să fie cît se poate de lumină în separeu. Nu îndrăznește să se uite imediat la ea. Este prea de neconceput ceea ce se întîmplă. Putem foarte bine concepe faptul că noi înșelăm pe cineva, pentru

că fiecare acțiune, crudă, pe care o întreprindem, este însoțită de tot felul de explicații înzorzonate. Dar ca noi înșine să se întîmple să fim înșelați, asta este de neconceput. La fel de neconceput ca faptul că odată vom muri. Numai faptul că alții vor muri și vor arde, asta putem cuprinde cu mintea.

Pune lampa, care fumegă, pe un scaun pe care se află haine, ale ei și ale lui, de-a valma. Le alege acum, cu grijă, unele de altele pentru că tot ceea ce îi aparține ei este foarte murdar, dar și pentru că asta ia timp și asta îi permite să mai stea, încă un pic, cu spatele spre ea.

— Bengt, spune ea în cele din urmă, și vocea ei aproape că și-a pierdut dulceața, vino la mine!

Atunci el vine, dar nu așa cum vine un îndrăgostit. Aplecat, deasupra ei, se află un om înșelat. Părul îi umbrește fața, buzele, dure, îi sînt strînse lipite, respirația îi este grea și agitată. Este urît. Așa cum face întotdeauna cînd găsește, astfel îi vine să-l mîngîie, să-i dea părul la o parte de pe față, să-i umezească buzele cu ale ei, să-l facă frumos. Totuși n-o face. Pe de o parte n-o face pentru că acolo, aplecat deasupra ei, stă un om pe care nu-l cunoaște deloc. Or, pe străini îi putem iubi numai dacă sînt frumoși. Pe de altă parte n-o face pentru că s-a plictisit să-i tot dea părul la o parte de pe față. Își cunoaște prea bine gestul.

Cînd Bengt își dă seama că ea se teme, începe și lui să-i fie teamă. Se teme să nu rămînă singur. Cînd dormea, ea nu l-a făcut să se teamă atît de mult, căci un om care doarme nu te poate lăsa atît de singur cît poate s-o facă un om treaz. Cu

toate celelalte sentimente, și teama este molipsitoare. Se urmăresc unul pe celălalt cu ochii disperați, în tăcere, o tăcere în care marea își ține respirația, iar ploaia contenește. Răsuflă amîndoi la fel de tare. Pentru că ea este cea mai tare dintre doi, ea este singura care poate sparge tăcerea.

— De ce ai dat în cîine? șoptește ea încet și, oarecum, cu resemnare, căci acum și ea înțelege că într-un fel totul s-a isprăvit.

Atunci se prăbușește peste ea. Se prăbușește cu ura lui, cu gelozia și cu teama lui, dar și cu dragostea lui. Dragostea îl face să fie mut. Dacă ar urî, numai, ar putea să strige. Acum doar plînge, plînge și se uită pe sine. Femeia se teme întotdeauna de un bărbat care plînge. Un bărbat care plînge nu este nimic altceva decît un copil. Dar cînd femeile plîng, asta le face foarte bătrîne.

— Nu plînge! șoptește ea, și își apropie gura de fața lui.

Lampa fumegă, însă lumina este foarte puternică. Fața aceea este din nou a unui copil, nu a unui străin. Nu mai este urît. Cînd el însuși nu se mai gîndește că este urît și își lasă figura în pace, ea găsește că acea față este frumoasă. Totuși, tocmai cînd ea îi vede fața mai frumoasă decît oricînd, aceasta se crispează iar. Atunci ea trece cu mîna, prudent, peste fața aceea urîtă, ca s-o topească, dar căldura ei nu este suficientă. Șoptește, disperată:

— Spune! Ce s-a întîmplat?

Nu i se răspunde. Ceea ce s-a întîmplat este ceva de care el nu poate vorbi. Dacă ar fi tigru, ar rage. Așa cum este, însă, nu rage, nici nu strigă,

ci își lasă doar trupul lui de tigru, peste ea. „Nu plînge !" i-a spus ea. Dar cuvintele nu sînt ale ei. Și niciodată n-ar putea fi ale ei.

După ce adoarme, ea îl șterge cu un cearceaf. Îl aranjează, cu duioșie, lîngă ea, și nu se mai satură să-l privească, stă întinsă și doar se uită la el, ore în șir. Singurul lucru de care se teme este ca nu cumva el să se trezească. Îl iubește cel mai mult atunci cînd doarme, pentru că atunci chipul lui este singuratic, chiar și trupul lui este singur. A iubit mulți bărbați, dar pe nici unul așa cum îl iubește pe el. Înainte a iubit numai bărbați. Și bărbații nu sînt niciodată singuri. Oriunde se duc, își tîrîie după ei, fiecare, bărbatul din el.

Stinge lampa înainte de a se fi săturat de privit. Camera miroase a petrol și transpirație. Afară se luminează, probabil, căci dinspre mare vin acele sunete care se aud numai cînd este lumină. Undeva sus, deasupra casei, țipă niște păsări. Ploaia a încetat. Cîinele vine, prin întuneric, cerșind o mîngîiere, iar ea îl plesnește. După aceea nu-i pare rău. Pur și simplu o doare mîna. Atunci își pune mîna pe inima lui. Nu-și aduce aminte că a mai făcut asta de o mie de ori.

Dimineața nu este totul exact ca de obicei, dar seamănă destul de bine, totuși. Nu că el ar fi uitat. Cînd ea îl deșteaptă cu o cană de ceai fierbinte, cu rom, el o recunoaște de îndată. Nici o umbră de pe fața aceea nu este necunoscută. Își întoarce fața spre perete și bea. Ei îi pare bine că el privește spre perete. Băutura aceea pe care o bea el are un gust bărbătesc. Asta îl face să-și aducă aminte de pipă și de portțigaret. Nu-și mai aduce aminte care erau inițialele, numai că nu îi erau deloc cunoscute. Dar el se simte moale și destul de mulțumit, simte în trup un boț de satisfacție, greu și cald. Tigrul este greoi și sătul, doarme. Își aduce aminte și de păcatul comis, dar nu îl poate concepe deloc. De aceea nici nu se simte neliniștit.

Dar cînd se scaldă, au costumele de baie pe ei. În mod obișnuit ieșeau în fugă din casă goi, tremurînd în răcoarea dimineții și intrau în apă, cu brațele întinse, după care se uscau în fața focului din vatră. Poate că în ziua aceea este deosebit de rece. Coboară treptele cu atenție. Pe pietre s-au oprit frunze tăioase. Din ierburile de mare, aruncate pe mal, se ridică mii de musculițe. În timpul nopții a pătruns în golfuleț o ladă goală. Undeva, pe țărm, arde un foc. Se vede foarte bine, focul este mic și fără fum. Cînd intră în apă, nu intră în același timp. El își aduce aminte, deodată, de ziua aceea cînd tatăl a intrat împreună cu ea în apă. Ceva mai încolo ea se oprește și se stropește cu apă pe piept. Cînd el vrea să-i dea jos breteaua, astfel ca umărul ei să fie gol, i-o smulge cu putere. Breteaua cedează. Ea este nemulțumită, nu zice nimic, se mărginește să iasă din apă. El n-o urmează. Cheamă cîinele la el și se zbânțuie împreună în marea cea verde, se afundă împreună înspre fundul luminat. Înghite apă, cîinele se urcă pe el și îl împinge la fund. Ies împreună din apă, cîinele se scutură iar el tușește și își suflă nasul. Din coșul casei începe să se ridice fum.

Cînd intră în casă, ea stă întinsă lîngă foc cu mîinile împreunate sub ceafă. Privește spre tavan.

Cînd se întinde şi el alături, ei i se face frig. I-o spune. El se scoală atunci, morocănos, şi se aşază la masă. Ea îl întreabă, apoi, dacă nu vrea să vină cu ea să se scalde. El nu-i răspunde. Cînd ea iese, în fugă, el n-o urmează. Numai cîinele fuge după ea.

Cînd se întoarce de la scăldat, îl găseşte acum pe el stînd întins pe blană. Între dinţi ţine o pipă. În timp ce ea se apropie, el o urmăreşte să vadă dacă va recunoaşte pipa. Chiar dacă o recunoaşte, nu arată. Atunci el rupe cîteva ţigări, scoate tutunul şi îşi înfundă cu el pipa. Chiar în timpul acestei operaţii el încearcă s-o urmărească, să vadă dacă ea îşi dă seama. Văzînd că ea nu dă nici un semn, se simte dezamăgit, şi declară că îi este frig. Ea îi spune atunci :

— Nu fi prost.

Dar el este prost, prost şi mohorît. Stă la masă şi îşi aprinde pipa. Atunci ea îşi dă seama.

— Ai început să fumezi pipă ? întreabă ea.

— Da, spune el, după cum vezi.

Ea este mult mai şireată decît el. Femeile sînt mult mai şirete decît bărbaţii, nu mai deştepte, ci mai şirete. Ea continuă să stea întinsă în faţa focului. Continuă, de asemenea, să zîmbească. Simte aceeaşi mîhnire ca şi el, totuşi zîmbeşte. Zîmbeşte şi în acest timp se piaptănă cu pieptenul cel alb. Atunci el nu se poate opri să nu se ducă la ea. O cunoaşte prea bine, bineînţeles, dar numai atunci cînd este satisfăcut sau doar obosit. Căci dorinţa lui o poate încă transforma, o poate face aproape necunoscută. Lasă pipa, fumegînd, pe masă.

Cînd se reîntoarce, aceasta este stinsă. În timpul micului dejun, pe care nu-l mai iau pe blană, ci la masă, el îşi pune pipa alături de farfurie. Mănîncă în tăcere. Bengt îi dă cîinelui aproape toată porţia lui. Afară începe să plouă. Focul se stinge şi se face frig. Ca să se încălzească beau ceai cu rom. În timp ce strînge masa, Gun îi spune că ar trebui să scrie acasă şi lui Berit.

La scris se ajută unul pe altul. Stau fiecare pe cîte o parte a mesei şi caută cuvinte. Pur şi simplu se joacă, nu fac nici un păcat. De aceea pot face ceea ce fac, pentru că este un joc. Tot în joacă încearcă să-şi imagineze ce face omul cînd este la armată.

— Trebuie să scrii despre fete, zice Gun.

Atunci el îşi ridică privirea, pentru o clipă. I-a venit ceva în minte. Acest ceva îl nelinişteşte foarte tare. Deodată îi piere cheful de scris. Lasă stiloul din mînă şi o priveşte pe Gun. Ea îl întreabă de ce nu scrie, iar el îi răspunde că se gîndeşte la toate fetele pe care le-a avut. În timp ce îi spune acestea, caută să vadă dacă Gun devine geloasă. Gun nu pare geloasă. Rîde doar. E dezamăgit. Dar nu numai atît. Se simte încurcat că nu poate să-i facă rău lui Gun.

Cu toate astea, el scrie că la ei se stă foarte bine în privinţa fetelor. Avem mereu altele în fiecare seară, continuă el, aşa că este multă schimbare. În acest punct tatăl va rîde. Şi Gun rîde aici. În încheiere ea îi scrie numele, cu stiloul ei. Astfel totul devine mai excitant. În acel moment el simte că trebuie să facă ceva ca s-o facă să înceteze cu rîsul. Mai fărîmă încă nişte ţigări şi îşi îndoapă pipa. În timp ce o aprinde, îşi zice că

probabil Gun a recunoscut-o. Brusc ea capătă un aer cam neliniştit. Atunci el îi suflă fumul în faţă şi zice :

— Cînd te gîndeşti cît de puţin ştim unul despre celălalt !

Ea întreabă : cum adică ? El îi răspunde că citind scrisoarea, tatăl o să creadă ce scrie acolo, o să creadă că el a avut în fiecare seară o altă fată. Şi Berit o să creadă în ceea ce stă scris în scrisoarea către ea, că el este mereu singur. Ea tot nu pricepe şi atunci el îi spune că atunci cînd ea, Gun, îi spune că îl iubeşte, nici el nu poate şti dacă este adevărat.

— Bengt, zice ea atunci, şi ochii ei capătă acea expresie atît de rugătoare, pe care ochii femeilor o capătă numai cînd mint.

Dar după aceea ea îi spune că are dreptate. Dar nu asta a vrut el. Ceea ce dorea el era o dovadă, din partea ei, că el s-a înşelat. De aceea rămîne, o vreme, complet secat.

— Gun, zice el, pierdut, într-adevăr în nimeni nu poţi avea încredere ?

Ea îi răspunde că trebuie să te bizui pe omul pe care îl iubeşti.

— Şi dacă acela te înşală ? întreabă el.

Ea îi răspunde că şi atunci trebuie să ai încredere.

Asta el n-o poate pricepe. De aceea îi vine chef să-i facă ceva, s-o doară foarte rău.

— Cînd îţi scriu o scrisoare, şopteşte el, nu poţi şti niciodată dacă nu cumva mint.

— Bengt, spune atunci, eşti gelos ?

Trece o vreme. El deschide fereastra. Ploaia îl loveşte în faţă. Afară norii trec pe jos, încet, ca

nişte aeronave negre. Apa este neagră de tot. Cîinele merge pe lîngă stînci, cu coada între picioare, cu capul în jos, iar limba îi atîrnă.

— Eşti gelos pe Knut ? întreabă Gun.

El se scrutează atunci, destul de mult, destul de adînc. Cînd închide fereastra şi se reîntoarce spre cameră, ea tocmai aprinde focul în vatră. Se întinde, apoi, şi el aşteaptă. El se apropie, buzele ei sînt întredeschise şi îşi ţine ochii închişi. El îi descheie bluza, dar de buzele ei nu se atinge. Apoi se întoarce cu spatele spre ea. Spune apoi, cu vocea foarte scăzută :

— Cine este E.S. ?

Ea îi răspunde că mai întîi trebuie să o sărute. După ce o sărută trebuie să continue. Apoi, obosit şi satisfăcut, el observă că îi este totuna cine este E.S., că aproape totul îi este egal. Cu toate acestea ea îi povesteşte. El stă întins, învăluit în căldura ei, şi ascultă. Poate că ceea ce aude îl doare, dar nu mult. Cînd ea îl întreabă dacă îl doare ceea ce află, el îi răspunde că da, îi provoacă o mare durere. Şi asta este, de asemenea, adevărat. Tot ceea ce spune el este cam la fel de adevărat. Asta este un lucru frumos. Şi tot asta este un lucru groaznic sau un lucru care va deveni groaznic.

— Asta este pipa lui Erik ? întreabă el apoi.

— Da, îi răspunde ea, şi îi mîngîie capul înfierbîntat.

Atunci el sparge pipa şi aruncă bucăţile în foc. În timp ce face asta el nu simte nimic, numai că face ceea ce ar trebui să facă. Şi cînd face ceea ce ar trebui să facă, el nu simte, de obicei, nimic. Ei, totuşi, i se pare că el ar simţi ceva.

— Bietul Bengt ! şopteşte ea.

Compătimirea nu-i displace, niciodată nu i-a displăcut. Aceasta îl face şi pe el să simtă că suferă. Consideră că este frumos să suferi.

— N-aş fi crezut niciodată asta despre tine, îi spune el, şi suferă.

De fapt el tocmai asta crezuse. Ca acum să poată suferi şi mai mult, însă, o acuză. Declară că ea nu îl iubeşte. Să spui aşa ceva este periculos. Dacă vrei ca cineva să te iubească nu trebuie să-l pui să se analizeze dacă „într-adevăr" te iubeşte. Pentru că, la o analiză completă, cam puţine sînt lucrurile pe care „într-adevăr" le facem. Dacă te scrutezi foarte profund îţi dai seama că sonda nu ajunge niciodată la fund. Atunci începi să te temi de acea adîncime din tine. Dar cu adevărat începe să ţi se facă frică abia atunci cînd îţi dai seama că un alt nume pentru adîncimea aceea este vidul.

Ea intră în separeu şi se aşază pe pat. Ridică apoi cîinele ud şi îl mîngîie. El nu mai găseşte nimic de spus şi atunci ea zice :

— Nu-i nimeni de vină că sînt mai în vîrstă decît tine. Înaintea ta am cunoscut mulţi. Asta n-o pot schimba. Nu înţelegi asta, Bengt ?

Bineînţeles că el nu poate să înţeleagă. Cu un îndrăgostit lucrurile se întîmplă aşa cum se întîmplă cu un actor. Pentru a putea juca într-adevăr bine, el trebuie să aibă sentimentul că este primul care joacă acel rol. Dacă sentimentul lui nu crede asta, atunci cel puţin raţiunea lui trebuie să-l facă să creadă că nimeni nu a mai jucat acel rol atît de bine ca el. Cînd Bengt, în cele din urmă, oboseşte să tot sufere, se aşază pe podea, lîngă pat, şi întreabă :

— Îl mai iubeşti încă ?

— Nu, răspunde ea, niciodată nu l-am iubit. El o roagă să-i spună de ce. Ea îi spune de ce. Îi povesteşte ce fel de om era. Vorbeşte despre el ca şi cum ar fi mort, dar, de fapt, el este numai la închisoare. Îi dă drumul cîinelui pe duşumea. În locul lui îl ridică pe Bengt de jos. Ea trebuie neapărat să-şi umple vidul din suflet.

Omul acela despre care vorbeşte este de multă vreme la închisoare. Era frizer. Cînd făcuse cunoştinţă cu el, era bogat şi vesel. Şi mai era şi lăudăros şi van. Întotdeauna se pieptăna înainte de a se duce la culcare. În acest punct al povestirii rîd amîndoi, pentru prima oară în această zi. Şi căuta întotdeauna să fie cu haz. De exemplu spunea, în loc de „elveţian", „elveţios". Voia s-o tot facă să rîdă. Pînă la urmă ea avusese din ce în ce mai puţin chef să rîdă. Atunci el găsise noi glume din ce în ce mai lipsite de haz. Înainte de a se duce la culcare, îşi turna briantină în păr. Îi cumpărase şi o insulă. Ea îl întrebase, atunci, de unde avea banii. El nu-i spusese, însă faptul că ea îl întrebase, îl făcuse să fie foarte neliniştit. Ea înţelesese, atunci, că el avea nevoie de ea din cauza acelei nelinişti a lui. Se gîndea s-o rupă cu el şi tocmai atunci fusese prins. Vînduse bancnote false. Voia ca ea să-l ascundă. Ea a refuzat. Nu ţinuse suficient de mult la el.

După ce termină de povestit, îl întreabă dacă este mulţumit. El îi răspunde că da, pentru că aşa şi este. Mulţumit că a făcut scandal, mulţumit că i-a făcut ei rău, mulţumit că el însuşi a putut să sufere. Dar cînd o sărută, îşi dă seama că celălalt n-a dispărut din trupul ei. Vrea atunci

să o sărute pînă o să-l gonească pe celălalt. Vrea să facă dragoste cu ea pînă îl va alunga. Dar cînd să facă asta observă că nu poate. Fără vlagă, plîngînd, se prăbușește lîngă ea, pe pat.

— Bietul Bengt ! zice ea.

Atunci el zvîcnește, se scoală din pat, și se năpustește afară. Împinge barca în apă. Cînd ea ajunge la mal, barca s-a și îndepărtat puțin. El stă în barcă, în picioare și caută s-o facă să înainteze perpendicular pe valuri, direct. Acestea nu sînt înalte, totuși el este cam fără putere. Vîslele îi scapă din mînă, el cade peste bord, în apă, cu fața în jos, și nu se ridică. Ea este cea care trebuie să tragă barca înapoi pe uscat. Cînd îl întoarce pe spate, el se preface că s-a lovit foarte rău.

— Bengt, fii de înțeles ! îi spune ea în timp ce încearcă să-l ridice pe picioare.

Rochia îi este udă pînă în talie. Cînd ajung în casă o agață pe un băț să se usuce. El se întinde pe dușumea, cu fața în jos, tînjind după duioșia ei, poate după un singur cuvînt. Un singur cuvînt, cît de neînsemnat, l-ar izbăvi. Și pe ea ar izbăvi-o un cuvînt. În timp ce stă în bucătărie și face bagajele, ea lasă ușa deschisă ca să poată auzi acel cuvînt. Însă tot ce aude este scîrțîitul pe care îl scot scîndurile, atunci cînd el se zvîrcolește pe dușumea. În vreme ce el se rostogolește, de pe o parte pe cealaltă, cîinele își apropie botul de el și îl miroase. Brusc, apucă animalul de gît și strînge. Cînd acesta încearcă să se elibereze, el devine furios și îl strînge și mai tare. În bucătărie Gun lasă să cadă ce are în mînă și vine în

fugă. Îl ciupește ca să-l facă să-i dea drumul cîinelui.

— Fii de înțeles, Bengt ! strigă ea.

Dar tocmai de înțeles nu vrea el să fie. Omul care este dezamăgit de o femeie, nu vrea să fie înțelegător. Vrea numai să se înfierbînte. În acest moment nu este înfierbîntat, ci doar se teme, se teme așa cum se tem de obicei bărbații, nu că nu o poate iubi atît cît ar merita ea, ci la gîndul că el poate nu este normal.

Cînd el se liniștește, ea dorește să aibă o explicație. Ea este, acum, destul de duioasă. Îi netezește părul, pe spate, și îi curăță sarea de pe față, cu sărutările ei. El rămîne întins, țeapăn și mut. Vrea, mai mult decît orice, s-o umilească. Vrea, mai mult decît orice, s-o doară. Abia atunci cînd îi va fi provocat atîta durere pe cît merită ea, va putea s-o iubească. Abia atunci va fi fierbinte și puternic. În consecință, ceea ce îi spune el, ca să-i explice de ce a încercat să sugrume cîinele, nu este adevărat sau, mai corect, este la fel de adevărat ca orice altceva.

— Nu este cîinele lui ? strigă el.

— Ba da, îi răspunde ea, obosită, el mi l-a cumpărat.

În acea clipă el își dă seama ce va trebui să facă pentru a-l omorî pe străinul acela din ea, pentru ca el însuși să poată trăi. Se așază la masă, liniștit și stăpîn pe sine. Înainte de a ieși în barcă beau fiecare cîte un pahar de rom. După aceea se pot accepta mai ușor unul pe celălalt. Puțin amețit poți accepta pe oricine. Cînd coboară spre mal merg braț la braț și își mîngîie, unul celuilalt, mîinile. Bengt duce cîinele legat cu lesa cea maro-

nie. Ea nu pricepe ce vrea el să facă. Şi nici nu-şi prea bate capul. Este obosită şi resemnată. Se aşază pe banca de la pupă, cu mîinile în poală. În momentele acelea pare foarte bătrînă.

De data asta el nu mai are greutăţi cu scosul bărcii în mare. Şi valurile sînt mai mici. În timp ce vîsleşte nu se uită la ea. Ea se miră dar este prea obosită ca să întrebe. Cînd se întoarce să se uite spre ţărm, ea observă că el a legat cîinele de barcă. Acesta încearcă să înoate dar îi vine foarte greu. Cînd vrea să deslege lesa, îşi simte umărul strîns de mîna lui grea. Mirată şi puţin înfricoşată se întoarce spre el. Într-o mînă el ţine o piatră rotundă, udă şi destul de grea. Un val greu loveşte barca. Ea cade de pe bancă şi, şezînd pe fundul bărcii, îl vede aplecîndu-se în faţă, pe deasupra ei, cu piatra ridicată. Ca să nu mai trebuiască să vadă ea îşi închide ochii. Ca să nu mai trebuiască să audă, îşi acoperă urechile cu palmele.

Cînd totul s-a sfîrşit el aruncă lesa în barcă. Vrea s-o ajute să se ridice dar ea nu se lasă ajutată. Cînd intră în golf el o duce pe uscat, în braţe. Este foarte grea, el izbuteşte însă s-o ducă pînă în casă. Plin de tandreţe şi puternic el o aşază pe pat. Ea rămîne acolo, întinsă, cu ochii închişi. Este palidă şi fără putere, însă nu-şi mai astupă urechile. De aceea ea aude ce-i spune el.

— Nu înţelegi ? şopteşte el. Era al lui. De-asta a trebuit s-o fac. Ţi l-a dat ca să-l tîrîi peste tot pe unde mergi. Nu-ţi dai seama ? Nu poţi să mă ierţi ?

Poate că îl înţelege, poate că nu. Este foarte obosită ; acolo, afară, este întuneric. Îl roagă să se ducă şi să închidă toate obloanele. El se opreşte apoi, o clipă în întuneric, la un pas de patul ei, respirînd greu şi plin de dorinţă.

— Bengt, şopteşte ea, aprinde lampa !

Cînd el o luminează cu lampa, ea îşi deschide ochii. Se apleacă asupra ei, fierbinte şi tare, mai înfierbîntat şi mai puternic ca niciodată. Ochii îi sînt negri. La început buzele lui sînt întredeschise. Apoi şi le strînge. Acest lucru ei îi este indiferent. Cu indiferenţă se lasă dezbrăcată de mîinile lui fierbinţi şi puternice. După ce o dezbracă, ea îl roagă să stingă lampa. După ce el suflă în lampă, ea îşi închide ochii. De fapt este întuneric, aşa că nu poate să-l vadă. Cu toate astea, ea îşi păstrează ochii închişi. El îi găseşte, pe întuneric, încheietura mîinii. I-o apucă, repede şi cu putere, şi i-o trage spre el. Îi ia amîndouă mîinile şi le face să-i simtă trupul. Ea trebuie să-şi dea bine seama cît de puternic este el. Şi ea chiar îşi dă seama de asta, însă îi este indiferent. Îşi dă seama, cu indiferenţă, că în patul ei se aşază un bărbat.

După ce el adoarme, ei nu-i mai sînt lucrurile la fel de indiferente. Căci el, atunci cînd doarme, doarme ca un copil. Şi-a tras genunchii spre piept. Genunchii aceia pe care ea îi mîngîie sînt nişte genunchi de băiat, slabi şi osoşi. Omoplaţii îi împung pielea ca nişte începuturi de aripi. Îl mîngîie pînă îl usucă. Îl sărută, apoi, pînă îl udă. În timp ce face toate astea, se teme ca el să nu se trezească. Numai cînd este adormit poate să-l iubească.

Noaptea, destul de tîrziu, i se face poftă să-l vadă. Se scoală din pat, cu grijă, ca să aprindă lampa. Nu găseşte chibriturile imediat. Se duce în

vîrful picioarelor, spre fereastră, unde stau ele de obicei, şi calcă pe lesă. Îşi retrage piciorul ca şi cînd ar fi muşcat-o ceva. După ce aprinde lampa, ia lesa şi se duce cu ea în camera mare, unde o atîrnă pe rama uscătorului. Apoi rămîne în camera aceea, destul de mult timp. Se teme să se ducă la el cu lampa. Se teme de întuneric. Dar şi mai mult se teme de faţa lui. Şi cînd în cele din urmă se duce şi îi luminează faţa, este cît pe ce să scoată un ţipăt. Dar în loc să ţipe, stinge lampa. Şi imediat, apoi, se aşază pe pat şi începe să plîngă. Asta nu-l trezeşte. Nici un bărbat nu se trezeşte din cauza smiorcăielilor unei femei. Smiorcăielile bărbaţilor, însă, le ţin pe femei treze. Plînge pînă adoarme şi ea, dar nici măcar atunci nu scapă de ceea ce o obsedează. Ştie că îl va iubi aşa cum îi iubeşti pe unii bărbaţi : i te dai numai din dorinţă, dar fără bucurie, îl faci să creadă că tu însemni totul pentru el, pentru că ar fi prea dificil să-l faci să creadă altceva ; de altfel el niciodată nu o să creadă asta. Îl laşi să te sărute, dacă are el chef, dacă nu, nu ; accepţi un inel şi te bucuri, accepţi orice şi te bucuri. Cam aşa o să-l iubească. Dar faţa lui n-o s-o mai poată iubi niciodată.

Căci faţa aceea pe care a privit-o în lumina lămpii era aceeaşi cu cea care se aplecase în barcă, deasupra ei, fără s-o vadă, fără să vadă nimic altceva decît un cîine condamnat la moarte, nimic altceva decît acea uşoară schimbare rîvnită de tigrul care se află în fiecare bărbat, pentru a fi satisfăcut.

Şi astfel, chiar în somnul în care mii de păsări de mare ţipă deasupra unor ape negre, ea continuă să vadă faţa urîtă şi goală a unui tînăr ucigaş.

O SCRISOARE CĂTRE TATA DIN PARTEA FIULUI

Dragă tăticule,

Îţi scriu scrisoarea aceasta în dimineaţa de Crăciun. Berit s-a dus la biserică împreună cu părinţii ei. Pe mine m-a durut capul, aşa că m-am scuzat şi am rămas acasă. Afară de asta, slujbele religioase nu-mi spun mare lucru. Mă simt foarte bine aici. Satul este foarte retras şi zăpada este de optzeci şi cinci de centimetri. Aşa că ciorapii pe care mi i-ai dat, cadou de Crăciun, îmi sînt foarte necesari. Te rog să primeşti mulţumirile mele şi pentru aparatul de ras. Din partea lui Berit am primit o cămaşă de calitate foarte bună, iar din partea părinţilor ei am primit două coupe-papier-uri din lemn. Se pare că ei cred despre mine că citesc nemaipomenit de mult. Desigur că, după cum ştii, am învăţat cu încordare toată toamna, dar n-am ajuns încă să uzez un coupe-papier. Să ştii însă, lăsînd gluma la o parte, că părinţii lui Berit sînt nişte oameni minunaţi. Au puţine legături, trăiesc fără multe contacte cu lumea din afară, sînt totuşi prietenoşi şi prevenitori. Mă consideră o persoană teribil de importantă, deşi sînt doar student în filozofie. Mai deunăzi am auzit-o pe tanti spunîndu-i unei vecine că logodnicul fiică-si este un adevărat filozof. Pronunţa „felu-

zof". N-am corectat-o, mi-a fost teamă că s-ar simţi jignită. Oamenii de pe aici sînt foarte mîndri. Cînd am vrut să le dau, şi mătuşii şi unchiului, cîte zece coroane, împreună cu rămurica de brad, acum de Crăciun, pur şi simplu n-au vrut să accepte.

N-am să te reţin cu amănunte în legătură cu viaţa pe care o duc aici. Ţi-am promis că îţi voi scrie, imediat ce mă voi fi gîndit la lucrurile pe care le-am discutat chiar înainte de plecarea mea. După cum ai spus chiar tu, foarte judicios, este într-adevăr mai uşor să dezbaţi o asemenea chestiune în scris decît prin discuţie directă. Ceea ce mi-ai împărtăşit mi-a produs, desigur, un mic şoc. Nu pentru că asta ar fi venit complet pe neaşteptate, însă fără îndoială că ar fi fost mai bine dacă m-ai fi pus la curent, în legătură cu acest pas al vostru, înainte de publicarea primului anunţ. Atunci precis s-ar fi putut evita ceea ce tu numeşti acea „manifestare" a mea. Pe de altă parte vreau să înţelegi că nu te acuz cîtuşi de puţin. Sînt, desigur, fiul mamei mele, dar sînt şi al tău. Sînt conştient nu numai de datoria mea de credinţă faţă de memoria mamei, ci şi de ascultarea pe care ţi-o datorez. Astfel încît nu pot accepta, fără nici un fel de discuţie, orice acţiune de-a ta, ca pe o expresie a celei mai înalte justiţii, deşi, aşa cum pe bună dreptate spuneai nu demult, în ultima vreme am devenit mai înţelegător. Înţelegerea este de fapt, după cum îţi dai singur seama, o chestiune destul de relativă. Cînd spunem că un om este înţelegător, înţelegem, de regulă, că acesta înţelege şi, prin aceasta, iartă toate faptele noastre. N-aş vrea să spun că atitudinea ta este exact asta. Şi nici a mea. Menţionez asta numai, ca să zic aşa, de dragul păstrării unui echilibru.

Cauza atitudinii mele de acum, diferită faţă de cea pe care a avut-o mai demult, în legătură cu planurile tale de căsătorie, nu este în primul rînd aceea că eu, în decembrie, aş fi mult mai „înţelegător" decît în februarie, ci faptul că, după ce durerea cea mai directă a trecut, mi-am putut forma o imagine mai puţin pătimaşă în privinţa felului tău de comportare. Sînt chiar tentat, mai nou, să recunosc că dragostea este ceva pentru care nu poţi fi tras la răspundere. Nu mai sînt în stare, din considerente sentimentale, să ascund faţă de mine însumi faptul că acest lucru se aplica, şi în cazul mamei, ca în cazul oricui altcuiva. Consider că este de datoria mea să-ţi spun că sînt în măsură să sprijin justeţea bănuielilor tale în ceea ce priveşte relaţiile dintre Erik şi mama. Afară de asta consider că este timpul, în fine, să recunoaştem unul faţă de celălalt de fapt că mama era în ultimii ani destul de exasperantă. Orice ar fi făcut omul, ea găsea că era greşit sau neinspirat. Era omul drăguţ cu ea, atunci bănuia întotdeauna că are un gînd ascuns. Te duceai şi-i cumpărai ceva, ceea ce-i luai era ceva nebunesc. Dacă, pe de altă parte, nu-i cumpărai, atunci erai rău şi îi doreai mai repede moartea. Îmi dau seama, natural că era bolnavă, şi deci îndreptăţită să i se acorde o anumită grijă, dar aceasta nu schimbă faptul că modul în care ne teroriza era aproape de nesuportat.

Pot să înţeleg deci, că ai simţit nevoia evadării într-un mediu mai puţin deprimant. Şi eu aş fi

procedat astfel, dacă mi-ar fi stat în putere. Că acum vrei să te căsătorești, înțeleg foarte bine. Nu am nimic împotriva tovarășei de viață pe care ți-ai ales-o. În această privință trebuie, într-adevăr, să te contrazic. Dacă m-am arătat față de logodnica ta „rece", cum zici tu, aceasta s-a datorat în cea mai mare măsură faptului că multă vreme nu am fost sigur cum am să mă împac cu ea. Oricum, ne aflăm încă în anul de doliu, totuși, și tu să nu mi-o iei în nume de rău, dacă eu, din considerente pe care tu le-ai numi „convenționale", sînt obligat să păstrez față de ea o anumită distanță. Dar a conchide, din această cauză, că eu aș simți cumva antipatie față de ea, înseamnă, fără îndoială, să se meargă cam departe. Vă doresc amîndurora mult noroc. Este un angajament minunat faptul că nunta va fi puțin după Anul Nou, căci astfel nimeni n-o să poată afirma că te-ai căsătorit în același an în care a murit mama.

Sînt puțin întristat de faptul că tu ai înțeles atît de greșit reacția mea la aflarea veștii. Ar trebui poate, să îți dau o explicație. N-a fost în intenția mea să am vreo „manifestare". Faptul că m-am manifestat atît de violent avea două cauze. Prima, și cea mai importantă, este aceea că materia pe care o aveam de parcurs se adunase cam multă în ultima vreme și, ca o consecință, eram puțin cam surmenat. După cum știi și tu, fusesem nevoit să stau la bibliotecă mereu, pînă la miezul nopții, practic toată toamna, ca să recuperez timpul pierdut cu pregătirea militară, și acest lucru numai bine n-a făcut nervilor mei. A doua cauză, și mai puțin importantă, este aceea

că, așa cum am mai spus, am fost puțin surprins de vestea aceea venită pe neașteptate, mai bine spus nu de veste în sine, ci de faptul că era neașteptată. Deci toată chestiunea nu trebuie considerată, așa cum se pare că faci tu, ca o manifestare a unor sentimente de adversitate față de vreunul din voi. Cu siguranță ai avut impresia că Gun, de cînd găsise la mine în buzunar scrisoarea aia tîmpită de la acea fată, atunci cînd voise să-mi perie haina, era puțin supărată pe mine și ți-oi fi spus că, drept urmare, aveam și eu un motiv să fiu supărat pe ea, la rîndul meu. Bineînțeles că se poate să ai dreptate în această privință căci, în ultimă instanță, nu este treaba lui Gun dacă o înșel pe Berit și că scena pe care a făcut-o cînd a găsit scrisoarea a fost cam inexplicabilă, dar eu cred că există o explicație foarte directă a emoției pe care a manifestat-o. Femeile sînt foarte solidare între ele și, precis, Gun s-a simțit puternic lezată, pentru Berit. Dar că s-a simțit imediat îndreptățită să facă pînă și scandal, în locul lui Berit — asta e cu totul altceva. Pe de o parte pentru că, bineînțeles, Berit n-ar fi știut nimic despre toată chestiunea, pe de altă parte pentru că era o poveste destul de nevinovată. Pe scurt, am cunoscut-o pe fata asta la un coleg de facultate. Este tipul ăla de fată care cade cu plăcere și destul de des. Ai văzut bineînțeles caricatura aceea cu femeia care are inima plasată pe uter? Așa este ea. Buzele ei seamănă cu o floare carnivoră. Cînd o săruți, parcă te cufunzi într-o mlaștină. Nici măcar nu mi-a produs vreo încîntare. De aceea nici n-am mustrări de cuget. Căci nu toate faptele nepermise sînt pedepsite cu mustrări

de cuget. Remușcările ne încearcă numai dacă plăcerea încercată a fost suficient de mare. Faptul că eu însumi am „căzut“ după ea, avea o cauză mai adîncă decît simpla dorință. În starea de surescitare pe care o aveam, tocmai, în acea vreme, m-a cuprins o bănuială, și anume că Berit mă înșală. Sînt de acord, acum, că era absurd, dar știi cît de lipsită de logică poate fi gelozia. Or, cel mai bun remediu contra geloziei este acela de a trezi, la rîndul tău, gelozia. În acest fel se ajunge la echilibrul dorit. În paranteză fie spus, eu cred că un Don Juan este un om care caută să-și păstreze un echilibru al existenței, neplasîndu-și interesul asupra unui singur subiect. Este un om laș ? Nu, ci un om șiret, căci dacă nu-i iese o socoteală cu cineva, poate să-și caute consolarea la altcineva. El intenționează să conviețuiască bine cu propriile lui sentimente. Este un om practic.

Acu', nu că eu aș fi vreun Don Juan. A fost doar o reflecție făcută în trecere. După aceea am aflat, bineînțeles, că Berit îmi era credincioasă. A fost tragic sau, mai bine zis, tragicomic. Am ars atunci toate scrisorile pe care le aveam din partea acelei fete și i-am cerut și ei să le ardă pe cele pe care le avea de la mine. Din nefericire a rămas probabil una, pe care am uitat-o în haină, căci știi și tu cum se întîmplă ! Că Gun s-a întîmplat s-o citească, a fost chiar neplăcut, dar de fapt n-o rugase nimeni s-o citească. Ca s-o îmbunez la loc, i-am cumpărat brățara aceea pe care ți-am arătat-o înainte de a pleca. A fost destul de scumpă, dar își merită prețul, dacă prin asta se restabilesc bunele relații în sînul familiei.

Gata, acum cred că mi-am exprimat cît am putut de bine poziția față de această problemă. Dacă se întîmplă să-i spui lui Gun despre scrisoarea mea, poți să menționezi și față de ea lămurirea pe care ți-am dat-o cu privire la mica mea legătură cu acea fată. N-o s-o facă să aibă remușcări, dar i se va întîmpla, poate, să se simtă mai puțin lezată pentru Berit.

Multă veselie, în continuare, de Crăciun
și un An Nou fericit îți dorește
al tău fiu Bengt.

Berit și părinții ei îți transmit călduroase îmbrățișări.

ORA TREI

Berit se teme pînă și de gheață. Nu numai de cea de peste noapte, ci și de gheața tare, care a stat în ger mult timp. De aceea, cît timp merg peste gheață, spre insulă, ei îi este teamă. Stă pe sanie și Bengt o împinge. Se teme, în fiecare clipă, că gheața se va rupe. Dar nu se rupe. Doar trosnește. Tălpile saniei scrîșnesc. Gun cîntă. Stă pe sania tatei și ține pe genunchi un pachet. Este încălțată cu cizme albe, scurte. Berit are unele negre, înalte. Sînt de împrumut și îi sînt prea mari. Cînd umblă cu ele, este nesigură pe picioare.

Este o duminică dimineața albă și limpede. Sînt minus șaisprezece grade. Acolo, pe gheață, este ger, ici și colo stau păsărele. Dinspre mare vine un automobil, încet. Lanțurile pentru zăpadă scrîșnesc de frică, sună ca și cum automobilul

clănţăne din dinţi. Departe, în larg, se află o ambarcaţie, prinsă de gheţuri. Apare ca şi cum ar fi aşezată direct pe gheaţă. Contururile îi sînt desluşite şi fine. Fumul care se ridică din coş este subţire şi nemişcat. Între catarge par că atîrnă pînze de păianjen. Insulele au cu totul altă înfăţişare decît vara. Cea lungă şi joasă zace înfundată în zăpadă şi gheaţă. Apare o singură pereche de urme de schi, dar nu se văd urmele de întoarcere. Insula cea înaltă nu pare chiar atît de înaltă ca astă vară. Coroanele îngheţate ale pinilor sclipesc în soare. Gun îşi pune ochelarii de soare. Sînt cei pe care îi avea în vară. Berit îşi ţine una din mîini în faţa ochilor. Pe de o parte din cauza soarelui şi a gheţii, pe de altă parte pentru că o frămîntă gîndurile.

Şi pe Bengt îl frămîntă gîndurile. De altfel pe toţi îi frămîntă gîndurile. Gun se opreşte din cîntat. Numai tălpile săniilor cîntă. Ceva mai spre larg gheaţa devine mai neagră, iar ei trec peste un curent. Acolo Bengt nu mai îndrăzneşte să dea atît de tare cu cangea în gheaţă. De aceea tatăl izbuteşte să-l ajungă, ba trece chiar pe lîngă el. În acel moment Gun se lasă pe spate şi îl priveşte pe Bengt. Fiul ei cel vitreg se uită şi el la ea. Nici unul din ei nu zîmbeşte, iar Bengt rămîne în spatele saniei tatălui. Astfel Berit este mai liniştită. Abia cînd ajung nu mai este liniştită.

Zăpada s-a depus pe stînci într-un strat gros. În jurul fiecărei pietre gheaţa stă, ridicată, ca nişte mici vulcani albi. Un animal a traversat insula, după urme ar putea fi un cîine. Părăsesc săniile pe gheaţă şi înaintează, din greu, spre

casă. Numai Bengt o ia în altă direcţie. Păşeşte peste văioage, unde vîntul a îngrămădit zăpada în troiene întărite. În urma lui aproape că nu rămîn urme. Ajuns însă la patrulater, acum acoperit, se lasă în genunchi. Rămîne aşa un timp, îşi scoate mănuşile şi ia zăpadă în pumni. Cînd o gustă, simte că zăpada are gust sărat. Dar cineva strigă şi el pleacă.

— Unde ai fost ? întreabă tatăl.

— Afară, răspunde el numai.

În vatră arde focul. Tatăl şi-a scos pantofii şi ciorapii. Acum îşi propteşte picioarele pe marginea vetrei. Nu sînt chiar curate.

— Cît este ceasul ? întreabă fiul.

— Zece, răspunde tatăl, îşi îndoaie degetele de la picioare, se vede foarte urît.

Mănîncă la ora unsprezece. Înăuntru este cald, dar lui Berit îi este rece. Afară sînt douăzeci de grade sub zero. O sanie cu pînze traversează golful, a ţîşnit pe lîngă ei ca un pescăruş. După ce mănîncă, beau ceai cu rom. Gun aprinde o lumînare pe care a adus-o cu ea şi o aşază în mijlocul mesei. Atunci Bengt iese cîtva timp, se aşază pe trepte şi fumează. Berit iese şi se aşază lîngă el, pe scară, se joacă îngropîndu-şi vîrful cizmelor în zăpadă. După o vreme, tatăl şi mama vitregă ies. Gun se opreşte pe ultima treaptă şi îşi mijeşte ochii la soare. Vrea să facă o poză. Bengt iese din cadru.

— De ce ? întreabă Gun, cînd el îi ia aparatul.

El nu-i răspunde, se mulţumeşte să i-l ia. Îi lasă destul de mult timp să stea pe trepte, în picioare, cu privirile în gol. Mereu cîte ceva care nu e cum trebuie. Stau ori prea sus, ori prea

jos. Dar cel mai adesea stau prea depărtaţi unul de altul.

— Daţi-vă mai aproape unul de altul! zice el. Vocea îi este încordată. Pentru că abia a putut spune asta. Ascuns în spatele aparatului, el vede cum ochii lui Gun îi caută pe ai lui. Este prima oară, de multă vreme, că ea vrea să-l vadă. Aparatul tremură, n-o să fie o poză grozavă.

— Şi mai aproape, zice el.

Atunci ea îl cuprinde pe tatăl cu braţul pe după mijloc, pe după haina cea nouă, bleumarin. Tatăl îşi petrece braţul în jurul jachetei celei negre a lui Berit.

— Aşa este bine, şopteşte Gun.

Ei nu îi este bine. Lui Bengt, însă, îi este bine, deşi tremură. Ascunşi în spatele aparatului, ochii lui se bucură. Nu vrea să-şi dea cineva seama de acest lucru.

— Rîdeţi! şopteşte el.

Aud cu toţii, dar el i-a spus numai lui Gun. După poză numai tatăl continuă să rîdă. Proaspeţii căsătoriţi intră în casă. Sînt căsătoriţi de paisprezece zile. De cincisprezece zile Bengt locuieşte la Berit. Tăblia canapelei a fost reparată. Cu toate acestea nu se simt fericiţi. Cel mai puţin fericiţi au fost în noaptea care a urmat zilei în care tatăl s-a căsătorit. A fost o nuntă mică, mai mică decît intenţionase tatăl. N-a venit nici un vecin. Şi-or fi amintit, probabil, că anul de doliu nu s-a scurs complet, că au mai rămas mai mult de patrusprezece zile; în plus era şi joi. Au venit numai surorile ginerelui, îmbrăcate cu hainele Almei. Înainte de ceremonie au

pregătit cafeaua şi l-au ajutat să-şi aranjeze cămaşa. Dar pe Gun numai Berit a ajutat-o să-şi aranjeze rochia. Pînă la Primărie i-a dus o singură maşină şi tot una i-a luat de acolo. Au luat masa de prînz la un restaurant, acelaşi restaurant, deşi nu într-un salon separat, ci destul de aproape de orchestră. Surorile au plecat cele dintîi, n-aveau deloc poftă de mîncare. Şi nici n-au rîs, nici măcar o singură dată. Fuseseră doar curioase. Ba da, cea urîtă rîsese o dată, atunci cînd mirele voise să-i pună inelul în deget lui Gun, şi-l scăpase. Atunci rîsese, deşi în mănuşă. Singurul lucru care o face să rîdă este un necaz al altcuiva. Numai atunci poate trăi, cînd altcineva moare.

Mirii, Bengt şi Berit au plecat odată, dar au luat-o în direcţii diferite. Proaspeţii căsătoriţi s-au urcat într-un taxi frumos. Bengt şi Berit au luat tramvaiul pînă la Berit acasă. Ea se trezise în mijlocul nopţii, simţind că Bengt nu doarme.

— Dormi? şoptise ea.

El nu răspunsese. Atunci ea întrebase:

— La ce te gîndeşti?

Multă vreme el rămăsese tăcut. Era complet acoperit de sudoare. Deodată strigase:

— Ştii ce aer aveau?

— Ce aer, şoptise ea; se temuse atunci şi pentru că el strigase, şi pentru că s-ar fi putut să mai audă cineva.

Natural că ea înţelesese la cine se referea el. Şi el sesizase faptul că ea înţelesese.

— Ca nişte cîini. Ca nişte căţei veseli.

În acel moment ea găsise ceva de spus:

— De ce o iubeşti, Bengt?

Chiar în clipa în care spusese asta, dar nu mai înainte, ea își dăduse seama că ceea ce spusese este adevărat. Dar nu putuse să-și dea seama cum de știa acest lucru. Cînd Bengt îi spusese că este ridicol ce spune, ea simțise că o minte, deși în acel moment nu știa.

— O urăsc, șoptise el.

După aceea se înfierbîntase și devenise surescitat. Temîndu-se din cauza cîntărețului din banjo și din cauza jucătorilor de cărți, care dormeau cu toții, îl lăsase să o posede. Cînd el adormise, ea se pusese pe plîns, în tăcere. Deși păturile erau groase, i se făcuse frig. Își dăduse seama că cel pe care îl iubește petrecuse cu ea o noapte de nuntă a altcuiva.

Dar, într-un fel, este adevărat că el urăște. N-a dat pe acasă paisprezece zile. Nici n-a dat telefon. Într-o seară îl sunase tatăl. Nu era treaz. Înțelegi, e lună de miere, îi spusese. Părea mulțumit că fuseseră lăsați singuri. Părea mulțumit de toate, era mulțumit și pentru că era beat. Ia-o pe Berit și haide să mergem la insulă, mîine dimineață devreme, zise el. Gheața ține.

După ce se fotografiază, Bengt o așază pe Berit pe sanie și, acționîndu-și cu putere cangea, o împinge spre capătul golfului. O plimbă de trei ori în jurul insulei, primele două dăți destul de încet. Prima oară se opresc și privesc spre insulă. Din coș se ridică fum, subțire și rar. Geamurile sticlesc în lumina slabă a soarelui. Zăpada de pe acoperiș este grea și aproape albastră. Tatăl iese pe verandă, cu o găleată în mînă. Este o găleată strălucitoare, pe care el o duce cu grijă. O deșartă peste balustradă, în zăpadă. În zăpadă se face o pată mare și urîtă. Intră din nou în casă, fără să-i fi văzut.

De celelalte dăți nu se mai produce nimic de felul ăsta. Nu se mai întîmplă chiar nimic. Numai fumul se oprește. Mai aud și o ușă trîntindu-se, slab, însă deslușit. Atunci Bengt îndreaptă sania spre larg. Se opresc cîtva timp și se uită spre vasul prins de ghețuri. Îndărătul ei se află o adîncitură grunjoasă, plină cu blocuri înalte de gheață. Ambarcațiunea este înfundată adînc și stă puțin aplecată spre babord. Distanța este prea mare ca să-i poată distinge numele. De pe balustradă atîrnă țurțuri de gheață, coșul este și el acoperit de gheață, catargul pentru steag poartă un colier neclintit de gheață. Lîngă barcă se află un grup întunecat, de bărbați, strînși în jurul unui cal negru și a unei sănii. Apoi calul începe să alerge spre țărm, ridicînduși copitele sus. În sanie stă un bărbat într-o blană albă. Clinchetul clopoțeilor ajunge la ei, plutind peste ghețuri. Cîteodată, după zgomotul copitelor, parcă ar trece peste un pod. Cînd trec a treia oară, obloanele sînt închise. Atunci el întoarce sania brusc spre insulă, dar înaintează destul de încet. După ce stau un timp pe trepte, tatăl descuie ușa și iese. Cînd dă cu ochii de ei, rîde. În acea clipă are aerul unui cîine. În luna de miere este mai lipicios ca niciodată. O ia pe Berit de braț. Așa că ea trebuie să mai facă încă o plimbare. Bengt intră în casă.

Cînd intră, Gun încă nu este complet îmbrăcată, doar se învelește iute cu blana cînd îl aude venind. Fără să se atingă unul de celălalt, își

împing scaune spre vatră, se așază, se simt singuri.

— Îți mulțumesc pentru scrisoare, spune Gun după un timp.

Focul arde din nou. La lumina lui, Bengt vede deodată lesa cîinelui atîrnînd, uitată, pe stinghie. O dă jos și o ascunde în buzunar. Cîinele a fost călcat pe drum, lîngă grădina fratelui lui Gun. Deci lesa n-are cum să atîrne acolo.

— Nu ți-a fost adresată, răspunde el. Scrisoarea era pentru tata.

La asta ea nu răspunde nimic, rupe un colț dintr-un ziar și-l aruncă în foc. Rupe după aceea o bucată și mai mare. Pînă la urmă, aruncă în foc tot ziarul. Frigul se adună prin colțuri. Soarele începe să coboare. Sînt douăzeci și șase de grade sub zero. Bengt își mută scaunul mai aproape de foc, de asemenea mai aproape de ea. Știe că nu are voie să se apropie *prea* mult. Și-au promis că, după căsătorie, vor putea cel mult să stea unul lîngă celălalt, dar niciodată prea aproape. Dar cînd nu sînt alături, Bengt o urăște, căci tigrul din el îi urlă în urechi, fără încetare, ce face ea cînd nu sînt împreună. Și dacă minte, cine îndrăznește să-i spună unui tigru că minte ?

Dar cînd scaunul lui se află foarte aproape de al ei, el își dă seama ce pas mic este între ură și dragoste, sînt doar două fețe ale aceleiași monede. Numai pe cel pe care îl iubim îl putem urî bine. Deci, acum că ea se află lîngă el, o iubește. Ea își dă seama de acest lucru și i se face teamă, teamă de asprimea legii, dar și teamă de dorința cărnii. Stînd acum singură în casa aceea nouă, neobișnuită, a deschis uneori biblioteca și

a citit despre această culpă și despre toate celelalte culpe. Însă cel mai mult tremură din cauză că ea însăși este plină de dorință, pentru că i-a fost atît de dor de el.

Amîndoi se doresc. De aceea nu se pot opune, deși încearcă. Și de opus nu mai pot, deoarece nu se mai cunosc bine. Sînt din nou, unul pentru celălalt, niște străini frumoși.

— Ce roșu ești în obraji ! șoptește ea și îl privește.

Și ea este roșie. Dar este o prostie că a spus ce-a spus, căci după ce îi spui așa ceva cuiva îți vine chef să-l mîngîi. Pentru ca să-l poată mîngîia, ea trebuie să se dea mai aproape de el. Îi este încă puțină teamă. Bengt netezește blana de pe ea.

— Îți mulțumesc pentru brățară, șoptește ea.

N-o poartă. El o întreabă de ce. Ea îi spune că se teme de Knut. Se duce apoi și își aduce valiza. Brățara se află acolo, la fund de tot. Portțigaretul nu mai este. O secundă ura caută să-l atingă, o pală fierbinte de vînt îi șterge obrazul, apoi s-a dus, așa cum se duce vîntul.

— L-am aruncat, șoptește ea, de dragul tău. Acum nu mi-a mai rămas nimic.

Rațiunea lui spune că asta-i o minciună. O acceptă, totuși, ca pe un adevăr. Acceptăm cu ușurință minciunile, cu condiția să fie formulate ca niște adevăruri.

El îi prinde brățara la încheietura mîinii. Este o brățară grea și frumoasă. Nu mai recunoaște acea încheietură. De aceea o mîngîie. Cînd se sărută nu-și recunosc nici buzele. În momentul în care ea dă jos de pe ea blana, aud afară

vocea lui Knut. Se duc la fereastră. Knut și Berit vin spre casă, înotînd prin zăpadă. Termometrul arată minus douăzeci și nouă de grade. Înainte ca ceilalți doi să intre în casă, ei mai ajung să se sărute o dată.

Cînd intră în casă, Berit plînge. Are pe obraji lacrimi înghețate, sau poate apă. Iar Knut rîde.

— Chiar în mijlocul gheții a început să facă nazuri, zice el ; își aruncă apoi pălăria cea nouă pe masă, își scoate apărătorile de urechi. Altfel era pe vremea mea. Pe atunci fetele n-aveau nimic contra unei plimbări în sanie. Acum ori le plimbi cu mașina, ori, dacă nu, încep să facă nazuri.

Bengt iese, singur, pe verandă. Deși sînt douăzeci și nouă de grade sub zero, este plăcut de stat acolo. Nu-i este frig, se răcorește doar. Acum soarele apune și peste gheață se așterne umbra acelui amurg de iarnă, ca o hîrtie de mătase de culoare roșie. Roșii sînt și marile păienjenișuri de gheață de pe vasul prins de îngheț. Păianjenul sîngerează, la fel și muștele. Cînd Berit iese, el o ia de mînă.

— Săraca Berit ! șoptește el.

Ea nu-l întreabă de ce. Nici el nu știe de ce a spus asta. Este pur și simplu bucuros și tandru. Cînd ea începe să plîngă, el o mîngîie cu mîinile lui calde. Cu toate astea ea continuă să plîngă. Atunci el o conduce la patul ei. Cînd trec pe lîngă separeul tatălui și al lui Gun, îi aude vorbind cu voce scăzută, acolo la ei, ba chiar rîzînd puțin. Asta nu-i face nici o impresie, simte doar liniște și pace.

Stau pe marginea patului ei și vorbesc în umbra amurgului care devine tot mai adîncă și mai caldă. Adică numai el vorbește. Ea stă întinsă și ascultă, dar ascultînd, fața ei se face tot mai albă. Pînă la urmă, el o întreabă dacă nu se simte rău. Ea îi spune atunci că este „indispusă". Dar după cum spune asta, el își dă seama că ea n-a spus tot. De aceea o roagă să spună tot.

Ea îl întreabă atunci dacă ține minte ce zi este aceea. Cum îl întreabă, el își aduce aminte. Dar nu îl ia cu frig imediat. Mai întîi spune că mama era de treabă. Cînd Berit nu pare mulțumită numai cu această informație, el îi spune că și el și-a dat seama ce zi este aceea. Atunci ea se face și mai albă la față. La masă tatăl o întreabă de ce este așa de albă. Bengt răspunde că asta i se trage de la frig. Atunci tatăl îi dă lui Berit să bea ceva tare. El găsește că obrajii albi nu sînt frumoși. Obrajii lui Berit capătă puțină culoare. Atunci tatăl îi mîngîie. În timp ce el face asta, Bengt și Gun privesc unul la altul peste masă, bucuroși și fără reținere. Ochii au căpătat o ușoară lucire și din cauza puținului alcool băut, dar mai ales din cauza marii bucurii. Își aduc aminte deodată de toate lucrurile frumoase care s-au petrecut în încăperea aceea, dar de cele rele nu-și mai aduc deloc aminte. Îi încearcă o ușoară remușcare față de cei care nu știu nimic, însă remușcarea nu face decît ca amintirile să fie mai dulci, căci remușcarea este cea mai bună mirodenie.

Dar totul este atît de minunat numai o secundă.

Pe masă se află o lumînare împodobită ca pentru crăciun. Şi iată că Gun îi aruncă în poală o cutie de chibrituri.

— Aprinde lumînarea, Bengt, îi strigă ea.

Cînd aprinde lumînarea, intenţia este ca el s-o facă numai pentru ei doi. Dar nu iese deloc astfel. Niciodată n-o să iasă aşa. Căci înăuntrul lui se află imaginea altei lumînări, acea imagine este veşnică. Întotdeauna cînd aprinde o lumînare, o aprinde doar pe aceea. Aşa că imediat ce o aprinde, se uită în altă parte. În spatele lumînării stă tatăl. Tatăl poate sta numai în spatele *unei* lumînări. Bengt bea din paharul său, însă asta nu-i ajută prea mult. Trebuie să întrebe. Este o întrebare prostească, mai bine zis o afirmaţie prostească.

— Este ora trei, zice el.

Se simte, atunci, mai ameţit decît este în realitate. Nu este nicidecum ora trei şi el ştie asta foarte bine. Este mult mai tîrziu. Este şase.

— Da de unde, băiete! spune tatăl. E mult mai tîrziu.

Tatăl nu-şi aduce aminte de nimic. Pentru el amintirile nu au prea mare importanţă. Cu ceea ce a fost nu-şi prea bate el capul. Numai cu ceea ce este.

— Merge pendula? întreabă atunci Bengt.

Nu vrea să pună nici un fel de întrebări în legătură cu vreun ceas. Numai că nu se poate abţine. Ruşinea, sau mai degrabă bunul simţ îl silesc să continue. Tatăl, însă, îi răspunde că da, desigur că pendula merge. Cheia era sub canapea, deşi naiba ştie cine o fi pus-o acolo. Peste drum au pus din nou căpăţîna, e proaspăt poleită.

Ar fi putut să se oprească aici. Dar cînd Bengt priveşte spre Berit, bagă de seamă că ea încă nu este mulţumită. Deoarece el însuşi nu este mulţumit, se supără pe ea. Îi spune că ea ar trebui să se ducă să se întindă, o apucă strîns de braţ, aşa cum face cînd vrea să-i dea de înţeles ceva. Ea înţelege şi pleacă.

După ce pleacă ea, el devine puţin mai bine dispus, totuşi nu de tot. Pentru asta trebuie să mai bea încă destul de serios. Au adus cu ei vin, rom şi coniac. Bea şi tatăl. Cu cît bea mai mult cu atît devine mai lipicios. Îşi înghesuie scaunul în cel al lui Gun şi începe să o mîngîie şi pe deasupra mesei şi pe sub masă. Bengt îşi îndepărtează scaunul. Deodată nu mai vrea nici să vadă, nici să audă. Dar încă nu este gelos. Suferă doar. Sub masă este un şervet murdar, roşu de vin. Îl ridică şi se joacă îndelung cu el. De s-ar întîmpla ceva acum, ar trebui să se stingă lumînarea, să se spargă gheaţa. Gun ar trebui să strige de dezgust la auzul vocii aceleia de beţiv, care le maculează tăcerea. Dar lumînarea stă pe masă şi arde. Este o lumînare obişnuită, dar parcă neruşinată.

Mai tîrziu observă el că lumînarea nu este cea mai rea. Cînd îşi dă seama de asta, îl ia cu frig. În suferinţa lui se produce o gaură mare, care se umple cu o răceală neruşinată. Îl apucă o poftă să tortureze, să facă bucăţi, să sfîşie. Zdrobeşte toate zăbrelele din jurul tigrului său. Apoi asmute tigrul asupra gazelei. Se ridică în picioare şi îi priveşte, pe Gun şi pe tatăl lui. Ei se pare că nu îşi dau seama. Interminabila neruşinare continuă, pur şi simplu, să se producă.

Ceea ce observă este clar, şi anume că Gun nu suferă, ca el, din cauza mîngîierilor de beţiv ale tatălui. Ceea ce observă este înfricoşător ; ei îi plac aceste mîngîieri.

Dacă nu ar fi prea tîrziu, raţiunea lui i-ar spune ceea ce el ştie deja foarte bine, acel adevăr tulburător, de care şi-a dat seama de atîtea ori, şi anume că nicicînd nu sîntem mai tandri faţă de cel de care sîntem legaţi, ca atunci cînd primim confirmarea că străinul pe care îl iubim ne iubeşte la rîndul său. Dar el îşi dă seama de asta numai atunci cînd el însuşi este tandru faţă de Berit, ca urmare a faptului că Gun îl iubeşte, dar să înţeleagă vreun alt om, decît pe el însuşi, nu poate. De aceea el este atît de stîrnit acum, de aceea gîndurile murdare ţîşnesc din mintea lui ca dintr-o ţeavă de canalizare spartă. În timp ce se reazemă de uşorul ferestrei, se gîndeşte : cînd sînt singuri sînt ca acum. Stau la masă, în bucătărie, trag la măsea şi se pipăie unul pe altul, ca acum. Cînd sînt singuri, sînt ca nişte cîini.

Şi în acest timp se face ora trei. Atunci ochii lui, deja umezi, se umplu de lacrimi. Tigrul îşi dumică gazela şi consideră că este justificat pe deplin. Este drept să se gîndească la mama, cînd a trecut un an de la moartea ei. Nimeni nu are mai multă dreptate decît el. Asta simte el cînd părăseşte încăperea. Simte acest lucru cu şi mai mare intensitate cînd iese din casă. Afară sînt treizeci şi două de grade sub zero şi întuneric cum e iarna, un întuneric luminos, care se oglindeşte în zăpadă şi gheaţă. Merge o vreme, apoi se prăbuşeşte cu faţa în jos. Pentru că el însuşi are atît de multă dreptate şi toţi ceilalţi sînt atît

de lipsiţi de dreptate, se lasă să zacă acolo unde a căzut, chiar plînge un timp. Apoi îl cuprinde teama să nu moară îngheţat. Atunci simte lesa umflîndu-i buzunarul ; şi i se face chef să se spînzure. Cînd o să iasă cu lumînarea aia a lor, o să-l vadă spînzurat într-un copac. Acum se clatină de colo pînă colo, încercînd crengile. Se simte de parcă s-ar fi spînzurat deja, simte o strîngere în jurul gîtului, atît de intensă încît abia poate să înghită ; îi vine să vomite. În cele din urmă găseşte o creangă convenabilă, face din lesă un laţ, dă jos zăpada şi gheaţa de pe creangă şi prinde lesa de ea. Cînd îşi bagă capul în laţ creanga cedează.

Se aşteptase la asta. Însă e mulţumit că a încercat. Se simte chiar izbăvit. De aceea nu mai încearcă. Se simte ceva mai bine, mai puţin nefericit. Imediat devine din nou nefericit, căci nimeni nu deschide uşa şi nu îl strigă. Este lăsat singur, în întuneric şi zăpadă. Nu poate pricepe lipsa asta de suflet. Printr-o crăpătură a oblonului se filtrează lumină. Acolo înlăuntru se rîde şi se vorbeşte cu voce tare. Înlăuntrul lui este întuneric şi tăcere. Şi mai şi un început de plîns. Amintirea mamei creşte în el ca o durere. Ca o durere şi ca o febră.

Deschide fără zgomot uşa. Separeul este gol. Berit s-a dus dincolo, la ceilalţi. Febra creşte. În acelaşi timp mintea îi devine limpede, cum se întîmplă cu cei care fac febră. Aprinde o lanternă şi se aşază pe patul lui Berit. Caută creion şi hîrtie. Apoi scrie o scrisoare. Nu către el însuşi, ci către ceilalţi. Dar în timp ce scrie, speră mereu, speră că uşa se va deschide, că lumina

și căldura din camera cea mare vor năvăli și la el, că apoi cineva îl va lua și îl va conduce spre lumina și spre căldura aceea. Dar nu vine nimeni, iar scrisoarea va fi curînd terminată. După ce o termină de tot, o împăturește și o bagă în buzunar.

Cînd intră la ceilalți, lumînarea a ars aproape de tot. Dar nu observă nimeni că lumînarea este pe sfîrșite. Nici măcar Berit, căreia i-au dat să bea destul de mult rom. De aceea ea nu observă lumînarea, în general nu vede mare lucru, poate că nici pe Bengt nu îl vede imediat. Camera se rotește în jurul ei, încet. Are aerul că asta îi pare nostim. Gun și tatăl stau fiecare cu brațele petrecute pe după gîtul celuilalt. Bengt rămîne multă vreme în picioare privindu-i. Vede tot timpul ceea ce s-a așteptat să vadă : cei doi arată ca în seara nunții. Pe farfurii se află pere galbene. Tatăl se desprinde și începe să le curețe. Folosește briciul, poate că într-adevăr nu se găsește un cuțit mai bun sau poate că vrea să fie nostim. Apoi aruncă, satisfăcut, briciul pe masă și începe să-i bage lui Gun bucățele de pară în gură.

Fiul se apropie atunci foarte mult de tatăl și îl bate pe umăr, nu chiar atît de ușor cît ar fi vrut, totuși. Tatăl îl întreabă ce dorește. Atunci el îi răspunde că este ora trei. Se pare că nimeni nu pricepe.

— Nu e încă atît, zice tatăl.

Atunci el strigă, ca să-i facă să priceapă :

— Acum sînteți mulțumiți ?

Atunci Gun începe să rîdă, deși el mai are mult pînă să termine ce are de spus.

— Nu sînteți mulțumiți ? strigă el. Că doar este o aniversare. Un an de cînd a murit mama.

În cameră se așterne tăcerea. Numai scaunele scîrțîie. Bengt suflă în lumînare și o stinge, înainte ca hîrtia să apuce să ardă. Totuși nu se face întuneric. Berit mărește flacăra albă a lămpii cu gaz. Și mîna ei este albă. Îl privește pe Bengt, îl privește într-un mod atît de ciudat, încît el își mută privirea.

— Băiete, zice tatăl, și ochii lui au o strălucire frumoasă, crezi că eu nu îmi aduc aminte ? Vino încoace ! Nu fi trist ! Nu plînge, băiete !

El nu se apropie. Totul este așa cum s-a așteptat să fie. Acum îi trebuie numai confirmarea, acea confirmare că totul este așa cum a spus tigrul său. Drept răspuns, strigă furios.

— Anul tău de doliu s-a sfîrșit. Începe al meu !

Afară este lună, luna albă a iernii și o mulțime de stele luminoase. Săniile stau lîngă mal și așteaptă. Tălpicile lor strălucesc. El se așază acolo, în genunchi. Cureaua este strînsă în jurul gîtului. Una din sănii este zdravănă și nouă. Leagă lesa de bară. Cînd totul este pregătit, o aude strigînd pe Gun. El privește atunci spre casă, pentru ultima dată. Pentru că ea stă pe loc și continuă să-l strige, el își mai ridică o dată privirile. Cînd vede că ea continuă să stea acolo, aleargă spre casă, se împiedică și cade ; apoi alb de zăpadă se năpustește în sus pe scări. În capul scărilor ea îl apucă și îl trage spre ea ca să-l țină, să nu-i mai dea drumul. Este înfricoșată, pentru că nu pricepe nimic. Ea nu

poate concepe ca el să nu își dea seama că ea este bucuroasă că l-a regăsit.

Dar dragostea este un joc neîntrerupt al neînțelegerilor. În loc să o cuprindă în brațe și să se reîntoarcă la ea, izbăvit, el se dă înapoi cu o treaptă. Cînd își ridică mîna, copca de metal a lesei sclipește scurt. Apoi o lovește cu ea, peste față, așa cum lovești un cîine. Totuși ea nu scoate nici un țipăt. Se mărginește să-l lase singur.

Singur, rece și gol, el rămîne acolo, pe trepte. Să lovești o femeie este ca și cum ai lovi un animal. După aceea ești înfiorător de singur. După aceea nu mai poți obține iertare. Dar fără iertare el este pierdut, fără nici o scăpare. Deși tocmai asta a căutat, să nu mai aibă scăpare. Dar acum, cînd a găsit ceea ce a căutat, îl cuprinde o teamă teribilă, i se face atît de teamă, încît nici nu se poate mișca. Cînd Berit iese și se apropie de el, îl găsește tot așa, încremenit în lipsa lui de speranță.

— Ce este, Bengt ? șoptește ea.

Nu știe ce s-a întîmplat, nu va ști niciodată. Cînd vede că el nu-i răspunde, îl privește, la fel de ciudat cum l-a privit puțin mai înainte. După ce îl privește astfel, îndelung, se dă înapoi, înspre ușă.

— Știi cum arăți ? șoptește ea.

— Nu, îi răspunde el, tot în șoaptă ; și este adevărat : asta n-o poate ști. Tot ce știe el este că s-a terminat și că a ști asta este mai teribil decît crezuse.

— Semeni cu un cîine, îi spune ea.

Acum totul este confirmat, n-a mai rămas nimic. A mai rămas doar un lucru de făcut și el

va face acest lucru. Se strecoară înăuntru, pe lîngă ea, deschide ușa de separație și înaintează spre masă, spre cea care-l urăște și spre cel căruia nu-i pasă de el. Poate că i-ar mai trebui încă puțin curaj pentru a putea face ceea ce vrea să facă. Capătă apoi și acel curaj. În timp ce stă în spatele scaunului pe care stă tatăl lui, Gun începe deodată să povestească despre un negru. L-a zărit, doar, pe stradă, dar i s-a părut frumos. Dar bărbații nu-și pot auzi femeile spunînd că negrii sînt frumoși, fără să se umple de ură. În fiecare bărbat zace un linșor, căci bărbații sînt gata să linșeze, atunci cînd se tem să nu-și piardă iubitele.

Și acum, atît de lipsit de speranță, pierdut, își ridică mîneca, expunîndu-și încheietura mîinii stîngi. Vede ca prin vis briciul tatălui cufundîndu-se în carne. Totul ține atît de mult de vis, încît nici măcar nu-l doare. După ce lasă să-i cadă briciul, rămîne așa, în picioare, și vede, cu o mirare visătoare, cum sîngele umple încet tăietura, se revarsă de pe încheietură în palmă și de aici cade, în picături grele, pe dușumea. Atunci Berit dă un țipăt. Gun și tatăl văd și ei aproape imediat, dar la început sînt la fel de surprinși ca și el. Aude în spatele lui cum Berit închide ușa, un zgomot moale și slab, pe care nu l-a mai auzit niciodată. Se produce apoi o agitație aproape comică, a cărei cauză n-o pricepe prea bine. Cei trei aleargă unii în jurul altora. Numai el stă liniștit. Cu un sentiment de pace și mirare, simte cum viața se scurge din el cu fiecare pulsație a venei secționate.

E atîta liniște cînd începi să mori, încît tulburarea celorlalți i se pare aproape ridicolă. Se

dă înapoi, pas cu pas, spre uşă. Ajuns, în colţul dintre uşă şi perete, se reazemă cu spatele de zid. Îşi priveşte într-una mîna. Dosul palmei este alb şi frumos. Nu-i este teamă, căci teamă îţi este doar înainte. După ce lucrurile s-au întîmplat, nu faci decît să aştepţi.

Cînd se apropie de el cu şervete, el zîmbeşte, plin de aşteptare. Picioarele încep să i se înmoaie, dar îl mai ţin încă. Este blînd şi mulţumit şi nu poate pricepe emoţia celor care acum se apropie de el. Cînd ajung la el, agonia lui a durat deja un timp infinit. Nu mai are nici o noţiune a timpului. Totul pare că se întîmplă într-un mod ultrarapid, şi chiar în realitate lucrurile se petrec foarte repede. Aude prin vis pe cineva pronunţîndu-i numele. Atunci îşi întinde încet braţul însîngerat spre şervetul acela. Nu-şi dă seama că acest lucru se face pentru a-l salva. Doar i se pare plăcut ca Gun să-i ia mîna în a ei. Ura din el a zburat. Tigrul a murit din cauza pierderii de sînge. Chiar şi gazela a murit. Ceea ce a mai rămas este o duioşie resemnată. Apoi, cînd mîinile lor îi sprijină trupul fără vlagă şi îl conduc înapoi, în cameră, spre patul lui Gun, i-ar mîngîia dacă ar avea destulă putere. Rămîne o clipă singur cu Gun. O întreabă zîmbind :

— Crezi că am să mor ?

— Stai liniştit, şopteşte ea. Şi nu umbla la şervet.

Apoi îl sărută. El rămîne întins, cu şervetul apăsat pe rană. Trece o oră după cealaltă. Sîngele începe să se strecoare încet prin şervetul gros. Aude venind de departe, zgomot de paşi grăbiţi şi o uşă trîntită. Nu poate pricepe de ce se grăbesc atît de tare.

La oamenii care au fost martorii unei nenorociri se produce, după ce prima tulburare s-a liniştit, un sentiment ciudat, de stîrnire, de eveniment, sentiment care este îndeaproape înrudit cu bucuria. Numai rîsul lipseşte. În timp ce se pregătesc de plecare, pe toţi trei îi încearcă acelaşi sentiment de bucurie ciudată. Ei acţionează ca într-o beţie, însă fără acea încetineală a celui beat, ci repede şi precis. După ce au terminat pregătirile, îl duc pe braţele lor puternice, prin zăpadă, jos la sănii. Îl aşază cu grijă pe sania cea nouă. Tatăl a găsit lesa pe duşumea. I-o înfăşoară împrejurul picioarelor şi a barei din faţă a saniei, ca să nu alunece în timpul mersului.

Foarte slăbit, dar plin totuşi de aceeaşi bucurie tihnită, Bengt îşi dă seama de tot ce se întîmplă cu el. În momentul în care sania începe să alunece pe gheaţă, îl aude pe tatăl lui spunînd :

— Treizeci de grade sub zero.

Cuvintele sună foarte familiar, dar semnificaţia lor a uitat-o. Găseşte numai că sună frumos. Repetă încet cuvintele acelea, numai pentru el, cît poate de mult. Apoi priveşte gheaţa şi luna. Luna este albă şi frumoasă, însă ciudat de depărtată. Şi gheaţa este frumoasă. Aerul este foarte cald. Iar el închide ochii şi ascultă toate sunetele frumoase ale nopţii. De atîta linişte, noaptea cîntă. Acesta este cel mai puternic sunet din toate. Mai sînt apoi şi alte sunete mai slabe : loviturile regulate ale căngilor în gheaţă, cîntecul uşor al tălpicilor, atunci cînd trec peste oglinzile de gheaţă, scîrţîitul slab al scîndurilor

de pe sanie, scrîşnitul aspru, atunci cînd trec peste porţiuni cu gheaţă zgrunţuroasă.

Merg foarte repede. Săniile alunecă alături spre ţărm. Gun o împinge pe Berit. Berit n-a plîns. Este foarte tăcută şi foarte obosită. Şi ei călătoria i se pare nesfîrşită, nesfîrşit de frumoasă şi nesfîrşit de lungă. Lui i se pare că durează veşnic. Nu-şi mai dă seama nici de distanţe. A agoniza înseamnă să devii ca un copil. Pînă la urmă nu mai ştii nimic, nimic despre moarte şi nimic despre viaţă, ştii doar că toate distanţele sînt la fel de mari şi toate cuvintele la fel de neînţeles, însă frumoase.

Săniile se opresc lîngă podul cel înalt. Rămîn acolo în umbră, în timp ce tatăl dă o fugă pînă în sat. Din umbră el poate vedea lumina frumoasă a lunii. Gun se lasă pe vine şi dezleagă lesa.

— Ţi-e frig ? şopteşte ea.

— Nu, îi răspunde el tot în şoaptă.

Nu a înţeles, de fapt, ce i-a spus ea, a intuit doar.

— Bengt, şopteşte Berit cu respect, aşa cum îi şopteşte unui bolnav. Ea îi ţine mîna dreaptă cîteva clipe. Se apleacă apoi peste el şi îl sărută cu buzele ei reci. Imediat după aceea aud maşina coborînd cu zgomot panta. Lanţurile de zăpadă zdrăngăne, legate neglijent în jurul roţilor. Cele două femei îl sprijină pînă sus, pe pod. În maşină stă între ele două. Maşina merge foarte repede, nu recunoaşte nici un loc. Maşina derapează pe la curbe şi trupul lui se clatină între trupurile femeilor, între trupul cel moale şi cel tare, între cea care ştie totul şi cea care nu ştie

nimic. Le iubeşte la fel de mult pe amîndouă căci pe toţi îi iubeşte. Chiar pe tatăl îl iubeşte.

— Sînt minus treizeci şi şase de grade, îl aude el zicînd.

— Trei'şcinci, îi răspunde atunci şoferul.

Drumul este mărginit de maluri înalte şi albe, cu tufe. O aşezare după alta răsar din zăpadă, în lumina farurilor, şi se scufundă iute înapoia lor. Pe unul din faruri şoferul a fixat o hîrtie roşie. Gun toarnă o picătură de parfum pe buzele lui Bengt, ca acesta să nu miroasă a alcool. În apropiere de oraş el îşi mai vine în fire, fără ca aceasta să-l facă să se simtă mai puţin fericit. După ce intră în oraş, observă cum maşina se năpusteşte pe lîngă un refugiu pe partea interzisă a străzii, ca să cîştige timp. Atunci intuieşte ce se întîmplă : va fi în curînd salvat.

Dar înţelege asta abia atunci cînd cotesc pe sub felinarele înalte din faţa spitalului. Cînd se dă jos din maşină, simte că este foarte frig. Abia atunci i se face teamă, nu atît de ce se va întîmpla, cît de ce va spune.

— Ce-am să spun ? şopteşte el, neajutorat, în timp ce poarta se deschide.

Dar nu-l aude nimeni. Culoarul este cald şi luminos. Undeva, departe, o uşă stă deschisă. Prin acea uşă intră numai el. Camera este mare şi străluceşte. Dulapurile strălucesc, instrumentele strălucesc, masa de operaţii străluceşte. O soră îi deschide jacheta şi o trage de pe el cu grijă. Izbuteşte să se întindă singur pe masă. Acolo o lampă se apleacă peste el şi-l priveşte în ochi. Sora îi apucă braţul şi îi desface încet şervetul cu care este înfăşurată mîna. Îşi dă capul într-o

parte şi îşi priveşte rana. E lungă şi foarte adîncă. Este goală şi aproape albă. Sora îi întoarce capul cu blîndeţe. Acum îşi vede, în schimb, trupul. Cămaşa îi este maronie, din cauza sîngelui. Nu prea înţelege din ce cauză. Apoi simte cum i se spală rana. Asta nu-i provoacă durere.

Cînd ea îi cere să-i spună numele, el i-l spune, dar nu şi-l recunoaşte. Se teme să nu i-l fi spus greşit. Nici adresa nu o recunoaşte. Îşi întoarce capul şi se uită la ea. Ochelarii îi sticlesc. În spatele ochelarilor îi sticlesc ochii. Cînd ea îl întreabă cum şi-a făcut rana, el îi răspunde că a trebuit să despice surcele cu un cuţit.

Apare doctorul, care îi place de cum îl vede. În timp ce ei îşi fac de lucru cu mîna lui, şi-o priveşte şi el. Nu şi-o recunoaşte, vrea doar să o privească. După ce i se face anestezie, şi-o simte şi mai puţin că este a lui. Firul este rugos, ca o strună de vioară. Doctorul îl tot bagă şi-l tot scoate din încheietura mîinii aceleia străine. La urmă taie capetele rămase cu o forfecuţă. Forfecuţa sclipeşte. Se simte fără vlagă şi bucuros, bucuros în ciuda faptului că îşi dă seama că a fost salvat. Bucuria lui continuă şi după asta, aceeaşi bucurie ca cea de mai înainte. Căci a muri sau a fi salvat trezeşte aceeaşi bucurie blîndă.

În timp ce sora îi potriveşte bandajul, doctorul rămîne acolo şi îl priveşte. Deodată zice :

— De ce despici surcele în mijlocul nopţii ?

— Erau treizeci şi şase de grade sub zero, răspunde el.

Doctorul răsuceşte lampa într-o parte. Acum pentru el se face aproape întuneric. Din întuneric se aude din nou vocea aceea joasă, prietenoasă.

— De ce despici surcele cu briciul ? întreabă vocea.

La asta nu poate răspunde nimic. Iar cînd ridică din nou privirile din beznă, îl vede pe doctor stînd şi privindu-i mîna dreaptă.

— M-am fript, şopteşte el, m-am fript odată cu o luminare.

Se dă singur jos de pe masă. Sora îi ridică braţul şi i-l pune în eşarfă. Cînd ajunge la uşă, îl aude pe doctor că îl urmează. Chiar cînd să iasă, îl aude pe doctor, în spate, spunîndu-i cu voce scăzută, astfel încît să audă numai ei doi :

— Fereşte-te de foc !

Uşa se închide apoi îndărătul lui. Străbate încet coridorul. Podeaua este uşor înclinată. La capătul coridorului este o cameră de aşteptare, cu masă, scaune şi reviste. Îi vede înainte ca ei să-l vadă. Nu citeşte nici unul dintre ei, însă fiecare ţine cîte o revistă pe genunchi. Se apropie de ei şi mai mult şi acum îşi dă seama că îi iubeşte pe toţi trei.

Merg acasă cu maşina. Se simte nesfîrşit de obosit şi nesfîrşit de bucuros. Toţi se simt nesfîrşit de obosiţi. Cînd intră în casă, recunoaşte imediat mirosul. Chiar şi în apartamentul lor mirosurile sînt aceleaşi : linoleum, mîncare, stofă. Iubeşte pînă şi mirosul.

Camera lui este aşa cum este. Îl conduc pînă la patul lui. Tatăl îl dezbracă şi trage pe el cămaşa de noapte. După ce fiul se întinde în pat, el îşi netezeşte părul de pe frunte.

— Auzi, băiete, zice el, ia să nu mai înveţi chiar atîta. Acum să te odihneşti un pic !

Acum fiul îi netezeşte părul tatălui, ridicîndu-l de pe frunte, cu mîna dreaptă. Gun vine şi îi zice

noapte bună, din prag. Un singur obraz îi este roşu. Îi vine teribil s-o mîngîie. După ce tatăl pleacă, intră şi ea în cameră, numai pentru o clipă. Nu spune nimic, îl lasă doar să-i mîngîie obrazul care o doare.

Cu el cel mai mult rămîne Berit, care îşi trage acum un scaun, se aşază şi îl priveşte.

— Să nu mori ! şopteşte ea.

Nu plînge. N-o să mai plîngă niciodată cum avea obiceiul. El o lasă să-l sărute cît pofteşte, căci şi pe ea o iubeşte. O să doarmă peste noapte în bucătărie. Chiar cînd dă să plece, el o roagă să scoată scrisoarea din buzunarul jachetei. Apoi o roagă să o rupă.

O adure rupînd-o în bucăţele, deasupra mesei, şi în acel moment se cufundă într-un somn adînc şi fericit.

O SCRISOARE DE ADIO RUPTĂ

Vă întrebaţi care este motivul. Am să vă răspund. Pentru că am obosit să trăiesc. Am obosit să trăiesc aici, în ţara căţeilor, în ţara căţelească a micilor simţiri, a micilor bucurii, a micilor gînduri. Omul trebuie să se bucure, dar eu nu vreau să mă bucur. Nu vreau să mă bucur ca un căţel. Nimic nu arată mai scîrbos decît nişte căţei care se întorc acasă, plini de teamă şi mulţumire, de la micile lor aventuri de căţei. În ceea ce mă priveşte, am fost un cîine mare. Dar nici cîine mare nu vreau să fiu, deşi este mai bine să fii un cîine

mare decît unul mic. Nu ai de ales, decît între a fi un cîine mare sau unul mic.

Am fost un cîine mare, pentru că v-am înşelat pe voi toţi. Am fost şi cîine mic, pentru că m-am înşelat şi pe mine însumi. În ţara căţeilor toţi ne înşelăm pe noi înşine. În ţara căţeilor toţi visăm la aventuri de căţei. Dar de cea mai mare aventură, din toate cîte sînt, ne temem cu toţii. Căţeii se tem, simt o adevărată panică, la gîndul singurei aventuri mari, aceea de a trăi curat. Căci numai pentru lucrurile suficient de murdare merită să trăieşti, în concepţia căţeilor. În ţara căţeilor ceea ce şochează este mai rău decît ceea ce este imoral. Aici se ştie că singurul lucru imoral este să doreşti în mod conştient să-i faci rău cuiva. De aceea în ţara căţeilor răutatea pasivă este preferată bunătăţii active.

În ţara căţeilor sîntem toţi trişori. În ţara căţeilor facem totul în glumă. Ne hrănim în joacă noi toţi, căţeii, cu bucăţele ale sentimentelor noastre. Spunem, în joacă, fiecărui căţel pe care îl întîlnim, că îl iubim. Din acest motiv nimeni nu poate iubi cu adevărat în ţara căţeilor. Din acest motiv nu găseşti nimic veritabil în ţara căţeilor. Aici nici măcar falsitatea nu este veritabilă. În ţara căţeilor nici trişorii nu trişează cu adevărat. În ţara căţeilor nu trebuie să crezi pe nimeni. De aceea nici n-ai pe nimeni. Dacă ai pe cineva, îl ai în joacă, pentru că în ţara căţeilor totul se întîmplă în joacă.

În ţara căţeilor căţeii bătrîni n-au nimic de spus căţeilor tineri. Dacă au totuşi ceva de spus, nu îndrăznesc să spună, căci în ţara căţeilor ni-

meni nu crede nici ceea ce spune el însuşi. Nici minciuna nu este chiar mincinoasă. În ţara căţeilor cei care spun adevărul mint, iar mincinoşii spun drept. De aceea totul este la fel de adevărat şi totul la fel de mincinos. Totul pare că s-ar justifica, orice idee şi orice idee contrară ei. Ar trebui deci să credem în valabilitatea ambelor idei, dacă s-ar găsi cineva, în ţara căţeilor, care să îndrăznească să creadă ceva.

În ţara căţeilor nu e nimeni fericit, dar nici nefericit. Singura fericire care se poate întîlni este indiferenţa. Singurele sentimente care se pot întîlni sînt cele foarte mărunte. Singurele gînduri care se pot avea sînt cele şi mai mărunte. Sentimentele cele mai mărunte sînt cele mai frumoase. În ţara căţeilor sînt pricepute întotdeauna numai lucrurile urîte. În ţara căţeilor nu se poate pricepe că singurul lucru care face ca situaţia căţeilor să nu fie absolut de neîndurat este numai faptul că raţiunea cîinilor mari poate analiza această situaţie.

În ţara căţeilor fiecare trăieşte cum vrea, dacă ştie ce vrea. Însă în ţara căţeilor nimeni nu îndrăzneşte să creadă în propriile lui dorinţe, căci fiecare ştie despre el însuşi că este fals şi trădător. O singură dorinţă există în ţara căţeilor şi aceea este dorinţa de a fi mereu altcineva. Şi după ce ai devenit altcineva, vrei să devii încă altcineva. În ţara căţeilor totul curge. Pînă şi pietrele curg. Pietrele onestităţii curg peste pietrele lipsei de onestitate. Pînă şi măştile poartă măşti. Aici a-ţi mai pune încă o mască se cheamă a te demasca.

Ţara căţeilor este o ţară în care te ruşinezi că trăieşti. Dacă nu s-ar considera şi a muri ca ruşinos, mulţi ar prefera să moară. Dealtfel în ţara căţeilor şi a te ruşina este considerat ruşinos.

Celor care nu se simt bine în ţara căţeilor nu le rămîne decît să devină cîini mari. Singurul avantaj pe care îl ai dacă eşti un cîine mare în ţara căţeilor, este acela că în această situaţie nu te ruşinezi să mori. Nici măcar un cîine mare nu scapă însă de sentimentul de ruşine că trăieşte, ba poate cu atît mai mult un cîine mare.

Din această cauză fac ceea ce fac.

CÎND ÎNFLOREŞTE PUSTIUL

Te trezeşti şi eşti fericit, simţi rana durîndu-te slab şi îţi aduci aminte, îţi aranjezi bandajul, surîzi în întuneric, gîndindu-te la lucrul acela nemaiauzit. Eşti, de asemenea, curajos, îndrăzneşti să aprinzi lampa cu mîna cea liberă. Te priveşti în ochi şi nu ţi se face teamă. Nu s-a mai întîmplat vreodată să nu ţi se facă teamă. Scrisoarea de adio este pe masă, ruptă în bucăţi. Cînd stingi lampa, bucăţile de hîrtie continuă să lumineze. Continui de asemenea să te uiţi în proprii tăi ochi fără a ţi se face teamă. Te odihneşti în poala lumii, liniştit şi brav. Te pătrunzi, încet, de o caldă certitudine: Nu pentru ca să mori ai făcut ceea ce ai făcut, şi nici ca să scapi, ci pentru ca să fii împăcat. Împăcat cu toate cele din tine, care vor să mori, împăcat cu cele din afara ta, care vor să te oblige să trăieşti. Altfel

nu s-a întîmplat chiar nimic, nimic altceva, decît că ai suferit o uşoară pierdere de sînge şi, că totodată ai devenit mai matur. Şi mai ştii acum că, pentru a putea să începi să trăieşti, trebuie să fi început să mori.

Tatăl vine devreme, aprinde lampa, trage un scaun lîngă pat, se aşază cu grijă, aşa cum te aşezi lîngă patul unui bolnav, nu zice nimic. Fiul se deşteaptă din cauza acestei tăceri. Se deşteaptă, blînd şi tăcut. Se privesc în tăcere, îndelung. Tăcerea este mai întîi rece, apoi se încălzeşte. La început se simt singuri, singuri aşa cum s-au simţit întotdeauna unul în prezenţa celuilalt. Tatăl stă acolo pe scaun, jucîndu-se cu metrul lui de tîmplărie; îl desface, îl strînge la loc, măsoară tăcerea şi însingurarea. Se aude Berit în bucătărie, deşteptîndu-se. În camera cea mare sună deşteptătorul.

— Băiete! şopteşte tatăl.

În acel moment se întîmplă ceva nemaipomenit. Un val de căldură se rostogoleşte prin cameră. Atunci tatăl lasă să-i cadă metrul, apucă mîna sănătoasă a fiului într-a lui, îi netezeşte părul de pe frunte.

— Băiete! mai spune el încă o dată.

Şi în acel cuvînt se află totul, toate întrebările, toate răspunsurile, toată duioşia, toată neliniştea. Bucuria lor se ia de la unul la altul. Căldura ajunge pînă la fierbinţeală. Dar cu cît se înfierbîntă mai tare cu atît se face tăcerea mai adîncă. Nici un cuvînt nu mai poate exprima ceea ce simt, numai ochii lor pot s-o facă şi mîinile lor, care se odihnesc una în cealaltă. Înainte de

a pleca, tatăl îi potriveşte aşternutul, îi aşază pătura pe lîngă el, strîns. Întotdeauna a dorit să facă acest lucru, a tînjit s-o facă, dar niciodată n-a îndrăznit. Stinge apoi lampa, se duce.

— Afară sînt treizeci de grade minus, şopteşte el în întuneric.

Metrul de tîmplărie trozneşte. Uşa se închide la loc. Sînt numai douăzeci şi şase de grade însă tatăl este foarte bucuros.

Cînd Berit se aşază pe patul lui, el îi acoperă genunchii cu pătura. Atunci genunchii ei devin mai puţin tari, chiar se încălzesc. Ea n-a prea dormit şi a şi visat nişte prostii. Nu-l întreabă de ce. Şi nici el nu vorbeşte despre acel lucru. S-a desfăcut însă un nod. El o roagă să-l lege la loc. În timp ce ea leagă nodul, el simte cît de reci sînt mîinile ei. Atunci el îi ia mîinile şi i le pune sub pătură. Stau acolo ca nişte pietre reci. Abia cînd i s-au încălzit mîinile o trage spre el. Trupul ei este călduţ, ca o sobă de teracotă dimineaţa.

— Biata Berit! spune el.

Ea începe să plîngă. Plînsul îi face bine. Plîngînd îşi exprimă bucuria. Cînd termină de plîns, nu-i mai este frig. În timp ce căldura o cuprinde, ea începe să-l mîngîie cu timiditate.

— Am să cumpăr struguri pentru deseară, şopteşte ea, un ciorchine mare de tot.

Se îndepărtează de el prudentă. El îi mîngîie genunchii, netezi cum n-au mai fost niciodată. Îi mîngîie şi sînii şi aceştia se umflă.

— Nu-ţi fie teamă, îi şopteşte el. Şi să nu-ţi fie frig. Afară sînt doar cincisprezece grade. Aşa a spus tata.

Cînd vine Gun este aproape lumină. Aerul este alb şi limpede. Geamurile sînt acoperite cu flori de gheaţă. Sub pături este foarte cald. Ea stă pe braţul lui cel teafăr, liniştită şi lipsită de teamă. Rochia ei trandafirie, de dimineaţă, zace aruncată pe jos ca un biet om trenţăros. Însă ei doi sînt zdraveni, şi cu cît se face mai multă lumină, cu atît sînt mai zdraveni şi mai curaţi. Se scurg orele, tăcute, una după alta. Nu vorbesc mult, căci nu sînt multe de spus. Lucrurile despre care ar putea vorbi le cunosc amîndoi. Ştiu asta lucid, cu ochii deschişi. De aceea lucrul acesta nu-i înspăimîntă, căci lucrurile pe care le cunoşti bine nu te mai sperie. Ţi-e teamă numai înainte de a şti. Este mare preţul adevăratei cunoaşteri, costă sînge şi lacrimi, dar merită să plăteşti orice preţ.

A şti este însă şi dureros. Obrazul o mai doare încă, în urma loviturii, dar durerea este ciudat de uşoară. Ea ştie că este nevoie de asta. Trebuie să rabzi dureri. Îi mîngîie încheietura lui slabă. Atunci el îndrăzneşte să-i mîngîie obrazul. Atunci ea capătă curajul să-şi mărturisească bucuria. Şi să-i spună cît este de singură. Capătă curajul să-i vorbească despre dimineţile reci şi singuratice, cînd el nu este acolo. Despre sobele călduţe, despre patul rece, despre gheaţa de pe geamuri şi despre zăpada care se învolburează şi cade de pe acoperişuri peste maşinile îngheţate, despre camera care o priveşte fix cu ochii ei reci, despre toate acele lucruri pe care nu îndrăzneşte să le atingă, pentru că sînt ale altcuiva, despre groaza ei de telefon, cu receptorul acela ce pare mereu că încă păstrează căldura urechii altcuiva, despre vaza

pe care a trîntit-o de perete pentru a-i plăti o poliţă proprietarei acesteia, despre binoclul de teatru, pe care l-a şterpelit din bibliotecă şi cu care se uită în stradă, în fiecare din dimineţile acelea reci, pentru a-i face pe oameni mai mari şi mai aproape de ea, pentru ca să fie mai puţin singură. Vorbeşte şi despre bărbat, despre bărbatul cel rece, al cărui rîs este un plîns îngheţat şi care crede că a fi liniştit înseamnă a te răci. În privinţa mobilelor a liniştit-o, i-a spus că au costat nouă sute în 1929. Curînd o s-o liniştească şi în privinţa apartamentului o să-i spună că, în orice caz, chiria pe care o plătesc este cea mai scăzută din oraş. Şi că morţii cu morţii. La urmă de tot ea îi vorbeşte despre frigul acela al ei, despre marele frigider alb al existenţei ; acum ea are treizeci de grade sub zero. Şi despre dorinţa ei de altceva. Această dorinţă se răsuceşte în ea ca un şarpe prizonier. Poate că în toţi oamenii.

Atunci fierbinţeala care îi cuprinde devine tot mai mare. Pustiurile lor albe se dezgheaţă. Şi iată, pustiul înfloreşte. Ei iubesc pustiul. Se iubesc mult unul pe celălalt, dar cel mai mult îşi iubesc pustiul, nu mai fericiţi ca înainte şi nici mai bine, însă mult mai puţin proseşte. Calzi şi înţelepţi, stau întinşi şi privesc în tavan, spre podeaua vecinei, unde ţopăie un copil bolnav. Înţelepţi, căci a fi înţelept înseamnă să fie îndrăgostit de viaţă. Iar prostia este să te ruşinezi de dragoste.

Nu sînt numai înţelepţi, ci şi tăcuţi, căci după erupţia vulcanului peisajul din noi se umple de tăcere. Mai adineauri a fost foc. Acum cenuşa

călduță ne încălzește picioarele. Mai adineauri a fost o lumină orbitoare. Acum este un crepuscul binecuvîntat, care ne cruță ochii. Peste toate s-a așternut liniștea. Vulcanul doarme. Chiar și bieții noștri nervi dorm. Nu sîntem fericiți, dar simțim o împăcare pasageră. Mai adineauri am văzut pustiul vieții noastre în toată întinderea lui înfricoșătoare. Vedem acum că pustiul înflorește. Oazele nu sînt prea dese, dar există. Știm că pustiul este mare, dar mai știm și că în deșerturile cele mai mari se găsesc cele mai multe oaze. Ca să putem afla asta, trebuie să plătim scump. Prețul este o erupție vulcanică. Scump, dar mai ieftin nu se găsește. De aceea să binecuvîntăm vulcanii, să le mulțumim că lumina lor este atît de puternică și că focul lor este atît de fierbinte. Să le mulțumim că ne-au orbit, căci numai după ce sîntem orbiți ne căpătăm deplina vedere. Să le mulțumim, tot așa, pentru că ne-au ars, căci numai arși la foc, ca niște copii, putem apoi să-i încălzim pe alții.

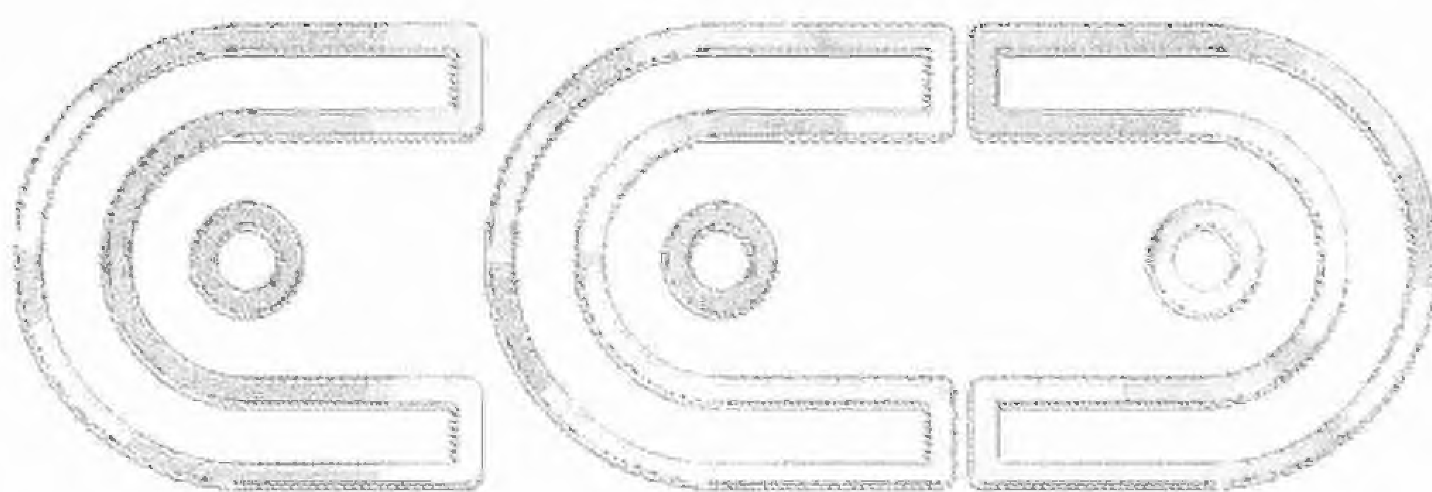
Însă clipa de pace este scurtă. Toate celelalte clipe sînt mult mai lungi. A ști asta ține de asemenea de înțelepciune. Dar, pentru că este atît de scurtă, trebuie să trăim în acea clipă ca și cum numai pe ea o avem de trăit. Și asta știm.

De aceea nu răspund la telefon cînd sună Berit.

Nici cînd sună Knut nu răspund.

Și pe mătuși o să le las să sune.

Scanare și prelucrare digitală

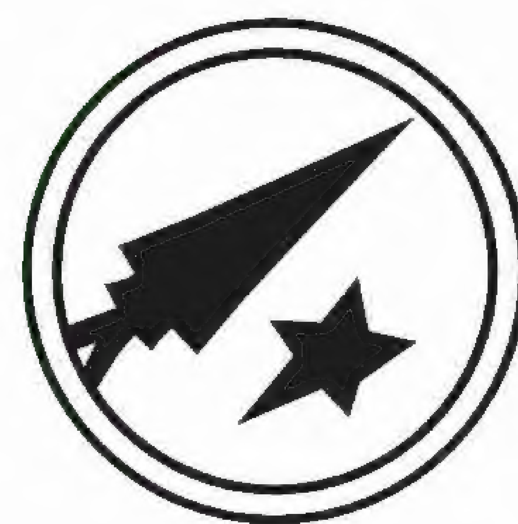

de

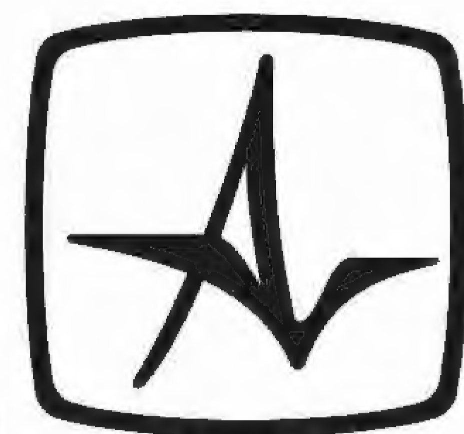
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

